

คุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก : กรณีศึกษาหลวงปู่หล้าตาทิพย์
(พระครูจันทสมานคุณ)

THE SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE BUDDHA'S DISCIPLES :
A CASE STUDY OF LUANGPOOLA TATHIP
(PHRAKHRUCANTASAMANAGUN)

นายจิรเทพ ปิ่นแก้ว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๓

- ชื่อวิทยานิพนธ์ : คุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก: กรณีศึกษาหลวงปู่หล้าตาทิพย์
(พระครูจันทสมานคุณ)
- ผู้วิจัย : นายจิตรเทพ ปิ่นแก้ว
- ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ :
- พระครูปริยัติยานุศาสน์,ดร. ป.ธ.๔, B.A. (Philosophy),
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Philosophy)
- ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์ ป.ธ.๗, พม., พธ.บ. (ศาสนา),
M.A. (Philosophy), Ph.D. (Philosophy)
- นายเทวัญ เอกจันทร์ ป.ธ.๘, พธ.บ.(การสอนสังคม),
พธ.ม. (พระพุทธศาสนา)
- วันสำเร็จการศึกษา : ๑ เมษายน ๒๕๕๔

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาคุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก: กรณีศึกษาหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา คุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก เพื่อศึกษาประวัติ และผลงานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ และเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า คุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก ด้านรัตตัญญู ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ ด้านมฤตยู ได้แก่ พระโมคคัลลานะ พระเรวตขทิวณิยะ พระกาฬุทายี พระสาครตะ และพระปิ่น โททลภารทวาชะ ด้านเมตตา ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระมหากัสสปะ พระอานนท์ พระเรวตขทิวณิยะ และ พระองคุลิมาล ด้านดาทิพย์ ได้แก่ พระอนุรุทธะ ด้านปรารภความเพียร ได้แก่ พระโสณโกปิวิสะ ด้านผู้ว่างาย ได้แก่ พระนาลกะ พระราहुล และพระราชะ ด้านธุดงค์ ได้แก่ พระมหากัสสปะ ด้านความกตัญญู ได้แก่ พระสารีบุตร และพระราहुล ด้านใฝ่การศึกษา ได้แก่ พระอานนท์ และ พระราहुล ด้านมิวิชา ได้แก่ พระยสะ พระคยาภิสสปะ พระองคุลิมาล และพระจูฬปันถก ด้านการแสดงธรรมและตอบปัญหาธรรม ได้แก่ พระกุมารกัสสปะ

ประวัติและผลงานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๑ ที่บ้านปง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ บิดาชื่อเงิน บุญมากำ มารดาชื่อแก้ว บุญมากำ มีพี่น้องทั้งหมด ๕ คน หลวงปู่หล้าตาทิพย์เป็นคนที่ ๕

หลวงปู่หล้าตาทิพย์บรรพชาเป็นสามเณรในช่วงเข้ารกขุมล คือ ประเพณีเข้าโศสานกรรมซึ่งเป็นพิธีสำคัญอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนาในล้านนา ในช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ เมื่ออายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ก็ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุตามประเพณี ได้ฉายาว่า จนฺโท โดยมีครูบาปิ่นตา เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านเป็นผู้มีบุคลิกภาพและปฏิปทาจริยาวัตรที่งดงาม กิริยามารยาทเรียบร้อย อ่อนน้อมถ่อมตน มีน้ำใจโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนสหธรรมิก ไม่โอ้อวด เป็นคนสุขุม พุดจาไพเราะ สุภาพ น้ำเสียงนุ่มนวลแสดงถึงความเมตตา ท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์โปรดเกล้าฯ เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสวัดราชวรจักรชั้นโท ในราชทินนามที่ พระครูจันทสมานคุณ ท่านได้ส่งเสริมงานด้านการจัดการและบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่มาโดยตลอด และได้ให้การสนับสนุนอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณร โดยให้ทุนการศึกษาบาลีนักธรรมแบบต่อเนื่อง และมอบทุนการศึกษา แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา เป็นประจำทุกปี งานด้านการปกครอง เป็นเจ้าอาวาสวัดป่าตึง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะตำบลออนใต้ และได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์

คุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ มี ๒ ลักษณะคือ ลักษณะเฉพาะด้านดาทิพย์ หลวงปู่สามารถรู้เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้าได้อย่างน่าอัศจรรย์ เช่น ท่านบอกให้พระภิกษุสามเณรรีบออกจากกุฏิโดยด่วน เพราะว่าในขณะนั้น ได้มีลมพัดแรงมากและฝนตกหนักท่านกลัวต้นตาลขนาดใหญ่จะล้มทับกุฏิ และเกรงว่าพระภิกษุสามเณรจะได้รับอันตรายจากภัยธรรมชาติ จึงบอกให้ออกจากกุฏิทันที เมื่อพระภิกษุสามเณรออกจากกุฏิได้ไม่นานต้นตาลต้นใหญ่นั้น ก็ล้มทับกุฏิทันที พระภิกษุสามเณรและคณะศรัทธาผู้เห็นเหตุการณ์ในคราวครั้งนั้นพากันสรรเสริญหลวงปู่ว่า สามารถรู้เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นข้างหน้าได้ ด้วยเหตุนี้จึงได้ขนานนามท่านว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ส่วนลักษณะเฉพาะด้านสถาปัตยกรรม ท่านวาดรูปพุทธประวัติบนฝาผนังวิหารหลังเก่าของวัดป่าตึง ได้อย่างสวยงาม แกะสลักธรรมมาสน์แบบบุษบกตามแบบสถาปัตยกรรมล้านนา สร้างโถะหมุงบูชา สร้างที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ สร้างโถะรับแขก สร้างสัตตภัณฑ์ แกะสลักหน้าบันของวิหารหลังเก่า สร้างชุกชี คือ ฐานปูนสำหรับประดิษฐานพระประธาน

**Thesis Title : The Specific Characteristics of the Buddha's Disciples:
A Case Study of Luangpoola Tathip (Phrakhrucantasamanagun)**

Researcher : Mr. Chitratep pinkeaw

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee:

Phrakhrupariyattianusath, Dr. Pali IV., B.A. (Philosophy),

M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Philosophy)

Asst. Prof. Dr. Viroj inthanon Pali VII., Dip. In Ed., B.A. (Religion)

M.A. (Philosophy), Ph.D. (Philosophy)

Mr. Tewan Eakjan Pali IX., B.A. (Education Studies),

M.A. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : 1 April 2011

ABSTRACT

The aim of this research was to study the specific characteristics of Buddha's disciples, to study the story and works of Luangpoola Tathip and to analyze his specific characteristics.

The result can be found that many specific characteristics lie on the Buddha's disciples, they are: The Elder Añña-Kondañña was the elder of long standing. The supernormal power ones were The Elder Moggallana, The Elder Revatakhadiya, The Elder Kaludayi, The Elder Sagata and The Elder Pindola Bharadvaja. The compassionate ones were The Elder Añña-Kondañña, The Elder Maha Kassapa, The Elder Ānanda, The Elder Revatakhadiya and The Elder Angulimala. One who possessed divine eyes was The Elder Anuruddha. One who possessed an application of exertion was The Elder Soṇa Kolivisa. The humble ones were The Elder Nalaka, The Elder Rahula and The Elder Radha. An austere practiced one was The Elder Maha Kassapa. The grateful ones were The Elder Sariputta and The Elder Rahula. The interested ones in study were The Elder Ānanda and The Elder Rāhula. Ones who possessed the Knowledge were The Elder Yasa, The Elder Gayakassapa, The Elder Angulimala and The Elder Culapanthaka. One giving the Dhamma-preaching and answering the Dhamma-question was The Elder Kumara Kassapa.

In case of the Biography and works of Luangpoola Tathip, he was born in 2441 B.E. at Ban Pong, On Thai sub-district, San Kamphaeng district, Chiang Mai province. His father was Mr. Ngern Boonmakham and his mother was Mrs. Keaw Boonmakham. There were five persons in his family, he was the fifth one.

Luangpoola Tathip became a novice in the same time of monks practice of staying in the jungle which is the important ceremony of Buddhism in Lanna. This yearly took place in the December to February. When he was 20 years, he has entered into the monkhood. His ordination name was Cando. His preceptor was Khruba Pinta. His qualities were a wonderful personality and behavior, a good manner, a humble, a generous for co-religionists, a gentle, a pleasant speech, a polite, and a compassionate. His title name was given by the King as Phrakhrucantasamanagun. When he was alive, he has supported the management and administration of education of monks in both the Nakdham and Pali course in Chiang Mai. And he has supported the monks and novices, studying Nakdham and Pali, by providing scholarships. Furthermore, he also has provided scholarships to general students in every year. In administration way, he was an abbot of Wat Pa Tueng, on Thai sub-district, San Kamphaeng district, Chiang Mai Province. Later he was also appointed as the ecclesiastical head of on Thai district of and was appointed as a preceptor respectively.

There were two specific characteristics of Luangpoola Tathip, the first specific characteristic is the divine eyes, that is to say, he could astonishingly knew the incident in advance. The story said that all monks and novices were told to move immediately because it would be the rainstorm and a large sugar palm would crush the monk's cell. When monks and novices moved from their cells, soon after, a large sugar palm crushed the monk's cell as he predicted. He was praised by his disciples. Thus he was called "Luangpoola Tathip" or (Reverend Grand Father who got the divine eyes) at that time. The second specific characteristic is the architecture, he could paint the Buddha's history which appeared beautifully on the wall of Wat Pa Tueng. He could craft the preaching throne, the altar, the urn for keeping the Buddha relics, the visitor's chair, and the candlestick, the pediment of the old hall and the plaster base of the Buddha image in Lanna style.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง คุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก : กรณีศึกษาหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) สำเร็จด้วยดี เพราะความเมตตาของคณะกรรมการที่ปรึกษา คือพระครูปริยัติยานุศาสน์,ดร. ประธานกรรมการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ อินทนนท์ และอาจารย์เทวัญ เอกจันทร์ กรรมการ ทั้ง ๓ ท่าน ได้กรุณาให้คำแนะนำปรึกษา ปรับปรุงแก้ไข ทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จตามแนวทางที่ ถูกต้อง จึงขอขอบคุณในเมตตาจิตของคณะกรรมการทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระครู โฆสิตปริยัติยาภรณ์ (ธีรพงษ์ สิรินุชโร) รองอธิการบดี วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่ให้ความเมตตาดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ขอกราบขอบพระคุณพระสุธีธรรมานุวัตร คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบคุณศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่ได้ให้โอกาสแก่ผู้วิจัยในการศึกษา และทำการวิจัยในครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาดวงจันทร์ กุตุตสีโล,ดร. เลขาณุกการศูนย์ บัณฑิตศึกษา ที่ได้เมตตากระตุ้นให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา ขอขอบคุณคุณคุณจิตรกร จันทร์ศิลป์ เจ้าหน้าที่ศูนย์บัณฑิตศึกษา ที่ได้เป็นภาระธุระคอยอำนวยความสะดวกทุกอย่าง

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่ ที่ได้อำนวยความสะดวกในการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยเพื่อใช้ประกอบในการทำ วิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณ พระครูวิสุทธิเขมรัตน์ รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง เจ้าอาวาสวัดป่าตึง และ พระสมบัติน กนตสีโล วัดป่าตึง ที่ช่วยเหลือข้อมูลด้านเอกสาร ในการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณผู้ให้ สัมภาษณ์ทุกท่าน

บุญกุศลอันเกิดจากการทำวิทยานิพนธ์นี้ ขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และขอ บุญกุศลอันเกิดจากความตั้งใจในการทำวิทยานิพนธ์ จงบังเกิดมีแก่บิดา มารดา อุปัชฌาย์ ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่และทั้งที่ล่วงลับไปแล้ว トラบสิ้นกาลนาน.

นายจิตรเทพ ปิ่นแก้ว

๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๓

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ก
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำชี้แจงการใช้อักษรชื่อย่อคัมภีร์	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการจากการวิจัย	๑๑
บทที่ ๒ คุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก	๑๒
๒.๑ ความน่า	๑๒
๒.๒ คุณลักษณะเฉพาะด้านรัตติกัญญ	๑๓
๒.๓ คุณลักษณะเฉพาะด้านมีฤทธิ์	๑๔
๒.๔ คุณลักษณะเฉพาะด้านเมตตา	๒๓
๒.๕ คุณลักษณะเฉพาะด้านคาทิพย์	๒๘
๒.๖ คุณลักษณะเฉพาะด้านปรารถนาความเพียร	๓๐
๒.๗ คุณลักษณะเฉพาะด้านผู้ว่าง่าย	๓๒
๒.๘ คุณลักษณะเฉพาะด้านธุดงค์	๓๖
๒.๙ คุณลักษณะเฉพาะด้านความกตัญญู	๓๗
๒.๑๐ คุณลักษณะเฉพาะด้านใฝ่การศึกษา	๔๓

๒.๑๑	คุณลักษณะเฉพาะด้านมีวิชา	๔๓
๒.๑๒	คุณลักษณะเฉพาะด้านการแสดงธรรมและตอบปัญหาธรรม	๕๒
บทที่ ๓	ประวัติและผลงานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ)	๕๔
๑.๑	ชาติภูมิ	๕๔
๑.๒	ชีวิตในวัยเด็ก	๕๕
๑.๓	การบรรพชาและการอุปสมบท	๕๕
๑.๔	การศึกษา	๕๖
๑.๕	บุคลิกภาพ	๕๗
๑.๖	สมณศักดิ์	๕๘
๑.๗	ปฏิปทาจริยาวัตร	๕๘
๑.๘	งานบริหารและการจัดการศึกษา	๖๐
๑.๙	งานด้านการปกครอง	๖๒
๑.๑๐	งานด้านการเผยแผ่	๖๔
๑.๑๑	งานด้านสาธารณูปการ	๖๕
๑.๑๒	งานด้านการศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์	๖๗
๑.๑๒.๑	งานด้านการศึกษาสงเคราะห์	๖๗
๑.๑๒.๒	งานด้านการศึกษาสงเคราะห์	๖๘
๑.๑๓	งานด้านสถาปัตยกรรม (จิตรกรรม ทัศนกรรม ประติมากรรม)	๖๘
๑.๑๔	เทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของหลวงปู่หล้าตาทิพย์	๗๐
๑.๑๔.๑	ความนำ	๗๐
๑.๑๔.๒	เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า	๗๑
๑.๑๔.๓	การตอบปัญหาธรรมของหลวงปู่หล้าตาทิพย์	๗๓
๑.๑๔.๔	ธรรมะที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ นำมาสอนควบคู่กับการปฏิบัติ	๘๘
บทที่ ๔	วิเคราะห์คุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์	๘๓
๔.๑	คุณลักษณะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ที่สอดคล้องกับพุทธสาวก	๘๓
๔.๑.๑	คุณลักษณะด้านรัตติกัญญา	๘๓
๔.๑.๒	คุณลักษณะด้านจริยาวัตรและบุคลิกภาพ	๘๔
๔.๑.๓	คุณลักษณะด้านความกตัญญูกตเวที	๘๖
๑)	ความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการี	๘๖
๒)	ความกตัญญูกตเวทีต่อครูอาจารย์	๘๖

๓) ความกตัญญูทวนเวที่ต่อผู้มีพระคุณทางศาสนา	๕๗
๔.๑.๔ คุณลักษณะด้านมีเมตตา	๕๕
๔.๑.๕ คุณลักษณะด้านการให้ทาน	๑๐๒
๔.๑.๖ คุณลักษณะด้านการแสดงธรรม	๑๐๕
๔.๒ คุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์	๑๐๘
๔.๒.๑ คุณลักษณะเฉพาะด้านตาทิพย์	๑๐๘
๔.๒.๒ คุณลักษณะเฉพาะด้านสถาปัตยกรรม (จิตรกรรม หัตถกรรม ประติมากรรม)	๑๑๐
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๑๑๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๒
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๑๕
บรรณานุกรม	๑๑๗
ภาคผนวก	๑๒๑
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๓

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังจากที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว พระองค์ทรงมีพระทัยในสังฆกรรมอันล้ำเลิศที่พระองค์ได้ค้นพบ คืออริยสัจ ๔ อันประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค พร้อมทั้งกฎไตรลักษณ์ พระองค์ทรงเชื่อว่า ในโลกมนุษย์นี้ ไม่มีใครคนไหนจะคัดค้านทฤษฎีนี้ได้ และพระองค์ก็ได้ทรงประกาศพระพุทธศาสนาขึ้นมาในโลกเป็นครั้งแรก โดยมีผู้รู้แจ้งเห็นจริงตามพระองค์อุทิศตนเข้ามาเป็นสาวกในพรรษาแรกเมื่อพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่ป่าสิปตมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสีนั้น พระอรหันต์สาวกได้อุบัติขึ้นแล้วในโลก ๖๐ องค์ ท่านเหล่านั้นล้วนเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ร่วมกับพระองค์ เพื่อให้พระธรรมคำสอนแผ่ไปในมวลมนุษยชาติ และเพื่อความดำรงมั่นแห่งพระสัทธรรม พระองค์จึงทรงมอบนโยบายในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้แก่เหล่าพระสาวกซึ่งเป็นพระอรหันต์รุ่นแรก จำนวน ๖๐ องค์นั้น เพื่อถือเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระศาสนา ร่วมกัน ซึ่งถือว่าเป็นปณิธานอันยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมหาศาล โดยได้ตรัสพระดำรัสมีใจความว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุখে่าทวยเทพและมนุษย์”^๑

นอกจากนี้ พระองค์ยังได้ตรัสเน้นย้ำถึงวิธีการแสดงธรรมหรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พระสาวกไว้อีกว่า

ภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์และคฤหบดี เป็นผู้มือุปการะมากแก่เธอทั้งหลายบำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานเภสัช แม้เธอทั้งหลายก็จงเป็นผู้มือุปการะมาก แก่พรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ อันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิงแก่พรหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลาย ต่างอิงอาศัยกันด้วยอำนาจของอาμισถานและธรรมทาน อยู่ประพฤติพรหมจรรย์นี้เพื่อต้องการสลดโอฆะ เพื่อทำความสิ้นสุด

^๑ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

แห่งทุกซ์โดยชอบ ด้วยอาการอย่างนี้^๒

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่แพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยนั้น พระสงฆ์สาวก นับว่า เป็นผู้มืบทบาทสำคัญ เพราะพระสงฆ์สาวกเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย เป็นส่วนหนึ่งของพุทธบริษัท และยังถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักการศาสนา^๓ พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก ส่วนใหญ่เป็นผู้บรรลุนิพพาน ย่อมมีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติสมควรและยึดมั่นในคุณธรรม มีปฏิปทาจริยาวัตรที่งดงาม ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธบริษัท รักษาพระธรรมวินัยและช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามความสามารถของตนเอง พระพุทธเจ้าได้ทรงแต่งตั้งภิกษุผู้มีความสามารถทั้งหลายเหล่านั้นไว้ในฐานะที่เป็นผู้มีความเป็นเลิศ (เอตทัคคะ) ในด้านต่าง ๆ เอตทัคคะหรือความเป็นเลิศนั้นจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวกเช่น พระอานนท์ มีความเป็นเลิศในการทรงพระสุตตร พระทัฬหะมัลลบุตร การจัดเสนาสนะ เป็นต้น จึงเห็นได้ว่า พุทธสาวกแต่ละรูปมีคุณลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองและไม่สามารถลอกเลียนแบบกันได้

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) เป็นพระมหาเถระชาวล้านนารูปหนึ่ง ที่มีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ เป็นผู้ที่มีปฏิปทาจริยาวัตรที่งดงาม มีความรู้ความสามารถทั้งด้านปริยัติและการปฏิบัติ เป็นที่พึ่งของศิษยานุศิษย์และสาธุชน โดยทั่วไป สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประสบความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง อีกทั้งยังได้ส่งเสริมการศึกษาสนับสนุนทุนการศึกษาเพื่อสังคมด้วยดีตลอดมา

คุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) มีปรากฏให้เห็นมากมาย อาทิเช่น งานด้านการศึกษา งานด้านการปกครอง งานด้านการเผยแผ่ งานด้านสาธารณูปการ งานด้านศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์ และงานด้านสถาปัตยกรรม แบบล้านนา อันเกิดจากการออกแบบและลงมือทำด้วยตัวของท่านเอง อาทิเช่น การวาดภาพพุทธประวัติบนฝาผนังวิหาร สร้างโต๊ะหมู่บูชา สร้างธรรมมาสน์แบบบุษบก สร้างที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ สัตตภัณฑ์ โต๊ะรับแขก เป็นต้น และผลงานที่น่าศึกษาอีกอย่างหนึ่งก็คืองานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งท่านมีวิธีการที่น่าสนใจคือถามตอบปัญหาธรรมะ ปรีศนาธรรม ท่านตอบปัญหาในแต่ละประเด็นชัดเจนแจ่มแจ้ง และให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องดีงาม ชีวิตและผลงานดังกล่าวมานั้น กระจัดกระจายอยู่ในเอกสารต่าง ๆ จึงเป็นการยากและเป็นอุปสรรค

^๒ จุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๒๘๗/๒๕๓.

^๓ เสถียร พันธรัณย์, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : ผดุงพิทยากรพิมพ์, ๒๕๒๖),

สำหรับบุคคลทั่วไปที่ต้องการศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพยายามอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษาเรื่องราวของท่าน โดยละเอียด เพื่อจักเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษา

ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) มีประวัติความเป็นมาอย่างไร มีคุณลักษณะเฉพาะอย่างไร มีการปฏิบัติตนอย่างไรมีผลงานด้านกิจการพระศาสนาแต่ละด้านเป็นอย่างไร ตลอดจนมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นที่แพร่หลายอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบศาสนกิจ ดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาคุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาประวัติและผลงานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ)
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ)

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาโดยอาศัยหลักฐาน และข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ๑) พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๒) อรรถกถา
- ๓) เอกสาร วารสาร หนังสือ และตำราที่เกี่ยวข้อง
- ๔) รายงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง
- ๕) ประวัติผลงานและคุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ)

เกี่ยวกับความมีเมตตา การให้ทาน บุคลิกภาพ ปฏิปทาจริยาวัตร และการแสดงธรรม

ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

๑) คุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก ในสมัยพุทธกาล จำนวน ๒๐ รูป ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระโมคคัลลานะ พระเวทขทิวรณิยะ พระกาฬุทายี พระสาครตะ พระปิณโฑลภารทวาชะ พระมหากัสสปะ พระอานนท์ พระองคุลิมาล พระอนรุทธะ พระโสณโกปิวิสะ พระนาลกะ พระราहुล พระราธะ พระมหากัสสปะ พระสารีบุตร พระยสะ พระคยภักกัสสปะ พระจุฬปัณณิก และ พระกุมารกัสสปะ

๒) คุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก ในสมัยปัจจุบัน กรณีศึกษา หลวงปู่หล้าตาทิพย์

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ คุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ประวัติและผลงานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ)

เป็นอย่างไร

๑.๔.๓ คุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ)

เป็นอย่างไร

๑.๕ คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

คุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก หมายถึง คุณลักษณะพิเศษเฉพาะตนของแต่ละองค์ที่เด่นหรือแตกต่างจากรูปอื่น ได้แก่ คุณลักษณะด้าน รัตตัญญู มีฤทธิ์ เมตตา ตาทิพย์ ปรารถนาเพียงผู้ว่าง่าย รุขงค์ ความกตัญญู ใฝ่การศึกษา มีวิชา แสดงธรรมและตอบปัญหาธรรม

คุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ หมายถึง คุณลักษณะทั่วไป คือ สามัญลักษณะที่มีความสอดคล้องกับพุทธสาวกและคุณลักษณะเฉพาะตัวของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ คือ ปัจเจกลักษณะ แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่สอดคล้องกับพุทธสาวกด้าน รัตตัญญู จริยาวัตรและบุคลิกภาพ ความกตัญญู เมตตา การให้ทาน การแสดงธรรม และลักษณะเฉพาะตัว ได้แก่ คุณลักษณะด้าน ตาทิพย์ สถาปัตยกรรม

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปิ่นนัดดา นพพานวัน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย” จากผลการศึกษาพบว่า รูปแบบวิธีการสื่อสารที่ใช้ในการเผยแพร่ธรรมะ นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน เริ่มจากการใช้รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลโดยมีพระมหากษัตริย์และพระภิกษุสงฆ์เป็นหลัก ต่อมามีการใช้หนังสือ สิ่งพิมพ์ธรรมะ และโสตทัศนูปกรณ์ในการศึกษาสมัยใหม่เข้าช่วย อีกทั้งมีการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นด้วย และได้มีการพัฒนารูปแบบวิธีการเผยแพร่ธรรมะจากการเทศน์ตามประเพณีดั้งเดิมมาสู่การบรรยายธรรม สนทนาธรรม ปาฐกถาธรรม และการจัดนิทรรศการทางพระพุทธศาสนา

กลวิธีการนำเสนอธรรมะในปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)* ซึ่งมีลักษณะเนื้อหาประเภทพัฒนา มีวิธีการนำเสนอธรรมะ ๔ วิธี คือการเสนอโดยตรง การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง กลวิธีการนำเสนอธรรมะที่ท่านใช้มากที่สุดคือ การเสนอโดยให้การพูดเชื่อมโยง ซึ่งมี ๓ ลักษณะ คือ พูดเชื่อมโยงจากเรื่องราวต่าง ๆ เข้าสู่ธรรมะ พูดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์เข้าสู่ข้อธรรมะ และพูดเชื่อมโยงจากข้อความในบทสวดมนต์เข้าสู่วิธี คือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง และการนำเสนอโดยใช้ตัวอย่างปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทสวดดี มีวิธีการเสนอธรรมะ ๒ วิธี เช่นกัน คือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง และการนำเสนอโดยใช้ตัวอย่างการเสนอโดยการให้ตัวอย่าง เป็นวิธีการเสนอธรรมะที่ท่านใช้มากกว่าการเสนอโดยการให้การพูดเชื่อมโยง

การใช้ภาษาในการปาฐกถาธรรมของท่าน ที่มีลักษณะเด่นน่าสนใจมี ๓ เรื่องคือ การใช้ถ้อยคำ การใช้ภาพพจน์ การใช้สำนวน สุภาษิต และคำพังเพย การใช้ถ้อยคำมี ๓ ลักษณะ คือ การใช้คำง่าย การใช้คำที่มีความหมายโดยนัยและการใช้คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ การใช้ภาพพจน์มี ๓ ลักษณะ คือ ภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ภาพพจน์การเลียนเสียงธรรมชาติ การใช้สำนวน สุภาษิต คำพังเพย นำมาใช้บ้างตามสมควร

เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) สรุปได้ดังนี้

๑. การเสนอโดยตรง	๒. การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง
๓. การพูดเชื่อมโยง	๔. การใช้ถ้อยคำที่ง่าย
๕. การใช้ภาพพจน์	๖. การใช้สำนวน สุภาษิต คำพังเพย
๗. การใช้วิธีอุปมาอุปไมย ^๔	

สมบัติ เสริมศิลป์^๕ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมคำสอนพระพยอม กุลยาโน,” ด้านกลวิธีการเสนอธรรมะ พระพยอม กุลยาโน* พบว่า ท่านจะให้ความสำคัญในการกล่าวคำนำและการสรุปเรื่อง ส่วนการเสนอธรรมะนั้น ท่านจะแทรกธรรมะลงในตัวอย่าง นิทาน เรื่องประสบการณ์

* สมณศักดิ์ครั้งสุดท้ายก่อนมรณภาพ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ อดีตเจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี.

^๔ ปิ่นนิตดา นพพานวัน, “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย”, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๓๓).

^๕ ปัจจุบัน พระราชาธรรมนิเทศก์ วัดสวนแก้ว จังหวัดปทุมธานี.

การเปรียบเทียบ และอารมณ์ขัน ส่วนทรศนะของพระอาจารย์พยอม ท่านมุ่งเสนอให้ประชาชนทุกเพศทุกวัย และทุกอาชีพปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และต้องละจากอบายมุขทั้งปวง เพื่อครอบครัวและสังคมจะได้อยู่อย่างมีความสุข^๕

พระวุฒิกर्ณ วุฑฒิกโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)” ผลจากการศึกษาในด้านบุคลิกภาพของพระราชวรมุณีพบว่า ท่านมีบุคลิกภาพที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พุทธธรรม

นอกจากนี้ยังพบว่า ลักษณะเด่นของท่านคือจะวางเนื้อหาพุทธธรรมเป็นลำดับขั้น เป็นตอน แต่ละตอนก็จะมีจุดเด่นและมีองค์แห่งความรู้ใหม่ ๆ ให้รู้ และมีประเด็นใหม่ ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ ใช้ภาษาที่ร่วมสมัยคือใช้ภาษาที่เรียบง่าย บรรยายธรรมมีชีวิตชีวา ไม่เครียดแทรกด้วยอารมณ์ขันทั้งที่เนื้อหาพุทธธรรมนั้นยาก แต่ท่านก็สามารถบรรยายให้ผู้ฟังได้เข้าใจง่าย...^๖

พระมหาบุญเลิศ ฐมฺมทสฺสี (โธฐฺฐ) ได้ทำศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม” ในด้านบุคลิกภาพของพระราชวิทยาคม หรือหลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ พบว่า หลวงพ่อคุณมีบุคลิกภาพที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่

ด้านเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรม พบว่า ท่านสามารถเผยแผ่คำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักนิเทศศาสตร์มาประยุกต์ใช้ผสมผสานกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่เข้ากับหลักธรรมได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน^๗

พระมหานิมิตร ลิขรสฺวณฺโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระศรีศิลป์สุนทรวาทิ (ศิลป์ สิขุขาสโก)” ผลการศึกษาพบว่า พระศรีศิลป์สุนทรวาทิ (ศิลป์ สิขุขาสโก) มีชีวิตความเป็นมาด้วยความยากลำบากตั้งแต่เป็นเด็กจนกระทั่งบวชเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา แต่สามารถอาศัยสถานการณ์พลิกผันชีวิตของตนเองให้พัฒนาก้าวหน้าเป็นที่รู้จักและยอมรับของคนโดยทั่วไป อีกทั้งยังสร้างชื่อเสียงให้กับ

^๕ สมบัติ เสริมศิลป์, “วรรณกรรมคำสอนพระพยอม กลฺยาโณ,” **ปริยญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๘).

^๖ พระวุฒิกर्ณ วุฑฒิกโร, “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต),” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑).

^๗ พระมหาบุญเลิศ ฐมฺมทสฺสี (โธฐฺฐ), “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑).

จังหวัดลำพูนซึ่งเป็นจังหวัดเล็ก ๆ ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ด้วยการสร้างผลงานต่าง ๆ ไว้ให้เป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะผลงานในด้านการปกครอง การศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ในฐานะนักการปกครอง ท่านเป็นพระสังฆาธิการที่มีบทบาทต่อจังหวัดลำพูน ในฐานะนักการศึกษา ท่านสามารถก่อตั้งโรงเรียน และบริหารโรงเรียนเอง ในฐานะนักพูดนักเขียน ท่านเป็นนักพูดนักเขียนที่มีสำนวนการพูดการเขียนดี ทั้งพระและญาติโยมให้ความยอมรับและติดตามฟังติดตามอ่านผลงานของท่านเป็นจำนวนมาก^๔

พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษายุทธศาสตร์ของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาพบว่า บทบาทในด้านความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ท่านมีความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ คือ กับพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นพุทธอนุชาเป็นพุทธอุปัฏฐากกับภิกษุในฐานะเป็นเพื่อนสหธรรมิก เป็นที่ปรึกษา และเป็นผู้ประสานหมู่สงฆ์ให้เกิดความสามัคคีกับภิกษุณีในฐานะเป็นผู้สนับสนุนให้สตรีได้บวชในพระพุทธศาสนา และเป็นผู้ให้อิโฆวาทกับอุบาสก อุบาสิกาในหน้าที่ปฏิบัติและที่ปรึกษา กับบุคคลนอกศาสนาในการช่วยเหลือตอบปัญหาข้อข้องใจ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ท่านต้องรับภาระและเป็นธุระในหลาย ๆ ด้าน

บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา สนทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรมโดยที่ท่านได้รับฟังจากพระพุทธเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการที่ต่าง ๆ กัน เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบและถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสและยอมรับนับถือพระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย...^๕

พระมหาประดิษฐ์ ปญฺฑิตธมฺโม (ปัญญาจีน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ชีวิตและผลงานของพระศรีธรรมนิเทศก์ (กมล โชติมนฺโต)” ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า พระศรีธรรมนิเทศก์ (กมล โชติมนฺโต) ในวัยเด็กได้ศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากนั้นได้เข้าไปเป็นศิษย์วัดจนกระทั่งอายุได้ ๑๕ ปี ก็ได้บรรพชาเป็นสามเณร ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี สามารถสอบได้นักธรรมชั้นเอก และเปรียญธรรม ๗ ประโยค ซึ่งถือว่าเป็นเปรียญเอก

^๔ พระมหานิมิต สิริสุวณฺโณ, “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระศรีศีลปัสุนทรวาทิ (ศีลปี่ สิกฺขาสโก)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^๕ พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม, “การศึกษายุทธศาสตร์ของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗).

หาผู้สอบได้ยากสมัยนั้น เมื่อมีความรู้ความสามารถแล้ว ท่านก็ได้ทุ่มเทกำลังสติปัญญาเพื่อพระพุทธศาสนาโดยทำหน้าที่เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมให้คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ ขณะเดียวกัน ก็ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารเป็นเจ้าสำนักเรียน และก่อตั้งสำนักเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นที่วัดสันป่าข่อยเพื่อเป็นสถานศึกษานักธรรมและบาลีสืบไป

ผลงานด้านกิจการพระพุทธศาสนาของพระศรีธรรมนิเทศก์ พบว่า ท่านได้สร้างสรรค์ผลงานไว้มากมายและประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง อาทิเช่น งานบริหารและการจัดการศึกษา งานด้านการปกครอง งานด้านการเผยแผ่ งานด้านสาธารณูปการ งานด้านศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์ โดยเฉพาะงานด้านสังคมสงเคราะห์ที่ท่านเข้าไปมีบทบาทและริเริ่มก่อตั้งคือกลุ่มหนุ่มสาวจังหวัดเชียงใหม่ โดยเน้นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้มวลชนรู้จักสามัคคี เป็นผลงานที่สืบเนื่องถึงปัจจุบัน^{๑๑}

พระมหาศรัณฺญ ปลูกษาโร (นุชมิตร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุธรรมยานเถร (ครูบาอินทจักรรักษา)” ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า พระสุธรรมยานเถร (ครูบาอินทจักรรักษา) เป็นพระสงฆ์ที่ถือหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ หลักวิปัสสนากรรมฐาน ดังนั้น ทุกอิริยาบถที่แสดงออกเป็นเสมือนท่านกำลังถือวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสู่พุทธบริษัท โดยท่านครูบาอินทจักรนี้ จะเห็นได้ว่า ถ้าคำสอนใดผิดไปจากหลักการที่ว่ามา ท่านครูบาจะออกมาชี้แจง แก้ไข ตอบโต้ คำสอนที่ผิดเหล่านั้น^{๑๒}

พระครูสิริกิจจาภรณ์ (เสริม กตกิจใจ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “โศสานิกธุดงค์ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาหลวงพ่อกษม เขมโก” ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า หลวงพ่อกษม เขมโก เป็นพระมหาเถระชาวล้านนา จังหวัดลำปาง ท่านเป็นพระธุดงค์ที่ปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัด ฝึกปฏิบัติทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานอย่างสมบูรณ์ ด้านปฏิปทาจริยาวัตรหรือคุณลักษณะเฉพาะของหลวงพ่อกษมนั้น ส่วนหนึ่งปรากฏในงานวิจัยของพระครูสิริกิจจาภรณ์ (เสริม กตกิจใจ) ดังความตอนหนึ่งว่า

...หลวงพ่อกษม เขมโก ฝึกฝนตนเองด้วยการปฏิบัติโศสานิกธุดงค์อย่างเคร่งครัด

^{๑๑} พระมหาประดิษฐ์ ปณฺชิตฺตมฺโม, “ชีวิตและผลงานของพระศรีธรรมนิเทศก์ (กมล โชตมนฺโต)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๑๒} พระมหาศรัณฺญ ปลูกษาโร, “ การศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุธรรมยานเถร (ครูบาอินทจักรรักษา)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

ปฏิบัติทั้งสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ใช้วิธีการเพ่งเตโชกสิณ และพิจารณาสุก กัมมัฏฐาน เป็นที่ตั้งและปฏิบัติทุกวิถีทางอย่างเคร่งครัดเพื่อที่จะทำให้กิเลสเบาบางและเหือดแห้งไปในที่สุด ซึ่งหลวงพ่อกษม ก็ทำได้ปฏิบัติได้ตั้งเป็นที่ปรากฏชัดแล้ว สิ่งที่เห็นได้ ชัดเจนอีกอย่างหนึ่งอันเป็นผลมาจากการได้ฝึกฝนตนเองด้วยวิธีการปฏิบัติโสตธานิกชุดงค์ ก็คือ หลวงพ่อเป็นคนมักน้อย สันโดษ ชอบความสงบ มีความเพียรแรงกล้า ไม่โอ้อวด ไม่มี มารยา ไม่เห็นแก่ปากแก่ท้อง ไม่มุ่งลาภ ยศ สรรเสริญ เป็นผู้บวชด้วยศรัทธาปรารถนาจะพ้น จากชาติ ชรา และมรณะ และยอมทำให้ท่านได้รับอานิสงส์แห่งการปฏิบัติชุดงค์เพิ่มเป็น ทวีคูณ^๒

พระครูพิศิษฏ์วราการ (มานพ ชินวิโส) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาชีวิตและผลงานของ พระเทพสิทธิอาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมจฺจโล)” ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า พระเทพสิทธิอาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมจฺจโล) เป็นพระเถระชาวล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มี ชื่อเสียงด้านวิปัสสนากรรมฐาน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ บุคลิกภาพของท่านสง่างาม ปฏิบัติทางจริยาวัตร ศีลาจารวัตรเรียบร้อยงดงาม ส่วนคุณลักษณะเฉพาะตัวของท่านเท่าที่ปรากฏ ในงานวิจัยของพระครูพิศิษฏ์วราการ (มานพ ชินวิโส) มีความว่า

...พระเทพสิทธิอาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมจฺจโล) ท่านได้ทุ่มเทเสียสละทำงานเพื่อ พระพุทธศาสนา สนับสนุนส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้งคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังได้ตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นหลายแห่ง ทั้ง ในประเทศและต่างประเทศเป็นที่ประจักษ์แล้ว ส่วนผลงานด้านกิจการพระพุทธศาสนา ท่าน ก็ได้ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจ ทำจนสุดความสามารถตั้งแต่ท่านได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาส และ เจ้าคณะอำเภอ ผลงานต่าง ๆ มีปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน

ด้านปฏิบัติทางจริยาวัตร พบว่า ท่านเป็นพระมหาเถระที่มีบุคลิกภาพสง่างาม สุขุม ลุ่มลึก มีความสามารถระวางอินทรีย์ตลอดเวลา มีเมตตาธรรมสูง โอบอ้อมอารี มีน้ำใจ พุคน้อยปฏิบัติมาก อยู่อย่างเรียบง่าย^๓

^๒ พระครูสิริกิจจาภรณ์ (เสริม กตกิจใจ), “โสตธานิกชุดงค์ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาหลวง พ่อกษม เขมโก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^๓ พระครูพิศิษฏ์วราการ (มานพ ชินวิโส), “ศึกษาชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิอาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมจฺจโล)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

พระมหาขรินทร์ อินทปญฺโญ (แก้วคำแสน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมสิทธิศาสตร์ (หนู ถาวโร)” ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่าพระธรรมสิทธิศาสตร์ (หนู ถาวโร) เป็นพระเถระที่เป็นทั้งพระนักปกครอง นักบริหาร และนักเผยแผ่ที่มีคุณภาพและมีชื่อเสียงเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป การที่ท่านจะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานได้นั้น ส่วนหนึ่งมาจากบุคลิกภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะตัวของท่านด้วยเช่นเดียวกัน

...พระธรรมสิทธิศาสตร์ เป็นแบบอย่าง มีแนวทางในการดำเนินงานอย่างชัดเจนไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่หวั่นไหวต่อคำสรรเสริญเยินยอ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ประสานในคนรอบรู้เรื่องคน คน งาน มีความขยันที่ปลุกใจตนเองและคนอื่น ด้านการศึกษา เป็นพระนักพัฒนาการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม การศึกษาสงเคราะห์ ได้ส่งเคราะห์แก่พุทธศาสนิกชน ให้เว้นจากความชั่วตั้งอยู่ในความดี บอกวิธีดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข การเผยแผ่ ตั้งใจทำงานด้านนี้ด้วยความเคารพและจริงใจ ประกาศคำสอนของพระพุทธองค์เดินตามรอยองค์พระศาสดาทุกประการ การสาธารณสงเคราะห์ ได้สร้างวัด สร้างโรงเรียน ทำด้วยความเมตตาและอุทิศการกุศล และการสาธารณูปการ ได้ก่อสร้าง บูรณปฏิสังขรณ์ วัดวาอารามหลายแห่งโดยเฉพาะวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ได้ดูแลเอาใจใส่อย่างดียิ่ง และพัฒนาวัดสิ่งก่อสร้างสาธารณูปการภายในวัดอย่างสม่ำเสมอ^{๑๔}

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลจากไต่ประวัติภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และฉบับภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เอกสารของงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลผู้เกี่ยวข้อง ผู้ร่วมงาน ผู้ใกล้ชิด ลูกศิษย์ทั้งภุชงค์และบรรพชิตเจ้าอาวาส ตลอดจนมีคณาจารย์และวิทยากรของวัดป่าติ่ง เพื่อเสริมข้อมูลในด้านเอกสาร และศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล เรียบเรียงนำเสนอผลการวิจัย

^{๑๔} พระมหาขรินทร์ อินทปญฺโญ (แก้วคำแสน), “ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมสิทธิศาสตร์ (หนู ถาวโร)”, วิทยานิพนธ์ศาสนาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

๑.๗.๑ ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

- ๑) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทุกชนิด
- ๒) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษา
- ๓) วิเคราะห์ข้อมูล
- ๔) สรุปและเขียนรายงานการวิจัย

๑.๗.๒ แหล่งค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล

- ๑) ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
- ๒) ห้องสมุดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ๓) สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วัดป่าตึง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
- ๔) แหล่งวิชาการอื่น ๆ

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- ๑.๘.๑ ทำให้ทราบคุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก
- ๑.๘.๒ ทำให้ทราบประวัติและผลงานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ)
- ๑.๘.๓ ทำให้ทราบคุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ)

บทที่ ๒

คุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก

การศึกษาวิจัยเรื่องคุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก กรณีศึกษาหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก ด้านรัตติกัญญา ด้านมีฤทธิ์ ด้านเมตตา ด้านตาทิพย์ ด้านปรารถนาความเพียร ด้านผู้ว่าง่าย ด้านรุกขาค์ ด้านความกตัญญู ด้านใฝ่การศึกษา ด้านมีวิชา ด้านการแสดงธรรมและตอบปัญหาธรรม ดังจะกล่าวตามลำดับ

๒.๑ ความนำ

คุณลักษณะเฉพาะ หมายถึง คุณสมบัติเฉพาะตัว^๑ หรือลักษณะเฉพาะของแต่ละองค์ ซึ่งไม่มีใครเหมือน และไม่เหมือนใคร ดังเช่นคุณลักษณะเฉพาะของพระอสีติมหาสาวกที่ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศในด้านใด และมีเกณฑ์ในการตัดสินความเป็นผู้เลิศ ๔ ประการ ดังนี้

๑. ได้รับยกย่องตามเรื่องที่เกิด หมายความว่า พระอสีติมหาสาวกรูปนั้น ๆ ได้แสดงความสามารถออกมาให้ปรากฏ โดยสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

๒. ได้รับยกย่องตามที่สะสมบุญมาแต่อดีต หมายความว่า พระอสีติมหาสาวกรูปนั้น ๆ ได้สร้างบุญสั่งสมมาแต่อดีตชาติพร้อมทั้งตั้งจิตปรารถนาเพื่อบรรลุตำแหน่งเอตทัคคะนั้นด้วย

๓. ได้รับยกย่องตามความเชี่ยวชาญ หมายความว่า พระอสีติมหาสาวกรูปนั้น ๆ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องเป็นพิเศษ

๔. ได้รับยกย่องตามที่มีความสามารถเหนือผู้อื่น หมายความว่า พระอสีติมหาสาวกรูปนั้น ๆ มีความสามารถในเรื่องที่ทำให้ได้รับตำแหน่งเอตทัคคะเหนือกว่าพระสาวกรูปอื่น ๆ ที่มีความสามารถอย่างเดียวกัน^๒

^๑ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๐๑.

^๒ บรรจบ บรรณรุจิ, อสีติมหาสาวก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๖-๗.

อย่างไรก็ตาม พระอสีติมหาสาวกล้วนได้รับยกย่องว่าเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุรูปอื่นในแต่ละด้าน แต่ในงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเพียงตัวอย่าง เพื่อให้เห็นถึงคุณลักษณะเฉพาะ พอเป็นแนวทางแห่งการศึกษาเท่านั้น ซึ่งคุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวกที่นำมาเป็นตัวอย่างนั้น มีดังต่อไปนี้

๒.๒ คุณลักษณะเฉพาะด้านรัตตัญญู

พระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นบุตรของพราหมณ์มหาศาล ในบ้านพราหมณ์ชื่อว่า โทณวัตถุ ซึ่งไม่ห่างไกลจากกรุง กบิลพัสดุ์เดิมเรียกชื่อว่า โกณฑัญญะ สาเหตุที่มีคำว่า อัญญา นำหน้าก็เพราะท่านได้บรรลุโศคาปัตติมรรค พระพุทธเจ้าทรงทราบว่า โกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรม ทรงเปล่งพระอุทานว่า อญฺญาสิ วต โภ โกณฑญฺญโฌ อญฺญาสิ วต โภ โกณฑญฺญโฌ โกณฑัญญะผู้เจริญได้รู้แล้วหนอ^๓ เพราะอาศัยคำว่า อญฺญาสิ ที่แปลว่า ได้รู้แล้ว คำว่า อัญญา จึงนำหน้าชื่อของท่านตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา และได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายด้านรัตตัญญู

พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นผู้ได้รับการยกย่องจากพระบรมศาสดาว่า เป็นยอดกว่าภิกษุทั้งหลายผู้รัตตัญญู สาเหตุที่ท่านเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายเพราะว่าในอดีตชาติของพระอัญญาโกณฑัญญะ ได้ถวายปฐมภักแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระและได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าปทุมุตตระว่าในอีกแสนกัป พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตรจกเสด็จอุบัติในโลก ถึงความเป็นมนุษย์ ได้ออกบวชเป็นบรรพชิตอยู่ ๖ ปี ในปีที่ ๗ พระพุทธเจ้าจักรทรงประกาศสัจจะ ภิกษุมีนามชื่อว่าโกณฑัญญะ ทำให้แจ้งเป็นองค์แรก เมื่อเราออกบวช ได้บวช ตามพระโพธิสัตว์ ความเพียรเราทำดีแล้ว เราบวชเป็นบรรพชิตเพื่อต้องการจะเผากิเลส บัดนี้ เราบรรลุอมตบพอันสงบ ระงับ ยอดเยี่ยมนั้นแล้ว เรากำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้ว ไม่มีอาสวะ คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฎิสัมภิตา ๔ วิโมกข์ ๘ และอภิญญา ๖^๔

จากประวัติของพระอัญญาโกณฑัญญะ สรุปได้ว่า พระอัญญาโกณฑัญญะ ในอดีตชาติ ได้ถวายภักตครั้งแรกแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ และท่านได้รับพุทธพยากรณ์ว่า จะได้เป็นพุทธสาวกองค์แรกในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระนามว่าสมณโคดม มีนามว่า อัญญาโกณฑัญญะ ซึ่งความปรารถนาของท่านก็สำเร็จในชาติที่เกิดเป็นพระอัญญาโกณฑัญญะ นี้เอง ตำแหน่งเอตทัคคะที่ได้รับคือรัตตัญญู จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕-๑๘.

^๔ พ.อ.ป. (ไทย) ๓๒/๕๕๖-๖๑๒/๕๑-๕๓.

๒.๓ คุณลักษณะเฉพาะด้านมีฤทธิ์

(๑) พระมหาโมคคัลลานเถระ เป็นบุตรพรหมณ์ผู้เป็นนายบ้านชื่อว่าโกธิตะ มารดาชื่อว่านางโมคคัลลิตี แต่เดิมท่านชื่อว่า โกธิตะ ตามโคตรแห่งบิดา และถูกเรียกชื่อว่า โมคคัลลานะ เพราะเป็นบุตรของนางโมคคัลลิตี พอเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว พวกภิกษุพากันเรียกว่า โมคคัลลานะ ท่านเกิดในโกธิตคามไม่ห่างไกลจากเมืองราชคฤห์ สมัยเป็นเด็กได้เป็นสหายที่รักใคร่กันกับอุปติสสมานพ ผู้มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน และตระกูลทั้งสองนั้นมั่งคั่ง สมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์และบริวารเท่า ๆ กัน มีความคุ้นเคยสนิทสนมกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เมื่อโกธิตมานพเจริญวัยแล้ว ก็ได้ไปศึกษาเล่าเรียนศิลปวิทยาด้วยกันกับอุปติสสมานพ แม้จะไปเที่ยวหรือจะไปทำธุระอะไรก็มักจะไปด้วยกันอยู่เสมอ จนกระทั่งเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาก็บวชพร้อมกัน ต่างกันแต่ว่าได้ดวงตาเห็นธรรมครั้งแรกนั้นไม่พร้อมกัน เรื่องราวต่าง ๆ ก่อนจะอุปสมบทนั้นคล้าย ๆ กับพระสารีบุตร

หลังจากอุปสมบทแล้ว ๗ วัน ได้ไปทำความเพียรอยู่ที่บ้านกัลลวาลมุตตคาม แขวงมคธ ในที่สุดก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ครั้นได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว พระมหาโมคคัลลานะได้เป็นกำลังสำคัญของพระศาสนา ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ตามที่พระพุทธองค์ทรงดำริให้สำเร็จ เพราะท่านเป็นผู้มีฤทธิ์ทานุภาพมาก จึงได้รับการยกย่องจากพระบรมศาสดาว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในทางเป็นผู้มีฤทธิ์ และทรงยกย่องว่าเป็นคู่พระอัครสาวกคู่กันกับพระสารีบุตร ในการอุปการะภิกษุผู้เข้ามาบวชในพระธรรมวินัย พระมหาโมคคัลลานะเปรียบเหมือนนางนมผู้เลี้ยงทารกที่เกิดแล้ว กล่าวคือแนะนำให้ตั้งอยู่ในคุณเบื้องบนที่สูงขึ้นไป

พระมหาโมคคัลลานะ เข้าใจในนวัตรมคือการก่อสร้าง เพราะฉะนั้น เมื่อนางวิสาขา มหาอุบาสิกา สร้างบุพพารามในเมืองสาวัตถี พระบรมศาสดารับสั่งให้ท่านเป็นนวกัมมาชิสฐายี คือผู้ควบคุมการก่อสร้าง^๕ ดังนั้น จากประวัติของท่านโดยย่อนี้ ทำให้เห็นได้ว่า ท่านเป็นผู้มีคุณลักษณะเฉพาะที่ได้รับการยกย่องจากพระบรมศาสดาว่า เป็นผู้ที่มีฤทธิ์มากกว่าภิกษุทั้งปวง เป็นผู้อนุเคราะห์ภิกษุทั้งหลายที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งเปรียบเสมือนนางนมผู้เลี้ยงทารกแรกเกิด และที่สำคัญยังเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างวิหารบุพพาราม เป็นผู้มีความรู้ด้านนวัตรมหรือการก่อสร้างเป็นอย่างดี ซึ่งเปรียบได้กับวิศวกรในปัจจุบันนั่นเอง

สาเหตุที่ท่านเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในด้านมีฤทธิ์มากเพราะว่าในอดีตชาติของพระมหาโมคคัลลานะได้เกิดเป็นพรหมณ์ชื่อว่าสิริวิฑฒะได้ถวายทานอยู่ ๗ วัน วันสุดท้ายถวาย

^๕ ธ.อ. (ไทย) ๓/๗๑.

จิ๋วมีราคาแพงให้แก่พระพุทธเจ้าและพระสาวกรองแล้วได้ตั้งจิตปรารถนาตำแหน่งเอตทัคคะและ การเป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้ายของพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งในอนาคต พระพุทธเจ้าอินทสิทฺธิทรงตรวจดูด้วย พระญาณที่ล่วงรู้ถึงอนาคตแล้ว ทรงเห็นว่าความปรารถนาของท่านสำเร็จได้แน่ จึงตรัสพยากรณ์ว่า จากนี้ไป ๑ อสงไขยกับอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัป เธอจักได้เป็นพระอัครสาวกของพระพุทธเจ้าโคดมและจัก มีชื่อว่าโมคคัลลานะ นับแต่นั้นมาสิริวิฑฐะได้ทำบุญสนับสนุนตลอดชีวิต ตายแล้วได้ไปเกิดเป็น เทวดาอยู่ในสวรรค์ ท่านเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสุคติภูมิจนถึงระยะเวลาที่พระพุทธเจ้าพระองค์ ปัจจุบันเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ท่านได้มาเกิดเป็นบุตรพราหมณ์นายบ้านแห่งเมืองนาลันทา ครั้นออก บวชได้บรรลุนิพพาน พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านมีฤทธิ์มากและ ตำแหน่งอัครสาวกเบื้องซ้าย^๖

พระมหาโมคคัลลานะนั้น มีฤทธิ์มาก ดังที่พระพุทธเจ้าเคยตรัสชมไว้ว่า “มหาโมคคัลลานะ มีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมาก เพราะเป็นผู้มีความชำนาญในการเจริญอิทธิบาท ๔ ประการอย่าง คล่องแคล่ว”^๗ หรือเนื้อความที่ท่านกล่าวไว้ในมหาโมคคัลลานเถรคาถาว่า “เราเป็นผู้ชำนาญการ แสดงฤทธิ์ สามารถเนรมิตอภินิหารชั่วขณะเดียวได้ตั้ง ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ”^๘

นอกจากนี้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้าเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องใช้ฤทธิ์ช่วยแล้ว พระพุทธเจ้าจะทรงใช้พระมหาโมคคัลลานะเสมอ เช่นเรื่องการใช้ฤทธิ์ปราบเจ้าลัทธินิวกิตติทัตตะและ พญานาค ซึ่งมีเนื้อหาสาระพอสรุปได้ดังนี้

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เชตวันมหาวิหาร ได้พิจารณาเห็นอุปนิสัยแห่งการ บรรลุธรรมของอักษิทัตตะพร้อมกับบริวาร จึงให้พระมหาโมคคัลลานะเข้าพบในเวลาตอนเย็น แล้ว รับสั่งว่า “โมคคัลลานะ เธอเห็นอักษิทัตตะพราหมณ์แนะนำประชาชนไปสู่ที่มีโช่ทำไหม เธอจงไป ให้โอวาทแก่คนเหล่านั้นเถิด”^๙ พระเถระรับพุทธประสงค์แล้ว จึงไปยังสำนักของอักษิทัตตะ ขณะ เดินไปคิดว่า คนเหล่านี้มีกำลัง และมีจำนวนมาก ถ้าจะเข้าไปกล่าวถ้อยคำอะไรในสมาคมของพวกเขา แม้ทั้งหมดฟังลุกขึ้นเป็นพวก ๆ ก็ได้ เมื่อไปถึงเห็นลูกศิษย์จับกลุ่มสนทนากันอยู่ ณ บริเวณที่ ประชุม จึงเนรมิตไฟฝนตกหนัก ทำให้ลูกศิษย์ของอักษิทัตตะเข้าไปหลบฝน ณ บรรณศาลาของตน จึงไปหาอักษิทัตตะ แล้วเรียกท่านอักษิทัตตะโดยออกชื่อตรง ๆ เมื่ออักษิทัตตะถูกเรียกโดยออกชื่อก็ ไม่พอใจ และเมื่อพระเถระแสดงตนว่าเป็นพราหมณ์มาเพื่อหาที่พักสักคืนหนึ่ง เมื่ออักษิทัตตะตอบ

^๖ บรรจบ บรรณรุจิ, อสัทธิมหาสาวก, หน้า ๗๑.

^๗ ส.ม. (ไทย) ๑๕/๘๒๖/๒๓๖-๒๓๗.

^๘ ชุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๑๑๕๒/๔๒๐.

^๙ ธ.อ. (ไทย) ๖/๑๑๑.

ปฏิเสธว่าไม่มีที่ปัก พระมหาโมคคัลลานะจึงซักถ้อยคำเข้ามาพูดเสริมว่า “ธรรมดาคนยอมเข้าหาคน โคยอมเข้าหาโค นักบวชยอมเข้าหานักบวช ท่านอย่าปฏิเสธเลย ขอจงให้ที่ปักสักคืบหนึ่งเถิด”^{๑๑} เมื่ออัคคิทัตตะ ตอบปฏิเสธว่าที่ปักไม่มี จึงขอพักอยู่ ณ ที่กองทราย แต่ถูกอัคคิทัตตะปฏิเสธว่าไม่ได้ เพราะมีพญานาคอยู่ และพระเถระกล่าวตอบว่า จงให้เถิด เมื่อคัดค้านไม่ได้จึงพูดเปรยว่า ท่านจงรู้ ด้วยตนเอง ครั้นแล้ว พระเถระมุ่งไปกองทราย เมื่อพญานาคชื่ออหิทัตตะเห็นพระเถระเดินเข้าเขต แคนของตน จึงประกาศอานุภาพของตนโดยการบังหวนควันพิษใส่พระเถระด้วยหมายจะฆ่า แต่ ควันพิษนั้นไม่สามารถทำอันตรายพระเถระได้ แล้วพระเถระจึงบังหวนควันตอบไปบ้าง จน พญานาคทนไม่ได้ เลยเปลี่ยนมาพ่นไฟใส่พระเถระแทน แต่ไฟที่พ่นนั้นไม่สามารถทำอันตราย พระเถระได้ แล้วพระเถระจึงพ่นไฟตอบไปบ้าง จนพญานาคเกิดอาการร้อนไปทั้งตัว จึงยอมแพ้ ได้ เอาตัวพันรอบกองทราย แล้วแผ่พังพานขนาดเท่าเรือนยอดให้พระเถระนั่งขัดสมาธิบนกองทราย ตลอดคืนจนสว่าง

ต่อมาตอนเช้า พวกพราหมณ์มาดูเห็นพระเถระไม่เป็นอะไร ยังนั่งบนกองทรายแถมมี พญานาคแผ่พังพานปกคลุมให้ด้วย จึงไหว้พระเถระพร้อมทั้งกล่าวชมว่า น่าอัศจรรย์จริง ท่านมี อานุภาพมากถึงเพียงนี้ สามารถปราบพญานาคได้ แล้วยื่นล้อมพระเถระ ขณะนั้นเอง พระพุทธรเจ้าก็ เสด็จมาถึง และพระเถระลุกขึ้นถวายอภิวาทพระพุทธรเจ้าแล้วกล่าวแนะนำให้พวกพราหมณ์รู้จัก พระพุทธรเจ้าว่า ท่านผู้นี้เป็นศาสดาของเรา เราเป็นสาวกของพระองค์ เมื่ออัคคิทัตตะพร้อมกับ บริวารได้ฟังดังนั้น จึงประณมมือชื่นชมพระพุทธรเจ้า พระพุทธรเจ้าก็ตรัสถามอัคคิทัตตะว่า อัคคิทัตตะ เมื่อสั่งสอนพวกลูกศิษย์และคนอุปัฏฐาก กล่าวสอนว่าอย่างไร เมื่ออัคคิทัตตะถูกถามจึง กราบทูลว่า ข้าพเจ้าย่อมกล่าวสอนพวกเขาว่า ขอให้พวกท่านถึงภูเข ป่าไม้ อาศรม และต้นไม้เป็น ที่พึงเถิด เพราะผู้เข้าถึงภูเขเป็นต้นเป็นที่พึง ย่อมพ้นจากทุกข์ได้ จึงตรัสว่า คนที่ถึงภูเขเป็นต้นเป็นที่ พึ่งไม่สามารถพ้นทุกข์ได้ แต่คนที่ถึงพระพุทธร พระธรรม และพระสงฆ์ต่างหากสามารถพ้น จากวิญญูทุกข์ทั้งสิ้นได้ และเมื่อพระพุทธรเจ้าแสดงพระธรรมเทศานานี้จบลง อัคคิทัตตะพร้อมกับ บริวาร บรรลุอรหัตตผล^{๑๒} เมื่อประชาชนชาวแคว้นอังคะแคว้นมคธและแคว้นกัรุมมาเห็นอัคคิทัตตะ บวชแล้ว จึงเกิดความสงสัย พระพุทธรเจ้าจึงให้พระอัคคิทัตตะช่วยขจัดความสงสัยของพวกเขา

^{๑๑} ธ.อ. (ไทย) ๖/๑๐๓.

^{๑๒} พระมหาสุชญา โรจนฉาโณ, “การศึกษาบทบาทของพระมหาโมคคัลลานะระในการเผยแผ่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐).

ประชาชนเสีย พระอัคคิทัตตะเหาะขึ้นเหาะลงกลับไปกลับมาถึง ๗ ครั้ง แล้วถวายอภิวัต
พระพุทธรเจ้า พร้อมประกาศตนเป็นสาวกของพระพุทธรเจ้า^{๑๒}

จากประวัติของพระโมคคัลลานะ สรุปได้ว่า พระโมคคัลลานะมีฤทธิ์มาก เพราะใน
อดีตชาติท่านได้เกิดเป็นพราหมณ์ชื่อว่าสิริวิฑณะ ได้ถวายทาน ๗ วัน วันสุดท้ายถวายจิวรให้กับ
พระพุทธรเจ้าและพระสาวก ท่านได้ตั้งจิตปรารถนาเป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้ายของพระพุทธรเจ้า
พระนามโคดมและเป็นผู้มีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมาก เพราะเป็นผู้ได้เจริญอิทธิบาท ๔ ประการ
อย่างคล่องแคล่ว และท่านยังได้ใช้ฤทธิ์ของท่านปราบอหิฉัตตะพญานาคจนสิ้นฤทธิ์ และทำให้
อัคคิทัตตะ ผู้มีความเห็นผิด เข้ามานับถือ พระพุทธศาสนา เพราะอำนาจฤทธิ์ของท่านนั่นเอง ดังนั้น
ความเป็นผู้มีฤทธิ์มาก จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

(๒) พระเวตขทิวรนิยะ เป็นบุตรของวังคันตพราหมณ์และนางสารีพราหมณี เป็น
น้องชายของพระสารีบุตรเถระ เดิมชื่อว่าเวตตะ เมื่อบวชแล้วชอบอาศัยอยู่ในป่าไม้ตะเคียนจึงได้
ค้ำนำหน้าว่า ขทิวรนิยะเวตเถระ ครั้นอายุได้ ๘ ปี บิดามารดาของเวตตะมาพบปรึกษากันว่า บุตรชาย
ของเราพากันออกบวชหมดแล้ว เหลือแต่เวตตะเพียงคนเดียวเท่านั้น หากเขาบวชเสียแล้วก็จะไม่มี
ใครสืบสกุลควรผูกมัดเวตตะมาช่วยการให้แต่งงาน ดังนี้แล้วจึงจัดหากรรมหนักกับนางกุลธิดาซึ่ง
เหมาะสมกันทั้งชาติและตระกูล และกำหนดวันอาวาหมงคลไว้แล้ว ครั้นถึงวันทำพิธีอาวาหมงคล
บิดามารดาของท่านได้ตระเตรียมเดินทางไปเรือนของกุมาริกา ในขณะที่กำลังทำพิธีอยู่นั้น
เวตตะมาพบเห็นยายของกุมาริกาผู้มีอายุ ๑๒๐ ปี จึงคิดว่าร่างกายนี้ เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน เป็น
รังแห่งโรคต่าง ๆ แล้วเกิดความเบื่อหน่ายในการครองเรือน และในขณะที่กำลังนั่งอยู่ในรถ
เวตตะมาพบได้หลบหนีไปในป่า แล้วขอบรรพชากับภิกษุสงฆ์

พวกภิกษุทราบว่าคุณเป็นน้องชายของพระสารีบุตรเถระ จึงให้การบรรพชาเป็น
สามเณร ทั้งนี้เพราะพระสารีบุตรเถระเคยสั่งไว้ว่าหากเวตตะผู้เป็นน้องชายมาขอบวชจงให้บวชเถิด
โดยมิต้องได้รับการอนุญาตจากบิดามารดา เพราะท่านทั้งสองเป็นผู้มีมิจฉาทิฎฐิ

พวกภิกษุได้ส่งข่าวไปให้แก่พระสารีบุตรเถระทราบว่าเวตตะได้บรรพชาเป็นสามเณร
แล้ว เมื่อมีอายุครบ ๒๐ ปีก็ได้อุปสมบทในพระพุทธศาสนา และเพราะกลัวว่าพวกญาติจะตามมา
พบ จึงเรียนกรรมฐานในสำนักภิกษุเหล่านั้นจนชำนาญ แล้วได้ประกอบความเพียรในการบำเพ็ญ
สมณวิปัสสนากรรมฐาน ไม่นานก็ได้บรรลุอรหัตผล สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในพรหมานันเอง^{๑๓}

^{๑๒} ธ.อ. (ไทย) ๖/๑๑๑.

^{๑๓} บรรจบ บรรณรุจิ, อีสติมหาสาวก, หน้า ๘๑.

พระเวทขทิวรณิยะ หลังจากบรรลอรหัตผล ท่านได้แสดงฤทธิ์เนรมิตป่าให้เป็นพระคันธกุฎีและเรือนยอดถวายพระพุทธรเจ้าและพระสาวก ๕๐๐ รูป ที่ตามเสด็จ เรื่องมีอยู่ว่า พระพุทธรเจ้าทรงพาพระสาวก ๕๐๐ รูป มาเยี่ยมท่าน สถานที่ที่ท่านอยู่นั้นเป็นป่าไม้ตะเคียนใหญ่ซึ่งไม่เหมาะที่พระจำนวนมากจะมาอยู่เนื่องจากเป็นป่ารก ครั้นท่านได้ทราบว่พระพุทธรเจ้าจะทรงพาพระสาวก ๕๐๐ รูปมาเยี่ยม ท่านจึงเนรมิตป่าให้เป็นพระคันธกุฎีถวายพระพุทธรเจ้า เนรมิตป่าอีกส่วนหนึ่งให้เป็นเรือนยอดเป็นที่อยู่ของพระสาวก ๕๐๐ รูป จากนั้นก็ได้เนรมิตที่จงกรมที่พักกลางคืน และที่พักกลางวัน อีกอย่างละ ๕๐๐ สำหรับพระสาวกทั้งหมดนั้นได้ใช้เป็นสถานที่บำเพ็ญเพียร และหลังจากที่พระพุทธรเจ้าทรงพาพระสาวกเสด็จกลับแล้ว ท่านก็คลายฤทธิ์ป่าทั้งป่ากลับมีสภาพดังเดิม^{๑๔}

อดีตชาติของพระเวทขทิวรณิยะเถระดังปรากฏในพระสุตตันตปิฎกว่าด้วยผลแห่งการจัดเรื่อนำขำผากแม่น้ำคงคาชื่อภาคิริตี ในประเทศหิมวันต์ ท่านเป็นคนพายเรือรับจ้างมีหน้าที่ส่งผู้คนข้ามฟากเป็นประจำทุกวัน ในสมัยของพระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ และท่านก็มีโอกาสได้พายเรือไปส่งพระพุทธรเจ้า พอถึงกลางแม่น้ำ พระพุทธรเจ้าได้ตรัสว่า ผู้ใดที่คอยรับส่งพระพุทธรเจ้าและพระอรหันต์ ผู้นั้นเมื่อตายไปแล้วจะไปเกิดในสวรรค์ และเมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์จะได้เป็นกษัตริย์พระนามว่าจัมพะกะ ฉะนั้น ในอีกแสนกัลป์ จะได้มาเกิดเป็นบุตรของพราหมณ์ มีชื่อว่าเวตตะ ในสมัยของพระบรมศาสดาพระนามว่าสมณโคดม และจะได้ออกบวชในศาสนาของพระองค์ ประกอบความเพียร เจริญวิปัสสนา คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘ และอภิญาญา ๖ ท่านทำให้แจ้งชัดแล้ว^{๑๕}

จากประวัติของพระเวทขทิวรณิยะ สรุปได้ว่า พระเวทขทิวรณิยะมีฤทธิ์ ด้วยผลแห่งอดีตชาติที่ท่านเป็นคนพายเรือรับจ้างส่งผู้คนข้ามฝั่งแม่น้ำคงคา และได้มีบุญวาสนาได้ส่งพระพุทธรเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ ด้วยอาณิสสงส์นี้จึงทำให้ท่านมีฤทธิ์ และสามารถใช้ฤทธิ์ให้เป็นประโยชน์คือ เนรมิตป่าไม้ตะเคียนให้เป็นคันธกุฎีและเรือนยอดถวายการต้อนรับพระพุทธรเจ้าพร้อมด้วยเหล่าพุทธสาวก ซึ่งความปรารถนาของท่านก็สำเร็จในชาติที่เกิดเป็นพระเวทขทิวรณิยะนี้เอง ดังนั้น ความเป็นผู้มีฤทธิ์ จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

(๓) พระกาพูทายีเถระ เป็นบุตรของมหาอำมาตย์ในเมืองกบิลพัสดุ์ และเป็นสหชาติคือเกิดในวันเดียวกันกับวันที่พระมหากษัตริย์ประสูติ ตอนเกิดบิดาตั้งชื่อว่าอุทายี แต่ด้วยความที่ท่านมีผิวพรรณดำ ผู้คนจึงเรียกว่า กาพูทายี เมื่อมีอายุพอสมควรแล้วได้ทูลถวายตัวเป็นมหาดเล็กของ

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

^{๑๕} บุ.อป. (ไทย) ๓๒/๖๒๘-๖๔๓/๘๖-๘๘.

สิทธิศรราชกุมาร เหตุการณ์ก่อนออกบวช ครั้นพระมหานุรุชเสด็จออกผนวช ตรัสรู้ พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงแสดงธรรมสั่งสอนแก่ประชาชนทั่วไป ในขณะนั้นประทับอยู่ในกรุงราชคฤห์ พระเจ้าสุทโธทนะทรงทราบข่าว มีพระประสงค์จะทอดพระเนตรและชื่นชมในพระบารมีจึงสั่งให้อำมาตย์พร้อมบริวารไปทูลเชิญเสด็จพระพุทธเจ้าเสด็จมายังกรุงกบิลพัสดุ์

ฝ่ายอำมาตย์หลังจากรับพระบัญชาแล้ว พาบริวารไปกราบทูลพระศาสดา พระพุทธองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาให้ฟังแล้วบรรลอรหัตตผล จึงไม่ได้กราบทูลเชิญเสด็จ ทั้งยังมีได้แจ้งข่าวให้พระเจ้าสุทโธทนะทรงทราบ พระเจ้าสุทโธทนะจึงส่งอำมาตย์ไปถึง ๕ ครั้ง แต่ก็ไม่มีใครกลับมาส่งข่าวให้ทรงทราบเลย

ในวาระที่ ๑๐ ทรงรับสั่งให้กาฬุทายีอำมาตย์ไปกราบทูลเชิญเสด็จ และกาฬุทายีอำมาตย์ถือโอกาสทูลขออุปสมบทในพระพุทธศาสนา พระเจ้าสุทโธทนะประทานอนุญาต จึงพาบริวารไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า เมื่อไปถึงเข้าไปกราบทูลพระพุทธเจ้า ณ วัคเวฬวัน พระพุทธองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนา ครั้นจบแล้วกาฬุทายีอำมาตย์บรรลอรหัตตผลพร้อมด้วยบริวาร และได้ทูลขออุปสมบทในพระธรรมวินัยพระพุทธองค์ประทานอนุญาตให้อุปสมบทด้วยอธิกขุอุปสัมปทา^{๑๖}

พระกาฬุทายี ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการทำให้พวกเจ้าสากยะเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาโดยเมื่อบวชแล้วหลังจากทูลนิมนต์ให้พระพุทธเจ้าเสด็จมาเมืองกบิลพัสดุ์ได้แล้วก็เหาะล่องหน้ามายังเมืองกบิลพัสดุ์เพื่อแจ้งข่าวให้พระเจ้าสุทโธทนะทรงทราบก่อน พระเจ้าสุทโธทนะทอดพระเนตรเห็นท่านยืนอยู่ในอากาศจำไม่ได้จึงตรัสถาม ท่านเป็นใคร มาจากไหนขอถวายพระพร อาตมาเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า พระองค์เป็นพระบิดาของพระพุทธเจ้า เมื่อว่าโดยศักดิ์แล้ว พระองค์จึงเป็นพระอัยกาของอาตมา และอาตมาก็คือพระนัดดาของพระองค์

คำถวายพระพรของพระกาฬุทายีทำให้พระเจ้าสุทโธทนะจำได้ พระองค์ทรงดีพระทัยเป็นอย่างยิ่งที่อดีตราชทูตของพระองค์รักษาสัญญาโดยได้กลับมาแจ้งข่าวที่พระองค์ทรงประสงค์ให้ทรงทราบ จึงตรัสนิมนต์ให้ลงมา นั่งบนตั่งในพระราชวัง จากนั้นทรงรับสั่งให้เจ้าหน้าที่จัดภัตตาหารมาใส่บาตร พระกาฬุทายีครั้งรับประเคนภัตตาหารนั้นแล้วก็แสดงท่าจะทูลลา

พระเจ้าสุทโธทนะทรงเห็นพระกาฬุทายีแสดงอาการดังนั้น ก็ทรงทราบได้ทันทีว่าพระเถระจะไปฉันภัตตาหารที่อื่น จึงตรัสถามถึงที่ที่จะไปว่า ท่านจะไปฉันภัตตาหารที่ไหน ท่านตอบว่าจะไปฉันภัตตาหารในสำนักของพระพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้าอยู่ที่ไหน ท่านตอบว่าขณะนี้

^{๑๖} บรรจบ บรรณรุจิ, อตีตมหาสาวก, หน้า ๑๕๒ - ๑๕๓.

พระพุทธเจ้ากำลังเสด็จพุทธดำเนินมาตามเส้นทางจากแคว้นมคธสู่เมืองกบิลพัสดุ์เพื่อทรงเยี่ยมมหาบพิตร

ระยะทางจากเมืองราชคฤห์ถึงเมืองกบิลพัสดุ์ไกลได้ ๖๐ โยชน์ พระพุทธเจ้าทรงพาพระสาวก ๒๐,๐๐๐ รูป เดินทางได้วันละ ๑ โยชน์ (ประมาณ ๑๖ กิโลเมตร) และวันนี้นับเป็นวันแรกที่พระองค์ทรงพาพระสาวกออกเดินทาง

ฝ่ายพระเจ้าสุทโธทนะ เมื่อทรงทราบว่าพระกาฬุทายีจะนำภัตตาหารไปถวายพระพุทธเจ้า จึงตรัสบอกให้ท่านฉันภัตตาหารนั้นก่อน พระกาฬุทายีทำตามพระราชประสงค์ จากนั้นพระเจ้าสุทโธทนะได้รับสั่งให้เจ้าหน้าที่จัดภัตตาหารอีกชุดหนึ่งถวายให้พระกาฬุทายีนำไปถวายพระพุทธเจ้า “ทราบใดที่พระลูกเจ้าของโยมยังเสด็จมาไม่ถึง ขอพระคุณเจ้าจงมานำอาหารจากพระราชวังนี้ไปถวายได้ทุกวัน”

พระเจ้าสุทโธทนะตรัสพิจารณา ฝ่ายพระกาฬุทายีหลังจากฉันภัตตาหารแล้วก็แสดงธรรมโปรดพระเจ้าสุทโธทนะและบรรดาข้าราชการ คำสอนของท่านส่งผลให้พระเจ้าสุทโธทนะและบรรดาข้าราชการเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าพระธรรมและพระสงฆ์ก่อนที่จะได้เห็นพระพุทธเจ้า พระกาฬุทายียังได้แสดงปาฏิหาริย์อีกส่วนหนึ่ง โดยได้ตั้งจิตอธิษฐานในบาตรที่มีอาหารเต็มอยู่นั้นลอยขึ้นไปในอากาศแล้วท่านก็เหาะตามขึ้นไปรับบาตรนั้นแล้วนำไปถวายพระพุทธเจ้า พระกาฬุทายีนำอาหารไปถวายพระพุทธเจ้าด้วยวิธีนี้ทุกวัน^{๑๑}

จากประวัติของพระกาฬุทายี สรุปได้ว่า พระกาฬุทายีเถระเป็นบุตรของมหาอำมาตย์อาศัยอยู่ในเมืองกบิลพัสดุ์ และเป็นสหชาติกับพระพุทธเจ้า หลังจากบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาแล้วได้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย จนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ และยังทำให้พวกเจ้าศากยะเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ตลอดจนถึงได้แสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ได้ตั้งจิตอธิษฐานให้บาตรที่มีอาหารเต็มอยู่นั้นลอยขึ้นไปในอากาศแล้วก็เหาะตามขึ้นไปรับบาตรนั้นแล้วนำไปถวายพระพุทธเจ้า ดังนั้น ความเป็นผู้มีฤทธิ์ จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

(๔) พระสาคตเถระ เป็นบุตรของพราหมณ์ ในเมืองพาราณสี เมื่อเจริญวัยแล้วบิดามารดาได้ส่งสาคตมานพไปศึกษาจนจบลัทธิของพราหมณ์ในสมัยนั้น

วันหนึ่งสาคตมานพได้ฟังธรรมในสำนักพระสาคดาแล้วมีศรัทธาเลื่อมใสทูลขอบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาในเวลาไม่นานหลังจากที่บวชเป็นพระภิกษุแล้ว บรรลุฉันทสมาบัติ ๘ จนชำนาญคล่องแคล่ว

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๓ - ๑๖๕.

พระศาสดาเถระเป็นผู้มีความสามารถเชี่ยวชาญในเตโชกสิณเป็นอย่างยิ่ง เพราะเหตุนี้ พระศาสดาจึงทรงยกย่องแต่งตั้งท่านให้ดำรงตำแหน่งเอตทัคคะว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ผู้ฉลาดในเตโชกสิณ^{๔๔}

พระศาสดา บรรลุอรหัตผลเพราะสลัดใจในพฤติกรรมเมาสุราของตนเอง มีเรื่องเล่าว่าหลังจากบวชได้ไม่นาน ท่านบำเพ็ญสมณธรรมฐานจนได้บรรลุสมาบัติ ๘ ท่านมีความชำนาญในการเข้าสมาบัติ ๘ และมีความชำนาญเป็นพิเศษในการเข้าเตโชสมาบัติ คราวหนึ่งพระพุทธรเจ้าทรงพาท่านไปยังท่าเรืออัมพะซึ่งอยู่ที่หมู่บ้านภัททวตตะในแคว้นเจติ ที่ท่าเรือแห่งนั้นมีอาศรมของพวกชฎิลตั้งอยู่ชฎิลขณะนี้นับถือพญานาค (งูใหญ่) พญานาคนั้นมีฤทธิ์มากสามารถบันดาลฝนให้ตกหรือไม่ตกก็ได้ตามใจปรารถนาซึ่งทำให้ชาวบ้านท่าเรืออัมพะเดือดร้อนมาก พระศาสดาตามเสด็จพระพุทธรเจ้าไปถึงที่นั่นทราบความเดือดร้อนของชาวบ้านจึงคิดอยู่ว่าจะทรมานพญานาคให้ได้ครั้นได้โอกาสท่านจึงไปนั่งขัดสมาธิใกล้ที่อยู่ของพญานาคนั้น เป็นเหตุให้พญานาคโกรธมากถึงขั้นพันคว้นพิษใส่ท่าน ท่านเข้าเตโชสมาบัติอธิษฐานจิตให้บังเกิดเป็นคว้นพิษฟุ้งตกลงกลบคว้นพิษของพญานาค พญานาคยิ่งโกรธมากขึ้นพันคว้นไฟใส่ท่านอีกท่านก็เข้าเตโชสมาบัติอธิษฐานจิตให้บังเกิดเป็นคว้นไฟที่ร้อนแรงกว่าใส่พญานาค จนในที่สุดพญานาคต้องยอมแพ้และไม่แสดงฤทธิ์เบียดเบียนใครอีก^{๔๕}

จากประวัติของพระศาสดา สรุปได้ว่า พระศาสดาได้บำเพ็ญสมณธรรมฐานจนได้บรรลุสมาบัติ ๘ มีความชำนาญในการเข้าสมาบัติ ๘ และมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในการเข้าเตโชสมาบัติ ปราบพญานาคผู้ที่สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านและทำให้พญานาคต้องยอมแพ้ ทำให้หมู่บ้านท่าเรืออัมพะกลับมาเป็นปกติสุขได้ เพราะอำนาจฤทธิ์ของท่าน ดังนั้นความเป็นผู้มีฤทธิ์ จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

(๕) **พระปิณโฑลภารทวาชะ** เป็นบุตรพรหมณ์มหาศาลภารทวาชโคตร อาศัยอยู่ในกรุงราชคฤห์ บิดาส่งให้เรียนจนจบไตรเพท มีความชำนาญเป็นพิเศษแล้วได้เป็นคณาจารย์สอนศิลปวิทยาแก่ศิษย์มากมาย

คราวหนึ่งพระบรมศาสดาเสด็จประกาศพระศาสนาในกรุงราชคฤห์ ขณะนั้นปิณโฑลภารทวาชะทราบข่าวจึงเข้าไปเฝ้าและสดับพระธรรมเทศนา จนเกิดความเลื่อมใส กราบทูลขออุปสมบทในพระพุทธศาสนา พระพุทธรองค์ทรงประทานอนุญาตให้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ เมื่อได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว พระปิณโฑลภารทวาชะมีความพากเพียรพยายาม ไม่ประมาทในการ

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๒ - ๑๑๓.

บำเพ็ญเพียร หมั่นประกอบสมณธรรม เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ไม่นานท่านก็ได้บรรลุอรหัตตผล สำเร็จเป็นพระอรหันต์

พระปิณ โทลการทวาชนะนั้น เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยอินทรีย์ ๓ อย่าง คือ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ และปัญญาธิริย์ โดยในวันที่ท่านบรรลุอรหัตตผล ได้ถืออาสนะไปสู่วิหาร ปลูกาแล้ว ทำการบันลือสีหนาทว่า ผู้ไม่มีความสงสัยในมรรคและผล ผู้นั้นจงถามเราเถิด ไม่ว่าจะอยู่ในที่ใดก็ตาม เราก็จะบันลือสีหนาทเช่นนี้ ฉะนั้นพระบรมศาสดาจึงทรงยกย่องแต่งตั้งไว้ในตำแหน่ง เอตทัคคะว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ด้านผู้บันลือสีหนาท^{๒๐}

พระปิณ โทลการทวาชนะ หลังจากบรรลุอรหัตตผลแล้วได้ทำงานสำคัญไว้หลายอย่าง แต่ในที่นี้จะยกมาเพียงเรื่องเดียวที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาในเรื่องคุณลักษณะเฉพาะด้านมีฤทธิ์ ท่านได้รับคำท้าประลองฤทธิ์ เรื่องนี้เกิดขึ้นที่เมืองราชคฤห์ เศรษฐีคนหนึ่งมีความประสงค์จะ ทราบว่ามีพระอรหันต์อยู่ในโลกหรือไม่ จึงนำบาตรไม้จันทน์ไปแขวนไว้ในที่สูงแล้วท้าว่าหาก พระอรหันต์มีอยู่ในโลกจริงให้เหาะขึ้นไปเอาบาตรไม้จันทน์นั้นลงมา เศรษฐีเมืองราชคฤห์กำหนดเวลาไว้ ๗ วัน พระมหาโมคคัลลานะเห็นว่า ๖ วัน แล้วยังไม่มีการเหาะขึ้นไปนำบาตรลงมาตามคำท้าท่านเกรงว่า จะมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาด้วยโดยคนทั่วไปจะเข้าใจผิดได้ว่าไม่มีพระอรหันต์อยู่ในโลก จริงและวันนั้นเป็นวันที่ ๗ ซึ่งครบกำหนดตามที่เศรษฐีเมืองราชคฤห์ขีดเส้นตายไว้ จึงบอกพระปิณ โทลการทวาชนะ ซึ่งกำลังยืนห่มจีวรอยู่ด้วยกันเพื่อออกบิณฑบาตให้เหาะขึ้นไปนำบาตรไม้จันทน์ลงมา พระปิณ โทลการทวาชนะ ทำตามที่พระมหาโมคคัลลานะบอกโดยท่านได้เข้าจุดธูปออกแล้วอธิษฐานจิตให้ตัวเบาจนเหาะ ได้ท่านเอานิ้วเท้าคืบหินแผ่นใหญ่เหาะเวียนรอบเหนือเมืองราชคฤห์ ๓ รอบ จากนั้นจึงทำลาย ก้อนหินให้แหลกละเอียดแล้วไปยืนอยู่บนยอดเรือนของเศรษฐีเมืองราชคฤห์ เศรษฐีเห็นแล้ว เกิดศรัทธายอมรับว่าท่านเป็นพระอรหันต์จริงจึงคว่าหน้านอนราบกับพื้นแล้วอ่อนวอนให้ท่านลงมา จากยอดเรือน ผลของการแสดงฤทธิ์ของท่านครั้งนั้น ทำให้เศรษฐีเมืองราชคฤห์เลื่อมใส ในพระพุทธศาสนาประกาศตนนับถือพระรัตนตรัย^{๒๑}

จากประวัติของพระปิณ โทลการทวาชนะ สรุปได้ว่า พระปิณ โทลการทวาชนะได้เข้า จุดธูปออกแล้วอธิษฐานจิตให้ตัวเบาแล้วเหาะขึ้นไปบนอากาศได้เอานิ้วเท้าคืบหินแผ่นใหญ่ เหาะเวียนรอบเหนือเมืองราชคฤห์ ๓ รอบ จากนั้นจึงทำลายก้อนหินให้แหลกละเอียดแล้วไปยืนอยู่ บนยอดเรือนของเศรษฐี ผลของการแสดงฤทธิ์ของท่านครั้งนั้น ทำให้เศรษฐีมีความเลื่อมใส

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๓.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๐ - ๒๕๑.

ในพระพุทธศาสนาประกาศตนนับถือพระรัตนตรัย ดังนั้น ความเป็นผู้มีฤทธิ์ จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

๒.๔ คุณลักษณะเฉพาะด้านเมตตา

(๑) พระอัญญาโกณฑัญญะ เดินทางกลับไปยังบ้านเกิด ท่านได้โปรดบรรดาญาติให้หันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา บุตรของน้องสาวชื่อ “ปุณณะ” เลื่อมใสท่านมากถึงขั้นยอมออกบวช^{๒๒} นับได้ว่าท่านมีความเมตตาที่สงเคราะห์ญาติให้มีโอกาสได้บวชในพระพุทธศาสนาและเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง

อีกเรื่องหนึ่งก็คือว่าท่านมีความเมตตา ในวันเสาศพท่าน มีสัตว์ป่านานาชนิดมาชุมนุมกันเนื่องแน่น ร่างกายของท่านมอดไหม้ไปท่ามกลางความอาลัยรักของสัตว์ป่าเหล่านั้น^{๒๓}

จากประวัติของพระอัญญาโกณฑัญญะ สรุปได้ว่า พระอัญญาโกณฑัญญะมีจิตเมตตาสงเคราะห์ญาติโดยนำเอาปุณณะซึ่งเป็นหลานของท่านออกบวชในพระพุทธศาสนา ดังนั้น ความเป็นผู้มีเมตตา จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

(๒) พระมหากัสสปะ เป็นบุตรของกบิลพราหมณ์ และนางสุนเทวี สกุลกัสสปโคตร ในหมู่บ้านมหาติตตะ แคว้นมคธ เดิมชื่อว่าปิปลิ แต่เรียกตามโคตรว่ากัสสปะ

พระมหากัสสปะเถระอุปสมบทด้วยวิธี โอวาทปฏิคคหฺนุปสัมปทา และหลังจากที่อุปสมบทแล้วท่านได้บำเพ็ญเพียรปฏิบัติธรรมสมาสมา ประมาณ ๗ วัน ในรุ่งเช้าวันที่ ๘ ก็ได้บรรลุอรหัตตผล^{๒๔}

ท่านเป็นผู้แสดงธรรมหรือสนทนาธรรมกับภิกษุอื่นด้วยจิตเมตตา เช่น สนทนาธรรมเรื่องพ่อค้าเข็มนับกับพระอานนท์ ซึ่งทั้งพระมหากัสสปเถระและพระอานนท์ ได้เข้าไปยังสำนักของนางภิกษุณี พระมหากัสสปเถระถูกภิกษุณีชื่ออุลลตัสสาซึ่งไม่พอใจกล่าวหาว่า ท่านไม่ควรแสดงธรรมต่อหน้าพระอานนท์ผู้เป็นจอมปราชญ์ เหมือนพ่อค้าเข็มนำเอาเข็มนำมาขายในสำนักของช่างเข็มนุชานาญ พระมหากัสสปเถระกล่าวว่า อานนท์ระหว่างเราทั้งสอง ใครเป็นพ่อค้าเข็มน ใครเป็นช่างเข็มน พระอานนท์เรียนว่า ขอท่านผู้เจริญอย่าได้ถือโทษนางภิกษุณีโง่นั้นเลย^{๒๕}

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕-๒๐.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐.

^{๒๕} ตี.น. (ไทย) ๑๖/๑๔๔/๑๘๖.

พระมหากัสสปเถระ ยังได้สนทนาธรรมเรื่องบัญญัติการขบฉันในตระกูลกับ พระอานนท์ ในขณะที่พักอยู่ที่พระเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ซึ่งพระอานนท์ ได้ตอบคำถามของ พระมหากัสสปเถระที่ถามว่า พระพุทธเจ้าทรงเห็นประโยชน์อะไร จึงทรงบัญญัติการขบฉันไว้ถึง ๖ หมวดในตระกูลไว้ เพื่อข่มคนหน้าด้าน เพื่อให้ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักอยู่เป็นสุข และเพื่ออนุเคราะห์ ตระกูลพระมหากัสสปเถระจึงกล่าวว่าเมื่อเป็นเช่นนั้น ทำไมจึงได้เที่ยวไปกับหมู่ภิกษุผู้ไม่สำรวม^{๒๖}

จากประวัติของพระมหากัสสปเถระ สรุปได้ว่า พระมหากัสสปเถระเป็นผู้แสดงธรรม หรือสนทนาธรรมกับภิกษุอื่นด้วยจิตเมตตา ถึงแม้ท่านจะถูกนางภิกษุณีค้ำว่าอย่างไร ท่านไม่ได้เก็บ เอาคำพูดของนางเป็นอารมณ์ มีแต่จะยกโทษให้เพราะท่านเป็นพระอรหันต์ที่ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของ กิเลส มีแต่จะยกโทษให้ และได้สนทนาธรรมกับพระอานนท์เรื่องบัญญัติการขบฉันในตระกูลผล ที่ได้ คือว่า เพื่อข่มคนหน้าด้าน เพื่อให้ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักอยู่เป็นสุข และเพื่ออนุเคราะห์ตระกูล ดังนั้นความเป็นผู้มีจิตเมตตา จึงจัดเป็นคุณลักษณะของท่าน

(๓) พระอานนท์ มีจิตเมตตาอนุเคราะห์ผู้อาพาธ (ป่วย) ทั้งที่เป็นพระภิกษุ และฆราวาส เช่น ครั้งหนึ่ง ท่านได้ตามเสด็จพระพุทธเจ้าไปตามเสนาสนะต่าง ๆ ได้พบภิกษุรูปหนึ่ง ซึ่งเป็น โรคท้องร่วง ไม่มีผู้ใดพยาบาล ท่านก็ได้ช่วยพระพุทธเจ้าพยาบาลภิกษุนั้นเป็นอย่างดี และในวันนั้นเองพระพุทธเจ้าทรงรับสั่งให้ท่านเรียกประชุมสงฆ์แล้วตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ เป็นผู้ไม่มีมารดาบิดา ผู้ใดเล่าจะพึงพยาบาลพวกเธอ ถ้าพวกเธอจะไม่พยาบาลกันเองใครเล่า จักพยาบาล คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดพึงอุปัฏฐากเรา ผู้นั้นพึงพยาบาลภิกษุผู้อาพาธเกิด^{๒๗}

ครั้งหนึ่งท่านทราบว่า พระฝักคฺณะ อาพาธหนักจึงได้ไปกราบทูลพระพุทธเจ้าเพื่อทรง เสด็จเยี่ยมพระฝักคฺณะ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จเยี่ยมพระฝักคฺณะก็ได้กราบทูลว่า ข้าพระองค์ มีอาพาธ แแรงกล้ามาก ไม่อาจที่จะทนได้ มีทุกขเวทนาจัด ลมเสียดแทง ศิริษะเจ็บปวด เหมือนคนมีกำลังเอา มีดชำแหละ โคนันคมมาชำแหละที่ท้อง เจ็บปวดเร่าร้อนทั่วกาย เหมือนคนมีกำลัง ๒ คนจับที่แขน คนละข้างดึงไปอย่างบนกองถ่านเพลิงฉะนั้น^{๒๘}

^{๒๖} พระมหาจตุร ญาณวโร, “การศึกษาบทบาทของพระมหากัสสปเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐).

^{๒๗} มจก. (ไทย) ๑/๓๐๖-๓๐๗.

^{๒๘} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๖๕/๑๖๖.

ครั้งหนึ่ง ขณะที่ท่านพักอยู่ที่พระเชตวันวิหารกับพระพุทธเจ้า ท่านได้ทราบว่า พระศรีเมานันทะอาพาธหนักจึงได้กราบทูลพระพุทธเจ้าเพื่อเสด็จเยี่ยมแต่พระพุทธเจ้าทรงรับสั่งให้ ท่านเรียนสัญญา ๑๐ ประการ เพื่อที่จะได้นำไปสวดให้พระศรีเมานันทะฟังท่านก็เรียนและจำได้ แม่นยำ แล้วได้ทูลลาไปเยี่ยมพระศรีเมานันทะ และได้สวดสัญญา ๑๐ ประการ ให้พระศรีเมานันทะ ฟัง พระศรีเมานันทะครั้ง ได้ฟังสัญญา ๑๐ ประการแล้วอาพาธที่หนักก็สงบระงับลงทันที^{๒๕}

ครั้งหนึ่ง ท่านกับพระสารีบุตรได้ไปเยี่ยมอนาถบิณฑิกเศรษฐี ซึ่งเป็นไข้หนักลูกจากที่นอนไม่ได้และได้กล่าวสอนธรรม ทำให้อนาถบิณฑิกเศรษฐีมีความพอใจในธรรมแล้วจึงลากลับ เมื่อพระเถระทั้งสองกลับไปได้ไม่นาน อนาถบิณฑิกเศรษฐีก็ถึงแก่กรรมและได้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นดุสิต^{๒๖}

ครั้งหนึ่ง ท่านไปเยี่ยมสิริวัฑฒคฤหบดี ซึ่งเป็นไข้หนักที่บ้าน และได้ถามถึงอาการไข้พร้อมแนะนำให้สิริวัฑฒคฤหบดี พิจารณาให้เห็นกายในกาย มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ กำจัดอภิชฌา (ความฟุ้งเสียด) และโทมนัสเสีย สิริวัฑฒคฤหบดีรับว่าตัวท่านมีคุณธรรมเหล่านี้ทุกประการ ท่านจึงรับรองว่า สิริวัฑฒคฤหบดี ได้สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลชั้นอนาคามี^{๒๗}

ครั้งหนึ่ง ท่านไปเยี่ยมมานทินนคฤหบดีชาวเมืองราชคฤห์ ซึ่งเป็นไข้หนักและได้แนะนำให้มานทินนคฤหบดีพิจารณาให้เห็นกายในกาย ให้มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสเสีย เช่นเดียวกับที่ได้แนะนำสิริวัฑฒคฤหดีมานทินนคฤหบดีก็ได้สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลชั้นอนาคามี^{๒๘}

จากประวัติของพระอนนทฺ์ สรุปได้ว่า พระอนนทฺ์ ได้มีจิตมตตานุเคราะห์สงเคราะห์ผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วยไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ตลอดจนถึงเพื่อให้ขวัญและกำลังใจผู้ป่วยโดยท่านได้เสด็จตามพระพุทธเจ้าไปเยี่ยม พระศัพคฤณะ พระศรีเมานันทะ อนาถบิณฑิกเศรษฐี สิริวัฑฒคฤหบดี และมานทินนคฤหบดี เพื่อไปโปรดท่านเหล่านั้นให้พ้นจากกองทุกข์ ดังนั้น ความเป็นผู้มีจิตเมตตา จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

(๔) พระเวทขทิวรณิยะ หลังจากบรรลุอรหัตผลแล้ว คราวหนึ่ง ขณะเดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้าท่านเดินผ่านหมู่บ้านแห่งหนึ่งซึ่งถูกโจรปล้น พวกชาวบ้านต่างร่วมใจกันต่อสู้ขัดขวาง

^{๒๕} อัง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๖๐/๘๖-๘.

^{๒๖} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๘๓/๓๒๘-๓๓๓.

^{๒๗} ส.ม. (ไทย) ๑๕/๓๕๕/๑๕๓-๑๕๔.

^{๒๘} พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺ โม, “การศึกษาบทบาทของพระอนนทฺ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘).

ฝ่ายพวกโจรเมื่อได้ทรัพย์สินเงินทองแล้วก็ห่อหิ้วหนีจากหมู่บ้าน ครั้นเห็นว่าจวนตัวเพราะพวกชาวบ้านไล่ล่าติด ๆ และพอดีเห็นพระเถระเดินสวนทางมาจึงทิ้งห่อของไว้ใกล้พระเถระ เพื่อลวงชาวบ้านให้เข้าใจผิดจะได้ไม่ติดตามตน ฝ่ายชาวบ้านก็เข้าใจผิดอย่างที่พวกโจรคาดหวังจึงช่วยกันจับท่านไปถวายพระเจ้าแผ่นดินให้สอบสวนและลงโทษ ระหว่างการสอบสวนท่านได้กล่าวขึ้นว่า

นับตั้งแต่ออกบวชอาตมาไม่เคยคิดร้ายใคร ตลอดเวลาที่บวชอยู่นี้ ก็ไม่เคยคิดให้ใครถูกฆ่าถูกเบียดเบียนและได้รับทุกข์ ที่ทำอยู่ทุกวันนี้ก็คือแผ่เมตตาไปอย่างไม่จำกัดไม่เลือกที่รักมักที่ชังตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน อาตมาเป็นมิตรของสรรพสัตว์ เป็นเพื่อนของสรรพสิ่ง ยินดีที่จะไม่เบียดเบียนใคร แผ่เมตตาจิตอยู่ทุกเมื่อ จิตของอาตมาไม่หวั่นไหว ไม่กำเริบ อาตมาทำให้มันบันเทิงอยู่ด้วยการเจริญพรหมวิหารธรรม คือแผ่เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งคนค้ำช้ำทำไม่ได้แน่^{๓๓}

จากประวัติของพระเวทขทิววินิยะ สรุปได้ว่า พระเวทขทิววินิยะได้เดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ในระหว่างทางนั้นท่านได้เจอกลุ่มโจรกลุ่มหนึ่งที่เข้าไปล้นหมู่บ้านแห่งหนึ่ง พวกชาวบ้านมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกันไล่จับโจร เพื่อเอามาลงโทษ แต่ในขณะนั้นโจรได้เดินสวนทางมาพบกับพระเถระ และเพื่อลวงชาวบ้านว่าตนเองเป็นพวกเดียวกับพระเถระที่ได้ร่วมกันปล้น จึงโยนห่อทรัพย์สินให้แก่พระเถระ ฝ่ายชาวบ้านก็เข้าใจผิดคิดว่าพระเถระเป็นโจร จึงช่วยกันจับท่านไปถวายพระเจ้าแผ่นดินให้สอบสวนและลงโทษ แต่ท่านก็แผ่เมตตาไปอย่างไม่จำกัดไม่เลือกที่รักมักที่ชังตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ ดังนั้น ความเป็นผู้มีจิตเมตตา จึงจัดเป็นคุณลักษณะของท่าน

(๕) พระองค์กุลิมาลเถระ เกิดในวาระพระราชมณเฑียร บิดาชื่อ ภัคควะ เป็นปุโรหิตของพระเจ้าปเสนทิโกศล มารดาชื่อมณฑานี มีชื่อเดิมว่าอหิงสกะ^{๓๔} แปลว่า ผู้ไม่เบียดเบียน เมื่อเจริญวัยขึ้นบิดามารดาก็ส่งไปศึกษาศิลปวิทยาในสำนักอาจารย์ทิสปาโมกข์ เมืองตักสิลา อหิงสกะตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอย่างดีเยี่ยม และมีความประพฤติดี ในขณะเดียวกันก็ตอบแทนคุณอาจารย์ด้วยการรับใช้อาจารย์และภริยาด้วยความเคารพ ด้วยความที่เป็นคนเรียนเก่งและมีมารยาทดีงาม จึงทำให้อาจารย์ทิสปาโมกข์และภริยาโปรดปรานเป็นอย่างมาก^{๓๕}

เมื่ออุปสมบทแล้วพระองค์กุลิมาลตั้งอยู่ในความไม่ประมาทตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรม แต่กลับไม่มีสมาธิเพราะวิญญูณคนที่ท่านฆ่าปรากฏต่อหน้า พระศาสดาทรงทราบได้ตรัสเตือนไม่ให้

^{๓๓} บรรจบ บรรณรุจิ, อตีตมหาสาวก, หน้า ๕๗.

^{๓๔} จุ.เถร.อ. (ไทย) ๒/๓๕๒/๓๕๘-๓๗๐.

^{๓๕} คูรายละเอียดยใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๔๗/๔๒๑.

คิดถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว และสิ่งที่ยังมาไม่ถึง ให้พิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าเพียงอย่างเดียว พระองค์ลืมาลประพฤติตามนั้นไม่นานก็บรรลุอรหัตผล^{๓๖}

พระองค์ลืมาลออกบิณฑบาต แต่กลับถูกขว้างปาด้วยก้อนดินและท่อนไม้จนบาตรแตก ตัวท่านเองก็บาดเจ็บ จึงจำต้องกลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้าที่วัดเชตวัน พระพุทธเจ้าทรงสอนท่านให้อดทนและทรงสอนว่า ท่านกำลังได้รับผลกรรมที่ทำไว้ ท่านจึงแผ่เมตตาจิตไปในสรรพสัตว์แล้วกล่าวว่า ขอศัตรูทั้งหลายของเราจงพึงกรรมกถาของพระศาสดา ขอศัตรูทั้งหลายของเราจงหมั่นปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ขอศัตรูทั้งหลายของเราจงคบภิกษุสามเณรและยึดถือแต่ธรรม ขอศัตรูทั้งหลายของเราจงพึงธรรมของท่านผู้สอนให้มีความอดทนไม่โกรธตามกาลอันสมควรเกิด และขอให้ปฏิบัติตามธรรมนั้นด้วย ขออย่าได้เบียดเบียนเราหรือใคร ๆ เลย ขอให้ได้บรรลุถึงสันติภาพที่ยาวยิ่งคือนิพพาน ขอให้ช่วยคุ้มครองสัตว์ทั้งหลายให้ปลอดภัยคล้ายบิดามารดาคุ้มครองบุตร^{๓๗}

วันหนึ่งท่านได้เข้าไปบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี เห็นสตรีมีครรภ์แก่ใกล้คลอด จึงคิดว่า “สัตว์ทั้งหลายย่อมเศร้าหมองหนอ” เมื่อกลับจากบิณฑบาต ฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว จึงเข้าไปกราบทูลให้พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบ

พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า “เธอจงเข้าไปหาสตรีนั้นแล้วกล่าวว่า น้องหญิง ตั้งแต่อาตมภาพเกิดมาไม่เคยรู้ว่าจงใจปลงชีวิตสัตว์เลย ด้วยสัญจวาจาณีขอความสวัสดิจึงมีแก่เธอ ขอความสวัสดิจึงมีแก่ทารกในครรภ์ของเธอเกิด”

พระองค์ลืมาล กราบทูลว่า “การพูดเช่นนั้นจักเป็นอันว่าข้าพระองค์กล่าวเท็จทั้งที่รู้เป็นแน่ เพราะข้าพระองค์เคยจงใจปลงชีวิตสัตว์เสียมากต่อมาก”

พระพุทธองค์ จึงตรัสสอนมนต์บทใหม่ เพื่อให้พระองค์ลืมาลได้นำไปสอนแก่หญิงผู้มีครรภ์แก่คนนั้นว่า

“ยโตหิ ภคินี อริยาย ชาตียา ชาโต นากิขานามิ สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตา เตน สจฺเจน โสตฺถิ เต โหตุ โสตฺถิ กพฺภสฺส”^{๓๘}

“น้องหญิง ตั้งแต่อาตมภาพเกิดในอริยชาติจะได้รู้สึกรู้ว่าแกเล็งปลงสัตว์เสียจากชีวิตหามิได้ ด้วยสัญจวาจาณี ขอความสวัสดิจึงมีแก่ท่าน ขอความสวัสดิจึงมีแก่ครรภ์ของท่านเกิด”

^{๓๖} บรรจบ บรรณรุจิ, อสัทธิมหาสาวก, หน้า ๑๑๒.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๕-๑๓๖.

^{๓๘} ม.ม.(บาลี) ๑๓/๓๑๕/๓๓๕., ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๕๑/๔๒๘-๔๒๙.

คำอธิษฐานดังกล่าวเท่ากับเป็นเครื่องประเมินผลของพระพุทธเจ้าเพื่อให้พระองค์ภูมิบาล ได้ทบทวนความรู้สึกของตนเองที่ตอบสนองต่อการทำร้ายของคนทั่วไปด้วยประการต่าง ๆ แต่เมื่อ สิ่งที่ท่านพูดออกมาเป็นจริงก็แสดงว่า ตั้งแต่ท่านบวชมาจิตท่านปกติมีธรรมะเป็นหลักใจที่มั่นคงไม่ หวั่นไหว เพราะความรุนแรงที่ท่านได้รับท่านได้เจริญกุณาธรรมอย่างกล้าหาญอดทนตามที่ พระพุทธองค์ได้ทรงกระทำเป็นแบบอย่าง

พระองค์ภูมิบาลเป็นตัวอย่างของผู้เจริญเมตตาว่า จะต้องกล้าหาญและอดทนถึงที่สุดไม่ ยอมตกอยู่ในอำนาจของความรู้สึกฝ่ายต่ำ ไม่ว่าจะถูกระทบกระทบทั้งหนักหนาสาหัสสักปานใดก็ ตามการที่ท่านถูกขว้างปาตำท้อมาอย่างหนักหนาสาหัส และท่านยอมรับอย่างสงบเป็นการเตรียมใจ พร้อมที่จะก้าวขึ้นสู่ธรรมชั้นสูงต่อไป

พระองค์ภูมิบาล บรรลุโสดาปัตติผลก่อนบวชหลังจากฟังพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม เรื่องการไม่ฆ่าสัตว์^{๓๘} จากนั้นจึงทูลขอบวช ครั้นบวชแล้วก็เจริญวิปัสสนาจนได้บรรลุอรหัตตผล^{๓๙} พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง นับได้ว่า ท่านเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในพระอรหันต์ทั้งหลายที่ผ่าน ความชั่วร้ายและผ่านความดีมาอย่างถึงที่สุดแล้วจึงอยู่เหนือดีเหนือชั่วในที่สุด

จากประวัติของพระองค์ภูมิบาล สรุปได้ว่า พระองค์ภูมิบาล แผ่เมตตาจิตไปในสรรพสัตว์ ทั้งหลายที่คิดปองร้ายท่านแต่ท่านใช้ขันติธรรมข่มความ โกรธลงได้และเป็นผู้ได้ช่วยเหลือหญิงที่มี ครรภ์แก่ใกล้คลอดซึ่งท่านได้ใช้บทสวดมนต์ที่พระพุทธเจ้าได้สอนให้ไปโปรดหญิงคนนั้นและ หญิงนั้นก็คลอดลูกด้วยความปลอดภัยเพราะความเมตตาของพระองค์ภูมิบาล ดังนั้น ความมีจิตเมตตา จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

๒.๕ คุณลักษณะเฉพาะด้านตาทิพย์

พระอนรุทธเถระ เกิดในวรรณะกษัตริย์ เป็นโอรสของเจ้าชายอมิตทนะพระอนุชา ของพระเจ้าสุทโธทนะมีพระเชษฐาร่วมสายโลหิต คือ เจ้าชายมหานามะซึ่งต่อมาได้ครองราชสมบัติ ต่อพระเจ้าสุทโธทนะและท่านเป็นพระประยูรญาติของพระพุทธเจ้า พระอนรุทธเถระ ออกผนวช พร้อมกับเจ้าราชกุมารอีก ๕ พระองค์ และนายอุบาลีกุชมาลา ณ อนุปิยนคม เมื่อท่านบรรลุเป็น พระอรหันต์แล้ว ท่านมักตรวจดูสัตว์โลกด้วยทิพยจักขุอยู่เสมอ พระพุทธเจ้าจึงทรงยกย่องท่านให้ เป็นพระเอตทัคคะผู้เลิศทางทิพยจักขุญาณ (ตาทิพย์)^{๔๐}

^{๓๘} บรรจบ บรรณรุจิ, อสัทธิมหาสาวก, หน้า ๑๐๗.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๒.

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๓-๑๔๕.

บุพกรรมในอดีตชาติท่านพระอนรุทธเถระ ก็ได้กระทำบุญญาธิการไว้ในพระพุทธเจ้า แต่ปางก่อนทั้งหลาย ก่อสร้างบุญทั้งหลาย อันเป็นอุปนิสัยแก่พระนิพพาน ไว้ในภพนั้น ๆ ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ บังเกิดในตระกูลพราหมณ์ อันสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติ พอเจริญวัยแล้ววันหนึ่งไปวิหารฟังธรรมในสำนักของพระศาสดาเห็นพระภิกษุรูปหนึ่ง ที่พระศาสดาทรงแต่งตั้งไว้ในตำแหน่งเลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ผู้มีจักขุทิพย์ แม้นตนเองก็ปรารถนาตำแหน่งนั้น จึงให้มหาทานเป็นไป ๗ วัน แต่พระผู้มีพระภาค ซึ่งมีภิกษุบริวารแสนหนึ่ง ในวันที่ ๗ ได้ถวายผ้าชั้นสูงสุด แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าและภิกษุสงฆ์ แล้วได้ทำความปรารถนาไว้

ฝ่ายพระศาสดา ก็ได้ทรงเห็นความสำเร็จของเขา โดยไม่มีอันตราย จึงทรงพยากรณ์ว่า จักเป็นผู้เลิศ แห่งผู้มีทิพยจักขุทั้งหลาย ในศาสนาของพระโคตมสัมมาสัมพุทธเจ้า ในอนาคตกาล เขาเองก็กระทำบุญทั้งหลาย ในพระศาสนานั้น เมื่อพระศาสดาปรินิพพานแล้ว ได้ทำการบูชาด้วยประทีปอันโอฬาร ที่สถูปทองขนาด ๗ โยชน์ และประทีปกระเบื้อง กับถาดสำริดเป็นอันมากด้วยอธิษฐานว่าจงเป็นอุปนิสัย แก่ทิพยจักขุญาณ เขาทำบุญทั้งหลายอยู่ตลอดชีวิต ท่องเที่ยวอยู่ในเทวโลกและมนุษย์โลก

ในกาลแห่งพระพุทธเจ้า ทรงพระนามว่า กัสสปะ เมื่อพระศาสดาเสด็จดับขันธปรินิพพาน เมื่อสถูปทองขนาด ๑ โยชน์สำเร็จแล้ว จึงเอาถาดสำริดจำนวนมาก มาบรรจุให้เต็มด้วยเนยใส และให้วางกอนน้ำอ้อยบง กอนหนึ่ง ๆ ไว้ตรงกลาง ให้ขอบปากกับขอบปากจรดกัน แล้วให้ตั้งล้อมพระเจดีย์ ให้เอาถาดสำริด ที่ตลบบรรจุด้วยเนยใส อันใสแจ๋วให้เต็ม จุดไฟพันไส้ แล้ววางไว้บนศิระะ เเดินเวียนพระเจดีย์อยู่ตลอดคืน ได้กระทำกุศล จนตลอดชีวิต ได้เวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่าง ๆ จนมาถึงพุทธปรบาทกาลของพระพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบัน ครั้นออกบวชก็ได้บรรลุพระอรหันต์อาศัยเหตุที่ตั้งจิตปรารถนา มาแต่อดีตชาติประกอบด้วยความสามารถในชาติปัจจุบันที่เมื่อออกบวชบำเพ็ญสมณธรรมแล้วมีตาทิพย์ พระพุทธเจ้าจึงทรงตั้งท่านไว้ในตำแหน่งเอกตักกะด้านทิพจักขุ^๒

จากประวัติของพระอนรุทธเถระ สรุปได้ว่า ในอดีตชาติพระอนรุทธเถระเกิดในตระกูลพราหมณ์ ท่านมีจิตเป็นกุศลจึงได้ถวายมหาทานเป็นเวลา ๗ วัน แต่พระพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ หลังจากที่พระศาสดาปรินิพพานไปแล้ว ท่านได้ทำการบูชาด้วยประทีป แล้วจึงอธิษฐานจิตว่า ต่อไปในอนาคตข้างหน้าขอให้เรามีตาทิพย์ ด้วยการทำบุญในคราวครั้งนี้ ทำให้ท่านได้ไปเกิดสวรรค์บ้าง ในมนุษย์โลกบ้าง และท่านยังได้ เกิดร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้าพระนามว่า กัสสปะ ต่อมาไม่นานพระพุทธเจ้าได้ปรินิพพาน ท่านจึงเอาถาดสำริดจำนวนมาก มาบรรจุด้วยเนยใส ไว้ล้อมรอบพระเจดีย์เพื่อบูชา และ

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๘-๑๘๐.

จุดไฟพันได้ แล้ววางบนศีรษะ เดินเวียนรอบพระเจดีย์อยู่ตลอดทั้งคืน การที่ท่านได้ทำกุศลตลอดชีวิต จึงได้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพภูมิต่าง ๆ จนมาถึงสมัยของพระพุทธเจ้าพระนามว่า โคดม จึงได้ออกบวชและก็ได้บรรลุนิพพานด้วยอหังการ อาศัยเหตุที่ตั้งจิตปรารถนามาแต่อดีตชาติ จึงมีตาทิพย์ ซึ่งความปรารถนาของท่านก็สำเร็จในชาติที่เกิดเป็นพระอนุรุทธะนี้เอง ตำแหน่งเอตทัคคะที่ได้รับคือ ทิพยจักษุ (ตาทิพย์) จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

๒.๖ คุณลักษณะเฉพาะด้านปรารถความเพียร

พระโสณโกปิวิสะ เมื่อบวชแล้วท่านก็ไปบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ในป่าสีตะวันเขตเมืองราชคฤห์ ท่านรู้ตัวดีว่าท่านเป็นคนละเอียดอ่อน ความสุขจะไม่ทำให้บรรลุมรรคผลได้ จึงบำเพ็ญสมณธรรมด้วยวิธีทรมาณตนเองให้ลำบากท่านปฏิบัติตามที่คิด คือ เบื้องแรกเดินจงกรมอย่างหนักบนพื้นดินขรุขระจนเท้าแตกเลือดไหล ต่อมาเมื่อเดินด้วยเท้าไม่ไหวจึงใช้เข่าเดินและใช้มือยันจนในที่สุดทั้งเข่าและมือก็แตกอีก แต่ถึงกระนั้นก็ยังมิได้บรรลุมรรคผลอันใด ท่านเริ่มน้อยใจว่า บรรดาสาวกของพระพุทธเจ้าที่บำเพ็ญเพียรอย่างหนักนั้น ท่านก็เป็นรูปหนึ่งแต่ไฉนจึงมิได้บรรลุมรรคผลอย่างที่หวัง พระพุทธเจ้าทรงทราบถึงความคิดของท่านจึงเสด็จมาตรัสสอน พระองค์ทรงทราบว่าท่านมีความชำนาญในการคิดพินมาก่อนจึงทรงชวนสนทนาเรื่องการคิดพินเปรียบเทียบ กับการบำเพ็ญเพียรดังนี้

พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า โสณะ สายพินที่ขึงตึงจนเกินไป และขึงหย่อนจนเกินไปเวลาคิดเสียงจะไพเราะไหม ท่านตอบว่า ไม่ไพเราะ พระเจ้าข้า แต่ถ้าขึงปรับให้พอดีไม่ตึงไม่หย่อนจนเกินไป เสียงจะไพเราะไหม ท่านตอบว่า ไพเราะ พระเจ้าข้า พระพุทธเจ้าตรัสว่า การบำเพ็ญเพียรก็เหมือนการขึงสายพิน ถ้ามีความเพียรแรงกล้าเกินไป จิตก็ฟุ้งซ่าน ถ้ามีความเพียรหย่อนเกินไป จิตก็เกียจคร้าน เพราะฉะนั้น เธอจงบำเพ็ญเพียรให้พอดี ปรับอินทรีย์คือศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ให้เสมอกันเถิด

ครั้งได้รับการแนะนำปฏิบัติจากพระพุทธเจ้าแล้ว พระโสณโกปิวิสะก็บำเพ็ญเพียรแต่พอดี คือ ไม่ตึงเกินไปหรือหย่อนเกินไป ท่านสามารถปรับอินทรีย์ให้เสมอกันได้ ไม่นานก็ได้บรรลุนิพพานในป่าสีตะวัน^{๔๓}

พระโสณโกปิวิสะ ได้อาศัยความเพียรพยายามฝึกจิตโดยอาศัยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก จึงสามารถหลุดพ้นความทุกข์ได้ พระโสณโกปิวิสะ ท่านได้บำเพ็ญเพียรอย่าง

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๗-๒๗๘.

หนักจนเท้าและฝ่ามือแตกเลือดไหลประอะเปื้อน พระพุทธเจ้าทรงปรารภเหตุนี้จึงทรงอนุญาตให้ท่านสวมรองเท้าชั้นเดียวได้^{๔๔}

พระโสณ โกฬิวิสะ ตั้งจิตปรารถนาไว้ตั้งแต่พระพุทธเจ้าปทุมุตตระ ครั้งนั้นท่านเกิดเป็นบุตรของเศรษฐีชาวเมืองหงสาวดีมีชื่อว่า สิริวัฑฒะ วันหนึ่งได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพร้อมกับพวกชาวเมืองเพื่อฟังธรรมเห็นพระพุทธเจ้าทรงตั้งพระสาวกรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งเอกทัคคะด้านปรารภความเพียรจึงเกิดศรัทธาแล้วปรารถนาจะได้เป็นอย่างเช่นพระสาวกรูปนั้นบ้าง ท่านแสดงศรัทธาให้ปรากฏด้วยการถวายมหาทานแก่พระพุทธเจ้าและพระสาวกติดต่อกัน ๗ วัน วันสุดท้าย ท่านได้กราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบถึงความปรารถนาของท่านและได้รับพุทธพยากรณ์อย่างที่พระรัฐบาลได้รับคือ จักได้ออกบวชเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าโคดม ในอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัปข้างหน้า จักได้บรรลุอรหัตตผล พระพุทธเจ้าโคดมจักตั้งท่านไว้ในตำแหน่งเอกทัคคะด้านปรารภความเพียร

จากประวัติของพระโสณ โกฬิวิสะ สรุปได้ว่า พระโสณ โกฬิวิสะได้ปฏิบัติธรรมอยู่ในป่าสี่ตะวัน ท่านปฏิบัติธรรมอย่างอุกฤษฏ์แต่ก็ไม่บรรลุธรรม พระพุทธเจ้าทรงทราบว่าท่านเป็นผู้ชำนาญในด้านการคิดพินิจ จึงทรงนำเอาพินิจเป็นสื่อในการสอนท่านในคราวครั้งนี้ ผลปรากฏว่าท่านปฏิบัติตามทางสายกลาง คือปฏิบัติไม่หย่อนจนเกินไปหรือไม่เคร่งจนเกินไป ในที่สุดท่านก็ได้บรรลุพระอรหัตตผล ตามที่ท่านได้ตั้งใจไว้ การที่ท่านได้รับเอกทัคคะในด้านปรารภความเพียรก็เพราะว่าผลในอดีตชาติที่ท่านได้ตั้งจิตปรารถนาเอาไว้ในสมัยพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ ท่านได้เกิดเป็นบุตรของเศรษฐีชาวเมืองหงสาวดีมีชื่อว่า สิริวัฑฒะ และได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพร้อมกับชาวเมืองเพื่อฟังธรรม เห็นพระพุทธเจ้าทรงตั้งพระสาวกรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งเอกทัคคะด้านปรารภความเพียร จึงเกิดศรัทธาแล้วปรารถนาจะได้เป็นอย่างเช่นพระสาวกรูปนั้นบ้าง และท่านก็ถวายมหาทานแก่พระพุทธเจ้าและพระสาวกติดต่อกันเป็นเวลา ๗ วัน และได้กราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบถึงความปรารถนาของตน และได้รับพุทธพยากรณ์ว่าในอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัปข้างหน้า จะได้ออกบวชเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าพระนามว่าโคดมและบรรลุอรหัตตผลได้รับเอกทัคคะด้านปรารภความเพียร ซึ่งความปรารถนาของท่านก็สำเร็จในชาติที่เกิดเป็นพระโสณ โกฬิวิสะนี้เอง ตำแหน่งเอกทัคคะที่ได้รับคือปรารภความเพียร จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๖-๒๗๗.

๒.๗ คุณลักษณะเฉพาะด้านผู้ว่าง่าย

(๑) พระนาลกะ ได้ฟังข้อปฏิบัติของมุนีจากพระพุทธเจ้าแล้วเกิดความเลื่อมใสจึงได้ทูลขอบวชทันที ครั้นบวชแล้วท่านก็ยึดถือปฏิบัติตามหลักมกน้อย ๓ ประการ คือ มกน้อยในการเห็น มกน้อยในการฟัง และมกน้อยในการถาม

มกน้อยในการเห็น พระนาลกะ ไม่ได้ปรารถนาอีกว่า เมื่อไปอยู่ป่าแล้วขอให้ได้พบพระพุทธเจ้าอีก มกน้อยในการฟัง พระนาลกะไม่ได้ปรารถนาอีกว่า ขอให้ได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าอีก และมกน้อยในการถาม พระนาลกะไม่ได้ปรารถนาอีกว่า ขอให้ได้ทูลถามถึงข้อปฏิบัติของมุนีอีก

พระนาลกะครั้งตั้งจิตยึดถือตามหลักมกน้อย ๓ ประการนี้แล้ว ก็ทูลลาพระพุทธเจ้าไปอยู่ที่เชิงเขาตามลำพัง ท่านปฏิบัติตามข้อปฏิบัติของมุนีอย่างเคร่งครัด คือ ไม่อยู่ในป่าแห่งเดียวกันถึง ๒ วัน ไม่นั่งที่โคนต้นไม้ต้นเดียวถึง ๒ วัน ไม่มีนิมิตที่บ้านเดียวถึง ๒ วัน ดังนั้น ท่านจึงออกจากป่าโน้นไปยังป่านี้ ออกจากต้นไม้โน้นไปยังต้นไม้โน้นปฏิบัติโดยเคร่งครัดอย่างนี้ไม่นานท่านก็ได้บรรลุอรหัตตผล^{๔๕}

พระนาลกะเป็นประจักษ์พยานได้จริงว่า ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายนั้นเป็นผู้ใกล้คุณความดีต่าง ๆ มากมาย และที่สำคัญในตัวท่านนั้นได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้เพียงไม่กี่วัน เพราะท่านปฏิบัติธรรมอันเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายอย่างสมบูรณ์โดยแท้

จากประวัติของพระนาลกะ สรุปได้ว่า พระนาลกะยึดถือปฏิบัติตามหลักมกน้อย ๓ ประการ คือ มกน้อยในการเห็น มกน้อยในการฟัง และมกน้อยในการถาม เมื่อท่านได้ฟังคำสอนจากพระพุทธเจ้าแล้วได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด จนได้บรรลุอรหัตตผลในที่สุดและได้รับยกย่องว่าเป็นผู้ว่าง่าย ดังนั้น ความเป็นผู้ว่าง่าย จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

(๒) พระราहुล เป็นผู้ว่าง่าย เรื่องมีอยู่ว่า คราวหนึ่งมีการฟังธรรมะกันตอนกลางคืน โดยพระผู้ใหญ่ต่างผลัดกันแสดง เมื่อเลิกฟังธรรมแล้ว พระผู้ใหญ่ต่างกลับที่อยู่ของตน คงเหลือแต่พระผู้น้อย สามเณรและคณะอุบาสกเหลืออยู่ในโรงฟังธรรมเท่านั้น เนื่องจากเป็นเวลาค่าคืน การเดินทางลำบาก พระผู้น้อยสามเณรและคณะอุบาสกเหล่านั้น จึงพักรวมกันในที่นั้นเอง พระและสามเณรไม่ระวังนอนปล่อยตัวตามสบายมีทั้งกรน ทั้งละเมอ ทั้งนอนดิ้นและน้ำลายไหล คณะอุบาสกเห็นอาการดังนั้นแล้ว พวกเขาดำหนิและนำความกราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบ

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙-๓๐.

พระพุทธเจ้าจึงตรัสสั่งให้ประชุมสงฆ์แล้วบัญญัติสิกขาบทห้ามไม่ให้พระนอนร่วมกับ สามเณร และอุบาสก รวมทั้งนักบวชอื่น ๆ นอกพระพุทธศาสนาด้วย

พระราหุล ขณะนั้นยังเป็นสามเณรและรวมอยู่ในกลุ่มของผู้ที่มาร่วมฟังธรรมด้วย ดังนั้น เมื่อมีพุทธบัญญัตินี้ พระจึงขอให้ท่านแยกออกไปนอนต่างหากนอกโรงฟังธรรม ท่านปฏิบัติตาม โดยไม่มีเงื่อนไข แต่เมื่อออกมาหาที่นอนไม่ได้ ท่านจึงกลับไปนอนในวัจกุฎี (ส้วม) ของพระพุทธเจ้า เข้ามืดพระพุทธเจ้าเสด็จมาจะเข้าวัจกุฎี สามเณรราหุลได้ยินเสียงกระแอมของพระพุทธเจ้าจึงรีบออกมาถวายบังคม และพระพุทธเจ้าได้ตรัสถามว่า ราหุล ทำไมเรฆมานอนที่นี่ สามเณรราหุลจึงได้กราบทูลให้ทราบ พระพุทธเจ้าทรงสลดพระทัยโดยทรงดำริว่า หากเป็นเช่นนี้ใน ภายภาคหน้า พวกสามเณรจะลำบากจะถูกทอดทิ้งไม่มีใครสนใจ และพระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติเพิ่มเติมต่อจากที่ได้ทรงบัญญัติแล้ว โดยทรงอนุญาตว่า ภิกษุนอนร่วมกับผู้ที่มิใช่พระได้ ๓ คืบ ถ้าเกินจากนั้นไปต้องอาบัติปาจิตตีย์^{๔๖}

ความเป็นผู้ว่าง่ายของพระราหุล ท่านจึงพยายามช่วยเหลือตนเอง ไม่ยอมทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ในที่ประชุมสงฆ์พากันกล่าวสรรเสริญสามเณรราหุลว่าเป็นสามเณรใจเพชร ใฝ่ใจในการศึกษาหาความรู้ ไม่อ่อนแอเหมือนเด็กทั้งหลาย เคารพและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ราหุลนั้น ไม่เฉพาะแต่ในชาตินี้เท่านั้นที่เป็นผู้ใฝ่ใจในการศึกษาเล่าเรียน และว่านอนสอนง่าย แม้ในอดีตชาติที่เกิดเป็นกวางก็มีคุณธรรมเช่นนี้เหมือนกัน แล้วทรงนำอดีตกาลมาแล้วดังต่อไปนี้

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์กำเนิดเป็นกวาง แวดล้อมด้วยบริวารมากมายในป่า ครั้งนั้น กวางผู้เป็นน้องสาวของพระโพธิสัตว์ นำบุตรน้อยของตนเข้าไปหาเพื่อที่จะให้หลานได้เรียนมารยาทของความเป็นกวาง ด้วยความซุกซนของกวางผู้เป็นหลาน จึงได้ไปเที่ยวในป่า และได้ติดบ่วงของนายพราน หมู่กวางที่ไปด้วยกันรีบกลับไปบอกให้แม่ของกวางทราบว่าบุตรของท่านติดบ่วง ด้วยความเป็นห่วงลูกมาก นางกวางจึงได้ไปถามพระโพธิสัตว์ผู้เป็นลุงว่า ท่านพี่ได้สอนมารยาทของกวางให้หลานชายแล้วหรือยัง ท่านตอบว่าได้สอนไปแล้ว เดี่ยวลูกของเจ้าจะกลับมา และพระโพธิสัตว์ได้กล่าวคาถานี้ว่า “น้องควร ไตร่ตรองผู้มี ๘ กีบนอนโดยอาการ ๓ ท่า มีเล่ห์กลมารยาทหลายอย่าง ดื่มน้ำในเวลาเที่ยงคืน ให้เล่าเรียนมารยาทของกวางดีแล้ว โดยประการที่กวางหลานชาย กลั่นลมหายใจได้ โดยช่องจมูกข้างหนึ่งแนบติดอยู่กับพื้นดินทำเล่ห์กลลงนายพรานด้วยอุบาย ๖ ประการ”

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๗-๑๖๘.

พระโพธิสัตว์เมื่อแสดงศิลปะมารยาทที่หลานของคนที่ศึกษาอย่างดีแล้วจึงปลอมโยน กวางผู้น้องสาวให้เบาใจ ฝ่ายหลานแม่มืดบ่วง ไม่คืนรนเลย นอนเหยียดเท้าทั้ง ๔ ไปที่พื้นดิน เอาทับเท้าทั้ง ๔ ทำดินร่วนและหญ้าให้กระจุยขึ้น ปล่อยอุจจาระปัสสาวะออกมาทำให้หัวตกกลิ่นห้อยทำให้ ตัวเปราะเปื้อนด้วยน้ำลาย ทำให้ตัวพองขึ้นด้วยการอันลม ทำนัยน์ตาทั้งสองให้เหลือก ทำลมให้ เดินทางช่องจมูกกลาง กลั่นลมทางช่องจมูกบน ทำหัวให้แข็ง แสดงอาการของกวางที่ตายแล้ว เมื่อ แผลงวันหัวเขียวเข้ามาตอมกวางนั้น หมูนกอีกาพากันแอบอยู่ในที่ใกล้ ๆ นายพรานมาเอามือติด ท้องคิดว่า กวางตัวนี้คงติดบ่วงเมื่อรุ่งเช้าแน่นอน จึงเห็นว่าเนา จากนั้นแก้เชือกที่ผูกกวางนั้นออก คิดว่า เราจะหุงต้ม จึงเริ่มเก็บเอากิ่งไม้และใบไม้ ทันใดนั้นลูกกวางลุกขึ้นยืนด้วยเท้าทั้ง ๔ สดตัว เหยียดคอ แล้วรีบหนีไปยังที่อยู่ของมารดาอย่างรวดเร็ว เหมือนเมฆฝนถูกลมพายุใหญ่พัดไป^{๔๗}

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แม้สามเนรราหุลกำเนิดเป็นสัตว์เดรัจฉานก็ยังมีคุณธรรมแห่งผู้ว่า ง่ายสอนง่ายอยู่ ครั้นได้เรียนรู้วิชาจากผู้มีอบรมปัญญาดีแล้ว หรือกัลยาณมิตรธรรมแล้ว น้อมนำมา ใส่ใจ เคารพผู้ให้คำสอน แนะนำ ตักเตือนด้วยดี ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนโดยไม่ได้แย้งหรือ บิดพลิ้ว หมั่นพิจารณาอยู่เสมอ ทำให้ผู้กล่าวโอวาทมีความเมตตา เอ็นดู ปรรณนาจะถ่ายทอดวิชา ความรู้ให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

จากประวัติของพระราหุล สรุปได้ว่า พระราหุลเป็นผู้ว่าง่าย ดังจะเห็นได้จากที่ท่านเมื่อ ครั้งยังเป็นสามเณรไปฟังธรรมร่วมกับพระภิกษุเมื่อถึงเวลานอน พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไม่ให้ พระภิกษุนอนร่วมกับอนุปสัมบัน (ผู้ยังไม่ได้อุปสมบทเป็นพระ) ท่านก็ไปหลบนอนอยู่ในส้วม นอนแบบง่าย ๆ ที่ไหนก็นอนได้ ไม่เรื่องมาก ไม่ทำความหนักใจแก่ผู้อื่นและเมื่อครั้งเกิดเป็นลูก กวางก็ตั้งอยู่ในโอวาทของพระโพธิสัตว์ผู้เป็นลุงและเชื่อฟังผู้เป็นแม่ และเมื่ออุปสมบทเป็น พระภิกษุแล้วก็ยังตั้งตนอยู่ในความเป็นผู้ว่าง่าย ด้วยเหตุนี้ท่านจึงได้รับยกย่องว่าเป็นผู้ว่าง่าย ดังนั้น ความเป็นผู้ว่าง่าย จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

(๓) พระราชะ ชีวิตฆราวาสไม่สู้ราบรื่นนักเพราะเป็นคนยากจน มีหน้าซำเมื่อแก่ตัวลง ลูกเมียก็รังเกียจถึงขั้นขับไล่ออกจากบ้าน ท่านจึงต้องมาอาศัยพระอยู่ที่วัดเวฬุวัน ว่าโดยนิสัยที่ แท้จริงแล้วท่านเป็นคนใจบุญเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก่อน แม้จะยากจน แต่ก็ทำบุญใส่บาตร ตามสมควรแก่โอกาส พระสารีบุตรยังเคยรับบิณฑบาตจากท่าน โดยที่มีอุปนิสัยน้อมไปในการ ทำบุญเช่นนั้น เมื่อมาอยู่ที่วัดเวฬุวันท่านก็ได้ชวนขวยรับใช้พระในด้านต่าง ๆ อาทิ ถางหญ้า กวาด

^{๔๗} พ.ชา.อ. (ไทย) ๕๕/๒๖๑-๒๖๔.

บริเวณวัด จัดน้ำฉันน้ำใช้ถวายและซักจีวร พระในวัดเวฬุวันก็มีเมตตาสงเคราะห์ท่านด้วยอาหารการกินและที่อยู่อาศัย ซึ่งทำให้ท่านพอมีความสุขตามสมควรแก่อัธยา^{๔๘}

การออกบวช พระราชนัดดา ขณะที่อยู่อาศัยวัดเวฬุวันอยู่นั้น ท่านได้เรียนรู้ว่าชีวิตพระเป็นชีวิตที่สงบไม่วุ่นวาย จึงปรารถนาจะมีชีวิตที่สงบอย่างนั้นบ้าง วันหนึ่งจึงเข้าไปหาพระที่คุ้นเคยกันแล้วแจ้งความประสงค์ให้ทราบ พระทั้งหลายไม่มีรูปใครรับบวชให้ท่านเพราะท่านแก่เกินไปเกรงว่าจะปฏิบัติไม่ได้เต็มที่ แม้จะไม่มีพระรูปใครรับบวชให้ท่านก็ยังไม่เลิกล้มความตั้งใจ วันหนึ่งท่านเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า แล้วกราบทูลให้ทรงทราบถึงประสงค์ของตน พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูอุปนิสัยของท่านแล้วเห็นว่าแม้จะแก่แต่ก็สามารถบรรลุหัตถผลได้ จึงตรัสสั่งให้ประชุมสงฆ์แล้วถามว่าจะมีใครสงเคราะห์ให้พราหมณ์นี้ได้บวชได้บ้าง ในที่ประชุมสงฆ์ครั้งนั้นมีพระสารีบุตรรวมอยู่ด้วย พระสารีบุตรระลึกได้ว่าครั้งหนึ่งเคยได้รับนิมิตเป็นข่าว ๑ ทฬิตจากท่าน จึงกราบทูลขอรับสงเคราะห์บวชให้ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระสารีบุตรบวชให้ท่านด้วยวิธีบวชแบบญัตติจตุตถกรรมอุปสัมปทา^{๔๙} ซึ่งเป็นการบวชแบบต้องขอมติจากสงฆ์ก่อน^{๕๐}

พระราชนัดดาหลังจากที่ได้เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาแล้ว ท่านเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย โดยพระสารีบุตรท่านคอยแนะนำพร่ำสอนอยู่เสมอ ๗ ท่านเป็นเป็นคนว่าง่ายสอนง่ายปฏิบัติตามที่พระอุปัชฌาย์สอนทุกประการ และเข้าใจได้อย่างรวดเร็วจึงปฏิบัติสมณะและวิปัสสนาอยู่ได้ไม่นานก็ได้บรรลุพระอรหันต์^{๕๑}

จากประวัติของพระราชนัดดา สรุปได้ว่า พระราชนัดดาเป็นพระแก่หรือพระหลวงตา แต่เป็นผู้รู้จักกตัญญูกตเวทีต่อครูอาจารย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเป็นผู้ว่านอนสอนง่าย ปฏิบัติตามคำสอนของครูบาอาจารย์ ไม่ถือโทษโกรธเคืองเมื่อท่านว่ากล่าวตักเตือน เป็นผู้มีความตั้งใจหรือปณิธานสูงในการปฏิบัติธรรม และเฉลียวฉลาดมีปฏิภาณไหวพริบดี คุณลักษณะเฉพาะตัวของท่านพระราชนัดดาโดยทั่วไปแล้วผู้บวชเมื่อแก่นั้น มักจะเป็นผู้ที่ว่ายากสอนยาก ไม่ยอมฟังใคร เพราะถือว่าตนเป็นผู้มีอายุมาก แต่พระราชนัดดาเป็นเช่นนั้นไม่ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงได้รับยกย่องว่าเป็นผู้ว่าง่าย ดังนั้น ความเป็นผู้ว่าง่าย จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

^{๔๘} บรรจบ บรรณรุจิ, อตีตมหาสาวก, หน้า ๗๘-๗๙.

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๕.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๑.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓.

๒.๘ คุณลักษณะเฉพาะด้านบุคลิก

พระมหากัสสปเถระ เป็นบุตรกบิลพราหมณ์ กัสสปโคตร ในบ้านมหาติฏฐะ จังหวัดมทธรฐ มีชื่อเดิมว่า ปิปลิ เรียกตามโคตรว่า กัสสปะ พออายุครบ ๒๐ ปี ได้ทำการอาวามงคล (แต่งงาน) กับนางภัททกาปิลานี อายุ ๑๖ ปี เป็นบุตรพราหมณ์โกสิยโคตร เมืองสาละ จังหวัดมทธรฐ ครั้นแต่งงานกันแล้ว คนทั้งสองไม่ได้มีความประสงค์ สักแต่จะอยู่ร่วมกันเท่านั้น ไม่ได้ถูกต้องกันเลย แม้จะขึ้นสู่เตียงนอนก็ไม่ได้ขึ้นทางเดียวกัน ปีปลิมาฉพขึ้นข้างขวา นางภัททกาปิลานีขึ้นข้างซ้าย เมื่อเวลานอน ตั้งพวงดอกไม้สองพวงไว้กลางที่นอนเพราะกลัวร่างกายจะถูกต้องกัน ถึงกลางวันก็ไม่ได้มีการหัวเราะยิ้มหัวต่อกันเลย เพราะฉะนั้น จึงไม่มีบุตรหรือธิดาด้วยกัน สกุลของสามีภรรยาผู้นี้มั่งมีมาก มีการงานเป็นบ่อเกิดแห่งทรัพย์ก็มาก มีคนงานและพาหนะสำหรับใช้งานก็มาก ครั้งต่อมาบิดามารดาเสียชีวิตแล้ว ปีปลิมาฉพได้ครองสมบัติ ดูแลการงานนั้นสืบทอดจากบิดามารดา และสามีภรรยาต่างก็มีความเห็นร่วมกันว่า ผู้อยู่ครองเรือน ต้องคอยนั่งรับบาป เพราะการงานที่ผู้อื่นทำไม่ดี จึงมีใจเบื่อหน่าย พร้อมใจกันจะออกบวช ได้แสวงหาผ้ากาสาเยื่อเทศเป็นบรรพชิต ออกบวชมุ่งหมายเป็นพระอรหันต์ในโลก สะพายบาตรลงจากปราสาทหลีกไป

ปีปลิเดินหน้า นางภัททกาปิลานีเดินตามหลัง พอไปถึงทางแยกแห่งหนึ่ง จึงแยกจากกัน ปีปลิเดินไปทางขวา ส่วนนางภัททกาปิลานีเดินไปทางซ้าย จนบรรลุถึงสำนักของนางภิกษุณี ภายหลังได้บวชเป็นนางภิกษุณี และได้บรรลุอรหัตผล ส่วนปีปลิเดินทางไปพบสมเด็จพระบรมศาสดาซึ่งประทับอยู่ที่ใต้ร่มไทรในระหว่างกรุงราชคฤห์และเมืองนาลันทาทต่อกัน มีความเลื่อมใสเปล่งวาจาประกาศว่า “พระศาสดาเป็นครูของตน ตนเป็นสาวกของพระศาสดา”^{๕๒}

พระศาสดาทรงอนุญาตให้เป็นภิกษุในพระธรรมวินัยด้วยประทานโอวาท ๓ ข้อ ว่า

๑. กัสสปะ เธอพึงศึกษาว่า เราจักเข้าไปตั้งความละเอียด และความเกรงใจไว้ในภิกษุที่เป็นผู้เฒ่า และปานกลาง อย่างดีที่สุด

๒. เราจักฟังธรรมซึ่งประกอบด้วยกุศล เราจักตั้งใจฟังธรรมนั้นแล้วพิจารณาเนื้อความ

๓. เราจักไม่ละสติที่เป็นไปในกายคือพิจารณาเอาร่างกายเป็นอารมณ์

ครั้นประทานโอวาทแก่พระมหากัสสปะอย่างนี้แล้ว เสด็จหลีกไป ท่านได้ฟังพุทธโอวาทที่นั่นแล้ว ก็เริ่มบำเพ็ญเพียรในวันที่ ๘ นับจากวันอุปสมบทมา ก็ได้สำเร็จอรหัตผลตามปกติพระมหากัสสปะนั้นถือธุดงค์ ๓ ข้อ คือ ถือบ้างสุกุลจีวรเป็นวัตร ถือบิณฑบาตเป็นวัตร และ

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗-๗๘.

ถืออยู่ป่าเป็นวัตร^{๕๓} ด้วยเหตุนี้พระบรมศาสดา จึงทรงยกย่องว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้ทรงธุดงค์

จากประวัติของพระมหากัสสปะ สรุปลงได้ว่า ท่านเป็นผู้มีคุณลักษณะเฉพาะอยู่หลายอย่าง เช่น เป็นผู้ถือธุดงค์ ๓ ข้อ คือ ถือทรงผ้าบังสุกุลจีวรเป็นวัตร ถือเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร และถืออยู่ป่าเป็นวัตร อย่างเคร่งครัด เป็นผู้มักน้อย สันโดษ มีความเมตตา กรุณาและเป็นประธานสงฆ์ ในการทำสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๑ นับว่าเป็นบทบาทหรือคุณลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นอีกอย่างหนึ่งของท่าน ดังนั้น ท่านจึงได้รับยกย่องว่าเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้ทรงธุดงค์ ความเป็นผู้ทรงธุดงค์ จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

๒.๕ คุณลักษณะเฉพาะด้านความกตัญญู

(๑) พระสารีบุตร เดิมชื่อว่า อุปติสสะ บิดาชื่อวังคันตพราหมณ์ มารดาชื่อนางสารีพราหมณี บิดาของท่านเป็นนายบ้านตำบลนาลกะหรือนาลันทา เพราะเป็นบุตรของนางสารี จึงได้นามว่า สารีบุตร ท่านเกิดในตำบลนาลกะหรือนาลันทา ไม่ไกลจากกรุงราชคฤห์ เมื่อท่านเข้ามาอุปสมบทในพระธรรมวินัยแล้ว เพื่อนสพรหมจารี (ผู้ประพฤติธรรมร่วมกัน ในที่นี้หมายถึงเอาภิกษุ) พวกนี้เรียกท่านว่า พระสารีบุตร ตระกูลของท่านเป็นตระกูลที่ร่ำรวยสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์สมบัติและบริวาร เมื่ออุปติสสมาณพเจริญวัยแล้ว ได้ศึกษาเล่าเรียนศิลปศาสตร์ มีปัญญาเฉียบแหลมเล่าเรียนได้คล่องแคล่วรวดเร็ว และได้เป็นเพื่อนที่ซอปรักใคร่กันกับโกลิตมาณพ โมคคัลลานโคตร ผู้มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน และเป็นบุตรแห่งตระกูลที่ร่ำรวยเหมือนกัน เพราะว่าตระกูลทั้งสองนั้นเป็นเพื่อน มีการติดต่อกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ

อุปติสสมาณพและโกลิตมาณพ ได้ไปเที่ยวดูเขาเล่นมหรสพ ในกรุงราชคฤห์ด้วยกันเป็นประจำ ขณะกำลังชมดูอยู่นั้นก็เกิดความรำเริงในเวลาถึงบทสนุก เกิดความสลดใจในเวลาถึงบทเศร้า ถึงตอนชอบใจก็ให้รางวัลนักแสดงด้วย วันหนึ่งมาณพสองสหายชวนกันไปดูชมมหรสพเหมือนวันก่อน ๆ แต่ทำไมเกิดความสนุกสนานรำเริงอะไรเลย เพราะได้พิจารณาเห็นว่าการเล่นมหรสพไม่มีสาระประโยชน์อะไรเลย คนที่กำลังแสดงอยู่นั้น อีกไม่ถึง ๑๐๐ ปี ก็จะต้องตายกันไปหมด เมื่อมีความคิดตรงกันอย่างนั้น จึงได้พากันไปฝากตัวเป็นศิษย์ในสำนักของสังขชัยปริพาชก และได้เล่าเรียนความรู้จากอาจารย์จนหมดสิ้น จนอาจารย์ได้ให้ช่วยสั่งสอนศิษย์คนอื่นในสำนักนั้นด้วย แต่สองสหายนั้นยังไม่พอใจกับความรู้เพียงนั้น จึงได้ตกลงทำกติกานัดหมายกันว่า จะออก

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐.

แสวงหาโมกขธรรมคือธรรมเครื่องหลุดพ้นจากกิเลสต่าง ๆ อันได้แก่พระนิพพานอีกต่อไป และถ้าใครพบโมกขธรรมก่อนขอให้กลับมาบอกแก่กัน

สมัยนั้น พระบรมศาสดาได้ตรัสรู้แล้ว และได้ทรงแสดงธรรมสั่งสอนมหาชนยังสถานที่ต่าง ๆ เมื่อเสด็จมาถึงกรุงราชคฤห์ และประทับอยู่ที่พระเวฬุวันมหาวิหาร วันหนึ่งท่านพระอัสสชิผู้ซึ่งเป็นหนึ่งในพระปัญจวัคคีย์ผู้ที่พระบรมศาสดาทรงส่งออกไปประกาศพระศาสนาได้กลับมาเฝ้า และตอนเช้าท่านก็ได้เข้าไปบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์ อุปติสสปริพาชกเดินไปพบท่านในระหว่างทางก็เกิดความเลื่อมใสในจริยาวัตรของท่าน และได้ถามถึงครูอาจารย์พร้อมกับขอร้องให้แสดงธรรมให้ฟังด้วย ท่านพระอัสสชิ ได้แสดงธรรมมีใจความย่อว่า **ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตทรงแสดงเหตุ และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระศาสดาทรงสั่งสอนอย่างนี้** อุปติสสปริพาชกได้ฟังแล้ว ได้ดวงตาเห็นธรรมคือบรรลุโสดาบัน แล้วก็กลับไปบอกข่าวเพื่อนโกณฑิยะ และแสดงธรรมให้ฟังตามที่ได้ฟังมาจนโกณฑิยะได้ดวงตาเห็นธรรมเหมือนกัน จึงชวนกันไปเฝ้าพระศาสดา ครั้นไปลาอาจารย์สัพพัญญูแล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระบรมศาสดา ทูลขออุปสมบท พระองค์ก็ทรงอนุญาตให้เป็นภิกษุด้วยวิธี เอหิภิกขุอุปสัมปทา ทั้งสองคน ครั้นบวชแล้ว ภิกษุทั้งหลายพากันเรียกท่านทั้งสองว่า **สารีบุตร** และ **โมคคัลลานะ**

หลังจากได้อุปสมบทแล้ว พระศาสดาทรงแสดงธรรมเทศนาที่เหมาะสมแก่อุปนิสัยของพุทธบริษัท พวกภิกษุที่ร่วมฟังธรรมนั้น ได้บรรลุพระอรหัตก่อน ส่วนพระสารีบุตรหลังอุปสมบทแล้วได้ ๑๕ วันจึงได้บรรลุสำเร็จเป็นพระอรหันต์ด้วยการฟังเทศนาชื่อว่า เวทนาปริคคหสูตรที่พระศาสดาทรงแสดงแก่ปริพาชกชื่อว่า ทีฆนชนะ ณ ถ้ำสุกรขาตา เขากิษกูฏ เมืองราชคฤห์ หลังจากที่ได้บรรลุอรหัตแล้ว ปรากฏว่า พระสารีบุตรเถระเป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด ได้เป็นกำลังของพระศาสดาในการประกาศพระศาสนา พร้อมทั้งได้รับตำแหน่งเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวา พระพุทธองค์ทรงยกย่องว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในทางมีปัญญามาก สามารถแสดงพระธรรมจักรและอริยสัจ ๔ ได้กว้างขวางพิสดารเหมือนกับพระพุทธเจ้า

นอกจากได้รับยกย่องว่าเป็นผู้เลิศด้านมีปัญญามากแล้ว ท่านยังได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าอีกว่า เป็นผู้มีความอนุเคราะห์เพื่อนบรรพชิตด้วยกัน เป็นพระอัครสาวกเบื้องขวามีปัญญาอนุเคราะห์เพื่อนบรรพชิตทั้งหลาย พระสารีบุตรเปรียบเหมือนมารดาผู้ให้กำเนิด ย่อมแนะนำให้ตั้งอยู่ใน โสดาปัตติผล พระสารีบุตรเป็นพระธรรมเสนาบดี ซึ่งคู่กับพระบรมศาสดาว่า พระธรรมราชา เป็นผู้ปฏิบัติในการแสดงพระธรรมเทศนา คือชี้แจงแสดงให้ผู้ฟังเข้าใจได้ชัดเจน เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที เคารพนับถือพระอัสสชิเป็นอาจารย์ ทำการเคารพกราบไหว้อย่างสม่ำเสมอ พอทราบข่าวว่าพระอัสสชิอยู่ทางทิศใด ก็จะทำการไหว้และนอนหัน

ศิระไปทางทิศนั้น^{๕๔}

พระสารีบุตรเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที ที่หาผู้เสมอได้ยากซึ่งเรื่องของความกตัญญูกตเวทีของพระสารีบุตรเถระมีกล่าวไว้ในคัมภีร์พระธรรมบทแห่งพราหมณ์วรรคว่า นับตั้งแต่ท่านได้ฟังธรรมจากพระอัสสชิเถระได้ธรรมจักขุ (ปัญญาารู้เห็นธรรม) และได้อุปสมบทแล้ว พอทราบข่าวว่าพระอัสสชิเถระอยู่ในทิศใด ก่อนนอนท่านจะกราบไหว้ไปทางทิศนั้น และนอนหันศิระไปทางทิศนั้น ภิกษุทั้งหลายผู้ไม่รู้เรื่อง สำคัญผิวดิคิดว่า ท่านนอนน้อมเพื่อบูชาทิศตามลัทธิของพวกมิจฉาทิฎฐิ เมื่อความทราบถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์จึงสั่งให้ตามพระสารีบุตรเถระมาเข้าเฝ้าและตรัสถาม เมื่อทรงสดับคำกราบทูลของพระสารีบุตรแล้ว จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า พระสารีบุตรมิได้นอบน้อมทิศ แต่เขอนมัสการพระอัสสชิผู้เป็นอาจารย์ แล้วตรัสสอนว่า ผู้นับถือพระพุทธศาสนาผู้แจ้งธรรมที่พระบรมศาสดาแสดงแล้วจากท่านผู้ใด ควรนอบน้อมท่านผู้นั้นโดยความเคารพ เหมือนพราหมณ์นอบน้อมไฟ ฉะนั้น^{๕๕}

อีกเรื่องหนึ่ง มาในคัมภีร์พระธรรมบท คือเรื่องพระราชกถาว่าท่านได้อนุเคราะห์ราชพราหมณ์ผู้มีอายุมากแล้วซึ่งต้องการจะบวช แต่ไม่มีใครจะช่วยอนุเคราะห์ให้บวชเป็นพระได้ พระสารีบุตรมานึกถึงอุปการคุณของราชพราหมณ์ผู้เคยถวายบิณฑบาตแก่ท่านเพียงทัพพีเดียวเท่านั้น ครั้งเมื่อท่านเข้าไปบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ ท่านจึงอนุเคราะห์ให้ราชพราหมณ์ได้บวชด้วยความเต็มใจ ที่สำคัญยิ่งก็คือท่านได้แสดงความกตัญญูกตเวทีอันสูงสุด คือ การโปรคนางพราหมณ์ผู้เป็นมารดาของท่านผู้เป็นมิจฉาทิฎฐิ คือ มีความเห็นผิด ไม่เลื่อมใสพระพุทธศาสนา ให้เป็นสัมมาทิฎฐิ เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาจนเป็นอจลสัทธา คือ มีความเชื่ออันไม่หวั่นไหว เรื่องในตอนนี้มีขึ้นก่อนที่ท่านจะดับขันธเข้าสู่นิพพาน โดยปรากฏอยู่ในอรรถกถาคัมภีร์สังยุตตนิกายมหารวรรค และอรรถกถาแห่งมหาปริณิพพานสูตร ในคัมภีร์สุมังคลวิลาสินีว่า

พระสารีบุตรเถระเข้าผลสมาบัติอยู่ในที่พักกลางวันของท่าน เมื่อออกผลสมาบัติแล้วคิดพิจารณาว่า “พระพุทธเจ้าทั้งหลายกับพระอัครสาวกทั้งสอง ใครปรินิพพานก่อนกัน” ก็ทราบว่พระอัครสาวกปรินิพพานก่อน จึงเล็งดูอายุสังขารของท่านต่อไป แล้วทราบว่าอายุสังขารของตนจะเป็นไปได้อีกเพียง ๗ วัน เท่านั้น แล้วคิดใคร่ครวญว่า “เราจะปรินิพพานในที่ไหนจึงจะสมควร” ท่านนึกทบทวนถึงการนิพพานของท่านพระราหูว่า ปรินิพพานในดาวดึงส์สวรรค์ ท่านพระอัญญาโกณฑัญญะ

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑-๖๐.

^{๕๕} พระกิตติศักดิ์ ยโสธรโร, “การศึกษาบทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕).

ปรีนิพพานที่สระอโนดาต ส่วนเราจะปรีนิพพานที่ไหน ก็หวนคิดถึงมารดาได้ว่า มารดาของเราได้เป็นมารดาของพระอรหันต์ถึง ๗ รูป แต่ยังมีได้เลื่อมใสในพระรัตนตรัย อุปนิสัยของมารดาของเราจะมีอยู่หรือแล้วทราบว่ามีอุปนิสัยแห่งพระโศกบัน และพิจารณาเห็นว่าสำเร็จเป็นพระโศกบันเพราะฟังพระธรรมเทศนาของเราเท่านั้น เพราะฉะนั้น เราจักปลดเปลื้องนางพราหมณ์ผู้เป็นมารดาของเราให้พ้นจากความเป็นมิถิยาภิกษุณี แล้วจะนิพพานในห้องที่ตนเกิด

ครั้นพระสารีบุตรเถระปลงใจได้ดังนี้แล้ว จึงคิดว่า วันนี้เราจักกราบทูลขออนุญาตจากพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วบอกแก่พระจุนทเถระน้องชายว่า เราไปด้วยกันเถิดจุนทะ ท่านจงไปบอกภิกษุ ๕๐๐ รูป ผู้เป็นบริวารของข้าพเจ้าให้ถือบาตรจีวรตามพระธรรมเสนาบดี ผู้ประสงค์จะไปยังบ้านนาถันทา ประเทศมคธ ในบัดนี้เถิด พระจุนทเถระได้ปฏิบัติตามคำสั่งของพระเถระพร้อมกับภิกษุทั้งหลาย แล้วจึงมาสู่สำนักของพระสารีบุตรเถระ ส่วนพระสารีบุตรเก็บกวาดเสนาสนะแล้วออกมายืนอยู่ที่ประตูที่กุฎิสงฆ์ด้วยคิดว่า “การเห็นครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย เราจะไม่ได้กลับมาเห็นอีกต่อไป”^{๕๖} แล้วท่านก็พาภิกษุทั้งหลาย ๕๐๐ รูป ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วกราบทูลลา พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “เธอจะนิพพานที่ไหน” พระสารีบุตรเถระกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ จักปรีนิพพานที่ห้องเกิด ในบ้านของนางพราหมณ์ ผู้เป็นมารดาที่บ้านนาถันทาคาม พระเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนสารีบุตร เธอจงพิจารณาดูเวลา อันสมควรเถิด ต่อไปนี้ การที่ภิกษุทั้งหลายจะได้เห็นภิกษุผู้เช่นเธอ นับเป็นการยากเสียแล้ว เธอจงแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย”^{๕๗} พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสสรรเสริญ และรับสั่งให้พระสารีบุตรแสดงธรรม

ฝ่ายพระสารีบุตรเถระได้แสดงปาฏิหาริย์และแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายตามพุทธบัญญัติ แล้วกระทำประทักษิณสามรอบ แล้วจึงกราบทูลลาไป

พระพุทธรองค์ทรงพระกรุณาเสด็จลุกออกมาส่งที่หน้าพระคันชุกุฎิ และตรัสสั่งภิกษุทั้งหลายว่า “เธอทั้งหลายจะตามไปส่งพี่ชายของเธอก็ตามใจ” พระภิกษุทั้งหลายพากันตามออกมาส่งพระเถระจนถึงชุมประตูพระเชตะวันมหาวิหาร พระสารีบุตรเถระบอกให้พระภิกษุทั้งหลายหยุดอยู่ที่นั่นแล้วกล่าวสอนว่า “ท่านทั้งหลายจงอย่าได้ประมาท” และบอกให้พระภิกษุเหล่านั้นกลับไป ส่วนท่านนำพาพระภิกษุทั้งหลายผู้เป็นบริวารเดินทางไปสู่บ้านนาถันทาคาม แคว้นมคธ โดยใช้เวลา

^{๕๖} ส.อ. (ไทย) ๕/๔๒๘.

^{๕๗} ส.อ. (ไทย) ๕/๔๒๘.

๗ วัน จึงไปถึงบ้านนาลันทาคาม ซึ่งเป็นบ้านนางพราหมณ์ผู้เป็นมารดา^{๕๘}

ท่านพระสารีบุตรเถระได้พาพระภิกษุทั้งหลายไปถึงบ้านของนางพราหมณ์ผู้เป็นมารดาแล้ว ตัวท่านก็เข้าไปสู่ที่ห้องเกิดของตน เมื่อนั่งในห้องแล้วจึงบอกแก่ภิกษุทั้งหลายให้เข้าพักในสถานที่ซึ่งนางพราหมณ์ผู้เป็นมารดาให้คนจัดไว้รับรอง เมื่อพระภิกษุทั้งหลายเข้าสู่ที่พักแล้วอาการอาพาธอันแรงกล้าได้เกิดขึ้นแก่พระสารีบุตรเถระ อันสามารถจะกระทำให้มรณภาพได้ ถึงอาการจะหนักอย่างไร ท่านก็ยังอดทนไว้ได้ จนในที่สุดก็ได้แสดงธรรมแก่นางพราหมณ์ผู้เป็นมารดาได้ โดยยกพระพุทธคุณมาแสดงแก่มารดาความว่า “ดูก่อนนางพราหมณ์ผู้เป็นมารดา ในคราวที่พระบรมศาสดาของเราประสูติ เสด็จออกทรงผนวช ตรัสรู้ และทรงแสดงธรรมจักร หมั่นโลกธาตุได้เกิดกัมปนาทหวั่นไหว ผู้ที่จะเสมอกับพระบรมครูของเรานั้นด้วยศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติญาณทัศนะนั้นไม่มี พระบรมครูของเรานั้นเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า”^{๕๙} ดังนี้เป็นต้น

นางสารีพราหมณ์ได้พิจารณาฟังพระพุทธคุณแล้ว ก็ได้สำเร็จเป็นพระโศดาบัน คือเป็นพระอริยบุคคลขั้นต้น แล้วจึงได้กล่าวเป็นเชิงตำหนิพระสารีบุตรเถระว่า “ดูก่อนพ่ออุปติสสะเหตุไร พ่อจึงไม่ให้ อมตธรรม อันประเสริฐแก่มารดาตลอดกาลนานถึงเพียงนี้แล้ว”^{๖๐}

จากประวัติของพระสารีบุตร สรุปได้ว่า พระสารีบุตร มีความกตัญญูกตเวที เคารพนับถือพระอัสสชิผู้เป็นอาจารย์ ทำการเคารพกราบไหว้อย่างสม่ำเสมอ พอทราบข่าวว่าพระอัสสชิอยู่ทางทิศใด ก็จะทำการไหว้และนอนหันศีรษะไปทางทิศนั้นและที่สำคัญยิ่งก็คือท่านได้แสดงความกตัญญูกตเวทีอันสูงสุด คือ การโปรดนางพราหมณ์ผู้เป็นมารดาของท่านผู้เป็นมิจลาทิภูลี คือมีความเห็นผิด ไม่เลื่อมใสพระพุทธศาสนา ให้เป็นสัมมาทิภูลี เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ตั้งอยู่ในศรัทธาอันไม่หวั่นไหว เป็นพระเถระที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เสมอต้นเสมอปลายตลอดมาตั้งแต่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา จนถึงปรินิพพาน ดังนั้น ความกตัญญูกตเวที จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

(๒) พระราहुล เป็นพระโอรสของเจ้าชายสิทธัตถะกับพระนางยโสธรา (พิมพา) และเป็นพระราชนัดดาของพระเจ้าสุทโธทนะเจ้าผู้ครองนครกบิลพัสดุ์ ในกาลต่อมาเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชและตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้า แล้วได้เสด็จมาโปรดพระบรมราชชนกและพระประยูรญาติ ประทับอยู่ที่นิโครธาราม พระนางยโสธราพระมารดาบอก

^{๕๘} พระกิตติศักดิ์ ยโสธรโร, “การศึกษาบทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕).

^{๕๙} ส.อ. (ไทย) ๕/๔๓๔.

^{๖๐} ส.อ. (ไทย) ๕/๔๓๕.

ให้ราหุลกุมาร ทูลขอสมบัติจากพระองค์ พระพุทธองค์ดำริว่า บรรดาทรัพย์สมบัติที่มั่นคงถาวรและประเสริฐกว่าอริยทรัพย์นั้นไม่มี ฉะนั้นเราควรจะให้อริยทรัพย์แก่ราหุลกุมาร ครั้นดำรินั้นแล้ว ครัสต์สั่งให้พระสารีบุตรบรรพชาให้แก่ราหุลกุมารด้วยวิธีรับไตรสรณคมน์ สามเณรราหุลได้ชื่อว่าเป็นสามเณรรูปแรกในพระพุทธศาสนา

สามเณรราหุลเป็นผู้ใคร่ต่อการศึกษา โดยในตอนเช้าท่านได้กอบทรายจนเต็มมือ แล้วอธิษฐานขอให้ได้ฟังธรรมจากพระบรมศาสดาและพระอุปัชฌาย์เท่าจำนวนเม็ดทรายในกำมือนี้ ครั้นมีอายุครบแล้วจึงอุปสมบทเป็นพระภิกษุ วันหนึ่งได้ฟังจูพราหุโลวาทสูตร คือสูตรว่าด้วยการประทานโอวาทแก่พระราหุลสูตรเล็ก ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ท่านได้พิจารณาไปตามกระแสแห่งพระธรรมเทศนา ในที่สุดจิตก็หลุดพ้นจากอาสวกิเลส บรรลุอรหัตผล สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา^{๖๐}

พระราหุลเป็นผู้มีความกตัญญู มีเรื่องเล่าว่า ครั้งที่ท่านยังเป็นสามเณรอยู่นั้น พระมารดา คือ พระนางยโสธรา ซึ่งบัดนี้ได้ออกบวชเป็นภิกษุณีแล้วเกิดประชวรด้วยพระโรคลม พระราหุลได้ไปเยี่ยมพระมารดา ครั้นได้ทราบว่าเป็นประชวรที่หวังไข ยิ่งได้ทราบว่าเป็นประชวรถึงขั้นไม่สามารถลุกขึ้น ได้ก็ยิ่งทำให้ใจเสียเกรงว่าพระมารดาจะสิ้นพระชนม์

พระราหุลเมื่อไปเยี่ยมพระมารดาแล้ว ทราบว่าพระโรคลมจะสงบได้ด้วยการได้เสวยน้ำมะม่วงผสมน้ำตาลกรวด จึงรับอาสาจะหามาถวาย พระราหุลรู้สึกหนักใจมากเพราะไม่รู้ว่าจะหาขาค้างกล่าวมาถวายพระมารดาได้แต่ไหน แต่ที่รับปากจะหามานั้นก็เพราะด้วยความรักความห่วงใยในพระมารดา ตามปรกติเมื่อมีเรื่องที่ต้องการความช่วยเหลือ พระราหุลจะระลึกถึงบุคคลสำคัญ ๔ คน คือ พระสารีบุตร (พระอุปัชฌาย์) พระมหาโมคคัลลานะ (พระอาจารย์) พระอานนท์ (พระเจ้าอา) และพระพุทธเจ้า (พระพุทธบิดา) ครั้นระลึกได้ดังนี้ ท่านจึงไปหาพระสารีบุตรแล้วแจ้งความประสงค์ให้ทราบ

พระสารีบุตรมองดูสัททวิหริด้วยความกรุณาแล้วปลอบใจว่า “ราหุล อย่าวิตกไปเลย รอไว้พຽงนี้ก่อน คงจะหาได้”

รุ่งเช้า ท่านได้พาพระราหุลเข้าไปในเมืองสาวัตถีแล้วให้ท่านพักอยู่ ณ โรงฉันแห่งหนึ่ง ส่วนตัวพระเถระเองได้เข้าไปในพระราชวังเพื่อเข้าเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศลและโดยที่ยังมิทันได้ถวายพระพรให้ทรงทราบถึงเหตุที่มา พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ทรงปรุงน้ำมะม่วงผสมน้ำตาลกรวดมาถวาย เมื่อได้นำมะม่วงผสมน้ำตาลกรวดนั้นแล้ว พระเถระก็ถวายพระพรลากลับออกมาหา

^{๖๐} บรรจบ บรรณรุจิ, อสัฒิมหาสาวก, หน้า ๑๔๗-๑๕๔.

พระราชหูลซึ่งนั่งคอยอยู่ด้วยความวิตกกังวล “ราหุล นี่น้ำมะม่วงผสมน้ำตาลกรวดที่เซตต้องการ” พระสารีบุตรบอกพร้อมกับส่งให้

ครั้นได้แล้ว พระราหุลก็รีบนำไปถวายพระมารดา พระมารดาได้เสวยแล้วไม่นานนัก ก็หายประชวร ซึ่งทำให้พระราชหูลพระปิโยรสสบายพระทัยขึ้น^{๖๒}

จากประวัติของพระราชหูล สรุปได้ว่า พระราหุลมีความกตัญญูต่อพระมารดา ท่านทราบว่าจะหายประชวรด้วยพระโรคลม จึงได้ไปเยี่ยม และรู้ว่าพระโรคลมจะสงบได้ด้วย การได้เสวยน้ำมะม่วงผสมน้ำตาลกรวด ท่านจึงอาสาจะหาถวาย และได้ไปหาพระสารีบุตรผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ และพระสารีบุตรก็พาท่านไปเอาน้ำเอาน้ำมะม่วงผสมน้ำตาลกรวดที่พระราชวังของพระเจ้าปเสนทิโกศล เมื่อได้แล้วท่านก็รีบนำไปถวาย พระมารดา พระมารดาได้เสวยแล้วไม่นานนัก ก็หายประชวร

วัตรปฏิบัติของพระราชหูลดังกล่าวมานี้ แม้จะเป็นเรื่องส่วนตัว แต่ก็เป็นเรื่องที่ผู้ศึกษา ควรให้ความสนใจและนำไปเผยแพร่ เพราะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน จึงถือเป็นการเผยแพร่ พระศาสนาส่วนหนึ่งที่ได้จากวัตรปฏิบัติของท่าน ดังนั้น ความเป็นผู้มีกตัญญูทวดเทวี จึงจัดเป็น คุณลักษณะเฉพาะของท่าน

๒.๑๐ คุณลักษณะเฉพาะด้านใฝ่การศึกษา

(๑) พระอานนท์ เป็นพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะผู้เป็นพระกนิษฐภคินีของ พระเจ้าสุทโธทนะผู้ครองนครกบิลพัสดุ์ พระมารดาพระนามว่า กิสาโคตมี เมื่อนับตามลำดับ ศากยวงศ์แล้ว ท่านก็เป็นพระอนุชาของพระบรมศาสดา เมื่อพระบรมศาสดาประทับอยู่ที่อนุปิยนิมม แคว้นมัลละ ท่านได้ออกบวชพร้อมด้วยเจ้าศากยกุมารเหล่านี้คือ ภัททิยะ อนุรุทธะ ภคฺฉิมพิละ โกลิยกุมารอีกหนึ่งองค์คือ เทวทัต รวมทั้งอุบาลีผู้เป็นนายภูษามาลาเป็น ๗ เมื่อพระอานนท์ได้ อุปสมบทแล้ว ได้ฟังโอวาทของพระปุลณณมันตานีบุตร จนได้บรรลุโสดาปัตติผล

วันหนึ่ง พระบรมศาสดาตรัสขอให้สงฆ์เลือกหาภิกษุอุปัฏฐากพระองค์เป็นประจำ เพราะเมื่อก่อนแต่กาลนี้ ภิกษุผู้เป็นอุปัฏฐากของพระองค์ไม่ได้กำหนดแน่นอน คงผลัดเปลี่ยนถวายเป็น การอุปัฏฐากกันไป เวลาที่ผลัดเปลี่ยนเมื่อยังไม่มีผู้รับต่อ ต้องเสด็จอยู่เพียงลำพังพระองค์เดียวได้ ความลำบาก สงฆ์จึงเลือกพระอานนท์ถวาย แต่ก่อนที่ท่านจะรับเป็นพุทธอุปัฏฐาก ก็ได้ทูลขอพร ๘ ประการ คือ

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๕.

- (๑) อย่าประทานจีวรอันประณีตแก่ข้าพระองค์
- (๒) อย่าประทานบิณฑบาตอันประณีตแก่ข้าพระองค์
- (๓) อย่าโปรดให้ข้าพระองค์อยู่ในที่ประทับของพระองค์
- (๔) อย่าทรงพาข้าพระองค์ไปในที่นิมนต์
- (๕) จงเสด็จไปสู่ที่นิมนต์ที่ข้าพระองค์รับเขาไว้
- (๖) ให้ข้าพระองค์พาบริษัฑซึ่งมาเฝ้าพระองค์แต่ที่ไกลเข้าเฝ้าในขณะที่มาได้ทันที
- (๗) ถ้าความสงสัยของข้าพระองค์เกิดขึ้นเมื่อใด ขอให้เข้าเฝ้าทูลถามได้เมื่อนั้น
- (๘) ถ้าพระองค์ทรงแสดงธรรมเทศนาเรื่องใดในที่ลับหลังข้าพระองค์ ขอพระองค์มาตรัสบอกธรรมเทศนาเรื่องนั้นแก่ข้าพระองค์

พระบรมศาสดาจึงตรัสถามว่า คุณก่อนอนันท์ เธอเห็นคุณและโทษอย่างไรจึงได้ขออย่างนี้ พระอนันท์กราบทูลว่า ถ้าข้าพระองค์จักไม่ได้พร ๔ ข้อข้างต้น ก็จะมีคนพูดครหานินทาได้ว่า พระอนันท์ได้ลาถ้อยอย่างนั้น ๆ จึงบำรุงพระบรมศาสดา การบำรุงอย่างนี้จะหนักหนาอะไร ถ้าข้าพระองค์จักไม่ได้พร 3 ข้อเบื้องปลาย คนทั้งหลายก็จะพูดได้ว่า พระอนันท์บำรุงพระบรมศาสดาทำอะไร เพราะพระองค์ไม่ทรงอนุเคราะห์แม้ด้วยกิจเพียงเท่านี้ ถ้าข้าพระองค์จักไม่ได้พรข้อสุดท้ายจักมีผู้ถามข้าพระองค์ในที่ลับหลังพระองค์ว่า ธรรมนี้พระองค์ทรงแสดงที่ไหน ถ้าข้าพระองค์บอกไม่ได้ พวกเขาจะพูดติเตียนได้ว่า ท่านไม่รู้แม้แต่เรื่องเพียงเท่านี้ ท่านไม่ละพระบรมศาสดาแล้วยังเที่ยวตามเสด็จอยู่จงเงาตามตัวสีนกาลนานเพราะเหตุไร

ครั้นพระอนันท์กราบทูลคุณและโทษของพร ๘ ประการ อย่างนี้แล้ว พระบรมศาสดาก็ทรงอนุญาตให้ตามที่ขอ ตั้งแต่นั้นมา พระอนันท์ก็อุปัฏฐากพระบรมศาสดาโดยเอื้อเฟื้อ และมีความจงรักภักดีในพระองค์เป็นอย่างยิ่ง แม้แต่ชีวิตก็สามารถสละแทนพระองค์ได้ พึงเห็นตัวอย่างเมื่อครั้งพระเจ้าอชาตศัตรู ปล่อยช้างนาฬาคีรีเพื่อให้ทำอันตรายแก่พระองค์ พระอนันท์ออกยืนขวางหน้าช้างนาฬาคีรีเพื่อมิให้ทำอันตรายแก่พระองค์

พระอนันท์อยู่ในที่ใกล้ชิดพระบรมศาสดา ได้ฟังธรรมที่ทรงแสดงแก่ตนเองและผู้อื่น มีสติทรงจำไว้ได้มาก เอาธุระในการศึกษาเล่าเรียนสาธยายทรงจำ จึงเป็นผู้ฉลาดในการแสดงธรรมมาก ดังนั้น พระบรมศาสดาจึงทรงยกย่องสรรเสริญว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ๕ อย่าง คือ เป็นพหูสูต มีสติ มีคตติ มีความเพียร และเป็นพหูชอุปัฏฐาก และเพราะเหตุที่ท่านเป็นพหูสูต เมื่อพระบรมศาสดาปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะทำการสังคายนาพระธรรมวินัย สงฆ์จึงได้เลือกให้ท่านเป็นผู้วิสันนาในส่วนพระสูตรต้นปิฎก ท่านได้บรรลุอรหัตตผล ก่อนวันที่จะทำสังคายนา ๑ วัน คือ เมื่อท่านได้รับคำตอบจากพระมหากัสสปะ ครั้นถึงเวลาเย็นก็อุตสาห์บำเพ็ญสมณธรรม จนได้

สำเร็จหรือหัดตผลในระหว่างอิริยาบถทั้ง ๔ ซึ่งจะจัดว่าเป็นท่ายืน เดิน นั่ง หรือนอนท่าใดท่าหนึ่ง ก็ไม่ได้ เพราะอยู่ในท่าที่กำลังจะล้มตัวลงนอน^{๖๓}

เป็นผู้ใฝ่ใจต่อการศึกษา พระอานนท์ เป็นผู้ใฝ่ใจต่อการศึกษาเล่าเรียน ท่องบ่น สาทายและทรงจำไว้ซึ่งพระพุทฺธพจน์^{๖๔} ด้วยเหตุนี้ท่านจึงได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็น พุทฺธุต เป็นคลังแห่งพระธรรม^{๖๕} ท่านสามารถทรงจำพระพุทฺธพจน์ได้ถึง ๘๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ และยังจำเอาจากสำนักของภิกษุมีพระสารีบุตรเป็นต้นอีก ๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ จึงรวมเป็นธรรมที่ท่านทรงจำไว้ได้ถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์^{๖๖}

ท่านเป็นผู้มีสติปัญญาดี มีความทรงจำดี ฟังครั้งเดียว ไม่ต้องถามอีกก็จำไว้ได้ถึง ๖๐,๐๐๐ บท ๑,๕๐๐ คาถา โดยไม่เลอะเลือน ไม่คลาดเคลื่อน ดังนั้น พระอรธกถาจารย์ จึงได้เปรียบเทียบสติปัญญาของท่านว่า เหมือนน้ำมันของราชสีห์ที่เขาใส่ไว้ในหม้อทองคำ ถึงท่านจะเป็นเพียงพระโศดาปัตตผล แต่ท่านก็มีความแตกฉานและเชี่ยวชาญธรรมะในเรื่องที่สำคัญ ๆ เช่น ปฏิจจสมุปบาท^{๖๗}

จากประวัติของพระอานนท์ สรุปได้ว่า พระอานนท์ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากพระบรมศาสดาว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ๕ อย่าง คือ เป็นพุทฺธุต มีสติ มีคิ มีคิ มีความเพียร และเป็นพุทฺธอุปัฏฐาก ตลอดจนถึงท่านเป็นผู้ใฝ่ใจต่อการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย จนสามารถทรงจำพระพุทฺธพจน์ได้ถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ จึงถือได้ว่าท่านเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียรใฝ่ใจต่อการศึกษาอย่างแท้จริง ดังนั้นความเป็นผู้ใฝ่ใจต่อการศึกษา จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

(๒) พระราหุล เกิดในวาระกษัตริย์ เป็นพระโอรสของเจ้าชายสีหัตถะกับพระนางยโสธรา เป็นพระราชนัดดาของพระเจ้าสุทโธทนะ^{๖๘}

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๓ - ๑๕๗.

^{๖๔} ส.ส.อ. (ไทย) ๒/๗๐/๑๔๑.

^{๖๕} ที.ส.อ. (ไทย) ๒/๕๕/๘๑.

^{๖๖} คูรายละเอียดใน ขุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๑๐๒๗/๓๕๕.

^{๖๗} พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม “การศึกษายาทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘).

^{๖๘} คูรายละเอียดใน ที.ม.อ. (ไทย) ๑๓/๘๘.

พระราชกุลเถระเป็นผู้ชวนขวายเป็นศิษย์ในการศึกษาพระธรรมวินัยเป็นอย่างยิ่ง นับตั้งแต่วันที่บวช ท่านจะถูกขืนแต่เจ้าตู่รุกอบทรายมาเต็มกำมือแล้วตั้งจิตปรารถนาขอให้ได้รับคำแนะนำพร่ำสอนมากเท่าเมล็ดทรายจากพระพุทธเจ้าและจากพระอุปัชฌาย์อาจารย์ ตามหลักฐานระบุว่าก่อนบรรลุนิพพาน ท่านยังเป็นเด็กชอบพูดเล่น ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ปรากฏในหนังสืออัสติมหาสาวก ของบรรจบ บรรณรุจิ ตอนหนึ่งว่า ให้สำรวจในการพูด มีใจความว่า บุคคลผู้ไม่มีความละเอียดในการพูดเท็จทั้งที่รู้ตัวอยู่ ย่อมทำบาปกรรมได้ทุกอย่าง ฉะนั้น ต้องสำเหนียกเสมอว่าจักไม่กล่าวเท็จแม้เพียงประสงค์จะให้หัวเราะเล่น

ครั้งที่ ๒ เมื่อท่านมีอายุได้ ๑๘ ปี พระพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์จะบ่มปัญญาของท่าน ให้แก่กล้าในหลักของไตรลักษณ์จึงตรัสสอนความรู้ทุกชนิดทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ทั้งที่มีอยู่ภายในหรือภายนอกทั้งที่หยาบ หรือละเอียดทั้งที่ทราบหรือประณีต ทั้งที่อยู่ใกล้ หรือไกล เธอพึงพิจารณารูปทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาชอบตามความเป็นจริงว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อดีตของเรา

ครั้งที่ ๓ เมื่อท่านมีอายุ ๒๐ ปี พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า ปัญญาของท่านแก่กล้าแล้วจึงตรัสเตือนให้ท่านทำทุกข์ให้หมดสิ้นให้ได้ ความว่าเธอละกามคุณ ๕ ที่น่ารักใคร่ชอบใจ ออกจากเรือนมาด้วยศรัทธา จงทำทุกข์ให้สิ้นไปให้ได้ จงครบกัลยาณมิตร จงอยู่ในเสนาสนะที่สงบสงัด ปราศจากเสียงอีกที่กกริกโครม จงรู้จักฉันอาหารแต่พอประมาณ อย่าคิดใจในจีวร บิณฑบาตเสนาสนะ จงอย่ากลับมาสู่โลกนี้อีก จงสำรวจในพระปาฏิโมกข์และในอินทรี ๕ จงมีสติอยู่กับตัว จงมากด้วยความเบื่อหน่าย จงเว้นนิमितอันสวยงามที่ประกอบด้วยราคะ จงอบรมจิตให้มั่นคงแน่วแน่ในความสำคัญว่าไม่สวยงาม จงอบรมจิตให้ไม่มีนิमित จงถอนความถือตัวอันเป็นกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในสันดานให้ได้ เพราะเมื่อละความถือตัวได้แล้ว เธอจักเที่ยวไปอย่างสงบพระราชกุลฟังพระพุทธเจ้าสอนพลาถพิจารณาตามพลาถ เมื่อจบพระธรรมเทศนา ท่านก็ได้บรรลุนิพพาน^{๖๕}

จากประวัติของพระราชกุล สรุปได้ว่า พระราชกุลเป็นผู้ขยันหมั่นเพียรศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ท่านได้ตั้งจิตปรารถนาว่าขอให้ได้รับคำแนะนำพร่ำสอนจากพระพุทธเจ้าและพระอุปัชฌาย์อาจารย์มากเท่าเมล็ดทราย พออายุได้ ๑๘ ปี พระพุทธเจ้าตรัสสอนเรื่องไตรลักษณ์และอายุได้ ๒๐ ปี ตรัสสอนเรื่อง กามคุณ ๕ การครบกัลยาณมิตร การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด รู้จักประมาณในการฉันอาหาร มีความสำรวจในพระปาฏิโมกข์และในอินทรี ๕ เป็นต้น เมื่อจบพระธรรมเทศนา ท่านได้บรรลุนิพพาน

^{๖๕} บรรจบ บรรณรุจิ, อัสติมหาสาวก, หน้า ๑๕๔-๑๕๕.

พระราชกุลเถระเป็นพระเถระอีกรูปหนึ่งที่ควรเอาเป็นแบบอย่าง ท่านตั้งใจศึกษาเล่าเรียนหาความรู้อยู่ตลอดเวลา พระบรมศาสดาจึงยกย่องแต่งตั้งท่านไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะว่าเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ด้านผู้ใคร่ในการศึกษา ดังนั้น ความเป็นผู้ใฝ่ใจต่อการศึกษา จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

๒.๑๑ คุณลักษณะเฉพาะด้านมีวิชา

(๑) พระยสะ เป็นบุตรเศรษฐีในเมืองพาราณสี เป็นผู้บริบูรณ์ มีเรือน ๓ หลังเป็นที่อยู่ใน ๓ ฤดู ครั้งหนึ่ง เป็นฤดูฝน ยสกุลบุตรอยู่ในปราสาทเป็นที่อยู่ในฤดูฝน บำเรอด้วยคนตรีล้วนแต่สตรี ค่ำวันหนึ่ง ยสกุลบุตรนอนหลับก่อนบริวาร แสงไฟตามสว่างอยู่ ยสกุลบุตรตื่นขึ้น เห็นหมู่บริวารนอนหลับ มีอาการพิกลต่าง ๆ ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความยินดีเหมือนก่อน ๆ ปรากฏแก่ยสกุลบุตรดูซากศพที่ทิ้งอยู่ในป่าช้า ยสกุลบุตรเกิดความสลดใจคิดเบื่อหน่าย ออกอุทานว่า ที่นี้วุ่นวายหนอ ที่นี้ขัดข้องหนอ ยสกุลบุตร จึงสวมรองเท้าเดินออกจากประตูเรือนไปแล้ว ออกประตูเมืองตรงไปในทางที่จะไปป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เวลานั้นจวนใกล้รุ่ง พระศาสดาเสด็จจงกรมอยู่ที่แจ้ง ทรงได้ยินเสียงยสกุลบุตรออกอุทานนั้น เดินมาอยู่ที่ใกล้ จึงตรัสเรียกว่า ที่นี้ไม่วุ่นวาย ที่นี้ไม่ขัดข้อง ท่านมาที่นี่เกิด นั่งลงเถิด เราจักแสดงธรรมแก่ท่าน ยสกุลบุตรได้ยินอย่างนั้นแล้ว จึงถอดรองเท้าเข้าไปใกล้ไฟแล้วนั่ง ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง พระศาสดาตรัสเทศนาอนุปพิงกา คือถ้อยคำที่กล่าวโดยลำดับ พรรณานาทานการให้ก่อนแล้ว พรรณานาศีลความรักษากายวาจาเรียบร้อย พรรณนาสวรรค์ คือ กามคุณที่บุคคลจะพึงได้พึงถึงด้วยกรรมอันดี คือ ทานและศีล พรรณนาโทษแห่งกามอันได้ชื่อว่าสวรรค์นั้น พรรณนาอนิสงส์แห่งการออกจากกาม ฟอกจิตยสกุลบุตรให้ห่างไกลจากความยินดีในกาม ให้เกิดธรรมจักขุ เหมือนผ้าที่ปราศจากมลทินควรรับน้ำย้อมได้ฉะนั้น แล้วจึงทรงประกาศพระธรรมเทศนา ที่พระองค์ยกขึ้นแสดงเอง คือ อริยสัจ ๔ อย่าง คือ ทุกข์ เหตุให้ทุกข์เกิด เหตุให้ทุกข์ดับ และข้อปฏิบัติเป็นทางให้ถึงความดับทุกข์ ยสกุลบุตรได้เห็นธรรมพิเศษ ณ ที่นั้นแล้ว ภายหลังพิจารณาภูมิธรรมที่ตนได้เห็นแล้ว จิตพ้นจากอาสวะ ไม่ถ้อยมั่นด้วยอุปาทาน

ฝ่ายมารดาของยสกุลบุตร เวลาเช้าขึ้นไปบนเรือน ไม่เห็นลูกจึงบอกแก่เศรษฐีผู้สามีให้ทราบ เศรษฐีให้คนไปตามหาใน ๔ ทิศ ส่วนตนออกเที่ยวหาด้วย เผลอเดินไปในทางที่ไปป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ได้เห็นรองเท้าของลูกตั้งอยู่ ณ ที่นั้นแล้ว ตามเข้าไปถึงพระศาสดาประทับอยู่กับยสกุลบุตร พระศาสดาตรัสเทศนาอนุปพิงกา และอริยสัจ ๔ ให้เศรษฐีเห็นธรรมแล้ว เศรษฐีทูลสรรเสริญพระธรรมเทศนา แล้วแสดงตนเป็นอุบาสก ถึงพระพุทธองค์กับพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์เป็นที่พึง ขอพระพุทธองค์ทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็น

สละตลอดชีวิต ตั้งแต่นั้นนี้เป็นต้นไป เศรษฐินัน ได้เป็นอุบาสกยึดถือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ครบทั้ง ๓ เป็นสละก่อนกว่าชนทั้งปวงในโลก

เศรษฐีผู้บิดายังไม่ทราบว่ายสกุลบุตรมีอาสวะสิ้นแล้ว จึงบอกความว่า พ่อยสะ มารดาของเจ้าเศรษฐีโศกพิโรธรำพันนัก เจ้าจงให้ชีวิตแก่มารดาของเจ้าเถิด ยสกุลบุตรแลดูพระศาสดา พระพุทธองค์ตรัสกับเศรษฐีว่า คฤหบดี ท่านจะสำคัญความนั้นเป็นไฉน แต่ก่อนยสะได้เห็นธรรม ด้วยปัญญาอันรู้เห็นเป็นของเสขบุคคลเหมือนกับท่าน ภายหลังยสะพิจารณาภูมิธรรมที่ตนได้เห็นแล้ว จิตก็พ้นจากอาสวะ มิได้ถ่มด้วยอุปาทาน ควรหรือยสะจะกลับไปบริโภคกามคุณเหมือนแต่ก่อน เศรษฐีผู้บิดาจึงกราบทูลว่า เป็นลาภของพ่อยสะแล้วความเป็นมนุษย์ พ่อยสะได้ดีแล้ว ขอพระองค์กับพ่อยสะเป็นสมณะตามเสด็จ จงทรงรับบิณฑบาตของข้าพระองค์ในวันนี้เถิด พระศาสดาทรงรับด้วยความนิ่งอยู่ เศรษฐีทราบว่ายสกุลบุตรรับแล้ว ลุกจากที่นั่งแล้วถวายอภิวัตแล้ว ทำประทักษิณแล้วหลีกไป เมื่อเศรษฐีไปแล้ว ต่อมายสกุลบุตรทูลขออุปสมบท พระศาสดาทรงอนุญาตให้เป็นภิกษุด้วยพระวาจาว่า “มาเถิดภิกษุ ธรรมเรากล่าวดีแล้ว ท่านจงประพฤติพรหมจรรย์เถิด” ในที่นี้ไม่ตรัสว่า เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบ เพราะพระยสะได้ถึงที่สุดทุกข์แล้ว สมัยนั้นมีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลกรวมเป็น ๗ ทั้งพระยสะ

ในเวลาเช้าวันนั้น พระศาสดาเสด็จไปถึงเรือนเศรษฐินัน ประทับนั่ง ณ อาสนะที่แต่งไว้ถวาย มารดาและภริยาเก่าของยสะเข้าไปเฝ้า พระองค์ทรงแสดงอนุปุปพิกขาและอริยสัจ ๔ ให้สตรีทั้ง ๒ นั้นเห็นธรรมแล้ว สตรีทั้ง ๒ นั้นทูลสรรเสริญพระธรรมเทศนาแล้ว แสดงตนเป็นอุบาสิกา ถึงพระรัตนตรัยเป็นสละ สตรีทั้ง ๒ นั้น ได้เป็นอุบาสิกาในโลกก่อนกว่าหญิงอื่น ครั้นถึงเวลา มารดาบิดา และภริยาเก่าของพระยสะ ก็ถวายการต้อนรับพระศาสดาและพระยสะด้วยของดีเยี่ยมของตน อันประณีตโดยเคารพด้วยมือของตน ครั้นนั้นเสร็จแล้ว พระศาสดาตรัสพระธรรมเทศนาสั่งสอนชนทั้ง ๓ ให้เห็น ให้สมาทาน ให้आจหาญ ให้รื่นเริงแล้ว เสด็จกลับไปป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

ฝ่ายสหหายของพระยสะ ๔ คน ชื่อ วิมลละ สุพาหุ ปุณณชิ คัมภีระ เป็นบุตรแห่งเศรษฐีในเมืองพาราณสี ได้ทราบข่าวว่า ยสกุลบุตรออกบวชแล้ว จึงคิดว่า ธรรมวินัยที่ยสกุลบุตรออกบวชนั้นจักไม่เลวทรามแน่แล้ว คงเป็นธรรมวินัยอันประเสริฐ ครั้นคิดอย่างนั้นแล้ว พร้อมกันทั้ง ๔ คน ไปหาพระยสะ ท่านจึงพาสหหาย ๔ คนนั้นไปเฝ้าพระศาสดา ทูลขอให้ทรงสั่งสอน พระองค์ทรงสั่งสอนให้กุลบุตรทั้ง ๔ นั้น เกิดดวงตาเห็นธรรมแล้ว ประทานอุปสมบทอนุญาตให้เป็นภิกษุแล้ว ต่อมาท่านเหล่านั้นก็ได้บรรลุอรหัตผล ครั้งนั้น มีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก ๑๑ องค์

ฝ่ายสหายของพระยสะอีก ๕๐ คน เป็นชาวชนบท ได้ทราบข่าวนั้นแล้ว จึงพากันออกบวช ต่อมาได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ จึงมีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลกทั้งหมด ๖๑ องค์^{๑๐}

พระยสะหลังจากอุปสมบทแล้ว ได้บรรลुวิชา ๓ วิชา หมายถึง ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง มี ๓ ประการ

๑ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือ ญาณหรือความรู้ที่ทำให้ระลึกชาติได้

๒ จตุปปาทญาณ คือ ญาณที่ทำให้รู้เรื่องการเกิดและการตายของสัตว์ทั้งหลาย หรือ ญาณพิเศษที่ทำให้ดูอะไร เห็นได้หมดตามความปรารถนา

๓ อาสวักขยญาณ คือ ญาณหยั่งรู้อริยสัจ ๔ ทำให้สิ้นอาสวกิเลส^{๑๑}

ดังปรากฏในอสีติมหาสาวก วาจาอนุสรณ์ มีใจความว่า พระยสะเป็นพระสาวกรูปแรกที่ได้บรรลุอรหัตผลขณะครองเพศฆราวาส ท่านได้กล่าวแสดงความรู้สึกรู้ใจของท่านไว้มีใจความว่า “ทั้ง ๆ ที่เนื้อตัวยังหอมกรุ่นด้วยเครื่องลูบไล้ทั้ง ๆ ที่ร่างกายยังงามพร้อมด้วยเครื่องประดับ เราก็ได้บรรลุวิชา ๓ เราทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้าได้แล้ว”^{๑๒}

จากประวัติของพระยสะ สรุปได้ว่า พระยสะเป็นบุตรของเศรษฐีในเมืองพาราณสี สาเหตุที่ออกบวชเพราะเกิดความสลดใจเมื่อเห็นหญิงบริวารผู้บำเรอตนด้วยกาม นอนหลับ มีอาการพิกลต่าง ๆ ดูซุกซนที่ถูกทิ้งไว้ในป่าช้า ท่านจึงเกิดความเบื่อหน่าย ได้เปล่งเสียงอุทานว่า “ที่นี่วุ่นวายหนอ ที่นี่ขัดข้องหนอ พระพุทธเจ้าได้ยินเสียงของยสะแล้ว ก็ตรัสว่า “ที่นี่ไม่วุ่นวาย ที่นี่ไม่ขัดข้อง พระยสะดีใจรีบมาหาพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมเรื่อง อนุปปทิกถา และ อริยสัจ ๔ ตามลำดับ ท่านได้พิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว ต่อมาจึงได้บรรลุอรหัตผลพร้อมกับได้วิชา ๓ และได้ชักชวนเพื่อนอีก ๔ คน เข้ามาบวชในบวรพระพุทธศาสนา จึงถือได้ว่าพระยสะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญรูปหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองมั่นคงมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น ความเป็นผู้มีวิชา จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

(๒) พระคยาภิษปะ เป็นบุตรของพราหมณ์ เกิดในสกุลกัสสปโคตร เป็นน้องชายของ พระอรุเวลกัสสปะ และพระนทิกัสสปะ เมื่อเจริญวัยขึ้นแล้วได้เล่าเรียนจนจบไตรเพทตามลัทธิของพราหมณ์ มีบริวาร ๒๐๐ คน ตั้งอาศรมริมแม่น้ำตอนใต้ตำบลคยาภิษะ จึงมีชื่อนำหน้าว่าคยาภิษปะ

ต่อมาพิจารณาเห็นลัทธิที่ตนนับถืออยู่ ไม่มีสาระแก่นสารอะไร จึงพากันออกบวชเป็นชฎิล ตั้งอาศรมอยู่ตามลำดับ โดยพี่ชายทั้ง ๒ ของท่านได้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า ทูลขออุปสมบท

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒-๓๕

^{๑๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๒.

^{๑๒} บรรจบ บรรณรุจิ, อสีติมหาสาวก, หน้า ๓๖.

แล้วลอยอัญชลีบริวารลงน้ำไป เมื่อเห็นบริวารของพี่ชายลอยน้ำมาคิดขึ้นว่า จักเกิดอันตรายแก่พี่ชายของเราทั้ง ๒ เป็นแน่ จึงพาบริวารขึ้นไปดู เห็นพี่ชายทั้ง ๒ พร้อมด้วยบริวารสละบริวารของชฎิลถือเพศออกบวชเป็นบรรพชิต สอบถามจนทราบว่าพรหมจรรย์เป็นสิ่งประเสริฐ จึงทิ้งบริวารเดิมของตนในแม่น้ำแล้วทูลขออุปสมบท พระพุทธเจ้าประทานอนุญาตให้อุปสมบทด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา

ครั้นได้รับการอุปสมบทแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาอาทิตตปริยายสูตรจบแล้ว ท่านได้บรรลุอรหัตตผล พร้อมด้วยบริวารทั้งหมด พระคยาภิสะปเถระเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการประกาศพระพุทธศาสนาอีกองค์หนึ่ง ทำให้พระพุทธศาสนาประดิษฐานมั่นคงมาจนถึงปัจจุบัน^{๓๓}

พระคยาภิสะปเถระ ก่อนที่จะบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา ท่านได้บวชเป็นฤาษีตั้งอาศรมอยู่ที่ริมแม่น้ำตอนใต้ตำบลคยาสีสะ มีพี่ชาย ๒ คน คือ พระอรุเวลกัสสปะ และพระนทีกัสสปะ และท่านเป็นผู้ได้วิชา ๓ ดังปรากฏในอัสติคิมหาสาวก วาจาอนุสรณ์ มีใจความว่า พระคยาภิสะปเถระ เกิดปีติในการลอยบาปแบบใหม่ที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้กล่าวแสดงความรู้สึกไว้ว่า

เราลงไปลอยบาปในแม่น้ำคยาที่ทำคยาฝักคุ วันละ ๓ ครั้ง คือ เช้า เที่ยง เย็น ทั้งนี้เป็นเพราะเมื่อก่อนเรามีความเห็นว่าเป็นบาปที่ทำไว้ในชาตินั้น ๆ ย่อมถูกลอยไปได้ในแม่น้ำคยานี้ บัดนี้เราได้ฟังวาจาสุภาษิตได้ฟังบทธรรมที่มีเหตุผลแล้วพิจารณาเห็นความหมายได้ถ่องแท้ ตามความเป็นจริงด้วยปัญญาอันแยกคาย จึงล้างบาปได้หมด ไม่มีมลทิน สะอาด หมดจดเป็นทนายทผู้บริสุทธ์ของพระพุทธเจ้าเป็นบุตรผู้เกิดแต่พระอุระของพระพุทธเจ้า เราได้ลงสู่กระแสน้ำ คือ มรรคมืองค์ ๘ แล้วลอยบาปได้หมด เราได้บรรลุวิชา ๓ และได้ทำกิจในพระพุทธศาสนาเสร็จสิ้นแล้ว^{๓๔}

จากประวัติของพระคยาภิสะปเถระ สรุปได้ว่า ท่านเป็นบุตรของพราหมณ์ เกิดในสกุลกัสสปโคตร มีพี่ชาย ๒ คน ตอนเป็นฤาษีได้บวชเป็นฤาษีบูชาไฟอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำในตำบลคยาสีสะ และมีบริวารทั้งหมด ๒๐๐ คน ต่อมาได้พิจารณาเห็นว่าลัทธิของตนที่นับถืออยู่นั้น ไม่มีสาระแก่นสาร จึงได้ออกบวชในบวรพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า และได้บรรลุอรหัตตผลพร้อมทั้งได้วิชา ๓ ดังนั้น ความเป็นผู้มีวิชา จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑-๔๖.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘-๔๙.

(๓) **พระองค์ฤทิตมาล** ท่านเกิดในวาระพระพรหมณ์ บิดาชื่อ ภัคคะ เป็นปุโรหิตของพระเจ้าปเสนทิโกศล มารดาชื่อนันตานิ มีชื่อเดิมว่า อหิงสกะ^{๓๕} และเป็นผู้ได้วิชา ๓ ดังปรากฏในอัสติมหาสาวก วาจาอนุสรณ์ มีใจความว่า

คนโง่มีวแต่ประมาณ แต่คนฉลาดจะรักษาความไม่ประมาณไว้ให้เป็นเหมือนทรัพย์อันมีค่า ท่านทั้งหลายอย่าประมาณเลย อย่าสนิทสนมกับความยินดีในกามเลย เพราะคนไม่ประมาณเพ่งพินิจอยู่ย่อมจะบรรลุถึงบรมสุขได้ เรามาดีแล้วที่ได้มาเฝ้าพระพุทธเจ้า เราคิดดีแล้วที่ได้คิดบวชเป็นสาวกของพระองค์ เพราะทำให้ได้บรรลุวิชา ๓ ตามลำดับ นับว่าได้ทำตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนแล้ว เมื่อก่อน เราอยู่ที่ไหน ไม่ว่าจะเป้นป่าโคนไม้ ภูเขา หรือในถ้ำ ก็อยู่อย่างหวาดเสียวมาบัดนี้ เราอยู่อย่างมีความสุขทั้งยามเย็น เคน นั่ง นอน เพราะพระพุทธเจ้าทรงช่วยเหลือเราให้พ้นแล้วจากมือมาร เมื่อก่อน เราเป็นพรหมณ์อุกโตสุชาติ มาบัดนี้ ได้มาเป็นโอรสของพระพุทธเจ้าผู้ธรรมราชา^{๓๖}

จากประวัติของพระองค์ฤทิตมาล สรุปได้ว่า พระองค์ฤทิตมาลเกิดในเมืองสาวัตถี เป็นบุตรของภัคคะพรหมณ์กับนางนันตานิพรหมณี ท่านเป็นพระเถระที่ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาณ ไม่มีความยินดีในกาม ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ต่อมาได้บรรลุอรหัตผลพร้อมทั้งได้วิชา ๓ ดังนั้น ความเป็นผู้มีวิชา จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

(๔) **พระจูฬปันถกเถระ** เป็นบุตรของธิดาเศรษฐี ในกรุงราชคฤห์ มีพี่ชายคือพระมหาปันถกเถระ และเพราะเกิดในระหว่างทาง มารดาบิดาจึงตั้งชื่อว่า จูฬปันถก

เมื่อมีอายุพอสมควรแล้ว พระเถระผู้เป็นพี่ชายประสงค์จะให้น้องชายบรรลุธรรมเช่นเดียวกับท่านบ้าง จึงไปขออนุญาตจากเศรษฐีผู้เป็นบิดา ท่านเศรษฐีอนุญาตให้บวชได้ พระมหาปันถกจึงพาไปอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

ครั้งอุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว พระจูฬปันถกเป็นผู้มีปัญญาทึบไม่เฉลียวฉลาด เมื่อพี่ชายของท่านให้เรียนพระคัมภีร์เพียงบทเดียว และเรียนอยู่ประมาณ ๔ เดือนก็จำไม่ได้ จึงถูกขับไล่ออกจากที่อยู่ไม่ได้รับภิกษุณิมนต์ ท่านเกิดความน้อยใจคิดสั้น แล้วออกจากวิหารไป

พระศาสดาทรงทราบจึงเสด็จไปตรัสเตือนสติ และทรงประทานผ้าขาวบริสุทธิ์แล้วให้บริกรรมว่า “ร โชหรณฺ ร โชหรณฺ” ครั้งลูบคลำไปไม่นาน ผ้าขาวก็เศร้าหมอง ดำริว่า เดิมผ้านี้เป็นสีขาวบริสุทธิ์ แต่พอมารู้สึกต้องกับอภัพนี้ จึงกลายเป็นผ้าเศร้าหมองไป ดังนี้แล้วพิจารณาเห็น

^{๓๕} คุรยลละเอียตใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๔๗/๔๒๑.

^{๓๖} บรรจบ บรรณรุจิ, อัสติมหาสาวก, หน้า ๑๓๖-๑๓๗.

ไตรลักษณ์และได้บรรลุอรหัตผล สำเร็จเป็นพระอรหันต์^{๑๓} และเป็นผู้ได้วิชา ๓ ดังปรากฏใน อสิตมหาสาวก วาจาอนุสรณ์ มีใจความว่า

หลวงพี่ได้จับไล่ผมให้สึกเสียผมเสียใจมากเพราะยังอาศัยรักพระศาสนาอยู่ จึงไปยื่น รื่องให้อยู่ที่ซุ้มประตูวัดซึ่งกัมพวันครั้นแล้วพระพุทธเจ้าได้เสด็จมาหาผมทรงลูบศีรษะแล้วจับแขน พาผมเข้าไปในวัดพระศาสดาทรงประทานผ้าแก่ผมแล้วทรงพระกรุณาตรัสบอกให้ผม ไปนั่ง บริกรรมจนจิตใจพระคำรัสของพระพุทธเจ้าทำให้ผมยินดีอยู่ในศาสนาบำเพ็ญสมาธิให้เกิดขึ้นเพื่อ บรรลุประโยชน์อันสูงสุดแล้วผมก็ได้บรรลุวิชา ๓ ทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้าได้หมดสิ้นผม เนรมิตตนได้ ๑,๐๐๐ ร่างจนถึงเวลาเขามานิมิตผมได้เหาะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วถวายบังคมแทบ เบื้องพระยุคลบาทครั้นแล้ว พระพุทธเจ้าได้ตรัสรับรองผม^{๑๔}

จากประวัติของพระจูฬปันถก สรุปได้ว่า พระจูฬปันถกเป็นบุตรของธิดาของเศรษฐีใน กรุงราชคฤห์และมีพี่ชายชื่อว่า มหาปันถก ซึ่งบวชเป็นพระอยู่ พี่ชายเป็นผู้พาท่านมาบวช แต่ท่าน เป็นผู้มีปัญหาทึบ พี่ชายสอนอะไรก็ไม่จำ ท่านมีความท้อแท้ในชีวิต แต่พระพุทธเจ้าทรงทราบ จึง ได้ประทานผ้าขาวผืนหนึ่งให้ท่านไว้พิจารณา ต่อมาไม่นานท่านก็ได้บรรลุพระอรหันต์ และเป็นผู้ ได้วิชา ๓ ดังนั้น ความเป็นผู้มีวิชา จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

๒.๑๒ คุณลักษณะเฉพาะด้านการแสดงธรรมและตอบปัญหาธรรม

พระกุมารกัสสปะ เป็นบุตรของธิดาเศรษฐี ในเมืองราชคฤห์ มารดาของท่านตั้งครรภ์ โดยที่ไม่รู้ตัวและได้ออกบวชเป็นภิกษุณีเมื่อคลอดแล้วพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงรับเลี้ยงเป็นบุตร บุญธรรม ดังนั้น ท่านจึงเติบโตในราชสำนักและได้รับการบำรุงเลี้ยงดูอย่างดีเหมือนพระราชกุมาร ตั้งแต่นั้นชนทั้งหลายจึงเรียกชื่อว่า กุมารกัสสปะ

วันหนึ่งกุมารกัสสปะออกไปเล่นกับเด็ก ๆ ตามปกติ และได้ทูปตีเด็กเหล่านั้น ลูกพวก กุมารเหล่านั้นล้อเลียนว่า เราถูกเด็กไม่มีแม่ทูปตีแล้ว กุมารกัสสปะ ได้ยินเด็กเหล่านั้นพูดเช่นนั้นเกิด ความสงสัย จึงเข้าไปกราบทูลถามพระเจ้าปเสนทิโกศล พระองค์ตรัสว่า แม่ผมเป็นมารดาของเธอ แต่ท่านก็ไม่เชื่อ จึงกราบทูลถามจนได้ทราบความจริงทั้งหมด

ต่อมากุมารกัสสปะเกิดความสลดใจจึงขออนุญาตออกบวช โดยได้บรรพชาเป็น สามเณร ครั้นอายุครบ ๒๐ ปี จึงอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗-๗๖.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕-๑๐๐.

เมื่ออุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระธรรมวินัยแล้ว ท่านได้อุตสาหะวิริยะในการบำเพ็ญกรรมฐาน แต่ไม่ได้บรรลุผลอะไรเลย ท่านก็ไม่ย่อท้อกลับมีความพยายามมากขึ้นกว่าเดิมและไปพักจำพรรษาอยู่ ณ ป่าอันธวัน

ในขณะนั้นพรหมผู้ซึ่งเคยเป็นภิกษุสหายร่วมบำเพ็ญสมณธรรมในศาสนาของพระกัสสปพุทธเจ้าได้บรรลุอนาคามีผลแล้วไปบังเกิดในพรหมโลกสุทธาวาส ทราบข่าวจึงลงมาหาท่านพร้อมกับได้ผูกปัญหา ๑๕ ข้อ ตั้งไว้ให้ไปทูลถามพระพุทธเจ้า ครั้นพระกুমารกัสสปกราบทูลถามปัญหา และได้ฟังคำวิชันนาพยากรณ์ของพระพุทธเจ้าจบลง ก็รู้แจ้งเห็นจริงจนบรรลุอรหัตตผล สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา^{๗๕}

จากประวัติของพระกুমารกัสสปะ สรุปได้ว่า พระกুমารกัสสปะมีคุณลักษณะเฉพาะด้านการแสดงธรรมและตอบปัญหาธรรมมีเรื่องว่าพระกুমารกัสสปะแสดงธรรมโปรดพระเจ้าปายาสีเจ้าผู้ครองนครเสตัพพะ จนคลายความเห็นผิดและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เดิมทีเดียวพระเจ้าปายาสีทรงเป็นมิจฉาทิฐิมีความเห็นว่าโลกหน้าไม่มี เทวดาและสัตว์นรกไม่มี ผลกรรมดีกรรมชั่วไม่มี พระองค์ได้นำเรื่องนี้ไปสนทนากับพระกুমารกัสสปะ พระกুমารกัสสปะกล่าวอธิบายด้วยข้ออุปมาที่ลึกซึ้งจนทำให้พระองค์เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งยอมละความเห็นผิดประกาศตนนับถือพระรัตนตรัยและทำบุญต่าง ๆ อาทิ ถวายทานแก่พระในพระพุทธศาสนาและนักบวชนอกพระพุทธศาสนา รวมทั้งทรงสงเคราะห์คนยากจนด้วย

พระกুমารกัสสปะเถระเป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษ กล่าวคือสามารถแสดงธรรมแก่บริษัท ๔ ได้อย่างวิจิตรพิสดาร โดยยกทั้งข้ออุปมาอุปไมย พร้อมทั้งเหตุและผลขึ้นมาเปรียบเทียบ เพราะเหตุนี้พระบรมศาสดาจึงทรงยกย่องแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเอตทัคคะว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ผู้แสดงธรรมได้วิจิตร ดังนั้น ความเป็นผู้แสดงธรรมได้อย่างวิจิตร จึงจัดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของท่าน

^{๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

บทที่ ๓

ประวัติและผลงานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ)

การศึกษาวิจัยเรื่องประวัติและผลงานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ โดยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยประวัติและผลงานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ซึ่งประกอบด้วย ชาติภูมิ ชีวิตในวัยเด็ก การบรรพชาและการอุปสมบท การศึกษา บุคลิกภาพ สมณศักดิ์ ปฏิปทาจริยาวัตร งานบริหารและการจัดการศึกษา งานด้านการปกครอง งานด้านการเผยแผ่ งานด้านสาธารณูปการ งานด้านการศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์ งานด้านสถาปัตยกรรม (จิตรกรรม ทัศนกรรม ประติมากรรม) เทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธรเจ้า การตอบปัญหาธรรมของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ และธรรมะที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ นำมาสอนควบคู่กับการปฏิบัติ จะได้กล่าวถึงรายละเอียดตามลำดับ ดังต่อไปนี้

๓.๑ ชาติภูมิ

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีนามเดิมว่า หล้า นามสกุล บุญมากำ เป็นบุตรของคุณพ่อเงิน คุณแม่แก้ว บุญมากำ เกิดวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๑ ตรงกับเดือน ๑๑ (เดือนเกี๋ยงเหนือ) ขึ้น ๓ ค่ำ เกิดที่บ้านปาง หมู่ที่ ๘ ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากวัดป่าตึง ประมาณ ๑ กิโลเมตร ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันทั้งหมด ๕ คน เรียงลำดับความเป็นพี่น้อง ดังนี้

๑. นายปวน
๒. นางแสง
๓. นางเกี๋ยงคำ
๔. นายคำ
๕. หลวงปู่หล้าตาทิพย์^๑

^๑ จันทสมานคุณอนุสรณ์เนื่องในงานทำบุญครบ ๑๐๐ วัน หลวงปู่หล้า (พระครูจันทสมานคุณ), (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ ซี.บี.เอส., ๒๕๓๖), หน้า ๔-๕.

๓.๒ ชีวิตในวัยเด็ก

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ถือกำเนิดในแผ่นดินรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ตรงกับสมัยพ่อเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เป็นบุตรชายคนที่ ๕ ในบรรดาพี่น้องทั้งหมด ๕ คน ของคุณพ่อเงิน คุณแม่แก้ว บุญมาคำ เมื่อหลวงปู่หล้าตาทิพย์อายุได้ ๘ ขวบ โยมแม่ก็นำไปฝากกับครูบาปิ่นตาเจ้าอาวาสวัดป่าตึง ให้เป็นเด็กวัดซึ่งสมัยก่อนชาวบ้านนิยมฝากบุตรชายให้เป็นเด็กวัดเพื่อศึกษาเล่าเรียน หลวงปู่หล้าตาทิพย์ จึงได้เรียนหนังสือเป็นครั้งแรกกับครูบาปิ่นตา แต่ขณะนั้นหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เรียนหนังสือพื้นเมือง ช่วงนั้นตรงกับ พ.ศ. ๒๔๕๐ เกิดความขัดแย้งระหว่างพระสงฆ์พื้นเมือง ภายใต้การนำของครูบาฝายหิน เจ้าอาวาสวัดฝายหิน เชียงใหม่ ซึ่งได้รับสถาปนาเป็นปฐมสังฆนายกองค์ที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๑๘ กับพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย นำโดยพระนพิตีสาละคุณ (มหาปิง) จนมีการกล่าวขวัญเรื่องนี้ว่า “จะไหว้ตู้ป่า หรือจะไหว้ตู้บ้าน” คำว่า “ตู้” หมายถึง พระ จนความทราบถึงสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระสังฆราชเจ้า และรัชกาลที่ ๕ จึงทรงมีรับสั่งให้อาราธนาครูบาฝายหินลงไปเฝ้าในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ขณะนั้น ครูบาฝายหินมีอายุ ๗๕ ปี ครูบาฝายหินได้ถวายพระพรให้ทรงทราบเป็นที่พอพระราชหฤทัยยิ่ง โปรดเกล้าถวายสมณศักดิ์ตำแหน่งพระราชกณะให้ครูบาฝายหินเป็นพระอภัยสารทะสังฆปาโมกข์ ฉะนั้น ปีที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ไปเป็นเด็กวัดป่าตึงนั้น ทางราชการส่งเสริมให้ทุก ๆ วัดจัดการศึกษาแก่กุลบุตร โดยยังคงผ่อนผันให้ใช้อักษรพื้นเมืองในการเรียนการสอน^๒

๓.๓ การบรรพชาและการอุปสมบท

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ หลังจากเป็นศิษย์วัดมาเป็นเวลานานพอสมควร ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งหนังสือไทยและหนังสืออักษรล้านนา เบื้องต้นพออ่านออกเขียนได้และต่อมาก็เกิดมีความรู้ความเข้าใจ ได้ศึกษาเล่าเรียนอักขระเบื้องต้นพร้อมที่จะบรรพชาเป็นสามเณรและศึกษาพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา รู้อะไรควร ไม่ควร ต่อมาจึงได้บรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุได้ ๑๑ ปี โดยมีครูบาปิ่นตา เจ้าอาวาสวัดป่าตึง เป็นพระอุปัชฌาย์ ในขณะนั้นเป็นช่วงเข้าสู่ภุมมกรรมอยู่ในป่าครูบาปิ่นตา ให้ไปอยู่ภุมมกรรมในป่าช้า การเข้ากรรมหรืออยู่กรรม หรือ การไปอยู่ภุมมกรรม เรียกว่า ประเพณีเข้าไสฐานกรรมซึ่งเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของพุทธศาสนา ส่วนมากจะทำในบริเวณป่าช้าที่อยู่นอกวัด ผู้เข้าบำเพ็ญไสฐานกรรมต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อต้องการบรรเทากิเลส

^๒ พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จนฺโท), คำสอนของหลวงปู่หล้า ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, (เชียงใหม่ : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๓๔), หน้า ๑-๓.

ค้นหา และสร้างความคิดด้านจิตใจ

พ.ศ. ๒๔๖๑ สามเณรห้ำจึงได้เข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุในภายใตร่วมกาสาวพัสดุร่ แห่ง บวรพระพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์ โดยมีครูบาปินตาเป็นพระอุปัชฌาย์ ครูบาอิน เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระญาณวิชัย (ศรี) เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้นามฉายาว่า “จณฺโฑ” ในครั้งนั้นท่านได้มี โอกาสทำพิธีอุปสมบทกลางน้ำ หรือการอุปสมบทแบบบนที่สีมา หรืออุทกฺกเขปสีมา หรือแพโบสถ์ ในน้ำ ซึ่งเป็นประเพณีที่รับมาจากสำนักมหาวินัยแห่งลังกา และในสมัยโบราณวัดหลายแห่งก็นิยม ทำพิธีนี้เช่นกัน ปัจจุบันแพโบสถ์ในน้ำของวัดป่าตึงถูกรื้อทิ้งไปแล้ว พิธีอุปสมบทน้ำจะทำสังกรรมบนเรือ หรือบนแพที่กำลังแล่นอยู่ หลังจากอุปสมบทแล้ว หลวงปู่ห้ำดาตาทิพย์ ได้ติดตามพระญาณวิชัย เจ้าคณะตำบลออนใต้ ไปนมัสการครูบาศรีวิชัย ที่บ้านปาง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ตอนนั้นหลวงปู่ห้ำดาตาทิพย์ อายุ ๒๓ ปี เดินทางด้วยเท้าจากท่าคือ ท่าตุ้ม บ้านโฮ้ง ไปถึงบ้านปาง ใช้เวลาเดินทางถึง ๒ วัน ๒ คืน แต่เมื่อ ไปถึงบ้านปางไม่พบครูบาศรีวิชัย เพราะครูบาศรีวิชัยเดินทางไปที่พระธาตุคอกยั้ง หลวงปู่ห้ำดาตาทิพย์ จึงรออยู่ ที่บ้านปาง ๒ คืน ครูบาศรีวิชัยจึงได้เดินทางกลับ หลวงปู่ห้ำดาตาทิพย์ จึงได้เข้านมัสการแล้ว ได้เดินทางกลับวัดป่าตึง แต่จากกลับระหว่างทางหลวงปู่ห้ำดาตาทิพย์ ฉันทอาหารฝิดสำแดงทำให้ ท้องเสีย ถึงกับอาพาธนาน ๑ เดือน ต้องพักกลางทางที่อำเภอฮอด และที่สบขาน

ต่อมาครูบาศรีวิชัยได้มัจพรรยาที่วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ หลวงปู่ห้ำดาตาทิพย์ ได้ไปนมัสการอีกหลายครั้ง^๑

๓.๔ การศึกษา

หลวงปู่ห้ำดาตาทิพย์ ได้รับการศึกษาทั้งคฤโลกและคฤธรรม กล่าวคือท่านได้ศึกษาคฤ โลกที่เรียกว่าการศึกษาฝ่ายสามัญศึกษาพออ่านออกเขียนได้ตามหลักสูตร และคฤธรรมที่เรียกว่า การศึกษาปริยัติธรรมและศึกษาเล่าเรียนถึงวิปัสสนาธุระคือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ท่าน ได้รับการศึกษาที่เรียกว่า โลกไม่ให้ช้า ธรรมไม่ให้เสีย หมายความว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ทั้งคฤโลก และคฤธรรมควบคู่กับการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

พ.ศ. ๒๔๕๘ หลวงปู่ห้ำดาตาทิพย์ ขณะเป็นสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนทั้ง หนังสือพื้นเมืองและหนังสือไทย พออายุได้ ๑๘ ปี จึงได้เดินทางไปจำพรรษาอยู่ในเมืองเชียงใหม่

^๑ จันทสมานคุณอนุสรณ์เนื่องในงานทำบุญครบ ๑๐๐ วัน หลวงปู่ห้ำ (พระครูจันทสมานคุณ), หน้า ๘-๙.

เพื่อเรียนนักธรรมที่วัดเชตุพน ตำบลบ้านเกตุ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีท่าน
เจ้าคุณโพธิ์รังษี (กันธา) เป็นเจ้าอาวาส

พ.ศ. ๒๔๕๕ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ สอนนักธรรมโทได้ ในสมัยนั้นมีการสอบ
แบบมุงปาฐะ (ท่องปากเปล่า)

การศึกษาพิเศษ อ่านเขียนภาษาล้านนา (ตัวเมือง) ได้คล่องแคล่ว และปฏิบัติ
วิปัสสนากรรมฐาน

ความชำนาญการ ด้านศิลปะวรรณกรรม ด้านอักษรภาษาล้านนา ด้านการแสดง
พระธรรมเทศนาแบบพื้นเมือง (ธรรมวัตร) ด้านการแสดงพระธรรมเทศนาแบบพื้นเมืองล้านนา
มหาชาติ กัณฑ์มหาพน ด้านการเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรม บรรยายธรรม ด้านประเพณีพิธีกรรม
ต่าง ๆ การอบรมสมโภช^๕

๓.๕ บุคลิกภาพ

บุคลิกภาพถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของพระนักเผยแผ่ นอกเหนือไปจากคุณสมบัติ
ด้านคุณธรรม เพราะบุคลิกภาพที่สง่างาม ย่อมสร้างความศรัทธาให้เกิดแก่ผู้พบเห็นเป็นครั้งแรก
ดังเช่นพระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงมีพระวรกายที่สง่างาม ประกอบด้วยมหาปุริสลักษณะ
๓๒ ประการ และอนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ^๕ ดังมีผู้ชมว่า “พระสมณโคดม ทรงมีพระรูปร่าง น่าดู
น่าเลื่อมใสมีพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก มีวรรณะและสีระจุกดั่งพรหมนำชมยิ่งนัก”^๖ มีพระสุรเสียง
ไพเราะดุจเสียงแห่งพรหม ตรัสมีสำเนียงไพเราะดุจนกการเวก^๗ ตรัสถ้อยคำงดงาม มีพระวาจา
สุภาพสละสลวย ไม่มีโทษยังผู้ฟังให้เข้าใจเนื้อความแจ่มแจ้ง ยังก่อให้เกิดความเพลิดเพลินสุขใจ
ชวนให้อยากฟัง^๘

ขณะเดียวกันพระอภิปริชาตมารยาททุกอย่างมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เห็นเกิดความ
เลื่อมใสเริ่มแต่สมบัติผู้ดีและมารยาทอันเป็นที่ยอมรับของสังคม ตลอดจนพระบุคลิกลักษณะที่เป็น
เสน่ห์ทุกประการ พร้อมไปด้วยความองอาจความสง่างาม ความสงบเยือกเย็น การแสดงธรรมของ

^๕ คำสอนของหลวงปู่หล้า วัดป่าตึง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์
ไทยนิวส์การพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๓๐.

^๖ ดูรายละเอียดใน มหาปุริสลักษณะ ๓๒ และ อนุพยัญชนะ ๘๐ ในภาคผนวก.

^๗ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๖/๔๓๔.

^๘ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๓/๑๕.

^๘ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๖/๔๓๘.

พระองค์นอกจากแจ่มแจ้งด้วยธรรมแล้ว ยังก่อให้เกิดความรู้สึกเพลิดเพลินใจชวนอยากใหฟัง
อยากใกล้ชิดพระองค์อยู่ตลอดเวลา^๕

การเผยแผ่พุทธธรรมนอกจากมีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่แล้ว คุณสมบัติของ
นักเผยแผ่ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นได้ เพราะนักเผยแผ่ที่ดั้นด้นแม้จะไม่ออกปาก
พูดก็สามารถเผยแผ่พุทธธรรมได้ บุคลิกลักษณะที่ดีสง่างามก็ยิ่งความผ่อนคลายแห่งจิตใจให้เกิด
ศรัทธาได้แก่ผู้ที่พบเห็น

อย่างไรก็ตาม บุคลิกภาพถือว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่เสริมศรัทธาให้เกิดในขั้นต้น
เท่านั้น การที่พระนักเผยแผ่คำนึงถึงการปรับปรุงบุคลิกภาพของตนย่อมเป็นการเสริมสร้างศรัทธา
แก่ผู้ที่พบเห็นอย่างมีต้องสงสัย ผู้ที่มีบุคลิกภาพดีจึงควรเป็นผู้ที่ระมัดระวังตนให้มีความสะอาดทั้ง
ร่างกายและจิตใจ มีความแจ่มใส สงบสำรวม สง่าผ่าเผยด้วยความมั่นใจในตนเอง ส่วนความงดงาม
ในรูปโฉมนั้นมีความหมายน้อยในบุคลิกภาพที่ดีของผู้ที่เป็นนักเผยแผ่

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่มีบุคลิกภาพที่นับได้ว่าจัดอยู่ในระดับดีรูปหนึ่ง
ดังที่พระครูวิสุทธิเชมรัตกล่าวไว้ว่า หลวงปู่ เป็นผู้ที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อย อ่อนน้อมถ่อมตนต่อ
ผู้ใหญ่ มีน้ำใจโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนสหธรรมิก ไม่โอ้อวดยกตนข่มผู้อื่น เป็นคนสุขุม
พูดจาไพเราะ สุภาพ น้ำเสียงนั้นแผ่ด้วยความนุ่มนวลและแผ่ด้วยความเมตตา น่าฟัง อีกทั้ง
บุคลิกภาพดังกล่าวนี้มีมาตั้งแต่สมัยที่ท่านยังเป็นเด็กและได้ครูบาอาจารย์ที่ดีจึงปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ
พออายุได้ ๑๑ ปี ได้บวชเรียนในพระพุทธศาสนาและได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุเป็นที่เคารพกราบ
ไหว้ในฐานะเป็นพระนักปฏิบัติดีท่านหนึ่ง^๖

จากการศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร สรุปได้ว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่
สามารถช่วยให้ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้ที่มี
บุคลิกภาพเฉพาะตัว ดังนี้

- (๑) เป็นผู้ที่มีความอดทนสูง
- (๒) เป็นผู้ที่มีความเมตตาเสมอภาค
- (๓) เป็นผู้ที่มีความเพียรสูง
- (๔) เป็นผู้ตั้งอยู่ในความกตัญญูกตเวทิตาธรรม

^๕ พระราชวรมุนี (ประยูร ชาญโต), เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ
พุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑.

^๖ สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิเชมรัต (เกษม เขมจาโร), รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง เจ้าอาวาส
วัดป่าตึง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

- (๕) เป็นผู้สำรวจอินทรีย์
- (๖) เป็นผู้มีความฉลาด
- (๗) เป็นผู้บำเพ็ญทาน
- (๘) เป็นผู้ให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน
- (๙) เป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง

อย่างไรก็ตาม แม้ท่านจะมีบุคลิกภาพไม่ครบถ้วนตามที่ปรากฏในพระบาลีหรือในอรรถกถาก็ตาม กล่าวโดยรวมแล้วท่านเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพอยู่ในขั้นดี ซึ่งสอดคล้องกับบุคลิกภาพที่สุมน อมรวิวัฒน์ ได้สรุปไว้ ดังนี้

- (๑) เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพทางกาย มีความสะอาด สงบและสำรวจ
- (๒) เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดี ชี้นำประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยเมตตาธรรม
- (๓) เป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเองสูง เนื่องจากเป็นผู้รู้จริงและปฏิบัติจริง^{๑๑}

๓.๖ สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ชั้นโท ในราชทินนามที่ พระครูจันทสมานคุณ (จร.ชท.)

๓.๗ ปฏิปทาจริยาวัตร

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระที่มีความอดทน มั่นคงในพระธรรมวินัย ทรงจำพระปาฏิโมกข์จำสวดมนต์สูตรต่าง ๆ ได้แม่นยำ เป็นหลักเป็นหัวหน้าในด้านศาสนพิธีเป็นอย่างดี ควรแก่การยกย่องเชิดชูบูชาของคณะสงฆ์และศรัทธาประชาชนทั่วไป เมื่ออายุจะมากแล้วยังทรงจำพระปาฏิโมกข์ได้แม่นยำสมควรเป็นตัวอย่างในวงการคณะสงฆ์ โดยเฉพาะมหาสมณสูตรซึ่งเป็นสูตรที่ยาวที่สุด ท่านก็สามารถจดจำและทบทวนมหาสมณสูตรประจำทุกวันอย่างสม่ำเสมอ ประชาชนโดยทั่วไปมีความนิยมชมชอบ ขอให้ท่านช่วยรดน้ำมนต์เป็นประจำ^{๑๒}

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่มีนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตนต่อครูบาอาจารย์พระเถระผู้ใหญ่ และพระผู้น้อย ตลอดจนรู้จักยกย่องให้เกียรติผู้อื่นเสมอ ปฏิบัติตนเสมอต้น

^{๑๑} สุมน อมรวิวัฒน์, การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๐), หน้า ๕๘.

^{๑๒} จันทสมานคุณอนุสรณ์เนื่องในงานทำบุญครบ ๑๐๐ วัน หลวงปู่หล้า (พระครูจันทสมานคุณ), หน้า ๑๕.

เสมอปลาย ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ร่าเริงแจ่มใส เป็นกันเองต่อทุกคน ไม่ถือตัว เข้าพบได้ง่าย สรรวมอินทรีย์ทุกอริยาบถ เป็นที่น่ายกย่องกราบไหว้ ทำให้ผู้ที่พบเห็นเกิดความเลื่อมใสอย่างยิ่ง^{๑๑} กล่าวได้ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีปฏิปทาถือการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ชอบสมถะสงบเสงี่ยม อยู่อย่างสันโดษ มีจริยาวัตรตรงดงามคือเป็นผู้ปฏิบัติกรรมฐานทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ทำวัตรสวดมนต์ตลอดสม่ำเสมอ อีกทั้งยังมีบุคลิกภาพที่จัดอยู่ในระดับขั้นที่ดี คือเป็นผู้ที่มีอารมณ์เบิกบาน ยิ้มแย้ม แจ่มใส พุดเสียงเบาแต่มีพลัง จึงทำให้หลวงปู่เป็นที่เคารพกราบไหว้ของคนทั่วไปด้วยความศรัทธา

๓.๘ งานบริหารและการจัดการศึกษา

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่สนับสนุนส่งเสริมงานด้านการจัดการและการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่มาโดยตลอด ถึงแม้ว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ จะไม่ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีถึงระดับมหาเปรียญ หรือไม่ได้เปรียญใด ๆ ก็ตาม แต่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ก็ได้ศึกษาเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาและเรียนรู้การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจากครูบาอาจารย์ ดังเช่นครูบาปิ่นตา และครูบาสุริยะผู้เป็นอาจารย์ เป็นต้น ในส่วนของกัณฑ์ธุระคือการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นภายในวัดป่าตึง โดยมีพระภิกษุสามเณร ในตำบลออนใต้ ได้มาศึกษาเล่าเรียน นกขรรณ บาลี และได้สร้างโรงเรียนประชาบาล หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ก็ไม่ทอดทิ้งให้การสนับสนุนอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณรทั้งในวัดและวัดอื่น ๆ ตลอดถึงให้ทุนการศึกษาบาลี นกขรรณ และตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงมหาวิทยาลัยเป็นประจำทุกปี นับว่าเป็นพระมหาเถระที่เอาใจใส่ธุระในพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ดังที่ พระเทพวิสุทธิคุณ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่า

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระชาวล้านนาที่มีเมตตาธรรมสูงอีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีปฏิปทาจริยาวัตรตรงดงามยิ่ง เป็นครูบาที่เจริญรอยตามครูบาปิ่นตาผู้เป็นครูบาอาจารย์ได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากท่านได้ปฏิบัติธรรมเป็นการส่วนตัวแล้ว ยังได้ช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการอบรมสั่งสอนลูกศิษย์ตลอดถึงศรัทธาประชาชนให้ตั้งอยู่ในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วยการอบรมสั่งสอนนั้น ถือได้ว่าเป็นการบริการและการจัดการศึกษาอย่างหนึ่ง ซึ่งหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ก็ได้ทำหน้าที่นี้อย่างสมบูรณ์ และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้สนับสนุน

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

กิจกรรมคณะสงฆ์โดยเฉพาะให้ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรทุกปี ซึ่งหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ก็ไม่เคยทอดธุระในส่วนนี้ให้ความร่วมมือกับคณะสงฆ์อย่างดียิ่ง^{๔๔}

ในส่วนของวิปัสสนาธุระคือการศึกษาด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน นอกจากหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ศึกษาปฏิบัติเจริญรอยตามครูบาอาจารย์เช่นครูบาปิ่นตาและครูบาสุริยะแล้ว ยังได้สนับสนุนส่งเสริมและถ่ายทอดวิธีการปฏิบัติวิปัสสนาให้แก่ลูกศิษย์ทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์อีกด้วย ดังที่พระครูวิบูลสีลวงค์ เจ้าคณะตำบลออนกลาง กล่าวว่

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่เรียนรู้ทั้งคัมภีร์และวิปัสสนาธุระอีกทั้งยังได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ไม่ทอดทิ้งงานด้านกรรมฐาน เรียนรู้จากครูบาอาจารย์คือครูบาปิ่นตาและอาจารย์ท่านอื่น ๆ ที่มีความรู้ความชำนาญด้านวิปัสสนากรรมฐาน นอกจากนั้น ยังได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่สานุศิษย์ทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ อีกทั้งยังเป็นทีเคารพนับถือในแวดวงผู้ที่นิยมพระเครื่อง เป็นเกจิที่มีชื่อเสียงของชาวล้านนาไทยและเป็นทีเคารพบูชาของศรัทธาประชาชนชาวจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง และเป็นพระมหาเถระที่อายุพรรษามากอีกรูปหนึ่ง จึงกล่าวได้ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่มีปฏิปทาจริยาวัตรตรงตาม เรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วยังได้ถ่ายทอดแก่ผู้อื่นและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาและการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องนับเป็นความโชคคิของชาวพุทธภาคเหนืออย่างยิ่ง^{๔๕}

งานบริหารและการจัดการศึกษาของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ดังกล่าวมานั้น จะเห็นว่าถึงแม้ว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ จะไม่ได้เรียนจบระดับใดก็ตาม แต่ก็ไม่ใช่อุปสรรคแต่อย่างใดเพราะการศึกษาในพระพุทธศาสนาแท้ที่จริงนั้น เรียนรู้หลักธรรมและนำไปปฏิบัติถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ดังที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้เรียนรู้และปฏิบัติอย่างจริงจัง ส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้งทางด้านคัมภีร์และวิปัสสนาธุระ และสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ทั้งบริจาคและมอบทุนการศึกษาโดยพระครูวิสุทธิธรรมรัตได้สนองเจตนารมณ์ของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ มาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยังได้สนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์อันได้แก่ทางด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งจัดอยู่ในภาระงานของเจ้าอาวาสและพระนักปกครองด้วย ขณะเดียวกัน

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิคุณ (กุศล คุนฺทวโร), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าอาวาสวัดบุพพาราม อำเภอเมืองเชียงใหม่, ๑ ตุลาคม ๒๕๕๓.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสีลวงค์ (สว่าง กิตฺติสาโร), เจ้าคณะตำบลออนกลาง เจ้าอาวาสวัดออนกลาง อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ถึงแม้ท่านจะไม่ได้เป็นพระนักปกครองระดับสูง แต่ในฐานะเจ้าอาวาสและพระมหาเถระผู้เป็นพระนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน อีกทั้งยังเป็นพระเกจิอาจารย์ที่มีศรัทธาประชาชนทั่วไปให้ความเคารพนับถือ และที่สำคัญหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่ประกอบด้วยเมตตาธรรมเป็นที่ตั้ง ดังนั้นท่าน จึงได้สนับสนุนส่งเสริมงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์และประชาชนโดยทั่วไป อย่างเต็มความสามารถ ดังจะเห็นได้จากผลงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมเรียบเรียงพอให้เห็นเป็นตัวอย่างซึ่งจะได้กล่าวถึงข้างหน้า

๓.๕ งานด้านการปกครอง

พ.ศ. ๒๔๖๗-๒๕๑๖ เป็นเจ้าอาวาสวัดป่าตึง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๔๗๖-๒๕๑๖ เป็นเจ้าคณะตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๔๘๑- ๒๕๑๖ เป็นพระอุปัชฌาย์

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่มุ่งมั่นปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเจริญรอยตามครูบาปินตาและครูบาสุริยะผู้เป็นครูบาอาจารย์ ส่วนครูบาสุริยะเป็นศิษย์คนสำคัญคนหนึ่งของครูบาศรีวิชัย และหลวงปู่หล้าตาทิพย์ มุ่งอบรมสั่งสอนศรัทธาประชาชนให้ตั้งอยู่ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แต่ขณะเดียวกันก็ยังรับตำแหน่งทางการปกครองเป็นเจ้าอาวาส เป็นเจ้าคณะตำบล ทั้งนี้เพื่อต้องการให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในเขตปกครองได้เรียนรู้ธรรมวินัย ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตลอดถึงศรัทธาประชาชนในเขตตำบลออนใต้ สมัยนั้นได้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับพระภิกษุสามเณร และหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่ขาดตกบกพร่องแต่ประการใด

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นเจ้าอาวาสวัดป่าตึง ได้พัฒนาปรับปรุงวัดวาอารามให้เจริญรุ่งเรือง และในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าคณะตำบล หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าคณะตำบลได้ ๖๑ ปี ก็ได้มรณภาพ เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ ช่วงที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยังมีชีวิตอยู่ได้ทำหน้าที่เจ้าคณะตำบลด้วยความเรียบร้อย ไม่ขาดตกบกพร่องแต่ประการใด ดังที่พระครูวิสุทธิเชมรัตน์ รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง เจ้าอาวาสวัดป่าตึง กล่าวถึงหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ในฐานะเจ้าอาวาสวัดป่าตึงว่า

หลวงปู่ เป็นพระมหาเถระที่มีความเมตตาสูง เป็นที่เคารพนับถือของพระภิกษุสามเณร และญาติโยมทั้งที่เป็นศรัทธาของวัดและทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองดูแลเอาใจใส่ให้พระภิกษุ สามเณรในวัดได้รับความสะดวกสบาย เช่น ส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรได้ศึกษา

เล่าเรียนทั้งปริยัติและปฏิบัติ ที่กล่าวว่าหลวงปู่ คุณแลเอาใจใส่ด้านการปกครองภายในวัดเป็นอย่างดี นั้น นอกจากความมีเมตตาธรรมเป็นที่ตั้งแล้ว หลวงปู่ ยังปกครองแบบพ่อปกครองลูกเรื่องราวหรือ อธิกรณ์ต่าง ๆ จึงไม่มีหรือไม่เคยเกิดขึ้นเลย นับได้ว่า หลวงปู่ เป็นพระมหาเถระนอกจากเป็น นักปฏิบัติแล้ว ยังเป็นพระนักปกครองที่ดีอีกด้วย^{๖๖}

งานด้านปกครองในส่วนของพระอุปัชฌาย์ หลวงปู่หล้าตาทิพย์เป็นพระอุปัชฌาย์ที่มี คุณสมบัติครบตามกฎหมายเถรสมาคม ตามที่พระวิสุทธวิภทธาเถรเจ้ากล่าวว่า พระอุปัชฌาย์มี คุณลักษณะด้านจริยา คือ ต้องเอื้อเฟื้อ ถังวร ประพฤติตามพระวินัย และกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อ เป็นแบบอย่างที่ดีของสังฆวิহারิก^{๖๗} ดังนั้น พระอุปัชฌาย์ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่ง กฎหมายเถรสมาคม ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งหรือคำแนะนำชี้แจงของพระสังฆาธิการ ผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยและกฎหมายเถรสมาคม และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังมิให้บรรพชาอุปสมบทกรรมวิบัติบกพร่องไม่ว่าด้วยเหตุใด จึงถือได้ว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีคุณลักษณะตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเถรสมาคม ทุกประการ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น และ ท่านเป็นพระมหาเถระที่ดำรงตนอยู่ในฐานะพระอุปัชฌาย์ได้อย่างดียิ่ง ให้ความรักความเมตตาต่อ สังฆวิহারิกอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ที่ตั้งอยู่ในกฎกติกาแห่งความ เป็นพระอุปัชฌาย์อย่างเคร่งครัดดังที่พระครูวิสุทธิเขมรัตน์ รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง พระอุปัชฌาย์และเป็น ศิษย์ของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ กล่าวว่า

หลวงปู่เป็นพระอุปัชฌาย์ที่มีความเมตตาธรรมต่อสังฆวิহারิกทุกคน คุณแลเอาใจใส่ อย่างสม่ำเสมอ ให้คำปรึกษา แนะนำสังฆวิহারิกให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด แนะนำให้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ฝึกฝนอบรมตนเองอย่าง สม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุ สามเณรรูปใดก็ตามที่เป็นสังฆวิহারิกและเป็นอันตเวาสิกของ หลวงปู่ หรือจะบรรพชา อุปสมบทเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม หลวงปู่ก็จะให้การสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔ อย่างเท่าเทียมกัน และกุลบุตร ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาเข้ามาบรรพชา อุปสมบทในช่วงเข้าพรรษาตลอดไตรมาส หลวงปู่ก็ให้

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิเขมรัตน์ (เกษม เขมจาโร), รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง เจ้าอาวาส วัดป่าดิ่ง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

^{๖๗} พระวิสุทธวิภทธาเถรเจ้า, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒๘.

ความอนุเคราะห์ในฐานะอุปัชฌาย์ และให้คำแนะนำ อบรมพร่ำสอนให้รู้จักการใช้ชีวิตในขณะที่เป็นพระภิกษุ และสอนธรรมะในการดำเนินชีวิตหลังจากลาสิกขาไปแล้วด้วย

จะเห็นได้ว่า คุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ในฐานะพระอุปัชฌาย์ ท่านให้ความรักความเอาใจใส่ดูแล อบรม แนะนำ พร่ำสอนสัทธวิहारิกให้ตั้งอยู่ในความดี อีกทั้งยังได้อนุเคราะห์ช่วยเหลือตามแต่สมควร นี่จัดเป็นคุณลักษณะของหลวงปู่ในฐานะพระอุปัชฌาย์^{๙๘}

๓.๑๐ งานด้านการเผยแผ่

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ขณะเป็นสามเณร ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและยังได้ศึกษาวิชาความรู้จากครูบาอาจารย์คือครูบาปิ่นตา เป็นศิษย์ของครูบาปิ่นตาตั้งแต่เป็นเด็กวัด เป็นสามเณรและเป็นพระภิกษุ กล่าวได้ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ได้ยึดถือเอาจริยวัตรปฏิบัติตามคำสอนของครูบาอาจารย์อย่างเคร่งครัด ได้ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตลอด จนกระทั่งได้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าตึง และเป็นเจ้าคณะตำบลตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง ก็ได้ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ งานด้านการเผยแผ่ในฐานะเจ้าอาวาสที่ทำอยู่เป็นประจำทุกปี เช่นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมสำคัญ มีดังนี้

วันมาฆบูชา จัดให้ศรัทธาประชาชนทำบุญตักบาตร ประกอบพิธีเวียนเทียน แสดงพระธรรมเทศนาเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และนำปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

วันวิสาขบูชา จัดให้ศรัทธาประชาชนทำบุญตักบาตร ประกอบพิธีเวียนเทียน แสดงพระธรรมเทศนาเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และนำปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

วันอาสาฬหบูชา จัดให้ศรัทธาประชาชนทำบุญตักบาตร ประกอบพิธีเวียนเทียน แสดงพระธรรมเทศนาเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และนำปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

วันเข้าพรรษา จัดให้ศรัทธาประชาชนทำบุญตักบาตร แสดงพระธรรมเทศนาเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และนำปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

วันออกพรรษา จัดให้ศรัทธาประชาชนทำบุญตักบาตร แสดงพระธรรมเทศนาเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และนำปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

^{๙๘} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิเชมรัต (เกษม เขมจาโร), รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง เจ้าอาวาสวัดป่าตึง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

นอกจากนี้ ยังได้อบรมพระภิกษุ สามเณร เป็นประจำทุกวันพระและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และยังได้จัดให้อุบาสก อุบาสิกา นุ่งขาวห่มขาวอนวัตรปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทุกวันพระทั้งในและนอกพรรษา

เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวมาทั้งหมดนั้น หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้จัดกิจกรรมหลักคือการมุ่งเน้นการเผยแผ่เป็นประการสำคัญ โดยทุกกิจกรรมดังกล่าวมาจะมีพระภิกษุ สามเณร และศรัทธาประชาชนมาร่วมในพิธีสำคัญดังกล่าวนี้เป็นจำนวนมาก โดยหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้นำการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานซึ่งถือว่าเป็นประเด็นสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ดังที่พระครูสันติธาดา เจ้าอาวาสวัดแม่ผาแห่นกล่าวว่

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระมีอายุพรรษามากที่สุดในบรรดาพระเกจิแห่งล้านนาไทยที่มีอยู่ในขณะนั้น เป็นเจ้าอาวาสที่ไม่ยึดติดในลาภสักการะ มีเมตตาธรรมสูงยิ่ง เป็นกันเองกับลูกศิษย์ไม่ถือตัว ที่สำคัญปฏิบัติกิจสงฆ์ได้ไม่ขาดตกบกพร่อง เผยแผ่พระพุทธศาสนาในฐานะเจ้าอาวาสและพระเกจิอาจารย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาไม่เคยทอดทิ้ง เอาใจใส่อบรมสั่งสอนพระภิกษุ สามเณร อันตวาลิกของท่านอย่างสม่ำเสมอ และอบรมศรัทธาประชาชนทุกวันพระและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มุ่งให้ท่านเหล่านั้นปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นประจำ นับได้ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ นั้น เป็นพระมหาเถระที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างกว้างขวางทั้งในวัดและนอกวัด เพราะบารมีที่ท่านได้บำเพ็ญมาและวัตรปฏิบัติที่สง่างามนั่นเอง^{๑๕}

๓.๑๑ งานด้านสาธารณูปการ

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้สร้างผลงานด้านสาธารณูปการไว้มากมาย นับตั้งแต่เริ่มเป็นพระภิกษุใหม่ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ครูบาศรีวิชัยได้อำนวยการสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ โดยใช้เวลา ๕ เดือน ๒๒ วัน ตั้งแต่วันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๗ ถึงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๔๗๘ ผู้มีศรัทธาต่อครูบาศรีวิชัยทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ โดยเฉพาะพวกกะเหรี่ยงจากอำเภอลี้จังหวัดลำพูน ได้มาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก ระยะทางที่สร้าง ๑๑,๕๓๐ กิโลเมตร หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เดินทางไปร่วมสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพตั้งแต่ปีแรกที่เริ่มสร้างมีคณะศรัทธาจำนวนหนึ่งติดตามไปจากวัดป่าตึง หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เล่าว่า การสร้างถนนมีการแบ่งงานกันตามกำลังของผู้ไปร่วม ชาวบ้าน

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูสันติธาดา (ณัฐศักดิ์ สนฺตกาโย), เจ้าอาวาสวัดแม่ผาแห่น ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๓.

ที่ติดตามไปจากวัดป่าดิ่งทำได้ ๕ ไร่ ใช้เวลา ๑๔ วัน สมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าดิ่ง ก็ได้สร้างถาวรวัตถุ เสนาสนะต่าง ๆ ไว้ภายในวัด จนทำให้วัดป่าดิ่งมีความเจริญมาจนถึงทุกวันนี้

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้สร้างสรรค์ผลงานด้านการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์อันเป็นภาระงานของสงฆ์ในฐานะเจ้าอาวาสและในฐานะพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ที่เรียนรู้ปฏิบัติและเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้พระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นสืบไป งานด้านสาธารณูปการของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ นั้น จะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ท่านอุปสมบท ก็ได้ติดตามครูบาเจ้าศรีวิชัย ซึ่งเป็นพระเถระที่ศรัทธาประชาชนทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขาให้ความเคารพนับถือบูชาอย่างยิ่ง เมื่อประชาชนให้ความเคารพบูชาครูบาเจ้าศรีวิชัยมากมายเช่นนั้น ครูบาเจ้าศรีวิชัยผู้ซึ่งมีปฏิปทาจริยาวัตรตรงดงาม เป็นครูบาที่ประกอบด้วยศีลบริสุทธิ เปี่ยมด้วยเมตตาธรรม จึงสร้างหรือบูรณะเสนาสนะถาวรวัตถุต่าง ๆ ทั่วภาคเหนือและประสบความสำเร็จได้อย่างดงาม เมื่อเป็นเช่นนี้ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ติดตามไปสร้างถนนขึ้นคอยสุเทพ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว ตลอดถึงหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยังได้สร้างผลงานด้านการสาธารณูปการภายในวัดป่าดิ่งและวัดอื่น ๆ ที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้มีส่วนช่วยเหลืองานด้านนี้ให้กับคณะสงฆ์ นับได้ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าอาวาส และในฐานะของพระสงฆ์รูปหนึ่งในพระพุทธศาสนาอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง และยังกล่าวได้ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ประสบความสำเร็จในงานด้านการสาธารณูปการอย่างดงาม ดังที่พระราชเขมากร รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ ฝ่ายสาธารณูปการ กล่าวถึงผลงานด้านสาธารณูปการของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ว่า

หลวงปู่ เป็นพระมหาเถระที่มีอายุพรรษามาก ผ่านประสบการณ์งานด้านคณะสงฆ์ มากี่มาก ในฐานะเจ้าอาวาสวัดป่าดิ่ง หลวงปู่ได้สร้างเสนาสนะต่าง ๆ ให้กับวัดและบูรณปฏิสังขรณ์ กุฏิ วิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นต้น ทำให้ถาวรวัตถุภายในวัดป่าดิ่งมั่นคงและสง่างามอย่างยิ่ง ทั้งนี้ก็เพราะหลวงปู่ เป็นพระมหาเถระที่มีวัตรปฏิบัติน่าเลื่อมใสศรัทธาอย่างยิ่ง อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีเมตตาธรรมสูง จะทำอะไรก็สำเร็จได้ทุกอย่าง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า หลวงปู่ นอกจากเป็นพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงแล้วยังได้เอาใจใส่งานของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่อย่างสม่ำเสมอ ให้การสนับสนุนส่งเสริมภาระงานทุกด้านด้วยดีเสมอมา^{๒๐}

นอกจากผลงานด้านการสาธารณูปการที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ปฏิบัติมาในอดีตครั้งติดตามครูบาเจ้าศรีวิชัยและในส่วนของวัดป่าดิ่ง ท่านยังได้ช่วยเหลืองานด้านการศึกษาสงเคราะห์

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระราชเขมากร (สอาด ขนฺติโก ป.ธ.๓), รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่, เจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๓.

และงานด้านสาธารณประโยชน์หรือสังคมสงเคราะห์อันเป็นการสร้างสรรค์งานด้านสาธารณูปการให้กับพระพุทธศาสนาและองค์กรหน่วยงานต่าง ๆ อีกมากมาย ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำมากล่าวไว้ต่อจากงานด้านการสาธารณูปการในส่วนของวัดป่าติ่ง เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมีเมตตาธรรมและบารมีของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ อีกแง่มุมหนึ่ง งานด้านการศึกษาสงเคราะห์และงานสาธารณประโยชน์หรือสังคมสงเคราะห์ของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เท่าที่รวบรวมได้ มีดังนี้

๓.๑๒ งานด้านการศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์

๓.๑๒.๑ งานด้านการศึกษาสงเคราะห์

โรงเรียนวัดป่าติ่ง (สมหล้าประชาสรรค์) ที่อยู่ใกล้ ๆ กับวัดป่าติ่ง ซึ่งโรงเรียนแห่งนี้ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้สร้างมาตั้งแต่เริ่มแรก โดยแต่เดิมโรงเรียนวัดป่าติ่ง ใช้ศาลาวัดเป็นสถานที่เรียนประมาณปี พ.ศ. ๒๔๕๔ นายอนันต์ วงศ์คำปิ่นครูใหญ่ ได้ปรึกษาหารือกับหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ว่า ควรย้ายหรือหาที่เรียนให้เด็กนักเรียนให้ไปเรียนกันที่นอกวัด เพราะการเรียนในวัดเด็กส่งเสียงดังรบกวนพระ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เห็นด้วย ทั้งบอกว่าท่านก็คิดเรื่องนี้มานานแล้ว จึงเอ่ยปากขอที่ดินสร้างโรงเรียนจากพ่อน้อยสม ซึ่งมีที่ดินอยู่ในบริเวณนั้นค่อนข้างมากโดยบอกว่า “คนเราเมื่อตายไปแล้ว เอาอะไรไปก็ไม่ได้ ที่ฝังตัวเองกว้างศอก ยาววา หนาสี่บ” พ่อน้อยสมซึ่งเป็นลูกศิษย์ครูบาปินตา เช่นเดียวกันก็ไม่ขัดข้อง มอบถวายให้ด้วยความเต็มใจ

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ จึงได้นำชาวบ้านช่วยกันถางป่า ปรับพื้นที่บริเวณที่ได้รับบริจาคจากนั้นการสร้างอาคารเรียนจึงได้เริ่มขึ้น โดยหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้นำในการก่อสร้างมีการแบ่งงานกันทำ ครูอนันต์ กล่าวว่า “หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นสลา (ช่าง) ทำบานประตูและบานหน้าต่าง” นอกเหนือจากบริจาคเงินให้สร้างอาคารเรียน โดยมิได้ใช้งบประมาณของทางราชการแต่อย่างใด เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระคุณของผู้ให้กำเนิดโรงเรียนแห่งนี้ ทางราชการจึงตั้งชื่อ “โรงเรียนวัดป่าติ่ง” (สมหล้าประชาสรรค์) “สม” หมายถึงพ่อน้อยสมผู้บริจาคที่ดินและ “หล้า” หมายถึงหลวงปู่หล้าตาทิพย์ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า อาคารเรียนหลังนี้ได้ถูกรื้อไปแล้วเนื่องจากความเก่าและทรุดโทรมต่อมาหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ก็ได้บริจาคเงินสร้างอาคารเรียนอีก ๒ หลังคือ ปีพ.ศ. ๒๕๑๔ บริจาคสร้างอาคารเรียน ๑๗,๐๐๐ บาท ในปีพ.ศ. ๒๕๓๐ บริจาคสร้างรั้ว ๑๐๐,๐๐๐ บาท และปีพ.ศ. ๒๕๓๕ บริจาคสร้างอาคารเรียนสมหล้าประชาสรรค์ ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท^{๒๑}

^{๒๑} จันทสมานคุณอนุสรณ์เนื่องในงานทำบุญครบ ๑๐๐ วัน หลวงปู่หล้า (พระครูจันทสมานคุณ), หน้า ๘๓.

พ.ศ. ๒๕๒๖ หลวงปู่หล้าดาทิพย์ มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ผู้ที่เรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม บาลี และระดับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ม.๑-ม.๖ และระดับปริญญาตรีตลอดจนถึงเด็กนักเรียนระดับประถมและระดับมัธยม จนถึงระดับปริญญาตรี มอบให้ตั้งแต่หลวงปู่หล้าดาทิพย์ ยังมีชีวิตอยู่ จนมาถึงเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน พระครูวิสุทธิเขมรรัต ได้สนองเจตนารมณ์ของหลวงปู่หล้าดาทิพย์ โดยมอบทุนให้ในวันที่ ๒๒ กันยายน ของทุกปี เพราะถือว่าวันที่ ๒๒ กันยายนนั้น เป็นวันเกิดของหลวงปู่หล้าดาทิพย์ จึงได้ทำตามเจตนารมณ์ของหลวงปู่หล้าดาทิพย์ ที่ท่านได้ตั้งใจทำเป็นประจำทุกปี จนถึงปัจจุบัน

๓.๑๒.๒ งานด้านการสังคมสงเคราะห์

พ.ศ. ๒๕๒๖ สร้างตึกให้โรงพยาบาลสันกำแพง บริจาคเงินซื้อเครื่องมือแพทย์ให้โรงพยาบาลนครพิงค์ ๕๐,๐๐๐ บาท บริจาคเงินให้โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ จำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อสมทบทุนสร้างตึกโรคซบซ้อน บริจาคเงินจัดห้องหลวงปู่หล้า ให้ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๑๒,๐๐๐ บาท

๓.๑๓ งานด้านสถาปัตยกรรม (จิตรกรรม ทัศนกรรม ประติมากรรม)

คณะลูกศิษย์ของหลวงปู่หล้าดาทิพย์ ได้พากันขึ้นไปบนวิหาร เข้าไปนมัสการหลวงปู่หล้าดาทิพย์ ที่นั่งเป็นประธานอยู่ในที่ประชุมสงฆ์ และคณะศรัทธาอ่านคำสอนตอนสุดท้าย จบลงโดยท่านอนุโมทนาแล้ว คณะลูกศิษย์จึงมีเวลามองดูรอบ ๆ ภายในวิหาร ถ้าดูแล้วก็แล้วกัน ไปคงจะไม่มีอะไร เพราะไม่ได้เรื่องอะไร แต่เกิดได้เรื่องขึ้นมาเมื่อถามหลวงปู่หล้าดาทิพย์ ว่าใครเขียนภาพในวิหารหลวงปู่หล้าดาทิพย์ ก็เพียงแต่ยิ้ม ๆ จนท่านพระปลัดเกษม (พระครูวิสุทธิเขมรรัต) ในขณะนั้นตอบแทนว่า “ก็หลวงปู่หล้าท่านแหละ เป็นผู้เขียนภาพ รวมทั้งออกแบบบูรณะวิหาร สร้างธรรมาสน์ตามแบบศิลปะล้านนา รวมทั้งโต๊ะหมู่บูชาท่านเป็น ช่าง หลายอย่าง”

หลวงปู่หล้าดาทิพย์ ผู้มีปกติถ่อมตัวพุดน้อย เมื่อได้รับอาราธนาให้เล่าถึงงานช่างของท่านแล้ว ท่านเพียงแต่บอกว่าท่านทำอะไรไว้บ้างตั้งแต่เมื่อไร คณะลูกศิษย์ก็กำหนดไว้ในใจว่า จะต้องมาดูงานของท่านโดยละเอียดแล้ว ก็หาโอกาสจนได้ ดังมีเรื่องเล่าต่อไปนี้

วิหารวัดป่าดึ่งหลังนี้พอผ่านประตูวัด (ประตูโขง) เข้าไปก็จะแลเห็นยื่นตระหง่านอยู่ตรงหน้า เป็นวิหารเก่า ๆ ไม่มีช่อฟ้าเพราะช่อฟ้าชำรุดหลุดหักหายไปหมดสิ้น สุดท้ายจะพรรณนาให้เห็นภาพได้

ทางเข้าวิหารคือประตูทิศตะวันออก อันมีหน้าบันประกอบลายไม้แกะสลักด้วยฝีมือช่างชาวบ้านธรรมดา ที่มีชื่อว่า หลวงปู่หล้าดาทิพย์ ผู้ไม่เคยเข้าโรงเรียนอะไร อีกประตูหนึ่งด้านล่าง (ทิศเหนือ) ซึ่งตามปกติเข้าออกทางประตูนี้

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้บูรณะวิหารหลังนี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ตามประวัติครุบาปินตาสร้าง ขึ้น ตั้งแต่สมัยหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยังเป็นสามเณรห้าอายุสิบสองปี คงจะใช้ได้เรื่อยมาจนกระทั่งถึง เวลาที่จะต้องบูรณปฏิสังขรณ์ และได้ทำการใหญ่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔ อันเป็นปีที่พระอธิการหล้า จนุ โท ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรในราชทินนามที่ พระครูจันทสมานคุณ

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีอายุได้ ๖๓ ปี เปรียบกับข้าราชการก็ เกษียณอายุแล้ว และเลิกทำงานราชการออกรับบำนาญตั้งแต่อายุ ๖๐ แต่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่าน มิได้เลิกทำงานหรือ ราชการ แต่อย่างใด ท่านยังทำกิจพระศาสนาอยู่จนทุกวันนี้ ยังปฏิบัติหน้าที่ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส เจ้าสำนักเรียน

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านเป็นนัก “วรรณกรรม” ในทรรศนะของพวกเรา ท่านมีวิธี “วาดภาพ” ให้พวกเรา “เห็นภาพ” ด้วยการยกวรรณกรรมล้านนาที่เป็นนิทานธรรม ในวิหารวัด ป่าตึ๋งนั้น หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านเขียนภาพพุทธประวัติลงบนฝาผนังด้านใต้ เริ่มตั้งแต่ พระโพธิสัตว์ที่เป็นเทพบุตรได้จุติลงมาบังเกิดในพระครรภ์ของพระนางสิริมหามายา ท่านแสดง ภาพการกราบทูลเชิญพระโพธิสัตว์ พระนางสิริมหามายาทรงพระศูบิน สิทธิตถกุมารประสูติ วิวาท ภาพที่น่าศึกษาคือภาพทอดพระเนตรนางสนมกำนัลนอนหลับไหลไม่ได้สติ จนกระทั่งภาพ มหาภิเนษกรรมณ์ เป็นภาษาสันสกฤต ไทยนำมาใช้แปลว่าการเสด็จออกบรรพชาของพระพุทธเจ้า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ กำหนดให้ภาพนี้อยู่ตอนสุดท้ายของผนังและภายใต้ภาพมหาภิเนษกรรมณ์ ก็มี ภาพเขียนครุบาปินตา

ภาพครุบาปินตาที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เขียนขึ้นนั้น เท่าที่ท่านจำได้ย่อมแสดงให้เห็น ความกตัญญูรู้คุณพระอุปัชฌาย์อาจารย์ที่เลี้ยงดูสั่งสอนท่านมาตั้งแต่อายุ ๕ ขวบ จนได้เป็น เจ้าอาวาสสืบต่อจากครุบาปินตาเมื่ออายุ ๒๗ ปี แสดงให้เห็นว่าฝีมือของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ อยู่ใน ระดับดีทีเดียว

ท่านวาดรูปอย่างผู้ทรงคิด และสำรวมในสมณวิสัย ตัวอย่าง เช่น รูปนางฟ้า ถ้าเป็นช่าง เขียนทั่วไปก็จะแสดงรูปร่างอย่างชัดเจน โดยเฉพาะประทุมถันทั้งคู่จะต้องเป็น “บัวบก หน้าอกงอน อรชรระอ่อนองค์ บ้วนน้ำบ่จาง ผิวจับก็กลับวาง” แต่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านวาดรูปที่เรียบร้อย มีฟ้าปิดหน้าอกแสดงลวดลายประดับให้ดูสวยสดงดงาม

ภาพเทวดานางฟ้าประนมหัตถ์ โดยเฉพาะบนฝาผนังด้านตะวันตกหลังองค์ พระประธาน ที่แสดงถึงความมั่นคงของพระพุทธศาสนาโดยใช้สัญลักษณ์ธรรมจักรนั้น ความสำคัญอยู่ที่ท่านผู้วาดรูปคือหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้แสดงให้เห็นความปิติยินดีตั้งแต่เบื้องบนมี เทวดาลงมาจนถึงบาดาลมีนาคราชแวดล้อมธรรมจักร ท่านเลือกบรรจุมวลงที่ฝาผนังด้านตะวันตก

ทั้งหมด เพื่อให้ศรัทธาสาธุชนเห็นได้ชัดเจน เมื่อเข้ามานั่งในวิหารหน้าพระประธาน ท่านวาดภาพนาคราชข้างละห้าย้าย เป็นพญานาคแบบล้านนาไทย

ด้านขวาพระประธานมีธรรมาสน์แบบล้านนาไทยที่คล้ายกับ “บุษบก” หรือ “เรือนยอด” ลูกศิษย์ได้ถามหลวงปู่หล้าตาทิพย์ว่า ท่านได้สร้างธรรมาสน์บุษบก ตั้งแต่เมื่อใด ท่านบอกว่าสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ คือห้าสิบเก้าปีที่ผ่านมา

อนึ่ง หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านบอกว่าท่านได้สร้าง “ซุกชี” (อ่านว่า ซุกกะชีคือฐานปูนสำหรับประดิษฐานพระประธาน) และหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นทั้งช่างปูน ช่างไม้ ช่างแกะสลัก สมัยก่อนการก่อสร้างในวัดป่าดิ่ง เฉพาะอย่างยิ่งวิหารดังกล่าวแล้วนั้น หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านกำกับการและลงมือทำเองไม่ว่าจะผสมปูน ตัดกระจก ตกแต่ง เป็นต้น ท่านทำโต๊ะหมู่บูชา ซึ่งบัดนี้ตั้งไว้ที่ศาลารับรองโต๊ะหมู่ชุดหนึ่งคงามยิ่งนัก^{๒๒} ในวิหารหลังเก่าซึ่งปัจจุบันเป็นที่ทำพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ และในวิหารหลังนี้ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ฝากงานศิลปะวรรณกรรมไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อความมั่นคงสืบต่อไป

๓.๑๔ เทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

๓.๑๔.๑ ความน่า

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีและถูกต้องจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ผู้เผยแผ่ต้องผ่านการเรียนรู้และเข้าใจพระพุทธศาสนาพอสมควร เพราะผู้ฟัง ผู้อ่านที่เคยผ่านการศึกษาและเข้าใจพระพุทธศาสนาก็มี ผู้ที่ยังไม่ได้ศึกษาเข้าใจอย่างถ่องแท้ก็มี หากผู้เผยแผ่อธิบายความหมายผิดเพี้ยนไป ย่อมถูกผู้รู้ท้วงติงหรือตำหนิได้ ส่วนผู้ที่กำลังศึกษาพระพุทธศาสนาแต่ยังไม่เข้าใจหลักธรรมอย่างถ่องแท้ เมื่อฟังผิดย่อมเกิดความไขว้เขวเข้าใจหลักธรรมผิดเพี้ยนจากความหมายเดิม และนำไปประพฤติปฏิบัติไม่ถูกต้องย่อมเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย ดังนั้น ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจำต้องศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจในประเด็นเนื้อหา ขอบเขต กฎเกณฑ์ และหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรม จึงทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปด้วยดี ไม่ขาดตกบกพร่องดังพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

ภิกษุเล่าเรียนพระสูตรที่เล่าเรียนมาดี ด้วยบทพยัญชนะที่สืบทอดมากันดี แม้อรรถแห่งบทพยัญชนะที่สืบทอดมาดี ก็ชื่อว่าเป็นการสืบทอดขยายความดี ...ภิกษุเป็นพหูสูตร จบคัมภีร์ ทรง

^{๒๒} พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จนุโท), ๓ ปี พระครูจันทสมานคุณ (หลวงปู่หล้าตาทิพย์), (เชียงใหม่ : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๓๕), หน้า ๓๑-๓๓.

ธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ถ่ายทอดสูตรแก่ผู้อื่นโดยเคารพ เมื่อภิกษุเหล่านั้น ล้วงลับไป สูตรไม่
ขาดรากฐาน มีที่พึ่งอาศัย นี้...ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่ง
พระสัทธรรม...^{๒๓}

ภิกษุทั้งหลาย ผู้พิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์ ๓ ประการ ควรแสดงธรรมแก่คนเหล่า
อื่น อำนาจประโยชน์ ๓ ประการ คือ

๑. บุคคลผู้แสดงธรรมรู้แจ้งอรรถและรู้แจ้งธรรม

๒. บุคคลผู้ฟังธรรมรู้แจ้งอรรถและรู้แจ้งธรรม

๓. บุคคลผู้แสดงธรรมและผู้ฟังธรรม ทั้ง ๒ ฝ่าย รู้แจ้งอรรถและรู้แจ้งธรรม ภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลผู้พิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์ ๓ ประการนี้แล จึงควรแสดงธรรมแก่คนเหล่านั้น^{๒๔}

๓.๑๔.๒ เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า

หลังจากที่พระพุทธองค์ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ทรง
คำนึงถึงการที่จะทรงแสดงธรรมโปรดประชาชน ในขั้นแรกพระองค์ทรงตั้งเล่ห์พระทัยอยู่ว่าจะโปรด
ดีหรือไม่ เพราะทรงเห็นว่าธรรมที่ทรงค้นพบและตรัสรู้นั้น เป็นสิ่งอันล้ำลึกยากแก่ผู้ที่ยังยึดติดใน
กามคุณจะรู้ได้ แต่ที่ทรงตระหนักในหลักความจริงว่า มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ทั้งปวง มนุษย์เป็น
เวไนยสัตว์ คือ เป็นสัตว์ที่พอแนะนำสั่งสอนได้ แต่ถึงกระนั้นมนุษย์ก็ยังมีระดับของความแตกต่าง
ในความพร้อม สติ ปัญญา ความรู้ความสามารถ พระองค์จึงทรงเปรียบเทียบมนุษย์เหมือนกับดอกบัว
๔ เหล่า ที่มีความแตกต่างกันในการเรียนรู้พุทธธรรม ดังนั้น พุทธวิธีและเทคนิคการเผยแผ่
พุทธธรรมของพระองค์จึงแตกต่างกันไปตามกาลเทศะและบุคคลที่สั่งสอน

สิ่งที่ควรทำความเข้าใจอีกอย่างหนึ่ง ก็คือลักษณะงานสอนซึ่งแตกต่างกันตามประเภท
วิชา อาจแยกได้เป็น ๒ ประเภท คือวิชาประเภทชี้แจงข้อเท็จจริง เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์
เป็นต้น การสอนวิชาประเภทนี้ หลักสำคัญอยู่ที่ทำให้เกิดความเข้าใจในข้อเท็จจริง การสอนจึงมุ่ง
เพียงหาวิธีการให้ผู้เรียนเข้าใจตามที่สอนให้เกิดพหุสัจจะจะเป็นส่วนใหญ่ ส่วนวิชาอีกประเภทหนึ่ง
ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณค่าทางความประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะวิชาศีลธรรม และวิชาจริยธรรมทั่วไป การ
สอนที่จะได้ผลดี นอกจากให้เกิดความเข้าใจแล้ว จะต้องให้เกิดความรู้สึกมองเห็นคุณค่า
ความสำคัญ จนมีความเลื่อมใสศรัทธาที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติด้วย สำหรับวิชาประเภทนี้

^{๒๓} อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒ / ๑๕๖ / ๒๕๓.

^{๒๔} อภ.เอกก. (ไทย) ๒๐ / ๑๔๓ / ๒๐๖.

ผลสำเร็จอย่างหลังเป็นสิ่งสำคัญมาก และมักทำได้ยากกว่าผลสำเร็จอย่างแรก เพราะต้องการคุณสมบัติขององค์ประกอบในการสอนทุกส่วนนับแต่คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สอนไปทีเดียว ยิ่งในงานประดิษฐ์พระพุทธรูปศาสนาที่จะให้คนจำนวนมากยอมรับด้วยแล้ว ก็ยังเป็นเรื่องสำคัญมาก ฉะนั้น การพิจารณาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระพุทธเจ้า จึงเริ่มแต่คุณสมบัติของผู้สอน^{๒๕} จากการศึกษา พบว่า พระพุทธเจ้าตรัสสอนด้วยเทคนิคและวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งพระราชวรมุณี (ประยูรย์ ปยุตโต) ได้สรุปเทคนิคและวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าไว้ดังนี้ คือ

๑. การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบ ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน

๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา ทำให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น

๓. การใช้อุปกรณ์การสอน วิธีสอนนี้เป็นการใช้สื่อธรรมชาติ เช่น น้ำตก ใบไม้ ต้นไม้ ป่าไม้ เป็นต้น ประกอบการบรรยาย

๔. การทำเป็นตัวอย่างหรือสาธิตให้ดู วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำเป็นตัวอย่าง

๕. การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ

๖. อุบายการเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคนเป็นอุบายสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเริ่มต้นที่บุคคลซึ่งเป็นประมุขหรือหัวหน้าของชุมชนนั้น ๆ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๗. การรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์ในการสอนธรรมะอย่างได้ผล

๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไรไม่มีอัตรดลละตันทมา มานะ ทิฎฐิ เสียให้น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ

๙. การลงโทษและการให้รางวัล การลงโทษในที่นี้ คือ การลงโทษตนเองซึ่งมีทั้งในทางธรรมและวินัยอยู่แล้ว มีบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้ว การให้รางวัล คือการแสดงธรรมไม่กระทบกระทั่ง ไม่รุกรานใคร เป็นต้น

^{๒๕} พระราชวรมุณี (ประยูรย์ ปยุตโต), เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๖.

๑๐. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราว ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สิ้นสุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมต้องอาศัยปฏิภาณ คือความสามารถในการประยุกต์หลัก วิธีการ และเทคนิควิธีการต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะคราวไป^{๒๖}

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าในพระองค์จะทรงตั้งจุดมุ่งหมายในการสอนว่าทรงกำหนดจุดมุ่งหมายแต่ละครั้งเพื่ออะไร แล้วก็ทรงเตรียมเนื้อหาหรือเรื่องที่จะทรงสอนไปตามลำดับความยากง่ายไปพร้อม ๆ กับทรงคำนึงถึงตัวผู้รับการสอนหรือผู้รับสารด้วยว่า เขาจะสามารถเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกรักอยากเรียนรู้ และสนใจเอาใจใส่มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เทคนิคและวิธีการเผยแผ่ที่ทรงหลากหลายรูปแบบและวิธีการดังกล่าวแล้ว จึงทำให้ในระยะแรกที่ทรงประกาศพระพุทธศาสนานั้นมีบุคคลในทุกชั้นวรรณะเลื่อมใสศรัทธาอุปสมบทตามและสามารถบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์จำนวนมากดังที่ปรากฏในพุทธประวัติแล้ว ถึงแม้บางคนจะมีได้อุปสมบทก็ตาม แต่ก็ได้น้อมนำหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตที่สุขสงบทั้งในระดับบุคคลครอบครัวมาสู่ชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักรมาโดยตลอด

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ นับได้ว่าเป็นพระเถระนักเผยแผ่อีกรูปหนึ่งซึ่งมีผลงานการเผยแผ่ดังที่ปรากฏแล้ว และท่านก็มีเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่น่าสนใจด้วยเช่นกัน และสามารถทำให้ท่านประสบความสำเร็จในการเผยแผ่ได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่าน โดยจะได้กล่าวถึงรายละเอียดตามลำดับ

๓.๑๔.๓ การตอบปัญหาธรรมของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ทำได้หลายวิธีด้วยกัน อาทิเช่น การเทศน์ การบรรยาย การปาฐกถา การสนทนาธรรม การสอนธรรมะในโรงเรียน การอบรม การเขียนหนังสือธรรมะ การเขียนบทความทางพระพุทธศาสนา และการสอนวิธีการปฏิบัติเจริญวิปัสสนากรรมฐาน แต่ละวิธีดังกล่าวมานี้ล้วนแต่เป็นวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งสิ้น หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ก็เช่นเดียวกัน ท่านได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาออกเหนือจากผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ท่านก็ยังได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสอนธรรม คติธรรม ข้อคิดในการดำเนินชีวิตให้แก่พุทธบริษัท อุบาสก อุบาสิกา ศิษยานุศิษย์ และศรัทธาประชาชนทั่วไป

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘-๕๘.

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้สอนธรรมโดยการสนทนากับคณะลูกศิษย์ที่ได้มานมัสการ และสนทนาธรรมกับท่าน ซึ่งการสนทนาธรรมระหว่างหลวงปู่หล้าตาทิพย์กับศิษยานุศิษย์และ ศรัทธาประชาชนทั่วไป ส่วนมากจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตแนวทางการดำเนินชีวิต การตอบปัญหา ธรรมของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นไปตามประเด็นคำถามและประเด็นการถามตอบปัญหาธรรม ดังกล่าวนั้น มีดังนี้

๑) ถามเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ตอบว่า ท่านปฏิบัติธรรม ตั้งแต่แรกเริ่มบวชมา เรื่องเครื่องรางของ ขลังอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์หลวงปู่ไม่ชอบ ที่วัดนี้จึงไม่มีการปลุกเสก ไม่มีการจำหน่ายวัตถุมงคล เคยมี ท่านผู้ใหญ่ ระดับปลัดกระทรวง มาขออนุญาตจัดสร้างพระพุทธรูปเพื่อหารายได้สมทบทุนการกุศล สำหรับหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ก็ได้แต่เมตตาอนุเคราะห์เมื่อมีผู้มาขอให้รดน้ำมนต์หรือขอให้เสกเป่า เป็นต้น เพื่อความสบายใจของผู้มานมัสการ และหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้พูดถึงวินัย ในเรื่องปาจิตติย กัมมัท สิกขาบทมุสาวาทข้อที่ ๑ บทที่ ๘ ห้ามภิกษุอวดอุตตริมนุสสธรรม ที่ไม่มีจริงแก่นุปสัมบัน ท่านอธิบาย“อุตตริมนุสสธรรม” ความว่า อุตตริมนุสสธรรมเป็นของสูงผู้ใดบอกอุตตริมนุสสธรรมที่ไม่มี ในตนต้องอาบัติ ปาราชิก คือ อาบัติอย่างหนักที่สุด ขาดจากความเป็นภิกษุ ท่านพูดภาษาบาลีแล้ว แปลเป็นไทยความว่า ญาณก็ดี มรรคก็ดี ผลก็ดี สมาริก็ดี ได้แล้วบอกอวดไปต้องอาบัติหนักเหมือน ดั้นตาลยอคคว้นแล้วไม่อาจต่อได้^{๒๓}

๒) ถามเรื่องสังขาร

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ อธิบายวิธีพิจารณาสังขาร โดยแนะนำให้พิจารณาร่างกาย จนกระทั่งเห็นว่าร่างกาย เป็นของไม่เที่ยงไม่คงที่มีแต่แปรปรวน ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา เป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา สังขาร กับอนิจจังมีมาช้านาน^{๒๔}

๓) ถามเรื่องคาถา การสวดมนต์ท่องคาถา

คณะลูกศิษย์ถามหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ว่าคาถาบางบทมีความไพเราะท่องได้ พยายาม ท่องให้คุณประโยชน์ แต่ก็ยากที่จะเข้าถึงอย่างจริงจัง เช่นเรื่องโลกธรรมได้ท่องคาถา “**สุกฺขสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ อโสภํ วัริชํ เขมํ เอตมฺมจฺจลฺมุตฺตมํ**”^{๒๕} ทั้งยังท่องคาถาอื่น ๆ เช่น พุทธชัยมงคลคาถา อยากถามหลวงปู่ว่า “**วาสนา**” หรือ “**บุญ**” ยังไม่มีหรืออย่างไร เพราะฉะนั้น จึง

^{๒๓} คำสอนของหลวงปู่หล้า วัดป่าตึง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๓๔.

^{๒๔} ระลึกถึงหลวงปู่หล้า, (ลำพูน : ลำพูนการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๕.

^{๒๕} คุราลละเอียดยใน พระสิริมิ่งคลาจารย์, มงคลตุดที่ปณิยา ปจโม ภาโล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาหมากูราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๔.

พากันมาหาหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เพื่อความสบายใจที่เกิดความสบายใจนี้เพราะเหตุที่มีบุญชาติก่อน เคยเกื้อกูลกันหรืออย่างไร หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่องคาถา “ชินบัญชร” และคาถาอื่น ๆ เบา ๆ สักครูหนึ่งคล้าย ๆ กับบททวนหรือให้พวกเราตั้งสติฟังท่านพิจารณาให้เห็นธรรม ท่านได้ตอบว่า คนเรามีความเชื่อจึงเกิดจิตใจตรงกันเราเห็นท่านปฏิบัติดีปฏิบัติชอบก็เชื่อในการปฏิบัติของท่าน ถ้าเห็นคนปฏิบัติไม่ได้ เราก็ไม่เชื่อ เรามีความเชื่อความเลื่อมใสจึงเกิดความสบายใจ^{๑๐}

๔) ถามเรื่องอานิสงส์แห่งการถวายพระพุทธรูป

พวกเราได้สังเกตเห็นพระพุทธรูปจำนวนหนึ่งที่มีผู้นำมาถวายหลวงปู่หล้าตาทิพย์ จึงกราบเรียนถามท่านว่าการถวายพระพุทธรูปมีอานิสงส์อย่างไร ได้บุญกุศลอะไรบ้าง หลวงปู่หล้าตาทิพย์ตอบว่า การถวายพระพุทธรูปมีอานิสงส์มากเพื่อให้เห็นสังขาร ท่านได้ยกนิทานสาธก ความว่า มีบวชผู้หนึ่งเห็นแสงแดดส่องพระพุทธรูปจากช่องหลังคา จึงหาทางอุดช่องโหว่นั้น โดยนำเอารองเท้าที่ตนสวมใส่อยู่ไปปิดบังแสงแดดมิให้ส่องถูกองค์พระ ต่อมาบวชอีกผู้หนึ่งเห็นรองเท้าอุดรูรั่วอยู่นั้น จึงเอารองเท้าออกแล้วนำเอาหญ้าคาทำหนึ่งไปอุดช่องโหว่แทน เมื่อบวชทั้งสองสิ้นอายุขัยไปเกิดใหม่ ชายผู้ที่ใช้รองเท้าไปอุดช่องโหว่ได้เป็นเจ้าเมือง ส่วนผู้ใส่หญ้าคาอุดแทนรองเท้า นั้น ไปเกิดบนสวรรค์ ถามว่าเหตุไฉนใช้รองเท้าปิดบังแสงแดดที่ส่องพระพุทธรูปจึงได้บุญมาก ถึงกับเกิดมาเป็นเจ้าเมือง คำตอบก็คือ ถึงจะใช้รองเท้าเพื่อการทำบุญแต่ก็ทำไปเพราะศรัทธาบริสุทธิ์หวังแต่จะป้องกันแสงแดดส่องถูกองค์พระไม่ได้มีเจตนาอื่นใด จึงได้บุญมาก อีกเรื่องหนึ่งเป็นกรรมดีของบวชหนึ่ง ได้ซ่อมส่วนชำรุดของพระพุทธรูป ตรงข้อพระหัตถ์ เมื่อตายไปก็เกิดบนสวรรค์^{๑๑}

๕) ถามเรื่องครุบาศรีวิชัย

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เล่าให้ฟังว่า ท่านมิได้เป็นศิษย์ของครุบาศรีวิชัย แต่ได้มีโอกาสไปช่วยงานสร้างทางขึ้นวัดพระธาตุคอกสุเทพ โดยรับผิดชอบงานทำทางในเนื้อที่ ๕ ไร่ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ พูดถึงครุบาศรีวิชัย ว่า “ไปตามกรรมเนื้อ” (สำนวนของท่าน หมายถึง “กรรมคาโลก” หรือ “โลกกรรม”) พระครูเจ้าคณะในเวียงไม่มีใครให้ความร่วมมือกับครุบาศรีวิชัย เพราะต่างก็พากันคิดเทียบครุบาศรีวิชัยว่าออกนอกกลุ่มนอกรทาง ทำอะไรลำพังไม่เคยขออนุญาตทางบ้านเมือง และครุบาศรีวิชัยก็มิได้มีตำแหน่ง

^{๑๐} คำสอนของหลวงปู่หล้า วัดป่าตึง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๓๕.

^{๑๑} พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จน โท), ๓ ปี พระครูจันทสมานคุณ (หลวงปู่หล้าตาทิพย์), หน้า ๘-๙.

อะไรในคณะสงฆ์ ครูบาศรีวิชัยเป็นพระนักปฏิบัติที่ได้บำเพ็ญภาวนามากกว่ายี่สิบปี จนเป็นที่นับถือ เลื่องลือ เจ้าหลวงลำพูนทราบถึงกิตติศัพท์ของครูบา จึงได้นิมนต์เข้าเมือง เมื่อครูบาศรีวิชัยเข้าเมือง นั้น ลูกศิษย์ของท่านก็พากันติดตามท่านมาอย่างมากมายจนเป็นที่สะดุ้งตกใจ สำหรับบางกลุ่มเกิดความกลัวท่านว่าอาจจะคิดกบฏก็ได้ เกียรติคุณของครูบาศรีวิชัยทราบถึงหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เช่นกัน เพราะฉะนั้น เมื่อท่านมีอายุเพียง ๒๒ ปี (พ.ศ. ๒๔๖๓ ในสมัยสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าเชียงใหม่ เจ้าแก้วนริศเป็นเจ้าหลวง) หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ชักชวนคณะศรัทธาเดินทางไปทำบุญที่ ครูบาศรีวิชัย ณ วัดบ้านปาง อันเป็นบ้านเกิดของครูบาศรีวิชัย ครั้งนั้นท่านพากันเดินเท้าไปเพราะไม่มียานพาหนะอะไรเลย ต้องนอนค้างตามที่ต่าง ๆ หลายคืนแล้วก็ข้ามภูเขาไปจนถึงที่อยู่ของ ครูบาศรีวิชัย แต่น่าเสียดายที่ท่านไปแล้วไม่ได้พบกับครูบาศรีวิชัยเพราะว่าครูบาศรีวิชัยไปดูการก่อสร้างที่คอยเก็ง ท่านจึงพากันกลับ ขณะเดินทางกลับหลวงปู่หล้าตาทิพย์ อาพาธอย่างหนัก ท่านต้องพักที่อำเภอฮอด จากนั้นจึงเดินทางไปอำเภอจอมทอง จากอำเภอจอมทองมุ่งเข้าสู่อำเภอสันทรายจนกระทั่งกลับถึงวัดป่าตึง ฝ่ายครูบาศรีวิชัยนั้น เสร็จงานที่คอยเก็งแล้ว ทราบข่าวว่าท่านได้รับนิมนต์ไปจังหวัดพะเยา หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เล่าว่า “เชียงใหม่เป็นอ้อยต้นปลาย” พะเยาเอาไปกินเสียก่อน นั่นก็คือ ครูบาศรีวิชัยได้ไปอำนวยการบูรณะพระเจ้าตนหลวงวัดศรีโคมคำ จนเสร็จบริบูรณ์ มีการฉลองพระวิหารพระเจ้าตนหลวง ในงานฉลองนี้หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ไปร่วมด้วยโดยเดินทางเท้าไปทางแจ้ซ้อน เรื่องครูบาศรีวิชัยที่ท่านเล่าให้ฟัง ย่อมเป็นธรรมดาสำหรับผู้ฟังตามคติ “สุตสุต ลภเต ปญญ” ฟังด้วยดี ย่อมได้ปัญญา ท่านมีความวิริยอุตสาหะเดินทางไปหาผู้รู้อย่างไม่ย่อท้อ แม้เมื่อมีงานฉลองพระวิหารพระเจ้าตนหลวง ท่านก็ยังไปร่วม ทำให้ได้ตัวอย่างสำหรับ หลักธรรมว่าด้วยความเพียรเช่น “วิริเยน ทุกขมจเจติ” คนจะล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร เป็นต้น^{๑๒}

๖) ถ้ามเรื่อง โลกธรรม

หลวงปู่ก็ได้ท่องคาถาว่า “ลาโภ อลาโภ ยโส อยโส จ นิหทา ปลัสสา จ สุขํ จ ทุกฺขํ”^{๑๓} พยายามทำความเข้าใจและระงับอยู่เสมอมา ใคร่กราบเรียนถามหลวงปู่หล้า ว่ามีวิธีใดที่จะต่อสู้กับโลกธรรม หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่องคาถาภาษาบาลี เป็นการทบทวนอยู่ครู่หนึ่งคล้ายกับทบทวนแล้วท่านก็ให้หลักปฏิบัติ ความว่า มีลาภ ไม่มีลาภ มียศ ไม่มียศ นิหทา สรรเสริญ สุข และ ทุกข์ เป็นโลกธรรม ทั้งนั้น ตามธรรมดา คนเรา มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ เป็นต้น ท่านได้

^{๑๒} คำสอนของหลวงปู่หล้า ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๓๗-๓๘.

^{๑๓} ดูรายละเอียดใน พุทธศาสนสุภาษิต ฉบับสมบูรณ์ ธรรมสภา, รวบรวมโดยธรรมสภา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕๕.

แนะนำโดยถ่อมตัวว่า “เรื่องพูด เรื่องคุย หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ไม่ค่อยชำนาญ ใ้พยายามทำใจเป็นกลางอยู่เสมอ ไม่ยินดียินร้าย เขาสรรเสริญยินยอมว่าเราดีเราไม่หวั่นไหว ไม่ยินดีล้อยตาม ที่เขาว่าเมื่อเรามีศถาบรรดาศักดิ์เราก็ไม่เย่อหยิ่งจองหอง เขาสรรเสริญเราก็ไม่ยินดียินร้าย เขาจินตนาการก็ไม่เดือดร้อน ท่านแนะนำให้ ทำใจเป็นสมาธิ ที่ว่าไม่ค่อยจะชำนาญเรื่องการพูดคุย โลกธรรมสำหรับชนชั้นหนึ่งอยู่ที่การพูดคุย “ปากต่อปาก” อย่างที่เปรียบว่า “ปากคนยาวกว่าปากกา” คือพูดมาก”^{๓๔}

๓) ถ้ามเรื่องพรหมวิหารธรรมเฉพาะอย่างยิ่งมูทิตาธรรม

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ อธิบายว่า ไม่อิจฉาริษา มีความยินดีกับผู้ที่ได้ดี อย่าให้เป็นแบบเทียวเช่นหมา เพราะอิจฉาริษา อย่างที่เป็นข่าว เช่น เลียนั้นหมาเลียนี้ เพราะกลัวจะดีกว่า มีกว่าเด่นกว่า เป็นต้น^{๓๕} ดังนั้น เรื่องมูทิตาธรรมนี้ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ จะอธิบายเพียงสั้น ๆ เพื่อพื่อให้มองเห็นภาพเป็นตัวอย่างเท่านั้น

๔) ถ้ามเรื่องการแสวงหาอาจารย์บอกรธรรม

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ชี้แจงว่าเราเอาความเชื่อเราเป็นหลัก ท่านยกตัวอย่างครูบาศรีวิชัย ที่พวกเราศรัทธาว่าเป็น “นักบุญ” อย่างวิเศษเพราะได้ไปดูอากัปภิกิริยา ได้เห็นวัตรปฏิบัติ ไม่มีเสื่อมเสีย ครูบาศรีวิชัยมีแต่ทำได้ ทำจริง จะทำ ต้องอธิษฐาน ท่านมีไม้อันหนึ่งวัดดูแล้วยาวเท่าใด เมื่อท่านจะสร้างทางขึ้นคอยสุเทพ ท่านขอให้เทวดาแนะนำ ถ้าไม้ยาวออกไป ก็แสดงว่างานจะสำเร็จ ท่านอธิษฐานแล้ว เอาไม้นั้นมาวางไว้คั่นหนึ่ง รุ่งขึ้นลองวัดดูปรากฏว่า ไม้นั้นยาวออกไปอีกคืบหนึ่ง นี่เป็น “อธิษฐานบารมี” หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เพิ่มเติมถึงบารมีของพระพุทธเจ้ามีทานบารมี เป็นต้น และหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้อธิบายความหมายของ “ดวงตาเห็นธรรม” โดยไม่ต้องถ้ามคือ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ พูดต่อจากที่ถ้ามเรื่องการแสวงหาธรรมอาจารย์บอกรธรรม หลวงปู่หล้าตาทิพย์ อธิบายว่าธรรมที่เราอ่านตัวหนังสือก็เห็นเป็นตัวหนังสือเป็นอักษร ถ้าเป็นดวงตาเห็นธรรมจะต้องเห็นสภาพ คือ สภาพตามความเป็นจริง อย่างเช่น ครูอาจารย์ อุปัชฌาย์สอนเมื่อบวช คือ เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ (ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง) ให้พิจารณาว่า ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นของโสโครก เช่น ผมถ้าเราไม่ทำความสะอาดก็จะเหม็น ร่างกายของคนเรานี้ก็เหมือนกัน ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เช่น เล็บ ถ้าไม่แคะไม่ตัดก็สกปรก ฟันก็เหมือนกัน ถ้าปล่อย เป็นฝีฟันอยู่ก็เป็นของโสโครก จะต้องมีการปฏิบัติชำระทุกวันเอาสิฟันมาแปรงฟัน ให้พิจารณาจน “เห็น” คือ “เห็นธรรม” เห็นว่าร่างกายเรานี้เป็น

^{๓๔} พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จันทโท), ๓ ปี พระครูจันทสมานคุณ (หลวงปู่หล้าตาทิพย์), หน้า ๑๐-๑๑.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

ของไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน มีความเสื่อม วิบัติแปรปรวนไปเป็นธรรมดา อย่างนี้เรียกว่าเห็นธรรม ไม่ใช่เห็นในหนังสือมาพิจารณาว่าเกิดมาเป็นมนุษย์แล้วก็แก่ไปตายไป อย่างนี้เรียกว่าเห็นธรรม ร่างกายเรานี้ เป็นของปฏิถุโส โศรกให้พิจารณาตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้แล้ว^{๓๖}

๕) ถ้ามถึงวิธีขจัดความว่าเหว่ ท้อแท้และหดหู่ของชีวิต

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ แนะนำให้ละเว้น “นิวรรณ์ ๕ อย่าง” ที่กีดขวางมิให้บรรลุความดี นิวรรณ์ มี ๕ อย่างได้แก่ ความพอใจรักใคร่ในกาม ความพยายาม ความง่วงเหงาหาวนอน ความฟุ้งซ่านรำคาญ และความลังเลใจ เมื่อเห็นเนื้อเรียกว่า “นิวะระณะ” ไทยว่า “นิวรรณ์” ท่านสอนให้ภาวนากำจัดนิวรรณ์ ๕

สำหรับพระภิกษุท่านให้ระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้มีความพอดี พอสมควร อายตนะภายใน และอายตนะภายนอก มากกระทบกัน เช่น ตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสถูกต้อง และใจรับรู้อารมณ์ที่เกิดกับใจ พระพุทธเจ้าให้ระวัง อย่ายินดียินร้าย เห็นรูปก็สักแต่ว่าเห็น เห็นคนก็ให้เห็นเป็นธรรมดา ผู้ถามแทรกขึ้นมาว่า เห็นแล้ว มัน “เมา” ท่านว่าเป็น “กิเลส” ถ้ามท่านต่อไปว่ากิเลสนี้จะตัดได้อย่างไร ท่านว่าอย่าไปคิดให้อยู่เฉย ๆ ไม่คิดปัจจุบัน ไม่คิดอนาคต อดีตที่ล่วงไปแล้วไม่ต้องคิด อนาคตที่ยังมาไม่ถึงก็ไม่ต้องคิด คิดหนักนอนไม่หลับ ถ้ามท่านว่าจะไม่ให้คิดไม่ห่วงอะไรเลยหรือ เพราะยังอยู่ในโลกธรรมดา ต้องค้าต้องขาย หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ตอบว่า เป็นธรรมดาโลก อยู่อย่างพระอรหันต์อยู่ไม่ได้ พระอรหันต์นั้นบุญก็ไม่ทำ บาปก็ไม่ทำ ไม่มีการสร้าง โนนสร้างนี้ ทอดกฐินทอดผ้าป่าไม่ได้ แต่พระธรรมดาในปัจจุบัน ยังต้อง “สร้างบุญ สร้างบารมี” ท่านพูดเสริมอีกว่า สงฆ์ทุกวันนี้ยังเป็น “สมมติสงฆ์” พระสงฆ์สมมติไม่ใช่พระอริยสงฆ์ นอกจากศรัทธาจะปลุกปั่นให้เป็นสุปฏิปันโน มีนายทหารอากาศมาถามหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ว่า “คน” มาจากอะไร หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ตอบว่าคนมาจาก “กวน” เหมือนกับคนขนม กวนขนมกลายเป็นคนขึ้นมา ท่านเล่าว่า ไปสวนมนต์ที่กองบิน ๔๑ มีผู้ถามว่า “มนุษย์” มาจากอะไร ตอบว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีใจสูง สัตว์มีหัวอยู่ข้างบน ถึงตรงนี้หลวงปู่หล้าตาทิพย์ได้สาธกยกพระธาตุเจ้าที่ได้ไปนมัสการมาหมดแล้วในล้านนาไทย ท่านพรรณนาเป็นคำ “คำว” คือคำประพันธ์ พร้อมทั้งคำถวายดอกไม้^{๓๗}

^{๓๖} คำสอนของหลวงปู่หล้า วัดป่าตึง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๔๐-๔๑.

^{๓๗} ระลึกถึงหลวงปู่หล้า, หน้า ๑๒.

๑๐) ถ้ามองเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ผู้ถามแสดงความเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์แต่ยังไม่ “แจ้ง” หลวงปู่หล้าตาทิพย์ อธิบายว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์เกิดจากความเชื่อถือ ที่ว่าศักดิ์สิทธิ์ก็เพราะมี “ปรากฏการณ์” ขึ้นมา ถ้าไม่มีปรากฏการณ์ก็ไม่ศักดิ์สิทธิ์ ตัวอย่างเช่น เรามีของโบราณอะไรสักอย่างบังเอิญเดินทางไปเกิดอุบัติเหตุรถคว่ำแล้วเราไม่ตายก็เลยนับถือของโบราณนั้นว่าศักดิ์สิทธิ์เป็น “ของดี” เป็นของศักดิ์สิทธิ์ ป้องกันได้^{๓๔}

๑๑) ข้อคิดคำคมของหลวงปู่หล้าตาทิพย์:

ทุกคนเชื่อว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ จะมีข้อคิดคำคม จึงอาราธนาท่าน ให้บอกข้อคิดคำคมและท่านได้กล่าวคำประพันธ์ต่าง ๆ ตั้งแต่บทเทศนาธรรม “มหาชาติ” พรรณนา นก ไม้ ปลา เป็นต้น จนถึงประวัติครูบาศรีวิชัย แสดงให้เห็นความแม่นยำจำมั่นของท่าน ซึ่งหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้แสดงข้อคิดคำคมดังต่อไปนี้

บุญต้องหาบ	บาปต้องละ
พระต้องสงบ	รบต้องชนะ
สละต้องกล้า	ค้าต้องกำไร
ใจต้องคิด	ผิดต้องแก้
เมื่อมีความพอก็มีความสุข	ถ้าไม่อยากมีทุกข์ก็อย่าใจ
เข้าศึกอะไรไม่เท่าเกิดตาย	สหายอะไรไม่เท่าบุญกุศล ผลอะไรไม่ใหญ่เท่าผลบุญ
ไปเป็นหมู่	อยู่คนเดียวไม่เหลือขวเลใครได้
ยังหลับไม่ตื่น	ฝันไม่มี หนีไม่พ้น
บุญมาวาสนาช่วย	ที่ป่วยก็หาย ที่หน่ายก็รัก
บุญไม่มาวาสนาไม่ช่วย	ที่ป่วยก็หนักที่รักก็หน่าย ^{๓๕}

๑๒) ถ้ามองเรื่องสุขภาพจิต

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ กล่าวว่า น่าจะเป็นการยากถ้าเพียงแต่จะเอามาพูดกันว่า มีวิธีรักษาสุขภาพจิตอย่างไร สำหรับหลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีวิธีปฏิบัติ คือไม่เอาเรื่องอะไรมาคิด มานึกให้

^{๓๔} จันทสมานคุณอนุสรณ์เนื่องในงานทำบุญครบ ๑๐๐ วัน หลวงปู่หล้า (พระครูจันทสมานคุณ), หน้า ๑๓.

^{๓๕} พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จบุโท), ๓ ปี พระครูจันทสมานคุณ (หลวงปู่หล้าตาทิพย์), หน้า ๑๔.

วุ่นวาย หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ไม่คิดอะไรมาก เมื่อจะเข้านอนก็ “สงบจิตใจ” แล้วก็หลับไป ท่านแนะนำให้ทำจิตใจให้สงบ เมื่อเรานอน นอนให้ถูกท่าถูกทาง ให้นอนตะแคงขวา ให้น้ำเลี้ยงปอดนอนแบบ “สี่เหลี่ยม” ที่ว่าไม่ให้คิดหนักนั้น หมายความว่า อดีตก็ไม่ต้องคิด อนาคตก็ไม่ต้องคิด ให้คิดแต่ปัจจุบัน รักษาสุขภาพจิตใจเอาไว้ บางครั้งนอนไม่หลับท่านห้ามมิให้นอนคิดไปคิดมาไม่มีประโยชน์ ให้ลุกขึ้นมาทำสมาธิ การที่เราไม่หลงไม่ลืมก็เพราะมีในสัญชาตญาณ เช่น เรียนสวดมนต์ภาษาบาลี มีความ “จำได้” ไม่ใช่คิดว่า “จำดี” อะไร ครั้งหนึ่งสวดมนต์พร้อมคณะสงฆ์มี “เจ้าคุณ” นำสวดแล้วไอทำให้ขาดตอน หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ถูกยกให้เป็นมีอายุสูงไม่ได้รอดตัวแต่กลัวการสวดมนต์จะขาดตอนทั้ง ๆ ที่ไม่มีไมโครโฟน อยู่ต่อหน้าได้สวดไปเรื่อยไป หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้กล่าวถึงบทสวดมนต์ต่าง ๆ ท่านสวดจำได้และ “หนักแน่นมาทางสวด เข้าคำ” ท่านเล่าถึงวิธีเรียนสวดมนต์ แบบโบราณต้องเขียนเอง เขียน-ท่องจำ ผิดกับสมัยใหม่ที่มีแต่ความสะดวก^{๕๐}

๑๓) ถามหลวงปู่เคยเทศน์มหาชาติหรือไม่

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ตอบว่าท่านเคยเทศน์ กัณฑ์ “มหาพน” ที่พรรณนาถึง นก ปลา ป่าไม้ เป็นต้น พวกเราได้อารธนาให้ท่านยกตัวอย่าง พอเป็นเครื่องเจริญศรัทธา หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้พรรณนา “นก” ต่าง ๆ โดยพิสดารนับเป็นที่อัศจรรย์ที่ท่านจำได้แม่นยำนักโดยเฉพาะนก “หัตถิลิงค์” ที่เป็นปราสาทในงานศพ ภาษาไทยเหนือเรียกว่า “นกหัตถ์” นอกจากบทพรรณนานกแล้วท่านยังได้กรุณาว่าบทพรรณนาไม้โดยพิสดาร ต่อด้วยบทพรรณนาสระ โบกขรณี ถึงตรงนี้ท่านก็พรรณนาปลาต่าง ๆ ที่น่าตื่นตื่นเช่น “จระเข้ไล่มังกร” และได้อารธนาหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ให้แสดงเรื่อง “หมาสามสิบสองตัว” จำนวน “สามสิบสอง” ได้ถามท่านว่าแสดงอาการสามสิบสองใช่หรือไม่ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ว่าน่าจะเปรียบเทียบอาการสามสิบสอง ท่านกล่าวว่า “อาจารย์ที่แต่งมหาชาติดีที่สุดคือฉบับ เฒ่าลิ้มตื่น ที่วัดเรามีฉบับภู่มดวง ฉบับ โสฬส สิบหก ฉบับวิงวอน สร้อยสังกร” มาทีหลัง ท่านแต่งดี^{๕๑}

๑๔) ถามเรื่องการบวช

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ตอบว่า การบวชนั้นถือว่า “บวชเป็นทายาทสืบศาสนา” บวช ๖ วัน บวช ๑๕ วัน บวช ๓ เดือน เชื่อกันว่าผู้ชายใดได้บวชแล้วเป็นพี่น้องแก่ศาสนา เกิดชาติไหนก็จะได้บวช ถ้า “สมภาร” แก่ก็จะได้ไปสู่มรรคผลพ้นจากวัฏสงสาร ไปสู่นิพพานผ่านขั้นธรรม ปฏิบัติ โสดาบัน สกทาคามี อนาคามี ละสังโยชน์ ๑๐ คือ กิเลสที่ผูกคนไว้กับวัฏสงสาร มีศกกายทิฐิ เป็นต้น

^{๕๐} คำสอนของหลวงปู่หล้า วัดป่าตึง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๔๔-๔๕.

^{๕๑} ระลึกถึงหลวงปู่หล้า, หน้า ๑๕.

พระอรหันต์สามารถตัดขาดละสังโยชน์ทั้งปวงได้ การเป็นพระอรหันต์ “เป็นการยาก ไม่ใช่เรื่องง่าย” หลวงปู่หล้าตาทิพย์ กล่าวโดยสรุปต่อไปว่า การที่ไม่มีใครบวชทั้งหมดก็เป็นเรื่องธรรมดา ส่วนใหญ่ต้องอยู่เป็นฆราวาส ถ้าไปบวชกันหมดก็ไม่มีใครเลี้ยงข้าว ไปบิณฑบาตที่ไหนก็ไม่ได้กินข้าว ไม่ได้มรรคไม่ได้ผล พระเจ้าแผ่นดินก็ยังเป็นพระเจ้าแผ่นดินอยู่ต่อไป เช่นพระเจ้าพิมพิสาร และพระเจ้าปเสนทิโกศล เป็นต้น^{๔๒}

๑๕) ถ้ามเรื่องความมมงาย

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้กล่าวถึงความ “มมงาย” โดยอ้างถึงพระยานันทะที่ว่าได้อย่างถูกต้องว่า คนมมงายอะไร โดยปราศจากสติปัญญาเช่นที่ปรากฏทุกวันนี้ก็มีตัวอย่างการเลี้ยงเซียมซี หรือ “สั่นไม้กะลิก ๆ” เป็นการ “หาเงิน” ไร้ไหน ความมมงายคือความหลงผิดไม่มีเหตุผลพากันกราบไหว้ต้นไม้ รูปปั้นอิฐปูน เป็นต้น เชื่อในสิ่งที่ไม่น่าเชื่อ ที่หลงผิดยิ่งกว่านี้ก็มี คือพวกที่ไม่เชื่อว่าพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์มีจริงหรือมี “คุณ” อะไรไม่เชื่อว่าบิณฑบาต ครูบาอาจารย์มีคุณอย่างนี้ เรียกว่ามมงาย ที่ถามท่านเรื่องความมมงายก็เพื่อจะได้รับความกระจ่างในการปฏิบัติธรรม เพราะได้เห็นความไม่ชอบมาพากลในวัดที่พระตั้งตนเป็นอาจารย์ปลุกเสก ไปจนถึงขั้นทำปลัดจิกแจกจำหน่าย เมื่อได้ฟังอรรถาธิบายของท่านก็ยิ่งเลื่อมใสท่าน หลวงปู่หล้าตาทิพย์ บอกว่า พุทธศาสนาแท้ ๆ ไม่มีหรอก เรื่องการทรงเจ้าเข้าผี ที่ท่านสงเคราะห์คนทั้งหลายก็ทำไปเพียงเพื่อให้เขาสุขใจที่ได้รับน้ำมนต์ รับการจารอักขระรับพรจากหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ตามความเชื่อและความเลื่อมใสของเขาเหล่านั้น^{๔๓}

๑๖) ถ้ามเรื่องบุญเก่า

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ อธิบายยกมงคลสูตรพร้อมกับคำแปลของท่านว่า ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา ความเป็นผู้กระทำความดีไว้ในปางก่อน อุตฺตสมฺมาปณฺธิ จ แม้นปัจจุบันก็ทำความดีนี้เป็นมงคล อเสวนา จ พาลานํ อย่าไปเสพย์ (คบ) กับคนพาล ภาษาไทยเหนือคำเมืองมีว่า “เว้นหมาให้พอสอก เว้นวอกให้พอวา เว้นคนพาลบาบิบัติให้ไกลถึงโยชน์” ก็คนนั้นมีโทษแก่ไหน แม้แต่สัตว์เดรัจฉานยังต้องเว้นเป็นสอกเป็นวา ท่านว่าต้องเว้นไกลให้เป็นโยชน์ มันมีโทษสักเพียงไหน เพราะว่าคนเรานี้ที่มันเป็นคนพาลมันจะพาไปยังที่ ๆ ไม่ดี พาไปปล้นสะดม ฆ่าฟัน คนพาลคือตัวพาลนี้อันตราย แล้วท่านก็แสดงมงคลสูตรต่อไปถึง ปุชา จ ปุชฺชนียานํ บุชาคนทีควรบุชจา เช่นพากันไปเคารพกราบไหว้ผู้ที่ควรเคารพกราบไหว้ มีผ้าถุงห่มก็นำไปถวาย มีพระพุทธเจ้า พระธรรม

^{๔๒} คำสอนของหลวงปู่หล้า วัดป่าตึง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๔๕-๔๖.

^{๔๓} ระลึกถึงหลวงปู่หล้า, หน้า ๑๖-๑๗.

พระสงฆ์ ย่อมเป็นมงคลกับตัวคนนั้น มาตาปีตูลุภูฐาน อุปการะมารดาบิดาให้มีความสุข บิดามารดาก็สงเคราะห์ลูกหลาน คือ ปุตุตทารุส สงคโห และ ขนฺติ จ โสวสุตตา^{๔๔} ความอดทน ความเป็นผู้ว่านอนสอนง่าย เหล่านี้อยู่ที่ตัวคนจึงเป็นมงคลไม่ใช่อยู่ที่ดินฟ้าอากาศ

มงคลนี้เป็นประโยชน์ส่วนตัว ถามท่านว่ามงคล ๓๘ ประการ สูงไป อยากรู้ได้มงคลระดับธรรมดา ควรจะปฏิบัติข้อไหนหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เน้น ขนฺติ จ โสวสุตตา ความอดทน ความเป็นผู้ว่านอนสอนง่าย สมณานนฺจ ทสฺสนํ ได้เห็นสมณะภิกษุสามเณร เป็นมงคล ตั้งแต่เข้าเห็นพระออกบิณฑบาตก็เป็นมงคล^{๔๕}

๑๗) ถามเรื่องทาน

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ตอบว่า เรื่องทานมีปรากฏในพุทธาภิเษก เช่นทานเจิมมีสติปัญญา เลียบแหลม ทานผ้าจะมีเครื่องนุ่งห่ม ทานน้ำมันจะทำให้มีผิวขาว ทานมีทั้งลักษณะ “สงเคราะห์” และ “อนุเคราะห์” ทางธรรมว่า “สงคฺห” อย่าง สงคโห เป็นต้น^{๔๖}

๑๘) ถามเรื่องความไม่สบายใจ เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบใจ

เข้าวัดแต่ไม่สบายใจ เพราะเห็นสิ่งนอกกริตนอกรอย หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ชี้แจงว่า คนเรามักจะทนดิ้นรนหาไม่ได้ ถ้าทนได้ก็ดี สัตว์ก็บอกวรัถยกายและวาจาเช่น “เล่าหน้าจาวัว” (นินทาคนอื่น) เป็นการโกหกปกคลุมยอมไม่ดีแน่ ๆ ศีลรักษา ๒ อย่างยังไม่ถึงใจ คือ ศีลรักษากายวาจาให้เรียบร้อย กรรมบถ ๑๐ ก็บอกวรัถยจกการพูดเท็จ พูดต่อเสียด พูดเพื่อเจ้อ เหลวไหล ไม่เป็นเรื่อง กรรมบถ ๑๐ ประการ ก็ระบุงการลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม กายกรรม ๓ วชิกรรม ๔ มโนกรรม ๓ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ว่า “ไม่มีสุราเนื้อ” เพราะสุราอยู่ในศีล ๕^{๔๗}

๑๙) หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เล่าเรื่องเก่าตามคำอาราธนา

การเรียนแต่หนังสือโดยไม่ได้ “เรียนธรรม” ต่อไปนั้นนับว่า “ไม่คล่อง” ทุกวันนี้ก็เรียนธรรมไปอย่างนั้น ผิดกับสมัยหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เรียนตั้งแต่เข้าจนคำเรียน “ตัวเมือง” ท่านอธิบายอักษรวิธี “เมือง” สำหรับภาษาไทย เรียนเมื่ออายุ ๑๓ ปี การเทศน์ก็เทศน์ธรรมนิยายต่าง ๆ เช่นหงส์ หินหรือหงส์ผาคำ เจ้าสุวัตร นางบัวคำ เป็นต้น นิยายโพธิสัตว์ ยังไม่ได้เป็น “พระเจ้า” หนังสือหรือธรรมเหล่านี้มีเต็มตู้ เมื่ออายุ ๑๘ ปีไปเรียนหนังสืออยู่ในเชียงใหม่หนึ่งปี ก็มีโรงเรียนพระภิกษุ

^{๔๔} ดูรายละเอียดใน พระสิริมงคลจารย์, มงคลคฤทนีปนิยา ปจโม ภาค, หน้า ๑๓.

^{๔๕} คำสอนของหลวงปู่หล้า วัดป่าตึง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๔๗-๔๘.

^{๔๖} ระลึกถึงหลวงปู่หล้า, หน้า ๑๘.

^{๔๗} คำสอนของหลวงปู่หล้า วัดป่าตึง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๔๘-๔๙.

สามเณร ยังไม่มีหนังสือเรียนแพร่หลาย จนกระทั่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงปรับปรุงการศึกษาสงฆ์ การศึกษาครั้งนั้นยังไม่ทั่วถึงเชียงใหม่ จึงมีพระนักการศึกษาขึ้นมา เช่น พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) วัดบรมนิวาส สมัยนั้นการศึกษายังเป็นแบบโบราณอยู่ แม้พระมหาหรรษา ธาวัธ (พระธรรมสิทธิศาสตร์ อดีตเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ฯ) ก็เพิ่งมาอยู่วัดสันกำแพงหลวง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ ส่งพระที่จบบาลีขึ้นมาเผยแพร่ว่า พระมหาหรรษา ถูกส่งไปอยู่เชียงใหม่ พระมหาบุ้ง พระมหาบุญมา เป็นต้น เจ้าคณะมณฑล “พระธรรมโกศาจารย์” ส่งพระมหาฟู อดุลวิโว ชาวเมืองแพร่ ขึ้นมาสอนหนังสือที่เชียงใหม่ แล้วกลับไปเป็นเจ้าคณะจังหวัดแพร่ เจ้าคุณศรีสุธรรมมุนี ที่เป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อจา อาสโภ) ในขณะนั้นก็ขึ้นมาจัดการการศึกษาเป็นเจ้าคณะภาคก่อนใคร พระมหาฟู เจ้าคุณอุบลี ลงไปกรุงเทพฯ ตั้งแต่เยาว์วัย ศิษย์หลวงปู่ชื่อนเนตร เคยไปอยู่กับเจ้าคุณอุบลี (ฟู อดุลวิโว) พระมหาฟู เมื่อเป็น “พระธรรมราชาวัตร” นั้นแสดงความ “ท่ง” หลายประการ ได้แต่งหนังสือค้นคว้ามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเหนือ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ แสดงความชื่นชมนิคมยกย่องเจ้าคุณอุบลีฯ ถามว่าเจ้าคณะภาครูปใดมีประสิทธิภาพ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยกย่องวัดมหาธาตุ คือ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อจา อาสโภ) กับ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ท่านกล่าวถึงพระผู้ใหญ่โดยเรียกชื่อนายา คือ ฟั้น ชุตินุสร (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์) จวน อุฏฐายี (สมเด็จพระสังฆราชวัดมกุฏ) ปุ่น ปุณฺณลิริ (สมเด็จพระสังฆราชวัดโพธิ์) แม้สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เสี่ยม จนฺทลิริ) ท่านก็ยกย่อง

ข้อวิจารณ์ถ้ามพระศาสนาในเมืองเหนือโดยเฉพาะคำว่า “สบายอย่างตุ้เจ้า” คือพระเมืองเหนืออยู่สุขสบายหรืออย่างไร จึงไม่ปรากฏว่า มีความสำเร็จในการศึกษาได้เป็นเปรียญสูง ๆ เหมือนกับพระภาคอีสาน หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ตอบว่าพระเมืองเหนือไม่ใช่ไม่ยอมเรียนแต่สมัยก่อนไม่มีระบบ ก็เจ้าคุณวัดเขตุนก็เรียนจบหลักสูตรภาคบาลีเหมือนกัน สมัยก่อนไม่ได้จัดเป็นระเบียบ ใครอยากเรียนก็เรียน ใครไม่อยากเรียนก็อยู่ไปอย่างนั้น ถามท่านตามคติที่ว่า “น้อยเว่ย นานซ้า” แปลว่า พระเณรชอบลาสิกขาสึกออกมาเพราะอะไร ที่สึกจากสามเณรเรียกว่า “น้อย” มักว่องไว ส่วนที่เป็นทิดสึกจากพระคือ “นาน” มักซ้า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ชี้แจงว่า ที่เมืองเหนือนิยมบวชตั้งแต่เป็นเด็ก พออายุสิบแปดสิบเก้าปี ก็เกิดอาการเบื่อหน่ายยังเป็นพระอายุสี่สิบแปดยี่สิบเก้าปี ยิ่งเบื่อใหญ่จึงลาสิกขา หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เล่าว่าการสอบต้องสอบ “สนามหลวง” มีกรรมการขึ้นมาสอบ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ในฐานะเจ้าคณะตำบล ทำหน้าที่รายงาน เช่น บัญชีและรายนามสัทธวิหริการปกครองคณะสงฆ์ ไม่ใช่การปกครองบ้านเมืองมีความแตกต่างกันอยู่ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยกตัวอย่างที่เห็น ๆ กัน ก็คือ การตั้งเจ้าคณะอำเภอโดยมักจะตั้งวัดในเวียง (เมือง) เป็นเจ้าคณะอำเภอ แต่อำเภอสันกำแพงมีเจ้าคณะอำเภออยู่ที่วัดศรีอ่าวแดง เคยมีพระชาว

สันทรายอยู่วัดเชตุพนได้เป็นเจ้าคณะอำเภอคอยสะเก็ด ไปตรวจสอบไล่เมืองฝางรถคว่ำถึงแก่
มรณภาพ เจ้าคณะอำเภอเชียงดาวก็มีมรณภาพด้วย^{๘๘}

๒๐) ถามเรื่องพระเกจิชื่อดังมรณภาพเพราะเครื่องบินตก

อยากทราบที่ท่านผู้ใดได้รับการยกย่องให้เป็นอริยสงฆ์จะไม่รู้ล่วงหน้าเลยหรือว่าจะ
เดินทางไปตาย หลวงปู่หล้าดาทิพย์ แสดงความเห็นว่าเป็นพระนักปฏิบัติมีชื่อห้ารูปที่มีมรณภาพนั้นน่าจะ
ไม่มีอะไร ก็เครื่องบิน เมื่อเครื่องขัดข้องคือ “เสียมันก็ตก” (ถามย้าว่า อาจารย์เหล่านั้นจะรู้หรือไม่
จะมีอุบัติเหตุ) หลวงปู่หล้าดาทิพย์ ตอบว่า “ถ้ารู้ก็จะไม่ไป” หลวงปู่หล้าดาทิพย์ กล่าวว่า “กรรม”
นั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่าเป็นเรื่องของเก่าเป็นเรื่อง “กรรมเก่า” มีเหตุการณ์อะไร พระพุทธเจ้า
ก็ตรัสเรียกว่าเป็นกรรมอย่างนั้นยกตัวอย่างเรื่อง “วิฑูทกะ” วิฑูทกะ นี้เกิดจากเหตุครั้งแรกมีการ
นิมนต์พระอานนท์ไปฉันในวังของพระเจ้าปเสนทิโกศล พระเจ้าปเสนทิโกศลไม่ได้เอาใจใส่พระที่
เข้ามาฉันอาหาร เพราะมัวแต่่วนกับราชการงานเมือง พระทั้งหลายก็เลยไม่เข้ามารับพระราชทานฉัน
อาหารคงเหลือแต่พระอานนท์รูปเดียว พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงไปกราบทูลเรื่องนี้แก่พระพุทธเจ้า
เพราะว่าพระเจ้าปเสนทิโกศลอยากเป็นญาติกับพระพุทธเจ้าจึงใช้คน ไปขอธิดาของกษัตริย์สาकยะ
(วงศ์พระพุทธเจ้า) เพื่อจะได้อภิเษกเป็นมเหสีต่อไป ฝ่ายสาकยะตกลงกันให้ส่งธิดาเข้ามาหานามไป
เป็นพระเทวีของพระเจ้าปเสนทิโกศล เข้ามาหานามเป็นตาของพระพุทธเจ้า มีธิดาเกิดจากนางทาสีชื่อ
นางวาสวขัตติยามีรูปร่างสวยงามที่ประมุขสาकยะส่งลูกนางทาสีนี้ไปถวายพระเจ้าปเสนทิโกศล ด้วยเหตุผล
สำคัญก็คือไม่อยากให้ผู้อื่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับวงศ์เพราะพวกสาकยะถือชาติถือตระกูลยิ่งนัก
พระเจ้าปเสนทิโกศลพอพระทัยถึงกับแต่งตั้งนางเป็นพระเทวี มีบุตรด้วยกันมาขอชื่อจาก
พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าประทานชื่อว่า วิฑูทกะ เมื่อเติบโตขึ้นมาวิฑูทกะอยากรู้จักญาติฝ่ายมารดา
จึงทูลถามพระชนนีของตน ฝ่ายพระเทวี (ผู้เป็นลูกนางทาสี) ก็ได้แต่อ้ออึ้ง วิฑูทกะจึงรีบเข้าไป
เยี่ยมพระญาติฝ่ายสาकยะและได้รับอนุญาตให้ไป ไปแต่ละครั้งหมู่สาकยะผู้ใหญ่ไม่เคยยอมให้เข้าเฝ้า
เลย ทิ้งไว้แต่เหล่าวัยรุ่นเด็ก ๆ มาต้อนรับ วิฑูทกะสงสัยต้องเลิกทักกลับไปทุกครั้ง ครั้งหนึ่งทหาร
ของวิฑูทกะลี้มดาบจึงกลับเข้าไปเอาดาบเห็นหญิงชรากำลังใช้น้ำนมล้างที่ ๆ “ลูกนางทาส” มานั่ง

เจ้านายให้เอาน้ำนมมาล้าง ทหารผู้นั้นรีบไปกราบทูลวิฑูทกะ เมื่อเข้าใจหายสงสัยแล้ว
วิฑูทกะ โกรธแค้นนักได้กล่าวปฏิญาณว่า “ถ้ารู้ได้เป็นกษัตริย์สาวดีเมื่อใด ก็จะเอาชีวิตพวก
สาकยะเอาเลือดพวกมันล้างที่น้ก” อยู่มาวันหนึ่งวิฑูทกะตามเสด็จพระเจ้าปเสนทิโกศลไปเฝ้า
พระพุทธเจ้าก่อนเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้านั้นพระเจ้าปเสนทิโกศลถอดเครื่องทรง “เครื่องราชอิสริยาภรณ์” ออกไว้ข้าง

^{๘๘} ระลึกถึงหลวงปู่หล้า, หน้า ๑๘-๒๐.

นอกวิทูทกะถือโอกาสลักเครื่องทรงกลับเข้าพระนคร สั่งให้ทหารปิดประตูเมืองทุกด้าน พระเจ้าปเสนทิโกศล เข้าเมืองไม่ได้เลยนอนตายอยู่น้ำเมือง เพราะอากาศหนาวจัด วิทูทกะได้เป็นกษัตริย์จึงยกทัพไปตี เมืองสาकยะขณะยกทัพไปครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สองนั้นพระพุทธรเจ้าเสด็จมาห้ามทัพไว้จนถึงครั้งที่ สามพระพุทธรเจ้าเล็งเห็นว่าเป็น “กรรมของพวกเขา” แล้วก็มิได้เสด็จมาห้ามทัพ “ปล่อยไปตาม เรื่อง” ทัพวิทูทกะไปถึงเมืองสาकยะก็ยิงธนูเข้าไป ฝ่ายสาकยะนั้นไฟสันติมิได้โต้ตอบจึงพ่ายแพ้ วิทูทกะเข้าไปจัดการตัดคอพวกสาकยะทั้งหมด ยกเว้นเจ้าหมานามผู้เป็นตา เมื่อสำเร็จโทษสาकยะ เสร็จแล้วก็ยกทัพกลับมาพักพลในระหว่างทาง พวกทำบาปหนักขึ้นพักข้างบน พวกทำบาปน้อยพัก ข้างล่าง เกิดเหตุมดกัดทั้งกองทัพ พวกทำบาปหนักพากันหนีลงไปข้างล่าง ส่วนพวกทำบาปน้อยพา กันขึ้นข้างบนบังเกิดฝนตกหนักน้ำท่วม พัดทั้งกองทัพจมน้ำตายหมด^{๔๘} (จบเรื่องวิทูทกะแล้ว หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยังได้เสริมเรื่อง) พระเจ้าอชาตศัตรูคบคนพาลที่ชื่อเทวทัตผู้ได้โลภนิมิตในตอน แรกทำอิทธิฤทธิ์ให้อชาตศัตรูเลื่อมใส ในที่สุดอชาตศัตรูเป็นกบฏจับพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระบิดาขังไว้ แล้วตั้งตนเป็นกษัตริย์ เทวทัตเข้ายุยงให้ช้างนาฬาคีรีทำร้ายพระพุทธรเจ้า พระพุทธรเจ้าทรงแผ่ เมตตาจนช้างนาฬาคีรีสงบลงได้และเดินกลับเข้าที่อยู่ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ยกคาถา “นาฬาคีรี คชวรী อติมตฺตญฺตี ทาวคฺคิจกฺกมสฺนึว สุทฺธาธฺมญฺตี เมตตมฺพฺเสกฺวิธึนา ชิตฺวา มุนินฺโท”^{๔๙} พระพุทธรเจ้าทำนายว่าช้างนาฬาคีรีและช้างปาลีเลยยกจะเป็น “หน่อพระเจ้า” ก็จะได้เป็น พระพุทธรเจ้าในกาลต่อไป หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ว่าคาถาบาลียืนยันพุทธานาย ท่านว่าพุทธานายไม่ มีผิดพลาด อย่างสุเมธฤาษีทำถนนวนายพระพุทธรเจ้าที่ปิงกร ก็ได้มาเป็นพระพุทธรเจ้า “โศดม” จึงนิยม เรียกขานกันว่าพระพุทธรเจ้าขอมบำเพ็ญบารมีสี่สงไขยเป็นมหากัปที่จริง “ขาว” อสงไขยหรือยี่สิบ อสงไขย ถ้าพระพุทธรเจ้าทำนายแล้วย่อมไม่ผิด คำสอนข้อนี้มีหลักสำคัญยิ่งคือ “ธรรมทั้งหลายย่อม มาจากเหตุ เย ธมฺมา เหตุปฺปภา” เป็นเรื่องของเหตุผลโดยแท้ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านสอนอย่างมี เหตุผล โดยแสดง ตั้งแต่เหตุเบื้องต้นแล้วผลเป็นอย่างไร เช่น เหตุเกิดเพราะพระเจ้าปเสนทิโกศล อยากเป็นญาติกับพระพุทธรเจ้า และเหตุเกิดเพราะพวกสาकยะถือชาติถือตระกูลตลอดจนเหตุเกิด เพราะอชาตศัตรูคบเทวทัตผู้เป็นพาล เมื่อได้ฟังนิทานธรรมของท่านแล้วก็ได้สติและคิดตาม^{๕๐}

^{๔๘} ดูรายละเอียดใน คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระธรรมปาฏิฐกถาแปล ภาค ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐-๑๓.

^{๔๙} ดูรายละเอียดใน วิ.จ. (บาลี) ๓/๑๘๓/๓๗๓., วิ.จ. (ไทย) ๓/๓๔๒/๑๕๕-๑๕๗.

^{๕๐} พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จนุโท), คำสอนของหลวงปู่หล้า ตำบลอนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๕๓-๕๔.

๒๑) หลวงปู่หล้าตาทิพย์ แสดงธรรมคติเย ชุมมา

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ว่าคาถา “เย ชุมมา เหตุปุปภาวา เตสฺ เหตุ ตถาคโต เตสญจ โย นิโรธ จ เอว วาที มหาสมโณติ”^{๕๒} แล้วแปลให้ฟัง ความว่า ธรรมทั้งหลายเหล่าใด เกิดแต่เหตุ พระตถาคตเจ้าตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับแห่งเหตุของธรรมเหล่านั้นพระมหาสมณะ มีปกติตรัสอย่างนี้ คาถาบทนี้มีความหมายมาก พระสารีบุตรได้ฟังคาถาบทนี้จากพระอัสสชิเถระ เป็นครั้งแรก จึงเกิดดวงตาเห็นธรรม และเคารพนับถือพระอัสสชิเป็นอาจารย์ตั้งแต่นั้นมา เมื่อเป็น พระอัครสาวกเบื้องขวาก็ยังนอนหันศีรษะไปทางทิศที่พระอัสสชิอยู่เพื่อแสดงความเคารพ ธรรมคดียกมาแสดงนี้ มิจะมีเนื้อความเพียงสั้น ๆ แต่มีความสำคัญอย่างยิ่ง คนเราถ้ารู้จักเหตุผลก็ ย่อมดำรงตนโดยชอบเข้าใจเหตุการณ์และสถานการณ์^{๕๓}

๒๒) ถามว่าเจ้าที่เจ้าทางผีสาธเทวดา มีจริงไหม

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ตอบว่าจะว่ามีก็ “คงจะมี” เพราะมีบทอธิบายเรื่องภูตผี วิญญาณ เช่น สัมภเวสีแสวงหาที่เกิด ส่วนการทรงเจ้าเข้าผีนั้น ถ้าจะถามว่ามาจากไหนก็ต้องบอกว่า “เขาอ้างเอา” อย่างทุกวันนี้เขาก็ว่าสมเด็จพระพุฒาจารย์โต ยังมีอยู่ ยังไม่ได้เข้าสู่นิพพาน วิญญาณครูบาศรีวิชัยเขาก็อ้างเอา ที่จริงจะว่าตามความจริง ท่านเหล่านี้ได้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เมื่อล่วงลับไปแล้ววิญญาณคงจะไม่ไปข้อง ค้างอยู่ที่ไหน คงจะไปสู่ที่ดี ส่วนเจ้าที่เจ้าทางนั้นหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ให้ข้อคิดสะกิดใจความว่า คนเราอาศัยอยู่เหนือแผ่นดิน พระแม่ธรณีคือแผ่นดิน เพราะเหตุนี้พระพุทธรูปเจ้า เมื่อพญามารมาชิง แทนแก้ว พระองค์ได้พิจารณาว่าแต่ก่อนได้บำเพ็ญกุศลมาพระองค์ได้ “หยาดน้ำ”เหนือแม่พระธรณี คือแผ่นดิน ครั้งนั้น แผ่นดินกลับเกิดเป็นนางธรณีขึ้นมา ประกาศว่าน้ำที่พระพุทธรูปองค์ได้กรวดมา เป็นอเนกชาติ “อยู่ในหัวของข้านี้” ว่าแล้วก็รูดน้ำออกมาท่วมทัพบพญามารจนแตกทัพพ่ายไป ข้อคิด จากธรรมคตินี้ควรแก่การพิจารณาให้ลึกซึ้งสำนวนไทยก็มี “ฟ้าดินเป็นพยาน” การทำดีมานับแสน กัปแสนกัลปอนันตชาติ ย่อมมีพระธรณีขึ้นมาประกาศยืนยันว่าหลักฐานคือน้ำนั้น “อยู่ในหัวของข้า นี้”^{๕๔}

^{๕๒} คุรยลละเอียคน วิ.ม. (บาลี) ๔/๖๕/๗๔., วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๕๓/๗๑.

^{๕๓} พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จันทโท), ๓ ปี พระครูจันทสมานคุณ (หลวงปู่หล้าตาทิพย์), หน้า ๒๕-๒๖.

^{๕๔} ระลึกถึงหลวงปู่หล้า, หน้า ๒๔-๒๕.

๒๓) ถามเรื่องวาสนาที่ตัดไม่ขาด

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยืนยันว่า “วาสนา” ตัดได้เด็ดขาดเฉพาะพระพุทธเจ้าเท่านั้น แม้แต่พระอัครสาวกเบื้องขวาหรือพระสารีบุตรก็ยังมีวาสนาที่ตัดไม่ขาด คือเคยเป็นวานรมาในอดีตชาติ กิริยาอาการจึงคล้ายวานร เช่น วิ่งลงตรงน้ำ หรือกระโดดข้ามน้ำ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เล่าถึง “วาสนา” ของพระเกจิอาจารย์และพระสุปฏิปันโน ที่ท่านได้เห็นและเคยได้ยินได้ฟังมา ท่านว่าประเภทนี้สงวมนต์แต่ลับจริง ๆ ก็ไม่ได้ความเพราะเขานิมนต์ไปสวดเพื่อความเป็นสิริมงคล บางท่านก็นั่งท่อง “พุทโธ” อย่างเดียว สำหรับหลวงปู่หล้าตาทิพย์ นั้น ท่านบริกรรม “กรรมฐานรอม” ของครูบาสูงเม่นซึ่งมีมาช้านานแล้ว เฉพาะอย่างยิ่ง เวลานั้นประก ท่านเล่าว่าครูบาศรีวิชัยเป็นพระสุปฏิปันโนนั้น ก่อนที่ตู้เจ้าทิมจะตาย หลวงศรีประกาศนักปราชญ์ และทนายความใหญ่ได้ไปติดต่อกับครูบาศรีวิชัย ครูบาศรีวิชัยไปอยู่กรุงเทพฯ ในขณะนั้น หลวงศรีประกาศ เข้าไปกราบลาว่า “ให้วัสาคูบา ข้าเจ้าจะลาขึ้นเมืองเชียงใหม่” ครูบาศรีวิชัยบอกทันทีว่า “เมื่อใด ๆ (รีบกลับเร็ว ๆ) เนื้อคุณหลวง ไปชำระปัทนหันครุบาทิมเนื้อ” (ครุบาทิมเป็นผู้ช่วยครูบาศรีวิชัยสร้างทางขึ้นคอยสุเทพ) ฝ่ายหลวงศรีประกาศ เมื่อขึ้นมาถึงเชียงใหม่ก็ถามข่าวครุบาทิมแล้วได้ความว่า วันก่อนมาสวดมนต์ที่บ้าน วันนี้ตายเสียแล้ว คุณหลวงได้กลับลงไปถามครูบาศรีวิชัยที่กรุงเทพฯ ว่า ครูบาศรีวิชัยรู้ได้อย่างไรว่าครุบาทิมจะตาย ครูบาศรีวิชัยก็ “ไม่ตอบ ไม่ว่าอะไร” อาจจะเป็น “วาสนา” ของครูบาศรีวิชัยที่ตัดไม่ขาดคือ ไม่อยาก “ต่อความยาวสาวความยืด” เรื่องมันจบลงไป แล้วก็ให้มันแล้วกันไป หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เล่าเป็นธรรมดา ให้ทุกคนได้คิดว่าบางครั้ง เรื่องบางเรื่องหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ก็ไม่ตอบ^{๕๕}

๒๔) ถามว่าผีสาวเทวดาเคยมาปรากฏต่อหลวงปู่หล้าตาทิพย์หรือไม่

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ตอบทันทีว่า “ไม่เคย” (คำตอบนี้ขอให้ทบทวนที่ท่านเล่าเรื่องครูบาศรีวิชัย “ไม่ตอบ ไม่ว่าอะไร” ในข้อที่ ๒๓ ที่ผ่านมา) หลวงปู่หล้าตาทิพย์ อ้างพระปาฏิโมกข์ที่บอกว่า “ผี” มีกล่าวคือในขณะที่สวดปาฏิโมกข์นั้น ถ้ามีเหตุการณ์จำเป็นเช่นพระเจ้าแผ่นดินเสด็จมา หรือ “ผี” เข้าภิกษุก็ให้หยุดแล้วสวดย่อได้ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ อ้าง “รัตนสูตร” แสดงว่ามีภูตผีอย่าง ที่ขึ้นต้นว่า “ยานิธ ภูตานิ สมากตานิ ภูมุนานิ วา ยานิ วา อนตลิกฺเข”^{๕๖} ที่ท่านตอบว่าไม่เคยเห็น ผีก็เพราะเป็นเรื่องส่วนบุคคล บางคนก็เห็น บางคนก็ไม่เคยเห็น ซึ่งเรื่องอย่างนี้ต้องใช้วิจารณญาณ

^{๕๕} พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จุนโท), ๓ ปี พระครูจันทสมานคุณ (หลวงปู่หล้าตาทิพย์), หน้า ๒๗-๒๘.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

ส่วนที่ท่านอ้างพระสูตรมาเสริมนั้นแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้รู้จริง ซึ่งการตอบอย่างนี้ เรียกว่า เป็นการบอกให้รู้ว่า เป็นเรื่องปัจเจก ใครจะเชื่อหรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น ๆ

๓.๑๔.๔ ธรรมะที่หลวงปู่หล้าดาทิพย์ นำมาสอนควบคู่กับการปฏิบัติ

(๑) ไตรลักษณ์ ๓ ประการ

๑. อนิจจตา ความเป็นของไม่เที่ยง
๒. ทุกขตา ความเป็นทุกข์
๓. อนตตตา ความเป็นของไม่ใช่ตน^{๕๗}

(๒) โลกธรรม ๘ ประการ

๑. ลาภ มีลาภ
๒. อลาภ เสื่อมลาภ
๓. ยโส มียศ
๔. อยโส เสื่อมยศ
๕. นิินทา ตีเตียน
๖. ปัสสา สรรเสริญ
๗. สุขัง มีความสุข
๘. ทุกข์ มีความทุกข์^{๕๘}

(๓) พรหมวิหาร ๔

๑. เมตตา มีความปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข
๒. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้เขาพ้นทุกข์
๓. มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี
๔. อุเบกขา ความวางเฉย^{๕๙}

^{๕๗} พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จันทโท), คำสอนของหลวงปู่หล้า ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๓๔., คุรุชาละเอียคใน ส.สพ. (บาลี) ๑๘/๑๒/๖., ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๑/๑.

^{๕๘} ระลึกถึงหลวงปู่หล้า, หน้า ๑๐., คุรุชาละเอียคใน อง.อภุจก.(บาลี) ๒๓/๘๖/๑๕๕., อง.อภุจก. (ไทย) ๒๓/๘๖/๑๕๕.

^{๕๙} พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จันทโท), คำสอนของหลวงปู่หล้า ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๔๑., คุรุชาละเอียคใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๔/๒๒๕.

(๔) นีวรณ์ ๕

๑. กามฉันทะ	ความพอใจในกาม
๒. พยาบาท	ความคิดร้าย
๓. ถีนมิทระ	ความหดหู่และเซื่องซึม
๔. อุทธัจจกุกกัจจะ	ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ
๕. วิจิกิจฉา	ความลังเลสงสัย ^{๖๐}

(๕) อายตนะภายใน ๖

๑. จักขุ	ตา
๒. โสตะ	หู
๓. ฆานะ	จมูก
๔. ชิวหา	ลิ้น
๕. กาย	กาย
๖. มโน	ใจ ^{๖๑}

(๖) อายตนะภายนอก ๖

๑. รูปะ	รูป
๒. สัทตะ	เสียง
๓. คันธะ	กลิ่น
๔. รสะ	รส
๕. โผฏฐัพพะ	สัมผัสทางกาย
๖. ธรรมารมณั	อารมณ์ที่เกิดกับใจ ^{๖๒}

(๗) ทิลา ๕ ประการ

๑. ปาณาติปาตา เวมณี	เว้นจากการปลงชีวิต
๒. อทินนาทานา เวมณี	เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้

^{๖๐} พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จนุโท), ๓ ปี พระครูจันทสมานคุณ (หลวงปู่หล้าตาทิพย์), หน้า ๑๓., ตูรายละเอียดใน อังปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๑/๓๒.

^{๖๑} พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จนุโท), คำสอนของหลวงปู่หล้า ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๔๑., ตูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๔/๒๕๕.

^{๖๒} พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จนุโท), ๓ ปี พระครูจันทสมานคุณ (หลวงปู่หล้าตาทิพย์), หน้า ๑๔., ตูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๕๕.

๓. กามเมสุมิจณาจารา เวมณิ	เว้นจากการประพฤตินิคม
๔. มุสาวาทา เวมณิ	เว้นจากการพูดเท็จ
๕. สุราเมรยัมชชปมาทักุฏฐานา เวมณิ	เว้นจากการดื่มน้ำเมา ^{๖๓}

(๘) กิเลส ๑๐ คือ สภาพที่ทำให้จิตเศร้าหมอง

๑. โลกะ	ความอยากได้
๒. โทสะ	ความคิดประทุษร้าย
๓. โมหะ	ความหลง
๔. มานะ	ความถือตัว
๕. ทิฎฐิ	ความเห็นผิด
๖. วิจิกิฉา	ความลังเลสงสัย
๗. ถีนะ	ความหดหู่
๘. อุทธัจจะ	ความฟุ้งซ่าน
๙. อหิริกะ	ความไม่ละอายต่อความชั่ว
๑๐. อโนตตปปะ	ความไม่เกรงกลัวต่อความชั่ว ^{๖๔}

(๙) อกุศลกรรมบถ ๑๐ (กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ มโนกรรม ๓ อันเป็นอกุศลที่ควรละ)

กายกรรม ๓

๑. ปาณาติปาตา เวมณิ	เว้นจากทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง
๒. อทินนาทานา เวมณิ	เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการ
แห่งขโมย
๓. กามเมสุมิจณาจารา เวมณิ	เว้นจากการประพฤตินิคม

วจีกรรม ๔

๔. มุสาวาทา เวมณิ	เว้นจากการพูดเท็จ
๕. ปิสุณาย วาจาเย เวมณิ	เว้นจากการพูดต่อเสียด
๖. ผรุสสาย วาจาเย เวมณิ	เว้นจากการพูดคำหยาบ
๗. สัมผัสปปลาปา เวมณิ	เว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ

^{๖๓} จันทสมานคุณอนุสรณ์เนื่องในงานทำบุญครบ ๑๐๐ วัน หลวงปู่หล้า (พระครูจันทสมานคุณ), หน้า ๕๓., คุรายละเอียดใน ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๘๖/๒๔๗.

^{๖๔} พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จนุโท), คำสอนของหลวงปู่หล้า ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๔๒., คุรายละเอียดใน อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๑๐๒๖/๕๒๘.

มโนกรรม ๓

๘. อนภิชฌา ไม่โลภอยากได้ของเขา
 ๙. อัปยาปาพะ ไม่พยายามทำปองร้ายเขา
 ๑๐. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม^{๖๕}
 กรรมทั้ง ๑๐ อย่างดังกล่าวมานี้ ควรงคเว็น ควรละเสย

(๑๐) บุญกิริยาวัตถุ ๑๐

๑. ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน
 ๒. สีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
 ๓. ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภavana
 ๔. อปจายนมัย บุญสำเร็จด้วยการประพฤติก่อมตนต่อผู้ใหญ่
 ๕. เวยยาวัจจมัย บุญสำเร็จด้วยการชวนชวนในกิจกรรมที่ชอบ
 ๖. ปัตติทานมัย บุญสำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ
 ๗. ปัตตานุโมทนามัย บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ
 ๘. ฐัมมัสสวนมัย บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม
 ๙. ฐัมมเทศนามัย บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม
 ๑๐. ทิฏฐุชุกัมม การทำความเห็นให้ตรง^{๖๖}

(๑๑) อнуสสติ คือ อารมณัควรรระลึก ๑๐ ประการ

๑. พุทธานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า
 ๒. ฐัมมานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระธรรม
 ๓. สังฆานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์
 ๔. สीलานุสสติ ระลึกถึงศีลของตน
 ๕. จาคานุสสติ ระลึกถึงทานที่ตนบริจาคแล้ว
 ๖. เทวดานุสสติ ระลึกถึงคุณที่ทำให้บุคคลให้เป็นเทวดา
 ๗. มรณานุสสติ ระลึกถึงความตายที่จะมาถึงตน
 ๘. กายคตานุสสติ ระลึกทั่วไปในกายให้เห็นว่าไม่งาม น่าเกลียด โสโครก

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘., ดูรายละเอียดในที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๘/๒๘๔.

^{๖๖} จันทสมานคุณอนุสรณ์เนื่องในงานทำบุญครบ ๑๐๐ วัน หลวงปู่หล้า (พระครูจันทสมานคุณ), หน้า ๑๗., ดูรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑๐.

๘. อานาปานัสสติ ระลึกถึงโดยการตั้งสติกำหนดลมหายใจเข้าออก
 ๑๐. อุปสมานุสสติ ระลึกถึงคุณพระนิพพาน ซึ่งเป็นที่ระงับกิเลส
 และกองทุกข์^{๖๗}

ในบรรดาอนุสติ ๑๐ ประการ หลวงปู่หล้าตาทิพย์จะใช้ข้อที่ ๘ เกี่ยวกับกายคตาสติที่ใช้พิจารณาตลอดชีวิตของท่าน มีใจความว่า “อตุถิ อิมสุมี กายเ เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ” แปลว่า ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ที่มีอยู่ในร่างกายเรานี้ เป็นของโสโครก^{๖๘} เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้เลือกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาмаกล่าวสอนควบคู่กับการปฏิบัติได้อย่างลงตัว พร้อมกันนี้ก็ได้ใช้ประกอบการสอนศิษยานุศิษย์และสาธุชนทั่วไปให้ได้รับความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จะเห็นได้ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่มีความรู้เข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาและเรียนรู้เรื่องการปฏิบัติมาเป็นอย่างดี จึงทำให้การสอนธรรมของท่านประสบความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง

^{๖๗} พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จนฺโท), ๓ ปี พระครูจันทสมานคุณ (หลวงปู่หล้าตาทิพย์), หน้า ๔๑., คูรายละเอียดใน อง.เอกก. (บาลี) ๒๐/๑๗๕-๑๘๐/๓๕-๔๐., อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๕๖๔-๕๗๐/๕๑-๕๒.

^{๖๘} คำสอนของหลวงปู่หล้า วัดป่าตึง อำเภอรัตนกัมแพง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๑๒., คูรายละเอียดใน ที.ม.(บาลี) ๑๐/๒๗๗/๓๒๕., ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๗/๓๐๖-๓๐๗.

บทที่ ๔

วิเคราะห์คุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

ในบทที่ ๔ นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงคุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ โดยทำการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ซึ่งจำแนกคุณลักษณะได้ ดังนี้

๔.๑ คุณลักษณะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ที่สอดคล้องกับพุทธสาวก

๔.๑.๑ คุณลักษณะด้านรัตตัญญู

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นภิกษุรูปหนึ่งในพระพุทธศาสนา เป็นพระมหาเถระผู้ใหญ่ผู้ทรงคุณมีคุณสมบัติประกอบด้วยปฏิบัติ ขอบปฏิบัติที่ถึงงามควรแก่การกราบไหว้บูชา มีบารมีธรรมต่อแสดงถึงภูมิธรรมที่สั่งสอนอบรมมาแต่อดีตชาติ สามารถชักจูง คลอใจให้ผู้ที่ได้รู้ ได้เห็น เกิดศรัทธา ความเคารพเลื่อมใส พอใจที่จะทำบุญทำทานด้วยความยินดีปีติ คุณลักษณะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ในด้านรัตตัญญู ซึ่งท่านมีอายุยืนนานได้ ๕๕ ปี นับว่าเป็นผู้เจริญโดยวิยวุฒิ ในฐานะที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ประกอบด้วยอายุพรรษามาก เป็นคุณสมบัติที่ก่อให้เกิดศรัทธาความเลื่อมใสมากยิ่งขึ้น ดังที่ นายประดิษฐ์ ปัญญาจีน อาจารย์สาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ หรือชาวเหนือเรียกท่านว่า “ครูบาหล้า” เป็นพระมหาเถระที่มีอายุพรรษามาก เป็นผู้มีบุญบารมีและมีเมตตาธรรม จนเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของศิษยานุศิษย์และศรัทธาสาธุชน ตลอดชีวิตของสมณเพศ ได้อุทิศตนเพื่อส่วนรวม ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ทั้งปริยัติธรรมและปฏิบัติธรรมให้เจริญก้าวหน้า นอกจากนี้ได้ปฏิบัติศาสนกิจ อันเป็นกิจของสงฆ์อย่างสมบูรณ์ ยังได้สร้างสรรค์ศาสนวัตถุอีกมากมาย จนเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตามหาชนทั้งหลาย^๑

จากการศึกษาข้อมูลด้านรัตตัญญู พบว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้ที่มีอายุพรรษามาก และมีความแตกฉานในพระธรรมวินัยอีกรูปหนึ่ง ซึ่งมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระอัญญาโกณฑัญญะที่ได้รับเอตทัคคะในด้านรัตตัญญู แปลว่า รู้ราตรีนาน คือ เกิดนานและมีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นผู้ทำนายพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะ และพระอัญญาโกณฑัญญะมี

^๑ สัมภาษณ์ นายประดิษฐ์ ปัญญาจีน, อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๓.

ความรู้และเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้เป็นพระอรหันต์ถึงท่านจะเป็นผู้มีอายุมากแต่ก็เป็นผู้ที่มิคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนามากมายและเป็นพุทธสาวกองค์แรกในพระพุทธศาสนาด้วย

๔.๑.๒ คุณลักษณะด้านจริยวัตรและบุคลิกภาพ

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความเห็นค่อนข้างตรงกันว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่มีบุคลิกลักษณะรูปร่างสูงใหญ่ สง่างาม น่าเคารพ ชอบเที่ยวมาก พลุ ตามแบบสมัยโบราณ เป็นพระมหาเถระที่มีเมตตาต่อคนและสัตว์ เป็นผู้มีก้น้อย สันโดษ มีความสมถะ ทำวัตร สวดมนต์เป็นประจำ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ประชาชนต่างก็เคารพเลื่อมใสในหลวงปู่หล้าตาทิพย์

ขณะเดียวกันพระครูสันติธาดาเจ้าอาวาสวัดแม่ผาเหนือ เป็นสังฆวิหาริกของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยังให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมถึงบุคลิกภาพและปฏิปทาจริยวัตรของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้มีจริยวัตรเรียบร้อยงดงาม เป็นคนรูปร่างสูงใหญ่ สง่างาม น่าเคารพ ชอบเที่ยวมาก พลุ และอมยาเส้น (ยาสูบ) พูดจาไพเราะ ด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล ตลกขบขัน แฝงด้วยธรรมะให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี น่าเคารพเลื่อมใส จนทำให้ลูกศิษย์ในพื้นที่ต่างจังหวัด ต่างประเทศ เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวหลวงปู่หล้าตาทิพย์ มากขึ้น ประกอบกับหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นคนใจดี มีน้ำใจ “ไม่ดูต่ำลูกศิษย์” นอกจากนี้พระครูวิสุทธิเขมรัตน์ รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง เจ้าอาวาสวัดป่าตึง ยังให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ที่แตกต่างจากผู้อื่นบ้างเล็กน้อยว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่มีนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตนต่อครูบาอาจารย์ พระเถระผู้ใหญ่ และพระผู้น้อย ตลอดถึงรู้จักยกย่องให้เกียรติผู้อื่นเสมอ ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไร่แรงแจ่มใส เป็นกันเองต่อทุกคน ไม่ถือตัว เข้าพบได้ง่าย สรรวมอินทรีย์ทุกอริยาบถ เป็นที่น่าเคารพกราบไหว้ ทำให้ผู้ที่พบเห็นเกิดความเลื่อมใสอย่างยิ่ง”

กล่าวได้ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีปฏิปทาถือการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ชอบสมถะสงบเสงี่ยม อยู่อย่างสันโดษ มีจริยวัตรงดงามคือเป็นผู้ปฏิบัติกรรมฐานทั้งสมถกรรมฐานและ

^๒ สัมภาษณ์ พระครูสันติธาดา (ณัฐศักดิ์ สุนทคาโย), เจ้าอาวาสแม่ผาเหนือ ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๑.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิเขมรัตน์ (เกษม เขมจาโร), รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง เจ้าอาวาสวัดป่าตึง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๑.

วิปัสสนากรรมฐาน ทำวัตรสวดมนต์ตลอดสามเฝ้าเสมอ อีกทั้งยังมีบุคลิกภาพที่จัดอยู่ในระดับขั้นที่ดี คือเป็นผู้ที่มีอารมณ์เบิกบาน ยิ้มแย้ม แจ่มใส พูดเสียงเบาแต่มีพลัง จึงทำให้หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นที่เคารพกราบไหว้ของคนทั่วไปด้วยความศรัทธา

ผลจากการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีบุคลิกภาพและปฏิปทา จริยวัตรอยู่ในขั้นที่ดี นี่เป็นคุณลักษณะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

ขณะเดียวกัน ผลจากผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดพบว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระ ที่บุคลิกภาพสง่างาม มีความเป็นกันเอง อ่อนน้อมถ่อมตน มีใบหน้าที่ยิ้มด้วยรอยยิ้ม มีดวงตาที่ฉายแววแห่งความเมตตา กรุณา มีความเสมอภาคให้กับคนทุกคนโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ รูปร่างสูงใหญ่ พูดเสียงเบา แต่น้ำเสียงนุ่มนวล เดินช้ามั่นคง มีอารมณ์ดี ร่าเริง เบิกบาน แจ่มใส ไม่จู้จี้จิกจิก ไม่เคยโกรธใคร ไม่โอ้อวด หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นบุคคลที่จิตใจดี น้ำใจงดงาม มองโลกในแง่ดี มีวิสัยทัศน์ ชอบช่วยเหลือประชาชน ดังจะเห็นได้จากการที่ท่านได้สร้างตึกหลวงปู่หล้า ให้กับโรงพยาบาลสันกำแพง อำเภอสันกำแพง กล่าวได้ว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นบุคคลที่มีความเมตตา กรุณา แก่ประชาชนมาก ใครเจ็บไข้ได้ป่วยก็สามารถไปรักษาที่โรงพยาบาลที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้สร้างขึ้น เป็นสถานที่อำนวยความสะดวกรองรับคนไข้เพื่อให้ได้พักรักษาตัวนับว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้มีบุคลิกภาพและปฏิปทาจริยวัตรเรียบร้อยงดงามอย่างยิ่ง

ผลจากการศึกษาบุคลิกภาพและปฏิปทาจริยวัตรของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ กล่าวได้ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้มีบุคลิกภาพอยู่ในระดับดีและมีปฏิปทาจริยวัตรที่งดงาม มีความเป็นกันเอง ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีศีลบริสุทธิ์ทั้งงดงาม นี่เป็นคุณลักษณะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

ผลจากการศึกษาข้อมูลด้านคุณลักษณะด้านปฏิปทาจริยวัตรและบุคลิกภาพ พบว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระมหากัสสปะและพระอานนท์ พระมหากัสสปะ เป็นผู้ถือธุดงค์ ๓ อย่างเคร่งครัดตลอดจนถึงประพฤติกฎต้องตามพระธรรมวินัย เป็นผู้มีความมักน้อย สันโดษ มีความเมตตา กรุณา และพระอานนท์ เป็นผู้ มีสติ รอบคอบ มีคติ คือความทรงจำแม่นยำ มีความเพียร เป็นพหูสูต ตลอดจนถึงเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน

๔.๑.๓ คุณลักษณะด้านความกตัญญูกตเวที

๑) ความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการี

ตั้งแต่เล็กจนเติบโตใหญ่ ท่านไม่เคยทำความหนักใจให้แก่บิดามารดาเลย ท่านได้ปฏิบัติตนให้อยู่ในโอวาทของมารดาเสมอ โดยเฉพาะมารดาเป็นผู้เลี้ยงดูท่านมาตั้งแต่เด็ก เพราะบิดาได้เสียชีวิตขณะที่ท่านอายุได้ ๑ ขวบเท่านั้นเอง^๕ ท่านจึงเชื่อฟังมารดาอย่างคึง จากนั้นท่านก็อุทิศตนเพื่อรับใช้พระพุทธศาสนาบรรพชาเป็นสามเณรและอุปสมบทเป็นพระภิกษุตั้งที่ปรากฏในประวัตินี้แล้ว ด้วยความที่ท่านเป็นลูกคนสุดท้อง (ทางภาคเหนือเรียกว่าลูกหล้า) จึงมีความเป็นห่วงลูกเพราะว่าฐานะทางบ้านมีความยากจน จึงตัดสินใจนำหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ไปฝากเป็นลูกศิษย์ของครูบาปิ่นตา เจ้าอาวาสวัดป่าตึง เพื่อที่ลูกจะมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนหนังสือและจะได้เป็นที่พึ่งของบิดามารดาต่อไปในภายภาคหน้า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ จึงรำลึกถึงคุณของมารดาที่ได้เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนท่านตลอดมา หลวงปู่หล้าตาทิพย์ จึงมีความกตัญญูรู้คุณของมารดารักและห่วงใยมารดา และหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านมีอายุ ๓๑ ปี โยมแม่ก็ได้เสียชีวิตลง หลังโยมพ่อ ๓๐ ปี^๕ ดังที่ พระสรชัย อภิวิโส รักษาการเจ้าอาวาสเชิงแสน ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นสังฆวิหារิกของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

หลวงปู่เป็นพระมหาเถระที่มีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาเป็นอย่างยิ่ง โดยหลวงปู่จะทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บิดามารดาอยู่เป็นประจำ ท่านเคยเล่าให้ฟังว่า เราในฐานะเป็นลูกควรเลี้ยงดูพ่อแม่ในยามแก่เฒ่า ถ้าท่านตายไป ก็ควรทำบุญให้ท่าน หลวงปู่จะสอนและปฏิบัติตนให้เห็นเป็นแบบอย่างอยู่เสมอ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดาผู้ล่วงลับไปอย่างต่อเนื่อง ทำเป็นประจำจนกระทั่งมรณภาพ^๖

๒) ความกตัญญูกตเวทีต่อครูอาจารย์

นับตั้งแต่ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้บรรพชาและอุปสมบทแล้วก็ได้ปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดทั้งในด้านการศึกษาพระธรรมวินัย และคุณธรรมข้อหนึ่งที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยึดถือก็คือ ความกตัญญูกตเวทีต่อพระอุปัชฌาย์ ครูบาอาจารย์ โดยได้อุปัฏฐากดูแล ครูบาปิ่นตา ตลอดถึงบูชา

^๕ จันทสมานคุณอนุสรณ์เนื่องในงานทำบุญครบ ๑๐๐ วัน หลวงปู่หล้า (พระครูจันทสมานคุณ), (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ซี.บี.เอส, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

^๖ สัมภาษณ์ พระสรชัย อภิวิโส, รักษาการเจ้าอาวาสวัดเชิงแสน ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

คุณของครูบาอาจารย์ผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านปริยัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ โดยได้ระลึกถึงพระคุณของท่านเหล่านั้นอยู่เสมอ ยกตัวอย่างดังที่ท่านได้ปฏิบัติรับใช้ครูบาปิ่นตา เพราะถือว่าครูบาปิ่นตาเป็นครูบาอาจารย์ด้านวิปัสสนากัมมัฏฐานโดยตรง ดังนั้น หลวงปู่หล้าตาทิพย์ จึงได้ยึดถือแบบอย่างอันดีนั้น ปฏิบัติเรื่อยมา ภายหลังจากครูบาปิ่นตาชราภาพท่านก็ได้ ปฏิบัติรับใช้อาจารย์อยู่อย่างนี้ จนกระทั่งครูบาปิ่นตมรณภาพ และหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ก็ได้เป็นเจ้าอาวาสแทนครูบาปิ่นตา อีกอย่างหนึ่งหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ถือว่าการรับใช้ครูบาอาจารย์นั้นเป็นการปฏิบัติวิปัสสนาไปในตัวด้วย

ท่านได้สอนว่า การระลึกถึงและตอบแทนพระคุณของครูบาอาจารย์นั้นเป็นสิ่งที่ดี สามารถทำให้เราพ้นไปจากกองทุกข์ได้ การที่เราระลึกถึงพระคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่พระพุทธรองค์ได้ทรงเสียดลความสุขส่วนพระองค์ เสียดลราชสมบัติ ปราสาททั้ง ๓ หลัง ออกบวชเพื่อแสวงหาสัจธรรมนำมาจำแนกสั่งสอนพวกเราให้พ้นไปจากสังสารวัฏ ทรงประทานแนวทางการปฏิบัติที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิบัติ นี่ให้แก่พวกเราได้ดำเนินรอยตามพระพุทธรองค์ เพื่อไปสู่ความพ้นทุกข์ในที่สุดได้นั้น เมื่อเราระลึกถึงพระคุณของพระพุทธรองค์ไว้เสมอ เราก็จะตั้งใจปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธรองค์ ก็สามารถทำให้เราก้าวไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ด้วยความกตัญญูต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ของเรานั้นเอง

นอกจากนี้ ตอนที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ได้อบรมทำวัตรแก่พระภิกษุ สามเณร ในวัดของท่านว่า พวกเราล้วนได้อาศัยกินดี เพราะพระคุณของสมเด็จพระพ่อของเรา ดังนั้น เราจะมาอยู่เฉย ๆ ไม่ทำอะไรเลยเป็นสิ่งที่ไม่สมควร เราควรทำหน้าที่ของสงฆ์อย่างเคร่งครัด ต้องมีการทำวัตรสวดมนต์แผ่เมตตาภาวนา บูชาทั้งอามิสและบูชาทั้งการปฏิบัติ เราต้องอยู่ด้วยความกตัญญู ขอให้ท่านทั้งหลายจงนึกถึงบุญคุณของพระพุทธรองค์ เราจะได้ช่วยพระศาสนาของพระองค์ให้มีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

๓) ความกตัญญูทวนที่ต่อผู้มีพระคุณทางศาสนา

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้สอนบรรดาลูกศิษย์ทั้งหลายว่า “เราทำบุญคุณไว้กับใครก็ตาม ไม่ต้องไปนึกถึง แต่ถ้าใครทำบุญคุณไว้กับเรานั้น แม้นิดหน่อยหนึ่ง ก็ขอให้จดจำไว้ เพื่อหาทางชดใช้ตอบแทนพระคุณเขาตามโอกาสอันควร” ดังนี้เป็นคำสอนง่าย ๆ สั้น ๆ แต่มีความหมายกว้างลึกซึ้ง เป็นสิ่งที่ประทับใจแก่บรรดาลูกศิษย์ทั้งใกล้และไกลที่ได้เข้ามัสการท่านในครั้งนั้นเป็นอย่างมาก สำหรับผู้ปฏิบัติตามได้ ก็จะสามารถก่อให้เกิดความอ่อนน้อมถ่อมตนนำคบหาสมาคมต่อผู้ที่ได้พบเห็นเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น การที่ท่านมีกตัญญูมากมาย แทบจะไม่ได้พักผ่อนเลย ก็เนื่องมาจากการที่ท่านมีความกตัญญูต่อผู้ที่มีคุณต่อพระศาสนาและด้วยความเมตตาที่มีอยู่ในดวงจิตของท่านนั่นเอง ใครที่

ตั้งใจมานิมนต์ท่านแล้ว มักจะได้รับการตอบสนองทุกรายไป โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชังแต่อย่างใด ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกลแค่ไหน ท่านก็จะไปโปรดสงเคราะห์ให้ด้วยความเต็มใจ

จากการศึกษาข้อมูลด้านความกตัญญู สรุปได้ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่เปี่ยมล้นด้วยเมตตาธรรม ตั้งตนอยู่ในมตตา กรุณา ในพรหมวิหารธรรมมีสัมมาคารวะต่อครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่คุยโต โอ้อวด วางตนเสมอต้นเสมอปลาย มีความสำรวมอินทรีย์ทุกอริยาบถ ประสานความสัมพันธ์ในหมู่คณะได้เป็นอย่างดี ยึดมั่นอยู่ในหลักกตัญญู กตเวทิตาธรรมอย่างสม่ำเสมอ

จากการศึกษาข้อมูลด้านคุณลักษณะด้านความกตัญญู สรุปว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้มี ความกตัญญูต่อบุพการีครูบาอาจารย์และต่อพระพุทธศาสนาซึ่งมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระสารีบุตรและพระราहुล พระสารีบุตรนั้น นับตั้งแต่ท่านได้ฟังธรรมจากพระอัสสชิเถระได้ธรรมจักขุ (ปัญญาเห็นธรรม) และได้อุปสมบทแล้ว พอทราบข่าวว่าพระอัสสชิเถระอยู่ในทิศใดก่อนนอนท่านจะกราบไหว้ไปทางทิศนั้น และนอนหันศีรษะไปทางทิศนั้น แสดงให้เห็นว่าท่านมีความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์และมีความเคารพรักในครูบาอาจารย์จึงทำอย่างนั้นเป็นประจำ และสอดคล้องกับพระราहुล ครั้งที่ท่านยังเป็นสามเณรอยู่นั้น พระมารดา คือ พระนางยโสธรา ซึ่งได้ออกบวชเป็นภิกษุณีแล้วเกิดประชวรด้วยพระโรคลม พระราहुลได้ไปเยี่ยมพระมารดา ครั้นได้ทราบข่าวว่าประชวรก็ห่วงใย ยิ่งได้ทราบว่าพระมารดาประชวรถึงขั้นไม่สามารถลุกขึ้นได้ก็ยิ่งทำให้ใจเสียเกรงว่าพระมารดาจะสิ้นพระชนม์

ต่อมาท่านก็ไปเยี่ยมพระมารดา ทราบว่าโรคลมจะสงบได้ด้วยการได้เสวยน้ำมะม่วงผสมน้ำตาลกรวด จึงรับอาสาจะหามาถวาย และพอรุ่งเช้าพระสารีบุตรซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ของพระราहुลก็พาท่านไปหาน้ำมะม่วงผสมน้ำตาลกรวด ท่านได้พาพระราहुลเข้าไปในเมืองสาวัตถีแล้วให้ท่านพักอยู่ ณ โรงฉันแห่งหนึ่ง ส่วนตัวพระเถระเองได้เข้าไปในพระราชวังเพื่อเข้าเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศลและโดยที่ยังมิทันได้ถวายพระพรให้ทรงทราบถึงเหตุที่มา พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ทรงปรุงน้ำมะม่วงผสมน้ำตาลกรวดมาถวาย เมื่อได้น้ำมะม่วงผสมน้ำตาลกรวดนั้นแล้ว พระเถระก็ถวายพระพรลากลับออกมาหาพระราहुลซึ่งนั่งคอยอยู่ด้วยความวิตกกังวล “ราहुล นี่น้ำมะม่วงผสมน้ำตาลกรวดที่เธอต้องการ” พระสารีบุตรบอกพร้อมกับส่งให้ ท่านก็รีบนำไปถวายพระมารดาพระมารดาได้เสวยแล้วไม่นานนักก็หายจากอาการประชวร

ทั้งสองเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ปฏิบัติต่อครูบาอาจารย์และบุพการีเหมือนกันอาจจะแตกต่างกันในเรื่องวิธีการปฏิบัติ แต่ไม่ว่าวิธีใดก็ตามก็ถือว่ามีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณทั้งสิ้น

๔.๑.๔ คุณลักษณะด้านมีเมตตา

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความเห็นค่อนข้างที่ตรงกันว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่บำเพ็ญตนอยู่ในเมตตาธรรมในพรหมวิหาร ๔ ได้อย่างดีเยี่ยม คือ เป็นผู้มีความรักความห่วงใย ปรรณาดิทั้งต่อศิษยานุศิษย์ ศรัทธาญาติโยมที่เป็นอุบาสก อุบาสิกาของวัดป่าดิ่ง และศรัทธาประชาชนทั่วไป เสมอเหมือนกันหมดโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง นอกจากหลวงปู่หล้าตาทิพย์ จะมีความรักความเมตตาต่อศรัทธาประชาชน ศิษยานุศิษย์แล้ว หลวงปู่ยังให้ความรักความเมตตาต่อเหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลายอีกด้วย ดังที่พระครูวิสุทธิเชมรัตน์ รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง เจ้าอาวาสวัดป่าดิ่ง ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่มีความเมตตาสูงยิ่ง ท่านไม่เลือกปฏิบัติต่อใครคนใดคนหนึ่งเป็นกรณีพิเศษ มีความเมตตาต่อทุก ๆ คน โดยไม่ลำเอียงข้างใดข้างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็ศิษย์ที่เป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ก็จะให้ความรักความเมตตาเสมอเหมือนกันหมด แม้กระทั่งสัตว์เดรัจฉาน เช่น สัตว์ ๒ เท้า หรือสัตว์ ๔ เท้า ที่ชาวบ้านนำไปปล่อยในวัดป่าดิ่ง หลวงปู่ก็ให้ความรักความเมตตาต่อเหล่าสรรพสัตว์เสมอเหมือนกัน และสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเมตตาธรรมตามหลักพรหมวิหารธรรมที่มีอยู่ในหลวงปู่ ตัวอย่างเด่นชัดที่สุดก็คือ หลวงปู่จะให้ความเมตตาต่อคนทุกคน ไม่ว่าจะเป็ชนเชื้อชาติใด เผ่าพันธุ์ใด หรือกลุ่มชาติพันธุ์ใด ไม่ว่าจะยากดีมีจนก็ตาม เมื่อมาคารวะ หลวงปู่ ก็จะทักทายปราศรัย ให้การต้อนรับอย่างเสมอต้นเสมอปลาย โดยไม่ได้เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ปฏิบัติต่อใครเป็นกรณีพิเศษ ให้ความเมตตาต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้อาจจะเป็เพราะว่าหลวงปู่ ได้รับการฝึกฝนอบรมจากครูบาอาจารย์เป็นอย่างดี และได้ใช้ชีวิตอยู่ในเพศบรรพชิตตั้งแต่เล็ก ประกอบกับความเป็นผู้มีคุณธรรมภายในจิตที่หลวงปู่ ได้ฝึกปฏิบัติสั่งสมเป็นอุปนิสัย^๑

ผลจากการสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นถึงความมีเมตตาธรรมของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ อย่างชัดเจนว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่เป็ยด้วยเมตตาธรรมตามหลักแห่งพรหมวิหารธรรมอย่างแท้จริง ความมีเมตตาธรรมเป็คุณลักษณะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

ขณะเดียวกัน ผลจากผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด พบว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้ที่บำเพ็ญตนอยู่ในเมตตาธรรมในพรหมวิหาร ๔ อย่างสม่ำเสมอ คือ ปรรณาดิให้ลูกศิษย์และศรัทธาประชาชนทั้งหลาย ชาย มีความสุขโดยถ้วนหน้า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ แผ่เมตตาให้ทั้งแก่คนและสัตว์

^๑ สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิเชมรัตน์ (เกษม เขมจาโร), รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง วัดป่าดิ่ง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง สิ่งหนึ่งที่ถือว่าเป็นเสน่ห์หรือเป็นปฏิบัติที่ขอดีเยี่ยมของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ก็คือความไม่ถือตัว หัวใจทั้งในศิษย์ ญาติโยมของวัดป่าดิ่ง และญาติโยมทั่วไป ที่เป็นชาวพุทธ ตั้งกัลยาณจิตอธิษฐานตั้งความปรารถนาดีด้วยความรักความเมตตาให้แก่ทุกคนและสัตว์ทั้งหลาย ทำอย่างนี้เป็นประจำสม่ำเสมอ

บางท่านได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระสุปฏิปันโนจริง ๆ ไม่ใช่พระเทียม ตั้งจิตอยู่ในความเมตตาอันบริสุทธิ์โดยไม่มุ่งหวังสิ่งตอบแทนหรืออามิสใด ๆ ท่านให้ความรักความเมตตาต่อเพื่อนร่วมโลกอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่แบ่งชนชั้นวรรณะเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ นอกจากนี้หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยังเปี่ยมด้วยความกรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้ที่เดือดร้อนตกทุกข์ได้ยากอยู่อย่างสม่ำเสมอ ประกอบด้วยมุทิตาจิตอันสูงส่ง เห็นใครทำความดี หรือเห็นใครได้ดี ก็พลอยชื่นชมยินดีและมีความสุขไปกับเขาด้วย โดยไม่เคยคิดริษยาแต่อย่างใด หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้ที่มีความหนักแน่น มีเหตุมีผลและมีจุดยืนที่แน่วแน่ มีธรรมะประจำใจตลอดเวลา วางใจเป็นกลางไม่เอนเอียง ไม่อ่อนไหวไปในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ยึดถือปฏิบัติอย่างมั่นคงในอุเบกขาธรรม นอกจากนี้หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยังได้เมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือเจือจุนจตุปัจจัยให้แก่ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากลำบากเดือดร้อน เพื่อความปรารถนาอยากจะทำให้เขาเหล่านั้นอยู่เป็นสุขนั่นเอง

ผลจากการศึกษาคุณลักษณะด้านมีเมตตา พบว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่ชาวล้านนา ศรัทธาญาติโยมทั้งศิษยานุศิษย์ และประชาชนทั่วไปต่างก็ให้ความเคารพนับถือยกย่องบูชา ในความเป็นพระนักปฏิบัติที่ตั้งตนอยู่ในเมตตาธรรม สมกับคำว่า “โลโกปตถมฤกา เมตตา” เมตตาธรรมค้ำจุนโลก^๔ ซึ่งหลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้ที่มีความรักความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ดังนั้น หลวงปู่หล้าตาทิพย์ จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ค้ำจุนเพื่อนร่วมโลกด้วยความเมตตา นี่เป็นคุณลักษณะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

ผลจากการศึกษาคุณลักษณะด้านมีเมตตาของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ที่สอดคล้องกับพุทธสาวกบางรูป มีดังนี้

๑. คุณลักษณะที่สอดคล้องกับพระอัญญาโกณฑัญญะ กล่าวคือ ท่านได้เดินทางกลับไปยังบ้านเกิด ได้โปรดบรรดาญาติให้หันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา บุตรของน้องสาวชื่อ

^๔ คณาจารย์แห่ง โรงพิมพ์เลียงเชียง, พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑ ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๕๐), หน้า ๖๓.

“ปณิธาน” เลื่อมใสท่านมากถึงขั้นยอมออกบวช ถือว่าท่านมีความเมตตาที่สงเคราะห์ญาติให้มีโอกาสได้มาบวชในพระพุทธศาสนาและเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง

๒. คุณลักษณะที่สอดคล้องกับพระมหากัสสปะ กล่าวคือ ท่านเป็นผู้แสดงธรรมหรือสนทนาธรรมกับภิกษุอื่นด้วยจิตเมตตา เช่น สนทนาธรรมเรื่องพ่อค้าเข็มนำเข้ากับพระอานนท์ ซึ่งทั้งพระมหากัสสปเถระและพระอานนท์ ได้เข้าไปยังสำนักของนางภิกษุณี พระมหากัสสปเถระถูกภิกษุณีชื่ออุลลตัสสาซึ่งไม่พอใจกล่าวว่า ท่านไม่ควรแสดงธรรมต่อหน้าพระอานนท์ผู้เป็นจอมปราชญ์เหมือนพ่อค้าเข็มนำเอาเข็มนำมาขายในสำนักของช่างเข็มนำเข้า พระมหากัสสปเถระกล่าวว่า “อานนท์ระหว่างเราทั้งสอง ใครเป็นพ่อค้าเข็มนำใครเป็นช่างเข็มนำ พระอานนท์เรียนว่าขอท่านผู้เจริญอย่าได้ถือโทษนางภิกษุณีนี้นะเลย”^๕

๓. คุณลักษณะที่สอดคล้องกับพระอานนท์ กล่าวคือ ท่านมีจิตเมตตาอนุเคราะห์ผู้อาพาธ (ป่วย) ทั้งที่เป็นพระภิกษุ และฆราวาส เช่น ครั้งหนึ่ง ท่านได้ตามเสด็จพระพุทธเจ้าไปตามเสนาสนะต่าง ๆ ได้พบภิกษุรูปหนึ่ง ซึ่งเป็นโรคท้องร่วง ไม่มีผู้ใดพยาบาล ท่านก็ได้ช่วยพระพุทธเจ้าพยาบาลภิกษุนั้นเป็นอย่างดี และในวันนั้นเองพระพุทธเจ้าทรงรับสั่งให้ท่านเรียกประชุมสงฆ์แล้วตรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเป็นผู้ไม่มีมารดาบิดา ผู้ใดเล่าจะพึงพยาบาลพวกเธอ ถ้าพวกเธอจะไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดพึงอุปัฏฐากเราผู้นี้พึงพยาบาลภิกษุผู้อาพาธเถิด”^๖

๔. คุณลักษณะที่สอดคล้องกับพระเวทขทิวรณิยะ กล่าวคือ หลังจากบรรลอรหัตตผลแล้ว คราวหนึ่ง ขณะเดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้าท่านเดินผ่านหมู่บ้านแห่งหนึ่งซึ่งถูกโจรปล้น พวกชาวบ้านต่างร่วมใจกันต่อสู้ขัดขวาง ฝ่ายพวกโจรเมื่อได้ทรัพย์สินเงินทองแล้วก็ห่อหิ้วหนีจากหมู่บ้าน ครั้นเห็นว่าจวนตัวเพราะพวกชาวบ้านไล่ล่าติด ๆ และพอดีเห็นพระเถระเดินสวนทางมาจึงทิ้งห่อของไว้ใกล้พระเถระ เพื่อลวงชาวบ้านให้เข้าใจผิดจะได้ไม่ติดตามตน ฝ่ายชาวบ้านก็เข้าใจผิดอย่างที่พวกโจรคาดหวังจึงช่วยกันจับท่านไปถวายพระเจ้าแผ่นดินให้สอบสวนและลงโทษ ระหว่างการสอบสวนท่านได้กล่าวขึ้นว่า “นับตั้งแต่ออกบวชอาตมาไม่เคยคิดร้ายใคร ตลอดเวลาที่บวชอยู่นี้ก็ไม่เคยคิดให้ใครถูกฆ่า ถูกเบียดเบียนและได้รับทุกข์ ที่ทำอยู่ทุกวันนี้ก็คือ แผ่เมตตาไปอย่างไม่จำกัดไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน อาตมาเป็นมิตรของสรรพสัตว์ เป็นเพื่อน

^๕ ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๔๔/๑๘๖.

^๖ วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๖๕/๑๖๖.

ของสรรพสิ่ง ยินดีที่จะไม่เบียดเบียนใคร แผ่นเมตตาจิตอยู่ทุกเมื่อ จิตของอาตมาไม่หวั่นไหว ไม่กำเริบ อาตมาทำให้มันบันเทิงอยู่ด้วยการเจริญพรหมวิหารธรรม”^{๑๑}

๕. คุณลักษณะที่สอดคล้องกับพระองค์คุณิมาล กล่าวคือ ท่านออกบิณฑบาต แต่กลับถูกขวางปาด้วยก้อนดินและท่อนไม้จนบาตรแตก ตัวท่านเองก็บาดเจ็บ จึงจำต้องกลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้าที่วัดเชตวัน พระพุทธเจ้าทรงสอนท่านให้อดทนและทรงสอนว่าท่านกำลังได้รับผลกรรมที่ทำไว้ ท่านจึงแผ่เมตตาจิตไปในสรรพสัตว์ แล้วกล่าวว่า ขอศัตรูทั้งหลายของเราจงพึงธรรมกถาของพระศาสดาขอศัตรูทั้งหลายของเราจงหมั่นปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ขอศัตรูทั้งหลายของเราจงคบกับกัลยาณมิตรและยึดถือแต่ธรรม และขอให้ปฏิบัติตามธรรมนั้นด้วย ขออย่าได้เบียดเบียนเราหรือใคร ๆ เลย ขอให้ได้บรรลุถึงสันติภาพที่ยาวยิ่งคือนิพพาน ขอให้ช่วยคุ้มครองสัตว์ทั้งหลายให้ปลอดภัยคล้ายบิดามารดาคุ้มครองบุตร

๔.๑.๕ คุณลักษณะด้านการให้ทาน

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความเห็นค่อนข้างตรงกันว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นพระมหาเถระที่มีความเมตตาธรรมเป็นที่ตั้ง ชอบให้ทานช่วยเหลือคนอื่นอยู่เป็นประจำ หลักการที่สำคัญในการให้ทานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ นั้น ก็คือจะถือโอกาสอันสำคัญในการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ดวงวิญญาณของบูรพาจารย์ คือ ครูบาปิ่นตา ครูบาสุริยะและพระมหาเถรานุเถระ บิดา มารดา ญาติ ๆ ผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยการทำบุญถวายทาน แจกทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรตลอดจนถึงเด็กนักเรียนทั่วไปจนถึงระดับปริญญาตรีและแจกจ่ายวัสดุสิ่งของต่าง ๆ ให้แก่คนยากจน ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส เด็กชรา ฯลฯ ด้วยการช่วยเหลือเครื่องอุปโภค บริโภค เสื้อผ้าอาภรณ์ ผ้าห่ม เครื่องกันหนาว นอกจากนี้ยังให้ทานแก่สัตว์ต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ทำเป็นประจำทุกปี ในระหว่างวันที่ ๒๒ เดือนกันยายน ซึ่งเป็นวันเกิดของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ในแต่ละปีจะให้ทานในลักษณะนี้หลาย ๆ ครั้ง นอกจากนี้ นายประทีป จันทร์เป่ง มัคทายกของวัดป่าติ่ง ยังได้ให้สัมภาษณ์ถึงหลักการให้ทานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ซึ่งมีความเห็นที่น่าสนใจก็คือ หลวงปู่หล้าตาทิพย์มีหลักการให้ทานเพื่อช่วยเหลือคนอื่นและสังคมอย่างสม่ำเสมอตลอดมา ในโอกาสทำบุญครบรอบอายุวัฒนมงคลของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ในแต่ละปีนั้น หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ก็จะมอบสิ่งของบริจาคทรัพย์ช่วยเหลือผู้สูงอายุ บริจาคทรัพย์ช่วยเหลือคนยากจน หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้เสียสละให้

^{๑๑} บรรจบ บรรณรุจิ, อสีติมหาสาวก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๘๗.

ทานอย่างมากมายอันนำประโยชน์มาสู่ผู้คนและสังคมอย่างต่อเนื่อง^{๑๒} ขณะเดียวกันนายบุญเลิศ โปธิตา เป็นศิษย์ของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ บ้านริมออน หมู่ที่ ๓ ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง ยังให้สัมภาษณ์ถึงหลักการให้ทานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้ให้ทานที่ยิ่งใหญ่ เสียสละทรัพย์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดมทุนช่วยเหลือสังคมด้วยการสร้างตึกหลวงปู่หล้า ให้โรงพยาบาลสันกำแพงด้วยเมตตาบารมีของหลวงปู่ นี้เป็นหลักการให้ทานที่ยิ่งใหญ่^{๑๓}

พระครูสิริศีลสังวร (กรูบาน้อย) ลูกศิษย์ของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า การให้ทานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ นั้น ท่านมีหลักการอยู่ ๒ ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ให้อามิสเป็นทาน คือ ให้อาหาร สิ่งของต่าง ๆ และเงิน ช่วยเหลือสังคมให้เกิดประโยชน์สูงสุด และประการที่สอง ให้ธรรมเป็นทาน คือ ให้การอบรมสั่งสอน สอนให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ประพฤติตนอยู่ในศีล ๕ สอนให้ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม รู้จักช่วยเหลือสังคม ข้อสำคัญหลวงปู่หล้าตาทิพย์ สอนทุกคนให้รู้จักเห็นใจผู้อื่น ให้นึกถึงใจเขาใจเรา อย่าเบียดเบียนรังแกผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนลำบาก ต้องรู้จักให้อภัย ซึ่งถือว่าภัยเป็นทานที่ดีที่สุดในสังคมมนุษย์ การที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้ให้ที่ยิ่งใหญ่เป็นที่รู้จักทั่วไปเพราะว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้ที่มีเมตตากรุณาเป็นพื้นฐาน และเป็นผู้ให้มากกว่าที่จะเป็นผู้รับเสียเอง^{๑๔}

จากการศึกษาคุณลักษณะด้านการให้ทาน แสดงให้เห็นว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีหลักการในการให้ทานที่พิเศษกว่าคนอื่น ๆ ก็คือเป็นการให้แก่พระภิกษุ สามเณร คนยากจน ผู้สูงอายุ เด็กนักเรียน และสัตว์ทั้งหลาย นอกจากนี้จะให้ทานเนื่องในโอกาสสำคัญเป็นประจำทุกปี แล้ว หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยังได้ให้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ทั้งผู้อยู่และให้ทั้งผู้ตาย หลักการให้ทานนี้เป็นคุณลักษณะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

ขณะเดียวกัน ผลจากผู้ให้สัมภาษณ์โดยรวม พบว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีหลักหรือวิธีการให้ทานอยู่ ๒ อย่าง คือ ให้อามิสสิ่งของ และให้ธรรมทาน การให้ทานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์นั้น ท่าน

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายประทีป จันทร์แปง, มัคทายก วัดป่าตึง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายบุญเลิศ โปธิตา, ข้าราชการบำนาญ หมู่ที่ ๓ ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูสิริศีลสังวร(น้อย เตชบุญโณ) เจ้าอาวาสวัดศรีดอนมูล ตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่, ๘ ตุลาคม ๒๕๕๓.

ให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น อย่างการให้อามิสเป็นทานนั้น หลวงปู่ก็จะแจกจ่ายวัตถุสิ่งของ เช่น เสื้อผ้าอาภรณ์ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ให้แก่คนยากจน เด็กชาวไทยภูเขา เป็นต้น และยังให้ปัจจัยสี่แก่พระภิกษุ สามเณร ช่วยสงเคราะห์ผู้สูงอายุ บริจาคปัจจัยช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ บริจาคปัจจัยเพื่อสมทบทุนการก่อสร้าง บูรณะวัดวาอารามต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนธรรมทานนั้น หลวงปู่ก็จะอบรมสั่งสอนธรรมะให้แก่ญาติโยมที่ไปนมัสการท่านอยู่เป็นประจำ พร้อมทั้งเทศน์ให้ข้อคิดแก่ญาติโยมทั่วไป นอกจากนี้ยังให้ทานแก่สัตว์ทั้งหลายโดยหลวงปู่หล้าดาทิพย์ คิดว่าเป็นเพื่อนร่วมโลกด้วยกัน

บางท่านได้แสดงความคิดเห็นต่างจากผู้ให้สัมภาษณ์คนอื่น ๆ ว่า หลักการให้ทานของหลวงปู่หล้าดาทิพย์ จะเน้นที่การช่วยเหลือสังคม องค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ ที่ยังขาดจุดปัจจัยในการก่อสร้าง เช่น จะมอบปัจจัยให้เนื่องในเทศกาลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็งานศพ จะบริจาคโรงศพ ปรasaท ให้แก่คนยากจน บริจาคปัจจัยสร้างโรงพยาบาล จัดซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้แก่โรงเรียนในเขตอำเภอสันกำแพงและอำเภออื่น ๆ เป็นต้น

กล่าวได้ว่า หลวงปู่หล้าดาทิพย์ เป็นผู้ที่มีหลักการหรือวิธีการให้ทานอยู่ ๒ ประการใหญ่ ๆ คือ การให้อามิสหรือวัตถุสิ่งของเป็นทาน และการให้ธรรมะเป็นทาน ซึ่งตรงตามหลักการของท่านในพระพุทธศาสนา นี้เป็นคุณลักษณะของหลวงปู่หล้าดาทิพย์

จากการศึกษาข้อมูลด้านการให้ทานของหลวงปู่หล้าดาทิพย์ พบว่า หลวงปู่หล้าดาทิพย์มีการให้ทานทั้งอามิสเป็นทาน คือ ให้อามิส วัตถุสิ่งของต่าง ๆ และเงิน ช่วยเหลือสังคมให้เกิดประโยชน์สูงสุด และประการที่สอง ให้ธรรมะเป็นทาน คือ ให้การอบรมสั่งสอน สอนให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ประพฤติตนอยู่ในศีล ๕ ซึ่งมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระอานนทในด้านธรรมทาน คือ ให้ธรรมะเป็นทาน เพราะพระอานนทที่เป็นอรหันต์ที่อยู่เหนือบุญบาปจึงไม่มีการให้อามิสทานสิ่งของแก่ใคร ๆ แต่สิ่งหนึ่งที่พระอรหันต์สามารถมีได้และอบรมสั่งสอนไว้ในยสัต์คือธรรมทานที่ผู้ศึกษาจะได้กล่าวถึง พระอานนทที่แสดงธรรมให้แก่พระอุทายี มีดังนี้ พระอุทายีได้ถามพระอานนทถึงเรื่องที่บุคคลจะบรรลุโอกาสในที่คับแคบ โดยอธิบายถึงการที่ภิกษุเข้ามาใน ทั้งรูปฉนและอรุปลฉน จนถึงสัญญาเวทิตนโรธ แล้วชี้ว่า คำว่า ที่คับแคบ หมายถึงกามคุณ ๕ เลื่อนขึ้นไปจากฉนที่ ๑ ถึงอรุปลฉนที่ ๔ เป็ในที่คับแคบของฉนที่สูงขึ้นไป แต่เมื่อถึงสัญญาเวทิตนโรธ ลีนอาสาจะ จึงชื่อว่าบรรลุโอกาสในที่คับแคบ อย่างแท้จริง พระอานนทตอบคำถามของพระอุทายี เรื่องพระอริยบุคคลประเภทกษัทธิ ปัญญวิมุต อุภโตภาควิมุตว่า ได้แก่ผู้บรรลุอนุบุพพิหารสมาบัติทั้ง ๔ เป็นแต่ว่าบรรลุ ๘ ข้อแรก เป็นโดยปริยาย แต่บรรลุข้อหลัง ลีนอาสาจะ ชื่อว่าเป็นกษัทธิ เป็นต้นโดยตรง และพระอุทายีได้ถามถึงความหมายของคำว่า สันติปฏิกรรม สันติปฏิกนิพพาน นิพพาน (ความดับ) ปรีนิพพาน (ความดับสนธิ) ตถกนิพพาน (ความดับด้วยองค์นั้น) ทิฏฐัชมมนิพพาน (นิพพานในปัจจุบัน) พระอานนทตอบว่า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

การที่ภิกษุเข้า รูปภณ ๔ อรูปภณ ๔ เป็นธรรมะ เป็นนิพพานที่ถมนั้นโดยปริยาย แต่เข้าสัญญาเวทิตน โธรสันอาสาสะ เป็นธรรมะ เป็นนิพพานชนิดต่าง ๆ นั้น โดยนิปปริยาย^{๑๕}

๔.๑.๖ คุณลักษณะด้านการแสดงธรรม

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด มีความเห็นค่อนข้างตรงกันว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ไม่ค่อยมีเทคนิควิธีการแสดงธรรมอะไรมากมาย แต่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ จะเน้นเรื่องการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่างมากกว่า การเทศนาแบบโวหารนั้น มีบ้างเป็นบางโอกาส ส่วนการเทศน์ตามคัมภีร์นั้น หลวงปู่ก็ถนัดจะพูดไปตามคัมภีร์โดยเลือกการเทศน์เรื่องที่มีสาระเน้นเรื่องความเป็นความตาย การทำบุญสุนทาน และอีกอย่างหนึ่งที่เห็นถึงความสามารถในการเทศนาธรรมของหลวงปู่ก็คือ หลวงปู่จะนำเอาพุทธศาสนสุภาษิตมาอ้างแล้วเทศน์ตามแบบสุภาษิตนั้น ๆ นี่ก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่หลวงปู่ชอบใช้

จากการศึกษาวิธีการแสดงธรรมของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ปรากฏว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีเทคนิคหรือวิธีการแสดงธรรมที่เด่นชัดก็คือ จะยกตัวอย่างให้เห็นถึงของจริงโดยทำตนให้เป็นแบบอย่างแล้วให้ประชาชนถือปฏิบัติ และใช้พุทธศาสนสุภาษิตประกอบการเทศน์ด้วยทุกครั้ง นี่เป็นคุณลักษณะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

ขณะเดียวกัน ผลจากผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด พบว่า ต่างพูดในทำนองเดียวกันว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีความชำนาญด้านการแสดงธรรมตามคัมภีร์ที่เป็นภาษาล้านนา ส่วนการแสดงธรรมแบบเทศนาโวหาร หรือธรรมบรรยาย หลวงปู่จะยกพุทธศาสนสุภาษิตประกอบเสมอ แสดงธรรมด้วยการยกบุคคลเป็นตัวอย่าง และแสดงธรรมโดยการยกนิทานหรือเรื่องที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ประกอบการบรรยาย นอกจากนี้ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยังแสดงธรรมแก่ประชาชน โดยเน้นให้ทุกคนปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน อันเป็นทางนำไปสู่ความสันติสุขอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้ที่มีเทคนิควิธีการแสดงธรรมแก่ประชาชนอยู่หลายวิธีด้วยกัน แต่สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ก็คือ การแสดงธรรมโดยยกพุทธศาสนสุภาษิตประกอบ การยกบุคคลเป็นตัวอย่าง และการเล่าเรื่องโดยยกนิทานประกอบ นี่เป็นคุณลักษณะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

คุณลักษณะเกี่ยวกับคำสอนที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ สอนโดยส่วนมาก

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความเห็นค่อนข้างตรงกันว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ จะสอนอยู่ ๓ เรื่องใหญ่ ๆ ก็คือ เรื่องศีล ๕ เรื่อง

^{๑๕} อ.จ.นวก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๕๖๓.

ความกตัญญูทศเวท และเรื่องความไม่ประมาท โดยเน้นถึงเรื่องของศีล ๕ อยู่เป็นประจำ เพราะหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้กล่าวสอนลูกศิษย์และประชาชนอยู่เสมอว่า ในสังคมเราทุกวันนี้ที่เดือดร้อนวุ่นวายก็เพราะคนขาดศีล ๕ ไม่ปฏิบัติตามศีล ๕ ข้อ ถ้าทุกคนต่างก็ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีล ๕ รักษาศีลอย่างสม่ำเสมอ ก็จะทำให้ตนเอง ครอบครัวยุ และสังคมอยู่อย่างสงบร่มเย็น ไม่เดือดร้อนวุ่นวายเหมือนทุกวันนี้ ในเรื่องของความกตัญญูทศเวทนั้น หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านเห็นว่า โลกหรือสังคมจะน่าอยู่ก็เพราะคนรู้จักกตัญญูทศเวทต่อผู้มีพระคุณ คนที่มีความกตัญญูทศเวทที่อยู่ในสังคมใด ทำให้สังคมนั้นน่าอยู่ หมายความว่า สังคมนั้นก็จะเต็มไปด้วยผู้คนที่มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน รู้จักสัจธรรม และยังเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นถึงความเป็นคนดีอีกด้วย เรื่องสุดท้ายที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เน้นอยู่เสมอก็คือเรื่องการใช้ชีวิตอยู่อย่างไม่ประมาท เพราะชีวิตของคนที่ไม่ประมาทแล้วนั้น ก็เหมือนหนึ่งคนที่ตายไปแล้วนั่นเอง ชีวิตจะอยู่รอดปลอดภัย จะมีความสุขได้ก็ด้วยความไม่ประมาท หมั่นประกอบความดีอยู่เป็นประจำ ทาน ศีล ภาวนา อย่าได้ขาดจงตั้งใจทำให้เป็นอย่างดี เพราะบุญนอกจากจะทำให้เรามีความสุขในโลกนี้แล้ว ยังทำให้คนเรามีความสุขหรือมีความบันเทิงในโลกหน้าอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม จากการให้สัมภาษณ์ของพระครูประภัสร์ธรรมรังษี^{๑๖} เจ้าคณะตำบลศรีภูมิ เจ้าอาวาสวัดกุฎีเต้า ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยท่านได้กล่าวถึงคำสอนหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ว่า ส่วนมากหลวงปู่ท่านจะสอนให้ญาติโยมละเว้นจากสิ่งที่เป็นความชั่ว ประพฤติแต่สิ่งที่ดี ปฏิบัติตนอยู่ในศีล ๕ เพราะว่าศีลเปรียบประดุจเบรคที่คอยห้ามคอยจุกมิให้ใจไถลลงไปเียงในทางที่ชั่ว คอยควบคุมพฤติกรรมของคนเรา เมื่อทุกคนมีศีล ๕ คอยกำกับพฤติกรรมแล้ว คุณธรรมและความดีต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นตามมา ทำให้ชุมชน สังคม และประเทศชาติบ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองบังเกิดสันติสุขอีกด้วย

จากการศึกษาคำสอนของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ปรากฏว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ จะสอนเน้นเกี่ยวกับเรื่องของศีล ๕ เป็นหลักสำคัญ ที่ท่านสอนเช่นนั้น ก็เพราะเห็นว่าสังคมจะสงบร่มเย็นได้ก็เพราะคนทุกคนปฏิบัติตนอยู่ในศีล ๕ แต่ถ้าคนไม่มีศีล ๕ ก็สร้างความเดือดร้อนวุ่นวายให้เกิดขึ้นแก่สังคมอย่างแน่นอน ดังนั้นหลักคำสอนที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ใช้สอนญาติโยมทุกวันนี้ก็เน้นเรื่องศีล ๕ นี้เป็นคุณลักษณะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูประภัสร์ธรรมรังษี (ธีรศักดิ์ จนฺทโรสี), เจ้าคณะตำบลศรีภูมิ เจ้าอาวาสวัดกุฎีเต้า ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, ๘ ตุลาคม ๒๕๕๓.

ผลจากการศึกษาข้อมูลด้านการแสดงธรรม พบว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีคุณลักษณะในการแสดงธรรมที่อาศัยความรู้ความเข้าใจและมีความแตกฉานในหลักธรรมอย่างถ่องแท้ซึ่งมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระกุมารกัสสปเถระเป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษ กล่าวคือสามารถแสดงธรรมแก่บริษัท ๔ ได้อย่างวิจิตรพิสดาร โดยยกทั้งข้ออุปมาอุปไมย พร้อมทั้งเหตุและผลขึ้นมาเปรียบเทียบ ซึ่งกล่าวได้ว่าเทคนิคการสอนของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ที่ใช้สอนพุทธบริษัทใช้ภาษาแบบง่าย ๆ มีทั้งข้ออุปมาอุปไมย ยกตัวอย่าง นิทาน เป็นต้น จึงถือได้ว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ จึงมีความสอดคล้องกับพระกุมารกัสสปะ ดังปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎกที่มณิกาย มหาวรรคว่า พระกุมารกัสสปะแสดงธรรมโปรดพระเจ้าปายาสี กษัตริย์ผู้ครองนครเสตัพพะ ผู้เป็นมิจจาทิฎฐิ มีความเห็นผิดว่าโลกหน้าไม่มี กรรมดีกรรมชั่วไม่มีผล นรกสวรรค์ก็ไม่มี พระเถระท่านถามว่าทำไมท่านคิดเช่นนั้น พระเจ้าปายาสีตอบว่า ข้าพเจ้าเคยทดลองโดยสังคนทำชั่ว ให้กลับมามอบหลังจากไปตกนรกแล้ว ตั้งไปหลายคนแล้ว แต่ละคนก็รับปาก แต่จนบัดนี้ไม่มีใครกลับมามอบเลย พระมหากัสสปะ อธิบายว่า นักโทษประหารที่เขานำไปสู่ตะแลงแกง เขาจะขออนุญาตให้ปล่อยตัวเพื่อไปตั้งเสียดูกเมียสักกระยะหนึ่ง ย่อมไม่ได้รับอนุญาต เช่นเดียวกับสัตว์นรก ย่อมไม่มีอิสระที่จะไปไหนมาไหนได้ ถึงเขาไม่ลืมสัญญาของท่าน เขาก็มาบอกท่านไม่ได้ พระเจ้าปายาสีแย้งพระเถระว่า ไม่ใช่เพียงแค่นั้นพระคุณเจ้า ข้าพเจ้ายังได้ตั้งให้คนดิมิสีลธรรมให้กลับมามอบเช่นเดียวกัน พวกนี้ไปแล้วก็เสียบหาย พวกเทวดาไม่ได้ถูกทำโทษทรมาน แล้วทำไมเขาไม่มาบอกเล่า อย่างนี้ชี้ให้เห็นชัด ๆ แล้วว่าสวรรค์ก็ไม่มีจริง

พระกุมารกัสสปะ อธิบายว่า มีเหตุผลสองประการที่เทวดาไม่มาบอกท่าน ประการแรกคือ ระยะเวลาห่างกันมาก ร้อยปีในเมืองมนุษย์เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของสวรรค์ ถึงแม้ผู้ที่รับปากท่านไม่ลืม กะว่าพรุ่งนี้จะกลับมามอบท่าน ถึงเวลานั้นท่านก็ตายไปนานแล้ว อีกประการหนึ่ง คือโลกมนุษย์นั้นเหม็นและสกปรก ไม่เป็นที่ปรารถนาของเทวดา เมื่อคนตายจากโลกมนุษย์ไปเกิดเป็นเทวดาแล้ว ก็ไม่อยากจะกลับมาอีก คุณคนตกหลุมภูคน่าเหม็น มีคนช่วยยกขึ้นจากหลุมอบน้ำชำระให้สะอาดแล้วดูไปด้วยของหอม ถามว่าเขาจะยินดีกระโจนลงไปหลุมคู่อีกหรือไม่ ท่านปายาสีฉันใดก็ฉันนั้นแหละ^{๑๑} เมื่อพระเจ้าปายาสีได้ฟังธรรมจากพระเถระแล้ว กลับเป็นสัมมาทิฎฐิ ประกาศตนเป็นอุบาสก นับถือพระรัตนตรัยตลอดพระชนม์ชีพ จึงถือได้ว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระกุมารกัสสปะ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว

^{๑๑} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๔๑๐-๔๑๗/๓๔๓-๓๕๐.

๔.๒ คุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

๔.๒.๑ คุณลักษณะเฉพาะด้านตาทิพย์

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีคณะศิษยานุศิษย์ยกย่องท่านว่า “ตาทิพย์” จากการให้สัมภาษณ์ของพระอธิการประพันธ์ ชวนปญฺโญ^{๘๘} เจ้าอาวาสป่าแะ ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยท่านเป็นสัทธาวิหาริกของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านเล่าให้ฟังว่ามีอยู่วันหนึ่งฝนตั้งเค้า จะตกหนักหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านคงรู้ด้วยญาณของท่านเอง ที่เรียกว่า อนาคตังสญาณ สามารถล่วงรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าได้ จึงได้บอกให้พระภิกษุสามเณรรีบออกจากกุฏิ เพราะว่ากุฏิเก่าทรุดโทรม และมีดินลานขนาดใหญ่อยู่ข้างกุฏิต้นหนึ่ง ปรากฏว่าในขณะนั้นมีฝนตกหนัก ดินลานก็หักโคล่นลงทับกุฏิพังลงทั้งหลัง ทุกคนปลอดภัย จึงได้รับฉายาจากชาวสันกำแพงและคนที่ได้ยินกิตติศัพท์ของท่านว่า “หลวงปู่หล้าตาทิพย์” มาจนถึงทุกวันนี้ และจากการสัมภาษณ์ พระโสภณต์ ทสุสนิโย^{๘๙} เจ้าอาวาสวัดจันทะธรรมรังษี ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งท่านอีกรูปหนึ่งที่เป็นสัทธาวิหาริกของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านก็เล่าคล้ายกับ ๆ กับพระอธิการประพันธ์แต่มีแปลกอีกเรื่องหนึ่งที่ท่านเล่าว่า มีคณะลูกศิษย์คณะหนึ่งมาราบนมัสการหลวงปู่หล้าตาทิพย์ แต่เกินจำนวนที่ได้แจ้งไว้ตอนแรกเพื่อขอรับแจกวัตถุมงคลของขลังจากท่าน แต่ก็ได้รับการแจกจากหลวงปู่ทุกคนเหมือนกันเหมือนกับที่ท่านรู้ล่วงหน้า นอกจากนี้ยังได้สัมภาษณ์ นายศรีนวล อินตายวง^{๙๐} ท่านเล่าเพิ่มเติมว่า “เช้าวันหนึ่งประมาณตีห้า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ให้พระเณรรีบทำความสะอาดวิหารว่า จะมีแขกมาหาที่วัด ปรากฏว่าพอถึงหกโมงเช้า มีพระศรีธรรมนิเทศ เจ้าอาวาสวัดสันป่าข่อย อำเภอมือง เชียงใหม่ มาหา” นอกจากนั้นถ้าหากว่าชาวบ้านมีของหายหรือถูกลักขโมยไป มาถามหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ก็จะบอกให้ว่า ไปติดตามทางทิศนั้นทิศนี้ ก็จะได้ที่หายกลับคืนมาตามที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้บอกไว้ แต่ถ้าหากหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านห้ามว่าไม่ต้องไปตามจะไม่ได้คืน ก็จะเป็นจริงอย่างที่ท่านบอก คณะศรัทธาศิษยานุศิษย์จึงสรรเสริญว่าท่านมีตาทิพย์ สามารถ

^{๘๘} สัมภาษณ์ พระอธิการประพันธ์ ชวนปญฺโญ, เจ้าอาวาสวัดป่าแะ ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๓.

^{๘๙} สัมภาษณ์ พระโสภณต์ ทสุสนิโย, เจ้าอาวาสวัดจันทะธรรมรังษี ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

^{๙๐} สัมภาษณ์ นายศรีนวล อินตายวง, ไวยาวัจกร วัดป่าตึง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

รู้เหตุการณ์ล่วงหน้าได้ ดังที่ท่านพระครูวิสุทธีเขมรัตน์^{๒๐} รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง เจ้าอาวาส วัดป่าตึง ตำบลออนใต้ จังหวัดเชียงใหม่ ศิษย์เอกและเป็นผู้ปฏิบัติภาวนาคุณหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ให้ สัมภาษณ์ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านสามารถรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าได้อย่างน่าอัศจรรย์ เช่น ท่านได้ บอกให้พระภิกษุสามเณรทำความสะอาดวัด เพื่อถวายการต้อนรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หลังจากนั้นเพียง ๒ วัน ทางพระบรมมหาราชวังจึงได้แจ้งข่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเสด็จ มาที่วัด

ครั้งหนึ่งบุคคลที่มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ระลึกถึงท่านให้ช่วยแผ่ บารมีมาปิดเป่าโรคภัยไข้เจ็บ ลูกศิษย์คนนี้อยู่ไกลถึงประเทศไต้หวัน ครั้งนั้นเขาปวดท้องมากถึงขั้น ต้องเข้ารับการรักษา หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ไปเข้าฝันและบอกว่าไม่ต้องผ่าตัดแต่ให้รับประทานยา เขาเชื่อและทำตาม ทำให้อาการดีขึ้น

ขณะเดียวกัน ผลจากการให้สัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด พูดในทำนอง เดียวกันว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีตาทิพย์ สามารถล่วงรู้เหตุการณ์ข้างหน้าได้อย่างแม่นยำเหมือนกับ ตาเห็น เพราะว่าท่านเป็นนักปฏิบัติที่ปฏิบัติตามหลักสมณะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน โดยมี ครอบปิณฑและครอบบาสุริยะ เจ้าอาวาสวัดจอมแจ้งเป็นผู้สอนวิชานี้โดยตรงและท่านเป็นพระสุปฏิปันโน ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ฌานและญาณเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้สำหรับผู้ปฏิบัติอย่างจริงจัง มี ศีล สมาธิ และมี ปัญญา ๓ ประการ นี้เป็นคุณสมบัติของพระ โดยแท้ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านมีคุณสมบัติครบทั้ง ๓ ประการ จึงสามารถเข้าถึงฌานสมาบัติได้ หรือ อภิญญา ๖ ที่มนุษย์ปุถุชนธรรมดาไม่สามารถเข้าถึง ได้ แต่หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ข้ามพ้นความเป็นปุถุชนไปได้จึงสามารถมีอภิญญา ๖ ได้ อภิญญา ๖ ได้แก่ (๑) อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้ (๒) ทิพพโสต หูทิพย์ (๓) เจโตปริยญาณ กำหนดรู้วาระจิตของ บุคคลอื่นได้ (๔) ปุพเพนิวาสานุสสติ ระลึกชาติได้ (๕) ทิพพจักขุ ตาทิพย์ (๖) อาสวักขยญาณ รู้จัก ทำอัสวะให้สิ้น ทั้ง ๖ ประการดังที่ได้อธิบายมา หลวงปู่หล้าตาทิพย์ คงจะอยู่ในข้อที่ ๕ ทิพพจักขุ ตาทิพย์ สามารถเห็นเหตุการณ์ล่วงหน้าได้อย่างไม่สงสัย ความที่ท่านเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ อยู่ใน ไตรสิกขา ถึงแม้ท่านจะละสังขารไปนานแล้ว แต่เป็นที่น่าอัศจรรย์อย่างยิ่งที่สรีระร่างกายของ ท่านไม่เน่าเปื่อยไปตามกฎของธรรมชาติ จึงเป็นพระมหาเถระที่ควรเคารพกราบไหว้ของมหา ประชาชนที่เป็นชาวพุทธเป็นอย่างยิ่ง

ผลจากการศึกษาข้อมูลคุณลักษณะเฉพาะด้านตาทิพย์ พบว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้ มีคุณลักษณะเฉพาะตัวในด้านตาทิพย์คือสามารถรู้เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้าได้อย่างน่าอัศจรรย์

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธีเขมรัตน์ (เกษม เขมจาโร), รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง วัดป่าตึง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น และได้มีคุณลักษณะสอดคล้องกับพุทธสาวกของพระพุทธเจ้าคือ พระอนุรุทธะ พระอนุรุทธะสามารถมองเห็นสิ่งที่จะเกิดล่วงหน้าได้และสามารถรู้เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นข้างหน้าได้ และพระอนุรุทธะยังได้ตรวจดูสัตว์โลกด้วยทิพย์จักขุญาณเสมอ ยกเว้นขณะกำลังฉันภัตตาหารเท่านั้น จึงกล่าวได้ว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีคุณลักษณะเฉพาะตัวและมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระอนุรุทธะ

๔.๒.๒ คุณลักษณะเฉพาะด้านสถาปัตยกรรม (จิตรกรรม ทัศนกรรม ประติมากรรม)

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านมีความสามารถพิเศษในด้านสถาปัตยกรรมโดยท่านไม่ได้เรียนมาเลย แต่ท่านมีความจำดีเห็นแบบจากที่อื่นมาท่านก็จดจำไว้และนำมาพัฒนาวัดป่าดิ่งให้มีความเจริญรุ่งเรืองจนถึงทุกวันนี้ ผลงานที่ท่านได้ทำไว้มีหลายอย่างด้วยกันเช่น เมื่อพ.ศ. ๒๔๗๕ ท่านได้สร้างที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ถือว่าฝีมือในการสร้างของท่านดูแล้วสวยสดงดงามเพราะการสร้างของท่านแต่ละอย่างเกิดจากพลังภายในคือทำด้วยใจ เมื่อใจมีความละเอียดประณีตงานก็ย่อมออกมาดูดี พ.ศ. ๒๔๗๘ ท่านได้สร้างสถูปกัณฑ์ ซึ่งผู้ศึกษาได้ไปเห็นฝีมือของท่านแล้วรู้สึกว้าว หลวงปู่หล้าตาทิพย์ รูปนี้ไม่ธรรมดา สามารถสร้างสถูปกัณฑ์ได้เหมือนกับมืออาชีพเลยทีเดียว พ.ศ. ๒๔๘๕ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้สร้างธรรมมาสน์แบบบุษบกด้วยฝีมือของท่าน มีลวดลายแกะสลักตามแบบสถาปัตยกรรมล้านนา ซึ่งขณะนั้นท่านมีอายุเพียง ๓๒ ปี เท่านั้น ได้สร้างธรรมมาสน์ขึ้นมาเพื่อที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ปัจจุบันธรรมมาสน์นี้อยู่ที่วิหารที่หลวงปู่หล้าได้สร้างไว้ พ.ศ. ๒๕๐๐ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ในขณะนั้นอายุท่านเพียง ๕๕ ปี ได้สร้างโต๊ะหมู่บูชา ไว้สำหรับใช้ในงานพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๐๓ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านได้สร้างโต๊ะสำหรับรับแขกเอาไว้เพื่อต้อนรับพระเถระผู้ใหญ่หรือศรัทธาประชาชนที่มานมัสการท่าน พ.ศ. ๒๕๐๔ ในขณะนั้นหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านมีอายุได้ ๖๓ ปี ได้สร้างผลงานจิตรกรรมบนผนังวิหารหลังเก่าที่ท่านได้สร้างไว้ รูปภาพส่วนมากจะเกี่ยวกับพุทธประวัติ ท่านวาดได้สวยงามเลยทีเดียว ถ้าเราไม่สังเกตให้ดี เราจะคิดว่าเป็นฝีมือวาดของช่างฝีมืออาชีพที่ได้มาวาดให้กับวัดป่าดิ่ง แต่เมื่อได้สัมภาษณ์พระครูวิสุทธิเชมรัตน์^{๒๒} รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง และเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าดิ่ง ท่านให้สัมภาษณ์ว่า สิ่งที่เห็นในวิหารทั้งหมดนี้เป็นฝีมือของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ไม่ใช่ฝีมือของช่างคนใด ท่านเป็นพระที่มีความสามารถในด้านศิลปะ ไม่ได้เรียนมาจากที่ใดเลยแต่ก็สามารถวาด ปั้น แกะสลัก ตลอดทั้งเป็นช่างปูน ช่าง ไม้ หรือที่เรียกว่าสารพัดช่าง

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิเชมรัตน์ (เกษม เขมจาโร), รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง วัดป่าดิ่ง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความเห็นค่อนข้างตรงกันว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีคุณลักษณะเฉพาะตัวในด้านสถาปัตยกรรม โดยทั่วไปที่จะพบเห็นพระอย่างหลวงปู่หล้าตา เห็นได้ยาก ทั้งทั้งภาคเหนือหรือทั่วทั้งประเทศไทย ที่จะมีพระฝีมือคืออย่างท่านนี้หายากมาก แต่เป็นที่แปลกมากคือท่านไม่ได้เรียนในด้านนี้มาเลย ทำไมท่านสามารถวาดรูปได้สวยงาม และสลักก็ดูดี สร้างธรรมาสน์ก็ทำได้ สรุปว่าท่านเป็นพระสารพัดช่างจริง ๆ นี่เป็นคุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

จากการศึกษาข้อมูลด้านสถาปัตยกรรม พบว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีคุณลักษณะเฉพาะด้านสถาปัตยกรรมซึ่งมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพุทธสาวกคือ พระมหาโมคคัลลานะ และพระอานนท์ ซึ่งพระโมคคัลลานะมีความเข้าใจในนวกรรมคือการก่อสร้าง เพราะฉะนั้นเมื่อนางวิสาขามหาอุบาสิกาสร้างบุพพารมในเมืองสาวัตถี พระบรมศาสดารับสั่งให้ท่านเป็นนวกัมมชยัญญี คือผู้ควบคุมการก่อสร้าง เป็นผู้มีความรู้ด้านนวกรรมหรือการก่อสร้างเป็นอย่างดี ซึ่งหลวงปู่หล้าตาทิพย์ก็เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างและลงมือสร้างเอง และพระอานนท์ท่านก็เป็นนักออกแบบจิวรดังปรากฏในพระวินัยปิฎกเล่มที่ ๕ ว่าด้วยเรื่องพระพุทธรูปทรงอนุญาตตัดจิวรมีใจความว่า พระอานนท์เป็นผู้ออกแบบจิวรของพระสงฆ์ โดยตัดเย็บตามแบบคันทนาของชาวมคธ ซึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมและมีคันทนาลิ้น ๆ ในระหว่าง ทำให้ท่านได้รับการสรรเสริญจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า“ภิกษุทั้งหลาย อานนท์เป็นคนฉลาดมีปัญญาสามารถเข้าใจในคำพูดที่เราพูดแต่โดยย่อได้โดยทั่วถึง”^{๒๓}

จึงถือได้ว่าพระอานนท์เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์สามารถออกแบบจิวรได้ส่วน หลวงปู่หล้าตาทิพย์ท่านก็เป็นผู้ออกแบบด้านสถาปัตยกรรมถึงแม้ว่าจะออกแบบคนละอย่าง แต่อย่างไรก็ตาม ก็ถือว่าเป็นการออกแบบทั้งสิ้น ทั้งหลวงปู่หล้าตาทิพย์กับพระอานนท์มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อที่จะให้งานออกมาดี หลวงปู่หล้าตาทิพย์ จึงมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระโมคคัลลานะและพระอานนท์ดังกล่าวมา

^{๒๓} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๑๖/๒๑๔.

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ๓ ข้อ คือ เพื่อศึกษาคุณลักษณะเฉพาะของพุทธสาวก เพื่อศึกษาประวัติและผลงานของพระหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) และเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) ซึ่งผลการสรุปเป็นลำดับ ดังนี้

๑. คุณลักษณะเฉพาะด้านรัตตัญญู ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ

๒. คุณลักษณะเฉพาะด้านมัทธา ได้แก่ พระมหาโมคคัลลานะ พระเรวตขทิวานิชะ พระกาฬุทายี พระสาकตะ และพระพระปิ่นโทลถาวรทวาชะ

๓. คุณลักษณะเฉพาะด้านเมตตา ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระมหากัสสปะ พระอนนท์ พระเรวตขทิวานิชะ และพระองคุลิมาล

๔. คุณลักษณะเฉพาะด้านตาทิพย์ ได้แก่ พระอนรุทธะ

๕. คุณลักษณะเฉพาะด้านปรารภความเพียร ได้แก่ พระโสณโกปิวิสะ

๖. คุณลักษณะเฉพาะด้านผู้ว่างาย ได้แก่ พระนาลกะ พระราหุล และพระราชะ

๗. คุณลักษณะเฉพาะด้านธุดงค์ ได้แก่ พระมหากัสสปะ

๘. คุณลักษณะเฉพาะด้านความกตัญญู ได้แก่ พระสารีบุตร และพระราหุล

๙. คุณลักษณะเฉพาะด้านใฝ่การศึกษา ได้แก่ พระอนนท์ และพระราหุล และพระจูฬปันถก

๑๐. คุณลักษณะเฉพาะด้านการแสดงธรรมและตอบปัญหาธรรม ได้แก่ พระกุมภกัสสปะ

จากการศึกษาประวัติหลวงปู่หล้าตาทิพย์ พอสรุปได้ว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๑ ที่บ้านปง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พ่อชื่อเงิน บุญมาก แม่ชื่อแก้ว บุญมาก มีพี่น้องทั้งหมด ๕ คน ท่านเป็นคนสุดท้อง ครอบครัวประกอบอาชีพทำนา พ่อตายตั้งแต่ท่านอายุ ๑ ขวบ แม่ต้องรับหน้าที่เลี้ยงดูลูก ๆ เพียงผู้เดียว และพออายุได้ ๘ ขวบ แม่พามาฝากเป็นลูกศิษย์กับครูบาปิ่นตา และท่านก็ได้เรียนหนังสือพื้นเมืองกับครูบาปิ่นตา ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าตึง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

การบรรพชาและการอุปสมบท เมื่ออายุได้ ๑๑ ปี ท่านบวชเป็นสามเณรในช่วงเข้ารุกขมุล คือ ประเพณีเข้าไสสานกรรมซึ่งเป็นพิธีสำคัญอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนาในล้านนา ในช่วงเดือนธันวาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ทั้งพระภิกษุและสามเณรจะไปปฏิบัติกรรมอย่างเคร่งครัดในป่าช้าที่อยู่นอกวัด

ท่านจึงต้องไปบำเพ็ญกรรมในป่าช้า ซึ่งเป็นการปฏิบัติกรรมที่เข้มข้นตั้งแต่เริ่มบวชเมื่ออายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ท่านอุปสมบทเป็นพระตามประเพณี ได้ฉายาว่า จนฺโท โดยมีครูบาปิ่นตา เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านบวชแบบอุทกทุกเขปสีมา ซึ่งเป็นประเพณีที่รับมาจากสำนักมหาวีหารลังกา นอกจากนั้นหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ยังได้เรียนวิปัสสนากรรมฐานกับครูบาปิ่นตาและครูบาสุริยะ วัดจอมแจ้ง

ต่อมาได้รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราชสุวรรณารามชั้นโท ในราชทินนามที่ พระครูจันทสมานคุณ

ผลจากการศึกษา พบว่า หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีคุณลักษณะเฉพาะและมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพุทธสาวก ดังนี้

๑) ด้านรัตตัญญู

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้มีอายุพรรษามาก และมีความแตกฉานในพระธรรมวินัยอีกรูปหนึ่ง ซึ่งมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระอัญญาโกณฑัญญะที่ได้รับเอตทัคคะในด้านรัตตัญญู

๒) ด้านจริยาวัตรและบุคลิกภาพ

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ซึ่งมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระมหากัสสปะและพระอานนท์ พระมหากัสสปะ เป็นผู้ถือธุดงค์ ๓ อย่างเคร่งครัดตลอดจนถึงประพฤติกฎต้องตามพระธรรมวินัย เป็นผู้มีความมกน้อย สันโดษ มีความเมตตา กรุณา และพระอานนท์ เป็นผู้ มีสติ รอบคอบ มีคติ คือ ความทรงจำแม่นยำ มีความเพียร เป็นพหูสูต ตลอดจนถึงเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน

๓) ด้านความกตัญญู

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้มี ความกตัญญูต่อบุพการีครูบาอาจารย์และต่อพระพุทธศาสนาซึ่งมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระสารีบุตรและพระราหุล แสดงให้เห็นว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ได้ปฏิบัติต่อบุพการีและบุพการีเหมือนกันอาจจะแตกต่างกันในเรื่องวิธีการปฏิบัติ แต่ไม่ว่าวิธีใดก็ตามก็ถือว่ามีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณทั้งสิ้น

๔) ด้านมีเมตตา

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันตลอดจนถึงสัตว์เดรัจฉานซึ่งมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพุทธสาวก ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระมหากัสสปะ พระอานนท์ พระเวทขทิววินิยะ และพระองคุลิมาล

๕) ด้านการให้ทาน

หลวงปู่หล้าตาทิพย์มีการให้ทานทั้งอามิสเป็นทาน คือ ให้วัตถุ สิ่งของต่าง ๆ และเงินช่วยเหลือสังคมให้เกิดประโยชน์สูงสุด และประการที่สอง ให้ธรรมเป็นทาน คือ ให้การอบรมสั่งสอน สอนให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ประพฤตินอนอยู่ในศีล ๕ ซึ่งมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระอานนท์ในด้านธรรมทานคือพระอานนท์ให้ธรรมะเป็นทาน เพราะว่าพระอานนท์เป็นอรหันต์ที่

อยู่เหนือบุญบาปจึงไม่มีการให้อามิสทานสิ่งของแก่ใคร ๆ แต่สิ่งหนึ่งที่พระอรหันต์สามารถมีได้ก็คือการอบรมสั่งสอนเวไนยสัตว์ให้พ้นจากทุกข์จึงมีการให้ธรรมทาน

๖) ด้านการแสดงธรรม

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีคุณลักษณะในการแสดงธรรมที่อาศัยความรู้ความเข้าใจและความแตกฉานในหลักธรรมอย่างถ่องแท้ซึ่งมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพุทธสาวกคือพระกุมารกัสสปเถระเป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษ กล่าวคือสามารถแสดงธรรมแก่บริษัท ๔ ได้อย่างวิจิตรพิสดาร โดยยกทั้งข้ออุปมาอุปไมย พร้อมทั้งเหตุและผลขึ้นมาเปรียบเทียบ ซึ่งกล่าวได้ว่าเทคนิคการสอนของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ ที่ใช้สอนพุทธบริษัทใช้ภาษาแบบง่าย ๆ มีทั้งข้ออุปมาอุปไมย ยกตัวอย่าง นิทาน เป็นต้น จึงถือได้ว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระกุมารกัสสปะ

๗) ด้านตาทิพย์

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะเฉพาะในด้านตาทิพย์คือสามารถรู้เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้าได้อย่างน่าอัศจรรย์ เช่น ท่านบอกให้พระภิกษุสามเณรรีบออกจากกุฏิโดยด่วนเพราะว่าในขณะที่นั้นได้มีลมพัดแรงมากและฝนตกหนักท่านกลัวต้นตาลขนาดใหญ่จะล้มทับกุฏิและเป็นสาเหตุจะทำให้พระภิกษุสามเณรจะได้รับอันตรายจากภัยธรรมชาติ จึงบอกให้ออกจากกุฏิทันที เมื่อพระภิกษุสามเณรออกจากกุฏิได้ไม่นานต้นตาลต้นใหญ่ก็ล้มทับกุฏิทันที พระภิกษุสามเณรและคณะศรัทธาผู้เห็นเหตุการณ์ในคราวครั้งนั้นพากันสรรเสริญหลวงปู่ว่า สามารถรู้เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นข้างหน้าได้ จึงได้ตั้งขานนามท่านว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์มาจนถึงปัจจุบันนี้ และมีเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ที่หลวงปู่สามารถรู้ล่วงหน้าได้อย่างน่าอัศจรรย์ ดังที่ได้กล่าวแล้วซึ่งหลวงปู่ได้มีคุณลักษณะสอดคล้องกับพุทธสาวกของพระพุทธเจ้าคือพระอนูรุทธะ พระอนูรุทธะก็สามารถมองเห็นสิ่งที่จะเกิดล่วงหน้าได้และสามารถรู้เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นข้างหน้าได้ จึงกล่าวได้ว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์ มีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระอนูรุทธะ

๘) ด้านสถาปัตยกรรม (จิตรกรรม ทัศนกรรม ประติมากรรม)

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ท่านมีคุณลักษณะเฉพาะด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ วาตรูปพุทธประวัติบนฝาผนังวิหารหลังเก่าของวัดป่าตึง ได้อย่างสวยงาม มีความอ่อนช้อย แกะสลักกรรมาสน์แบบนุษยกตามแบบสถาปัตยกรรมล้านนา สร้างโต๊ะหมู่บูชาได้อย่างสวยงาม สร้างที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ สร้าง โต๊ะรับแขก สร้างสัตตภัณฑ์ แกะสลักหน้าบันของวิหารหลังเก่าที่เป็นฝีมือของหลวงปู่ และท่านได้สร้างซุกชี คือ ฐานปูนสำหรับประดิษฐานพระประธานจึงกล่าวได้ว่าท่านเป็นทั้งช่างปูน ช่างไม้ และช่างแกะสลัก คือ สारพัดช่าง ทำได้ทุกอย่าง โดยที่ท่านไม่ได้เรียนมาจากที่ไหนเลยแต่ท่านมีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและมีความจำดีเป็นเลิศ นำเอารูปแบบต่าง ๆ ที่ได้

พบเห็นจากที่อื่นมา แล้วนำมาประยุกต์ใช้ จึงเรียกได้ว่า ท่านเป็นผู้รู้ศิลปวิทยาอย่างแท้จริง และมีคุณลักษณะสอดคล้องกับพุทธสาวกคือ พระมหาโมคคัลลานะ และพระอานนท์ ซึ่งพระโมคคัลลานะ มีความเข้าใจในนวัตรกรรมคือการก่อสร้าง เพราะฉะนั้น เมื่อนางวิสาขามหาอุบาสิกา สร้างบุพพารามในเมืองสาวัตถี พระบรมศาสดารับสั่งให้ท่านเป็นนวกัมมาธิษฐาธิ คือผู้ควบคุมการก่อสร้าง เป็นผู้มีความรู้ด้านนวัตรกรรมหรือการก่อสร้างเป็นอย่างดี ในขณะที่หลวงปู่หล้าก็เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างและลงมือทำเอง ส่วนพระอานนท์ก็เป็นนักออกแบบจิวรของพระสงฆ์ โดยตัดเย็บตามแบบคันทนาของชาวมคธ เป็นรูปสี่เหลี่ยมและมีคันทนาล้วน ๆ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าหลวงปู่หล้าตาทิพย์มีคุณลักษณะสอดคล้องกับพระเถระทั้งสองรูปดังกล่าว

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัย ทำให้ได้ข้อที่ควรเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือทำให้รู้เรื่องราวของพุทธสาวกและคุณลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นสามารถนำเอาคุณธรรมจากการที่ได้ศึกษานี้ นำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้อย่างถูกต้องและหลวงปู่หล้าตาทิพย์เป็นพระเถระผู้ใหญ่เป็นที่เคารพของศรัทธาประชาชนโดยทั่วไปตลอดจนถึงพระภิกษุสามเณรที่เป็นสัททวิहारิก และอันเตวาสิกก็มีความเลื่อมใสศรัทธาในตัวท่านเป็นอย่างมาก ท่านเป็นพระที่มีความอ่อนน้อม ถ่อมตนปฏิบัติทวาริยาวัตรตรงตาม ผู้ใดได้เห็นได้สนทนาธรรมกับหลวงปู่ท่านก็พูดธรรมแบบง่าย ๆ แต่เป็นที่น่าอัศจรรย์ใจผู้ที่สนทนาด้วยหรือหลวงปู่สอนธรรมให้ผู้ฟังหรือผู้สนทนาด้วยก็เข้าใจในหลักธรรมนั้น โดยไม่มีความสงสัยเลย โดยเฉพาะความมีเมตตาของท่านใครจะเข้าไปพบก็สามารถพบง่ายท่านไม่มีการแบ่งชนชั้นว่าคนนี้รวย คนนี้ยากจน แต่หลวงปู่ให้ความเสมอภาคกันหมด หลวงปู่เป็นพระที่มีความร่าเริง และยิ้มแย้มแจ่มใส

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ถึงคุณลักษณะเฉพาะของพระมหาเถระรูปอื่น ๆ ในประเทศไทย และควรศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในประเทศไทย เพื่อจะได้ทราบถึงเทคนิควิธีการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนักปฏิบัติว่าจะมีความเหมือนหรือแตกต่างจากพระนักเผยแผ่อย่างไร โดยการศึกษาเชิงเปรียบเทียบด้วย

๒) ควรมีการศึกษาประวัติและผลงานของพระมหาเถระในอดีตที่มีผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่โดดเด่นและแตกต่างจากพระเถระรูปอื่น ๆ และควรศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์กับหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ วัดคอดอยแม่ปิ้ง อำเภอพร้าว

จังหวัดเชียงใหม่ เพราะหลวงปู่แหวน ก็เป็นพระมหาเถระพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงเช่นเดียวกัน เพื่อจะได้มุมมองหรือให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างในตัวทั้งสองท่าน เพื่อจะได้องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้และสามารถนำเอาข้อปฏิบัติและวิธีการสอนของท่านไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน และเพื่อเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนตลอดถึงเป็นแบบอย่างในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระธรรมปิฎกถาเปต ภาค ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

คำสอนของหลวงปู่หล้า วัดป่าตึง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : ไทยนิวส์การพิมพ์, ๒๕๓๒.

คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง. พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑ ฉบับมาตรฐาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๕๐.

จันทสมานคุณอนุสรณ์เนื่องในงานทำบุญครบ ๑๐๐ วัน หลวงปู่หล้า (พระครูจันทสมานคุณ) วัดป่าตึง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๓๖. เชียงใหม่ : ซี.บี.เอส. การพิมพ์, ๒๕๓๖.

บรรจบ บรรณรุจิ. อธิติมหาสาวก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

ประกาศ สุระเสน. พระคัมภีร์อนาคตวงศ์. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๒.

พระครูจันทสมานคุณ (หล้า จนุ โท). คำสอนของหลวงปู่หล้า วัดป่าตึง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๓๔.

_____. ๓ ปี พระครูจันทสมานคุณ (หลวงปู่หล้าตาทิพย์). เชียงใหม่ : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๓๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑.

พระวิสุทธิภักทรธาดา. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอาศรมาคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระสิริมงคลจารย์. มงคลศุภทีปนิ ปฐม ภาค. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พุทธศาสนสุภาษิต. ธรรมสภา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

มงคลศุภทีปนิยา. ทูตโย ภาค. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๘.

ระลึกถึงหลวงปู่หล้า. ลำพูน : ลำพูนการพิมพ์, ๒๕๓๗.

สุมน อมรวิวัฒน์. การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์,
๒๕๓๐.

เสถียร พันธรังสี. ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : ผดุงพิทยการพิมพ์, ๒๕๒๖.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ปิ่นนัดดา นพพานวัน. “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย”.

วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

พระกิตติศักดิ์ ยโสธรโร. “การศึกษายาทาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๕.

พระครูพิศิษฐ์วรการ (มานพ ชินวโร). “ศึกษาชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิธารจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมงคลโล)”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๕.

พระครูสิริกิจจานุรักษ์ (เสริม กตกิจ โจ). “โศสานิกชุดงค์ในพระพุทธศาสนา กรณีศึกษาหลวงปู่เกษม เขมโก”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๕.

พระมหาจิตติภักทร อจลธมฺโม. “การศึกษายาทาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๗.

พระมหาจตุร ปลูกาวโร. “การศึกษายาทาทของพระมหากัสสปเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๐.

พระมหาชินทร์ อินุทปลูกโย (แก้วคำแสน). “ศึกษายาทาทของพระสังฆาธิการ ศึกษาเฉพาะกรณี

พระธรรมสิทธิธารจารย์ (หนู ถาวโร)”. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหานิมิต สิขรสวณ โณ. “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระศรีศิลปী
สุนทรวาที (ศิลปী สิกขาสโก)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระมหาประดิษฐ์ ปณฺชิตตมฺ โม. “ชีวิตและผลงานของพระศรีธรรมนิเทศก์ (กมล โชติมนฺโต)”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๔๓.

พระมหาอุกฤษณ์ วุฑฺฒิกโร. “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุณี (ประยูร ธรรมจิตฺโต)”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๔๓.

พระมหาศรีบุญญ ปญฺณาโร (นุชมิตร). “การศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระสุธรรมยานเถร (ครูบาอินทจักรรักษา)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาสุชญา โรจนณาโณ, “การศึกษาบทบาทของพระมหาโมคคัลลานเถระในการเผยแผ่”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๔๐.

(๓) บทสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทฺธิคุณ (กุศล คนฺธวโร). ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าอาวาส
วัดบุญพาราม อำเภอเมืองเชียงใหม่, ๑ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ พระราชเขมากร (สอาด ขนฺติโก ป.ธ.๓). รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่, เจ้าอาวาส
วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ พระครูสันติธาดา (ณัฐศักดิ์ สนฺตกาโย). เจ้าอาวาสวัดแม่ผาแห่น ตำบลออนใต้ อำเภอ
สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสีลวงค์ (สว่าง กิตฺติสาโร). เจ้าคณะตำบลออนกลาง เจ้าอาวาสวัดออนกลาง
ตำบลออนกลาง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ พระครูวิสุทฺธิเขมรัตน์ (เกษม เขมจาโร). รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง เจ้าอาวาสวัดป่าดิ่ง
ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ พระครูสิริสีลสังวร (น้อย เตชปญฺโญ). เจ้าอาวาสวัดศรีดอนมูล ตำบลชมพู อำเภอสารภี
จังหวัดเชียงใหม่, ๘ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภรณ์ พระครูประภัสร์ธรรมรังษี (ธีรศักดิ์ จันทบุรี). เจ้าคณะตำบลศรีภูมิ เจ้าอาวาสวัดคูเต่า
ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภรณ์ พระอธิการประพันธ์ ชวนบุญโณ. เจ้าอาวาสวัดป่าแวง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง
จังหวัดเชียงใหม่, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภรณ์ พระโสภณต์ ทศนियो. เจ้าอาวาสวัดจันทะธรรมรังษี ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง
จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภรณ์ พระสรชัย อภิวิโส. รักษาการเจ้าอาวาสวัดเชิงแสน (ร้าง) ตำบลออนใต้ อำเภอ
สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภรณ์ นายประทีป จันทร์แปง. มัคทายก วัดป่าตึง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัด
เชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภรณ์ นายศรีนวล อินตายวง. ไวยาวัจกร วัดป่าตึง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัด
เชียงใหม่, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภรณ์ นายบุญเลิศ โปธิตา. ข้าราชการบำนาญ ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่,
๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภรณ์ นายประคิษฐ์ ปัญญาจีน. อาจารย์ประจำสาขาภาษาบาลีและสันสกฤต มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๓.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๑ คุณลักษณะเฉพาะของหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ประเด็นที่ ๑ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) เป็นผู้รัตัญญคือเป็นผู้มีอายุมากพรรษามากเป็นที่เคารพเลื่อมใสของสาธุชนอย่างไรบ้าง?

ประเด็นที่ ๒ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) เป็นผู้มีปฏิปทาจริยาวัตร (มีการประพฤติปฏิบัติตน) อย่างไร?

ประเด็นที่ ๓ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) เป็นผู้มีความกตัญญูต่อบิดามารดาและครูบาอาจารย์อย่างไร?

ประเด็นที่ ๔ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) เป็นผู้มีความเมตตาต่อคนและสัตว์อย่างไร?

ประเด็นที่ ๕ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) มีหลักการให้ทานอย่างไร?

ประเด็นที่ ๖ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) มีวิธีการแสดงธรรมแก่ประชาชนอย่างไร?

ประเด็นที่ ๗ เพราะเหตุใด หลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้มีตาทิพย์

ประเด็นที่ ๘ หลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ) มีผลงานด้านสถาปัตยกรรม-จิตรกรรม
อะไรบ้าง?

ภาคผนวก ข.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

๑. พระครูวิสุทธิเชมรัตน์	อายุ ๖๐ พรรษา ๔๐ รองเจ้าคณะอำเภอสันกำแพง
เจ้าอาวาสวัดป่าตึง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง
จังหวัดเชียงใหม่
๒. พระครูประภักดิ์ธรรมรังสี	อายุ ๖๐ พรรษา ๔๐ เจ้าคณะตำบลศรีภูมิ เจ้าอาวาส
วัดกู่เต้า อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
๓. พระครูวิบูลย์สีลวงค์	อายุ ๖๕ พรรษา ๔๕ เจ้าคณะตำบลออนกลาง เจ้าอาวาส
วัดออนกลาง อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่
๔. พระครูศิริศีลสังวร	อายุ ๖๐ พรรษา ๔๐ เจ้าอาวาสวัดศรีดอนมูล ตำบลชมพู
อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
๕. พระครูสันติธาดา	อายุ ๔๘ พรรษา ๒๘ เจ้าอาวาสวัดแม่ผาแห่น ตำบล
ออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
๖. พระประพันธ์ ชวนปญฺโญ	อายุ ๔๕ พรรษา ๔๕ เจ้าอาวาสวัดป่าแะ ตำบลออนใต้
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
๗. พระสรชัย อภิวิโส	อายุ ๔๘ พรรษา ๒๗ รักษาการเจ้าอาวาสวัดเชิงแสน
(ร้าง)ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
๘. พระโสภณต์ ทศุณีโย	อายุ ๓๕ พรรษา ๑๘ รักษาการเจ้าอาวาสวัดจันทะธรรม
รังสี ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
๙. นายบุญเลิศ โปธิตา	อายุ ๖๕ ปี ข้าราชการบำนาญ ๖๗ หมู่ ๓ บ้านริมออน
ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
๑๐. นายประทีป จันทร์แปง	อายุ ๕๕ ปี มีคนขายกวัดป่าตึง หมู่ ๘ บ้านปง ตำบล
ออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
๑๑. นายศรีนวล อินตายวง	อายุ ๖๖ ปี ไวยาวัจกรวัดป่าตึง หมู่ ๗ บ้านป่าตึง ตำบล
ออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
๑๒. นายประดิษฐ์ ปัญญาจีน	อายุ ๓๗ ปี อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาบาลีและ
สันสกฤต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

ภาคผนวก ก.

ลักษณะมหาบุรุษ ๓๒ ประการ^๑

๑. สุปติภูจิตปาโท : มีพื้นพระบาททั้ง ๒ เต็มเสมอดี
๒. เหฏฐาปาตตเลสุ จกุกานิ ชาตานิ : มีลายกงจักรอยู่ที่พื้นพระบาททั้ง ๒
๓. อายตปณฺหิ : มีเส้นพระบาทยาว
๔. ทิฆมฺกุติ : มีนิ้วพระบาทและนิ้วพระหัตถ์ยาวเรียว
๕. มุทุตฺถุนหตุถปาโท : มีพื้นฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทอ่อนนุ่ม
๖. ชาลหตุถปาโท : มีลายตาข่ายที่ฝ่าพระหัตถ์
๗. อุกฺกุสฺสขปาโท : มีอัฐิข้อพระบาทตั้งลอยอยู่หลังพระบาทกลับ
กลอกได้คล่องเมื่อทรงดำเนินผิดกับสามัญชน
๘. เณฺมิขฺงโม : มีพระขงฆ์เรียวมีลักษณะคูกแข็งเนื้อทราย
๙. อุโกหิ ปาณิตเลหิ ชนฺนุกานิ จิตโก ว อโนนมนฺโต ปรามสติ : เมื่อทรงประทับยืนตรง พระหัตถ์ทั้ง ๒ ช้างห้อย
ลงถึงขานู
๑๐. โกโสหิตวตฺถุกฺกุโย : มีพระคุษะซ่อนลับอยู่ในฝักคุษะแห่งโค
และช้าง
๑๑. สุวณฺณวณฺโณ กาณฺจนสนฺนิกตโจ : มีพระฉวีวรรณเหลืองงามดั่งสีทอง
๑๒. สุขุมจฺฉวี : มีพระฉวีวรรณละเอียดมีได้มีละอองรุติติดต้อง
พระวรกาย
๑๓. เอเกกโลโม : มีพระโลมาขุมละ ๑ เส้น
๑๔. อุทฺธคฺคโลโม : มีพระโลมาดำสนิท เวียนขวา ปลายงอนขึ้น
ข้างบน
๑๕. พฺรหฺมุชฺชุตฺโต : มีพระวรกายตั้งตรงคูกท้าวมหาพรหม
๑๖. สตุตฺตสฺสโท : มีพระมิ่งสะหนานในที่ ๗ แห่ง คือ หลังพระหัตถ์

^๑ ประกาศ สุระเสน, พระคัมภีร์อนาคตวงศ์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕๗-๑๕๘.

- ทั้ง ๒ หลังพระบาททั้ง ๒ พระอังสะทั้ง ๒ ข้าง
และลำพระศอก
๑๗. สีสหปพพทุฏกาโย : มีพระสกลกายบริบูรณ์ดุจกึ่งท่อนหน้าของ
พญาราชสีห์
๑๘. ปิตนตรีโส : มีพื้นพระปฤษฎางค์ราบเหมือนแผ่นกระดาน
ทอง
๑๙. นิโคธรปริมณฑโล : มีส่วนพระวรกายเท่ากันดุจปริมณฑลแห่งต้น
ไทร
๒๐. สมวฏฏุกุขุโธ : มีลำพระศอกกลมงามเสมอกับเขาโค
๒๑. รศกศศกสิ : มีเส้นประสาทสำหรับรับรสอาหารประมาณ
๗๐๐๐ เส้น
๒๒. สีหนุ : มีพระหนุดุจคางพญาราชสีห์
๒๓. จตุตาพีสทนุโต : มีพระทนต์ครบถ้วน ๔๐ ซี่ ข้างละ ๒๐ ซี่
๒๔. สมทนุโต : มีพระทนต์เรียบเสมอกัน
๒๕. อวิวรทนุโต : มีพระทนต์เรียบสนิทมิได้ห่าง
๒๖. สุตุกกทาโจ : เขี้ยวพระทนต์ทั้ง ๔ ขาวบริสุทธิ์
๒๗. ปตุหชิวิโธ : มีพระชิวหาอ่อนและยาว
๒๘. พุรหุมุสสุโร กรวิกภาณี : มีพระสุรเสียงดุจเสียงท้าวมหาพรหม
๒๙. โคปจูโม : มีดวงพระเนตรทั้ง ๒ ข้าง ผ่องใสงามดุจตาลูก
โคพึงคลอด
๓๐. อภินิลเนตุโต : มีพระเนตรเป็นสีนิลดำสนิท
๓๑. อุณณาโลมา ภูมุกนุเตร ชาตา : มีพระอุณาโลมขึ้นที่ระหว่างพระโขนงเวียนขวา
๓๒. อุณหิสุสีโส : มีพระอุณหิสและพระเศียรเป็นขอบเสมอกัน

อนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ^๒

๑. ปีตงฺกุลี	:	นิ้วพระหัตถ์และพระบาทเหลืองงาม
๒. อนุปฺพุพฺพกุลีตา	:	นิ้วพระหัตถ์และพระบาทเขียวงาม
๓. วฏฺฏงฺกุลีตา	:	นิ้วพระหัตถ์และพระบาทกลมเหมือนกลิ้ง
๔. ตมฺพณฺขตา	:	พระนขาทั้ง ๒๐ มีสีแดงงาม
๕. อุตุํจนฺขตา	:	พระนขาทั้ง ๒๐ มีปลายงอนขึ้นเบื้องบน
๖. สีนินฺทฺรณฺขตา	:	พระนขาเกลี้ยงกลมไม่เป็นรอยเป็นริ้ว
๗. นิกฺคณฺ โคปฺผกตา	:	ข้อพระหัตถ์ ข้อพระบาท จมอยู่ในพระมั่งสะ
๘. สมปาทตา	:	พระบาททั้ง ๒ เท่ากัน
๙. กษสมานกฺกมฺนตา	:	มีพระดำเนินงามเหมือนพญาช้าง
๑๐. สีสสมานกฺกมฺนตา	:	พระดำเนินองอาจเหมือนราชสีห์
๑๑. หัสสมานกฺกมฺนตา	:	พระดำเนินงามเหมือนหงส์เดิน
๑๒. อุสฺสภสมานกฺกมฺนตา	:	พระดำเนินงามเหมือนโคอุสุภราชเดิน
๑๓. ทกฺขินฺนาวฏฺฏกฺคิตตา	:	เวลาจะดำเนินยกพระบาทข้างขวาขึ้นก่อน
๑๔. สมฺนตฺโต จารุชานฺนุมนฺตตา	:	พระชานุกคือหัวเข้าเกลี้ยงกลมไม่ ปรากฏลูกสะบ้า
๑๕. ปริปฺปณฺณปฺริสพฺพยฺชฺชนตา	:	มีกิริยาบุรุษบริบูรณ์
๑๖. อจฺฉินฺนนาภิตตา	:	มีพระนาภีไม่บ่งพร่อง
๑๗. กมฺภีรนาภิตตา	:	มีสัณฐานพระอุทรลึก
๑๘. ทกฺขินฺนาวฏฺฏนาภิตตา	:	ภายในพระอุทรมีรอยเวียนขวา
๑๙. สุวณฺณกทฺทลฺลุตา	:	มีพระเพลากลมเหมือนต้นกล้วย
๒๐. เอราวณฺกรสทิสฺกุชตา	:	พระกรทั้ง ๒ เหมือนรวงช้างเอราวัณ
๒๑. สุวิภตฺตคตฺตตา	:	พระอวัยวะน้อยใหญ่ทั้งปวงงามพร้อม
๒๒. อุสฺสนฺนानุสฺสนฺนสพฺพคตฺตตา	:	พระมั่งสะหนา บาง ในที่ควรหนาควรบาง
๒๓. อตฺตีนคตฺตตา	:	พระมั่งสะไม่หดหู่
๒๔. ติลกาทฺริหิตคตฺตตา	:	พระวรกายไม่มีต่อมและไฝ
๒๕. อนุปฺพุพฺพจฺริรคตฺตตา	:	พระวรกายบริสุทธิ์ทั้งเบื้องบนและเบื้องล่าง

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๕-๑๖๑.

๒๖. วิสุทธคตตดา	:	พระวรกายปราศจากมลทินทั้งปวง
๒๗. โกฏิสหสฺสหตฺถิปลธารณดา	:	กำลังพระวรกายเท่ากับช้างพันโกฏิและบุรุษแสนโกฏิ
๒๘. อุตฺตงกนาสิกดา	:	พระนาสิกโด่ง
๒๙. สุตฺตจฺจนนาสิกดา	:	สัณฐานพระนาสิกงามแล้มนุ่ม
๓๐. รตฺตทวิขมฺสโฏฐดา	:	ริมพระโอษฐ์เบื้องบนเบื้องล่างเสมอกัน มีสีแดงดี
๓๑. สุตฺตทาทนฺตดา	:	พระทนต์บริสุทธิ์ไม่มีอะไรติด
๓๒. สุตฺตทกทนฺตดา	:	พระทนต์ขาวเหมือนสังข์ที่ขัด
๓๓. สีนฺทททนฺตดา	:	พระทนต์เกลี้ยงไม่เป็นริ้วเป็นรอย
๓๔. วิสุทฺธิทฺททริยดา	:	พระอินทรีย์ทั้ง ๕ งามบริสุทธิ์
๓๕. วฏฺฐาทตฺตดา	:	พระเขี้ยวแก้วทั้ง ๔ กลมบริบูรณ์
๓๖. อายตฺวทตฺตดา	:	พระพักตร์ยาวสวย
๓๗. สมนคฺชทตฺตดา	:	พระปรารภงามเปล่งปลั่ง
๓๘. คมภีรปานิเลกฺขดา	:	ลายพระหัตถ์มีรอยลึก
๓๙. อายตฺเลกฺขดา	:	ลายพระหัตถ์มีรอยยาว
๔๐. อุกฺขเลกฺขดา	:	ลายพระหัตถ์มีรอยตรง
๔๑. สุตฺตจฺริสฺสนจฺจนเลกฺขดา	:	ลายพระหัตถ์มีรอยแดง
๔๒. ปริมณฺฑลกายปฺปภาวนฺตดา	:	มีพระรัศมีรอบพระวรกายข้างละ ๑ วา
๔๓. ปรีปฺพณฺณกโปลดา	:	กระพุ่มพระปรารภทั้ง ๒ เติ่งตั้ง
๔๔. อายตฺวิสาธเนตฺตดา	:	กระบอกพระเนตรกว้างยาวพอสวมกัน
๔๕. ปณฺจปสาทวตฺตเนตฺตดา	:	ดวงพระเนตรมีประสาททั้ง ๕ บริสุทธิ์ดี
๔๖. อกฺขจิตฺตคฺคปฺพมตฺตดา	:	ปลายเส้นพระโลมาไม่คดไม่งอ
๔๗. สุตฺตจฺจนชิวฺหตา	:	พระชีวหามีสัณฐานงาม
๔๘. มุทฺตฺตทนฺตรตฺตชิวฺหตา	:	พระชีวหาอ่อนและแดงเข้ม
๔๙. อายตฺรจฺริกรณฺณดา	:	พระกรรมทั้ง ๒ ยาวเหมือนกลีบปทุม
๕๐. สุตฺตจฺริสฺสนจฺจนกณฺณตฺตดา	:	ช่องพระกรรมมีสัณฐานกลมงาม
๕๑. นิกฺขณฺณจิตฺตสรดา	:	พระเส้นไม่หดหู่ในที่ใด ๆ
๕๒. นิกฺขยฺหสรดา	:	แถวพระเส้นจอมอยู่ในพระมั่งสะ
๕๓. ฉตฺตสฺสนนิกฺขจฺริสฺสตา	:	พระเศียรมีสัณฐานเหมือนนัทรแก้ว

๕๔. อายตปฏฺฐนลาตโสกตา	:	พระนลาฏกว้างยาวพอสมกัน
๕๕. สุตตฺถจฺจานนลาตนุตตา	:	พระนลาฏมีสัณฐานงาม
๕๖. สุตตฺถจฺจานภมุกตา	:	พระโขนงโค้งเหมือนคันธนู
๕๗. สตฺถหมมุกตา	:	พระโลมาที่พระโขนงเส้นละเอียด
๕๘. อนุโลมภมุกตา	:	พระโลมาที่พระโขนงงอกขึ้นแล้วล้มราบไป
๕๙. มหนตภมุกตา	:	พระโขนงใหญ่
๖๐. อายตภมุกตา	:	พระโขนงยาวสุดหางพระเนตร
๖๑. สุกุมาลคคฺตตา	:	ผิวพระมั่งสะละเอียดทั่วพระวรกาย
๖๒. อติวิยอุชฺชชลิตคคฺตตา	:	พระวรกายรุ่งเรืองด้วยสิริ
๖๓. วิมลคคฺตตา	:	พระวรกายส่องใสอยู่เป็นนิตย์
๖๔. โกมลคคฺตตา	:	พระวรกายสดชื่นเหมือนดอกปทุม
๖๕. สีนิทฺทคคฺตตา	:	พระวรกายมีสัมผัสอ่อนนุ่ม
๖๖. สุกนฺทคคฺตตา	:	กล่อมพระวรกายเหมือนกลิ่นกฤษณา
๖๗. สมโลมตา	:	พระโลมาเสมอกันสิ้น
๖๘. สุตตฺถโลมตา	:	พระโลมาละเอียด
๖๙. อติสุขุมอสุสาสปฺสุสาสสฺสจฺจารณตา	:	ลมหายใจละเอียด
๗๐. สุตตฺถจฺจานมุขตา	:	พระโอษฐ์งามเหมือนกับขี้ม
๗๑. สุกนฺทมุขตา	:	กลิ่นพระโอษฐ์เหมือนกลิ่นดอกกุบล
๗๒. สุกนฺทเกสตา	:	พระเศ้ามักลิ้นหอมฟุ้ง
๗๓. สุนิลเกสตา	:	พระเศศาต่ำเป็นเงา
๗๔. โกมลเกสตา	:	พระเศ้ามักลิ้นหอมดังดอกโกมุท
๗๕. สุตตฺถจฺจานเกสตา	:	พระเศศาเส้นกลมสลาย
๗๖. สีนิทฺทเกสตา	:	พระเศศาต่ำสนิท
๗๗. สตฺถเกสตา	:	พระเศศาเส้นละเอียด
๗๘. อลฺลิตเกสตา	:	พระเศศาไม่ขุ่น
๗๙. ทกฺขินาวภูฏเกสตา	:	พระเศศาเวียนขวา
๘๐. เกตุมาลาารตนวิจิตฺตตา	:	มีพระเกตุมาลา กล่าวคือ ถ้องแฉว แห่งพระรัศมี ขึ้นบนพระอุตมั่งสิโรตม์ (กระหม่อม)

ภาคผนวก ง.

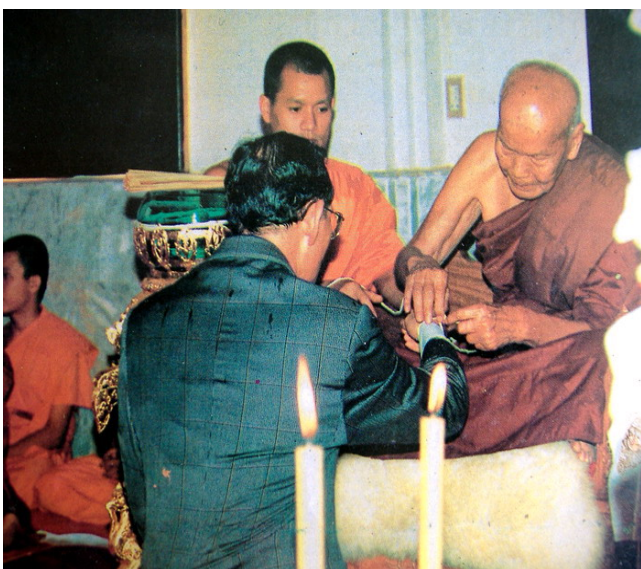
ประมวลรูปภาพและผลงานของหลวงปู่หล้าตาทิพย์

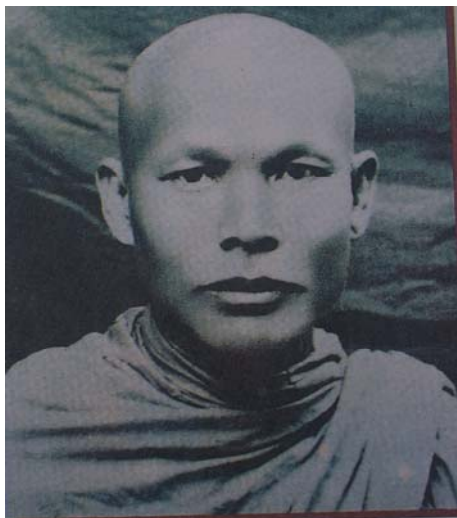
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเสด็จเยี่ยมเป็นการส่วนพระองค์

ทรงสนทนาธรรมกับหลวงปู่หล้าตาทิพย์

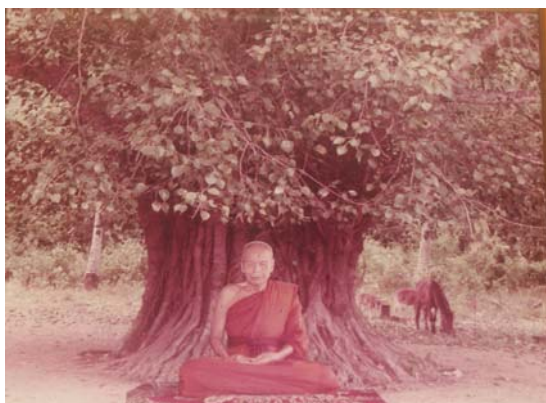
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
เสด็จพระราชดำเนินทรงทำพิธีสืบชะตาและผูกข้อมพระกร

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ถ่ายเมื่ออายุ ๓๑ ปี

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ถ่ายเมื่ออายุ ๕๒ ปี

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ นั่งสมาธิภาวนา

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ ขณะมีอายุ ๘๕ ปี
สามารถอ่านคัมภีร์ไบเบิลที่เป็นภาษา
พื้นเมืองได้โดยไม่ต้องใช้แว่นสายตา

สตรีระวางและรูปเหมือนหุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่หล้าตาทิพย์

อนุสาวรีย์หลวงปู่หล้าตาทิพย์

พัดยศพระครูสัญญาบัตรชั้นโทและตราตั้งเจ้าคณะตำบลชั้นโท
หลวงปู่หล้าตาทิพย์ (พระครูจันทสมานคุณ)

อาคารโรงเรียนบ้านป่าตึง (อาคารหลวงปู่หล้าอุปถัมภ์)
ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

หลวงปู่หล้าตาทิพย์ได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์เครื่อง
ถ้วยสันกำแพง เพื่อบรรวบรวมเครื่องปั้นดินเผา
สมัยโบราณ ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา ค้นคว้า

กุฏิไม้สักที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์สร้างไว้ก่อนมรณภาพ

วิหารหลังเก่าวัดป่าตึง หน้าบันมีลวดลาย
แกะสลักฝีมือหลวงปู่หล้าตาทิพย์

จิตรกรรมฝาผนัง วัดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔

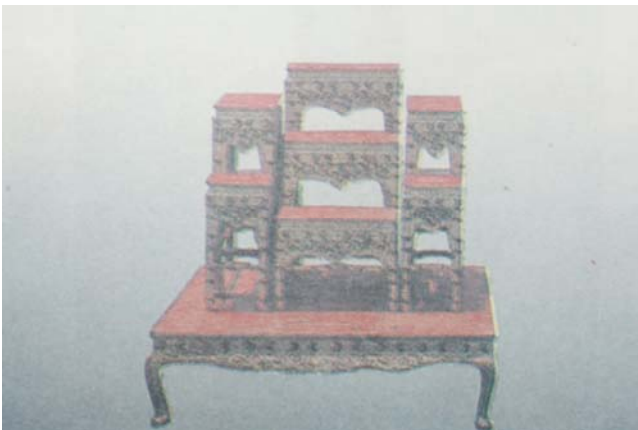
โดยหลวงปู่หล้าตาทิพย์

สถาปัตยกรรมแบบล้านนา
ธรรมาสน์แบบบุษบก สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕
โดยหลวงปู่หล้าตาทิพย์

โต๊ะรับแขก สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓
โดยหลวงปู่หล้าตาทิพย์

โต๊ะหมู่บูชา สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐
โดยหลวงปู่หล้าตาทิพย์

สัตตภัณฑ์ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘
โดยหลวงปู่หล้าตาทิพย์

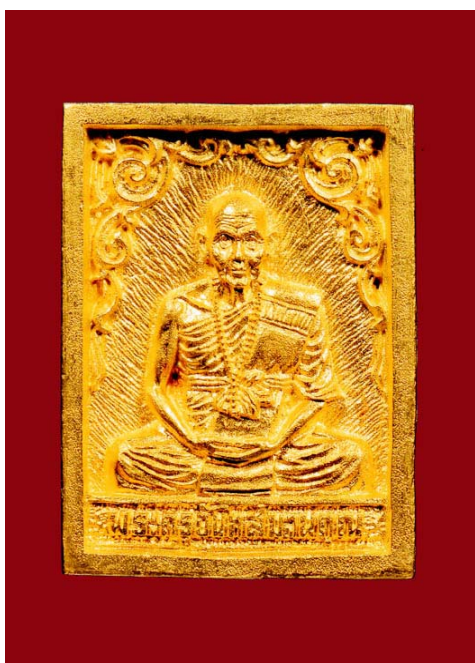

ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕
โดยหลวงปู่หล้าตาทิพย์

ภาคผนวก จ.
รวมรูปภาพวัตถุมงคลหลวงปู่หล้าตาทิพย์

ภาคผนวก ฉ.

ประมวลรูปภาพผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์พระครูวิสุทธิเขมรัตน์ รองเจ้าคณะอำเภอ
สันกำแพง เจ้าอาวาสวัดป่าตึง
๒ ตุลาคม ๒๕๕๓

สัมภาษณ์พระครูสันติธาดา
เจ้าอาวาสวัดแม่ผาแหน
๓ ตุลาคม ๒๕๕๓

สัมภาษณ์พระอธิการประพันธ์ ชานปลโย
เจ้าอาวาสวัดป่าเระ ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง
จังหวัดเชียงใหม่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๓

สัมภาษณ์อาจารย์บุญเลิศ โปธิธา
ข้าราชการบำนาญ ตำบลออนใต้
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
๒ ตุลาคม ๒๕๕๓

ประวัติผู้ศึกษาวิจัย

ชื่อ : นายจิตรเทพ ปิ่นแก้ว
 ชาติภูมิ : เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๗
 ๕๔ หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่กะตวน อำเภอสบเมย
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การศึกษา :

พ.ศ. ๒๕๓๘ จบมัธยมศึกษาตอนต้น, ป.๖ จากสำนักศาสนศึกษาวัดบุพพาราม
 ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ. ๒๕๔๐ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
 อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
 พ.ศ. ๒๕๔๒ สำเร็จประกาศนียบัตรวิชาชีพครู (ป.วค.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
 พ.ศ. ๒๕๔๓ สำเร็จปริญญาตรี คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชา พระพุทธศาสนา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
 พ.ศ. ๒๕๕๑ ศึกษาต่อระดับปริญญาโท คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่

ประวัติการทำงาน :

พ.ศ. ๒๕๔๐ -๒๕๔๕ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดบุพพาราม
 ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๔๘ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญโรงเรียน
 หางดงสังฆราษฎร์อุปถัมภ์ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญโรงเรียน
 สारภิปริยัติศึกษา อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ. ๒๕๕๑ ถึงปัจจุบัน เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
 สำนักศาสนศึกษาวัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง
 เป็นเลขานุการสำนักศาสนศึกษาวัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง
 ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ที่อยู่ปัจจุบัน

ผู้ประสานงานสาขาวิชาภาษาบาลี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
: ๑๑๕ หมู่ที่ ๓ บ้านหัวคาง ตำบลริมเหนือ อำเภอแม่ริม
จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๑๘๐